

تہذیب

1987

« تەڭرىتاغ » قەسىدىسى

سەيپىدىن ئەزىزى

ئىسمى جىسمىڭغا ياراشقان «تەڭرى تاغ»،
 گۈل چىمەنگە غۇنچە قوشتۇڭ كۈادى باغ.
 قوش قوشاق، ناخشاڭ ساداسى ياڭرىسۇن،
 ئاسرا باغنى تەگمەسۇن ئىلىلىت ۋە داغ

«تەڭرىتاغ ئەدەبىياتى مۇكاپاتى» غا ئېرىشكەن ئەسەرلەر:

جەسىتى ئۆيگە كىرەلمىگەن ئۆگەي بالا (ئوچىرك) ..... مەھمەتتىمىن ھەزرىت
 ئاددىي - ئۇلۇغ ئادەم (ئەدەبىي ئاخبارات) ..... ھەبىبۇللا مۇھەممەت،
 جېلىل ئابدۇراخمان
 ئۈنپەش تۈپ دەرەخ (ھېكايە) ..... ھەبىبۇللا رېقىم
 ھەممىمىز مۇسۇلمان قېرىنداشلار (شېئىر) ..... تۆمۈر داۋامەت
 خائىن تاغلار (شېئىر) ..... ئىخەتجان ئوسمان
 ئانىلىق قەسىدىسى (نەسىر) ..... ئىخەت ئىمىن
 ۋەتەن رىشتىسى (ھېكايە) ..... مۇھەممەت لېتىپ
 مېنى ئايىغىن قىزىم (ھېكايە) ..... قادىر ئارىلان
 ئىخەتجان قاسىمى ھەققىدە ھېكايە ..... ئابدۇراخمان ئەبەي
 تاشچى ئۇستامنىڭ ھېكايىسى (ھېكايە) ..... پەرھات جىلان
 بىر قاچا سۇيۇقتاش (ھېكايە) ..... تۇرسۇن تىلىۋالدى
 «تەڭرىتاغ ئەدەبىياتى مۇكاپاتى» باھالاش ھەيئىتى

تەڭرىتاغ تەھرىر ھەيئەتلىرىنىڭ ئىسمىلىكى

ھەبىبۇللا رېقىم، ئىخەت ئابدۇللا، مۇھەممەت بولات، ھەيسەن
 تىلىۋالدى، ھەبىبۇللا مۇھەممەت، مۇھەممەت روزى يارقىن، ئابدۇلكىم باقى

تەنگر تاغ

دەۋر روھى، يەرلىك خۇسۇسىيەت
ياشلار ئالاھىدىلىكى، مىللىي ئۇسلۇب

4

1987

بۇسباند

تەڭرىتاغ

تۈرۈمچى شەھەرلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتى

تەرىپىدىن چىقىرىلدى

- ئاددىي — ئۇلۇغ ئادەم (ئەدەبىي ئاخبارات) ..... ھەبىيۇلا مۇھەممەت، جېلىل ئابدۇراخمان 1
- ئالتۇن قېزىش كۆزۈشى (ئەدەبىي ئاخبارات) ..... ۋېي چىڭ (سۇلايمان ئابدۇل تەرجىمىسى) 15
- ئوت شەھىرىدىكى ئوتلۇق نەپەسلەر (شېئىرلار) ..... ئەخمەت ئىمىن، ئابلىكىم باقى، مۇھەممەت روزى يارقىن، 29
- قادىر ئارسلان، ياسىن مۇخۇل، باۋدۇن نىياز، جېلىل مۇھەممەت، ھەسەن تىلىۋالدى 32
- يېڭى زامان شېئىرىيەتتىمىزنىڭ تەرەققىيات يولى ھەققىدە قىسقىچە مۇلاھىزە (ئوبزور) ..... مۇھەممەت پولات 37
- خىسلەتلىك كۆز (ھېكايە) ..... ھەقىقەتتىن ھەزرەت 50
- ئولبەشى تۈپ دەرەخ (ھېكايە) ..... ھەبىيۇلا رېقىپ 56
- نام چىقىرىش (مىكرو ھېكايە) ..... ئىدىرىس بارات 60
- تەھرىرگە ئەۋەتىلگەن دەسەرى (مىكرو ھېكايە) ..... مۇھەممەت تىجان جېلىل 61
- ئىككى ھېكايە ..... ئالىم مۇقىمىت 63
- ۋەتەنداشلار ئارىسىدا (ھېكايە) ..... مۇھەممەت لېتىپ 69
- باشلىق چۇقايلىرى (شېئىرلار) ..... ئابدۇقادىر جالالىدىن، ئەخمەتجان ئوسمان، 76
- قالپ راخمان، باستۇر روزى، پەرھات ئىلياس، ئەزىزى، ئادىلجان تۇلىياز 76
- خىسلەتلىك تاش بالا (چۆچەك پوۋېست) ..... مۇھەممەت روزى يارقىن 79
- زۇپا (داستان) ..... نازىم ھېكەت (ئابدۇرۇسۇل ئۆمەر تەرجىمىسى) 94
- قۇلداق بىر ئەدەبىيات يارىتايلۇقىكى ... (ئىسپاتتا توپ بىلەن سۆھبەت) ..... پەرھات جىلان تەرجىمىسى 104

1988 - يىلى 1 - ساندىكى قىسقىن نەسەرلەر

- مەھبۇت قەشقەرى (تارىخىي رومان) ..... پەرھات جىلان
- ئوتلۇق چەمبەر (تارىخىي رومان) ..... خىزمەت ئابدۇللىن
- فەزەللەر ۋە شېئىرلار ..... ئابدۇلئەزىزە خىزمەت
- شېئىرلار ..... ئىبراھىم تۇردى
- تەۋەككۈل سەپەر (ئىلمىي فانتازىيىلىك ھېكايە) ..... ئەركىن ئەمەت

مۇقاۋىتى نىياز كېرىم لايىھىلىگەن، تىتولى بايىز، رىن تىشلىك ئىشلىگەن.

نەقىش ئۇسۇلىدىن سېتىنماز ئولمايت سىزغان.

مەسئۇل كوررېكتور: قېيۇم نامان، خەلچەم ئابلىمىت.

مەسئۇل مۇھەررىر: ئابلىكىم باقى

مۇھەررىرلەر: پولات ھېۋىزۇللا، ئەركىن نۇر، سەنەۋەر

ئاددىي - ئۈلۈك شادىم (ئىدە بىيى غاخبارات)

ئىدە بىيى غاخبارات، جىللى ئابدۇراخمان

1

ھاياتىمدا ھەشەمەتلىك توي، داڭلىق ئەر بالارنى قارشى ئېلىش يىغىنى، كاتتا ئەمەلدارنىڭ دەپنە مۇراسىمى دېگەندەك دەپنە بەلىملىك ئشۇرغۇن سوزۇنلارغا داخىل بولۇشقا كۆپ قېتىم توغرا كەلگەندى، بۇنداق سوزۇنلار ئا- دەتتە قاتناشقان ئادەمنىڭ كۆپلۈكى، كەيپىياتىنىڭ جىددىيلىكى، ھەشەمەت داغدۇ- غىنىنىڭ تولىمۇ يۈكسەكلىكى بىلەن كىشىنى ئىختىيارسىز ھەيرەتتە قالدۇرۇپ «پا، بۇ كىمنىڭ شەنىگە ئاتالغان ئىشتۇ؟» دېگەن سوئالنى قويۇشقا مەجبۇر قىلىدۇ. بۇنداق تەنتەنىنى ئويۇشتۇرغۇچىلار كۆپىنچە ھاللاردا كۆزلىگەن مەقسەت- لىرىگە يېتىشىپ، ئۆزلىرى بارلىققا كەلتۈرگەن ئاشۇ تەنتەنى، سادالىرىغا مەسغۇش بولۇشىدۇ. راستمۇ - يالغانمۇ بىلمىدىم، قايسىمىر مەشھۇر ئەر باب مەلىۇم جايعا خىزمەت تەكشۈرگىلى بارغاندا، بەزىلەر كاتتا تەنتەنى پەيدا قىلىپ، ياخشىچاق بولۇش ئۈچۈن نەچچە مىڭ دېھقاننى ئىشتىن توختىتىپ ئەپكىلىپ يولنىڭ چې- تىگە تۇرغۇزغانى ئاز دەپ، يەنە دەرەختىن كېسىۋېلىنغان شاخلارنى نەچچە كې- لىمەتتىر يولنىڭ ئىككى چېتىگە سانجىمىتىقۇزغان. ئەپسۇسلىنارلىقى شۇكى، نەبىئەتنىڭ بۇ نەيرەكۈزلىققا ئاچچىقى كەلدىمۇ، توساتتىن بىران چىقىپ، سانجىپ قويغان شاخلارنى ئۇچۇرۇپ كېتىپ، بۇ ساختىمىزلىر ئارماندا قالغان. ئىشقىلىپ بۇنداق ئىشلاردا كۆزلىگىنىنى پەقەت بىرلا مەقسەت - شان - شۆھرەتتۇر. بۇنىڭغا بەزىلەر ھوقۇق -

ھەرتىۋىسى بىلەن ئېرىشىش، بەزىلەر ئىككى يۈزلىمىلىك، خوشامەتچىلىك ۋە يالغانچىلىق بىلەن ئېرىشىشكە ئۇرۇنىدۇ.

مەيلى داھى بولسۇن، قەھرىمان ياكى باشقا كىشى بولسۇن، ئۇنىڭغا شان-شەرەپنى خەلق بېرىدۇ. خەلقنىڭ كۆڭلىدە ئىز قالغۇدەك ئىشلارنى قىلالىغان ئادەملا بۇنداق بەختكە سازاۋەر بولالايدۇ. ئۇنىڭ سىماسى خەلق قەلبىدە مەڭگۈ ياشىنايدۇ. مانا، بۇنى ھەقىقىي شان-شەرەپ دەپ ئېيتىشقا بولىدۇ.

1985 - يىلى ياز، مەلۇم بىر كۈنى ئەتىگەندە «ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى» باش مۇھەررىر ئىشخانىسىدا جىددىي يىغىن ئېچىلىۋاتاتتى. ئادەتتە بۇ يىغىن شۇ كۈنى مەتبۇئاتتا ئېلان قىلىنىدىغان خەۋەر-ماقالىلەرنى مۇزاكىرە قىلىپ 10 مىنۇتتىلا ئاخىرلىشاتتى. بۈگۈن باشقىچە پەۋقۇلئاددە بىر مەسىلە كۆپچىلىك نىڭ يېشىنى قاتۇرۇۋاتاتتى. ئەدەبىيات-سەنئەت بۆلۈمىنىڭ مەسئۇلى تىۋىيۇقسىز كەلگەن ئون نەچچە پارچە مەرسىيە ۋە تەزىيە نامىلەرنى كۆتۈرۈپ كىرىپ مۇزاكىرىگە قويدى. بۇلارنىڭ ھەممىسى بىرلا كىشى-ئاددىي خەلق ئوقۇتقۇچىسىغا بېغىشلانغانىدى.

ئاددىي ئوقۇتقۇچى ئۈچۈن مەخسۇس بەت ئاجرىتىپ، مەرسىيە ئېلان قىلىشقا بولامدۇ - يوق؟

بۇ كەسكىن مەسىلە ئىدى!

لېكىن كۆپچىلىك تېزلا بىر پىكىرگە كەلدى. «ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى» ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى يىغىننىڭ قارارىنى ئېلان قىلدى:

«گېزىتتە مۇسەبەت خەۋىرى بېرىلىدۇ. مەرسىيىلەر ئۈچۈن مەخسۇس بەت ئاجرىتىلىدۇ.»

شۇنىڭ بىلەن قايغۇلۇق ئۆلۈم خەۋىرى چاقماق تېزلىكىدە پۈتۈن مەملىكەتكە، تەڭرىتاغنىڭ جەنۇبىي-شىمالىغا تارقىلىپ كەتتى.

شۇ كۈنلەردە پوچتا ئىدارىسىنىڭ تېلېگرامما تارقىتىش بۆلۈمى جىددىيلىشىپ كەتتى. ئۇلار گەرچە قايسىمىر چوڭ مەشھۇر زاتنىڭ ۋاپات بولغانلىقىنى ئاڭلىمىغان بولسىمۇ، لېكىن بېيجىڭ، شاڭخەي، قەشقەر، خوتەن، غۇلجا، كورلا... لاردىن توختىماي كېلىۋاتقان تەزىيە تېلېگراممىلىرىنى تاپشۇرۇپ ئالدى. بۇ تېلېگراممىلاردا بىر ئوقۇتقۇچى ئۈچۈن چوڭقۇر تەزىيە بىلىدۈرگەنىدى. ئۇلار ھەيران قالدى.

بۇ زادى قانداق كىشىدۇ؟...

1985 - يىلى 1 - ئىيۇل، ئوتتەك قىزدۇرغان قۇياش باشنى قايدۇراتتى. كۈن

ھەددىدىن زىيادە ئىسسىق بولغاچقا، يولدا كېتىۋاتقان ئادەم بىردەمدىلا چىلىق-چىلىق تېرلەپ كۆزلىرى قاراڭغۇلىشىپ كېتەتتى. بۈگۈن ئۈرۈمچىنىڭ نىسلىياڭ شىنخۇا كىتابخانىسىنىڭ ئالدىدىن سەندۇڭبېيغىچە بولغان ئارىلىقتىكى يولنىڭ ئىككى قاسىمىنى سانجاق - سانجاق ئادەملەر بىلەن تولغانىدى.

يىراقتىن نەچچە يۈزلىگەن ئادەمنىڭ بارماقلىرى بىلەنلا باشتىن ئاشۇرۇپ ئېگىز كۆتۈرۈلگەن ھالدا ئېلىپ كېلىنىۋاتقان تاۋۇتنىڭ ئۈستىگە يېپىلغان قىزىل يوپۇق، چىڭقى چۈش ئاپتىمىدا چوغدەك ئاۋلىنىپ، گويا مەشئەلدەك كۆرۈنەتتى. مەنمۇ سەلدەك ئاقماق كىشىلەر توپى ئىچىدە كېتىپ بارىمەن. كۆز ياش-لىرىم ئىختىيارسىز تۆكۈلمەكتە. مەن كىشىلەر ئارىسىغا قىستىلىپ كىرىپ، دەلىمدا ئىلىم مەشئىلىنى ياندۇرۇشتا يۈرەك قانلىرىنى سەرپ قىلغان ئۈستەللىرىمغا بولغان ئەقىدەمنى ئىزھار قىلىش ئۈچۈن تاۋۇتقا قول سۇندۇم....

ئاي، بۈگۈن ماڭا نېمە بولدى؟ شۇنداق پىرۇغىرىم ئاپتاپلىق ئىسسىقتا ئېمەشقىدۇر توڭلاپ كېتىۋاتمەن، پۈتۈن ئەزىم تىترىمەكتە. يېنىمدا كېتىپ بارغان چاچلىرىغا ئاق سانجىغاز بىر سالاپەتلىك كىشى:

— ئىسىت، ئىلىم يولىدا تىنىمىمىز سوققان بىر يۈرەك ئۇرۇشتىن ۋاقىتىمىز توختىدى — دە! — دەپ نالە قىلىۋاتاتتى. تۇرقىدىن باشقا جايدىن خىزمەت بىلەن كەلگەنلىكى چەقىپ تۇرغان بىر زىيالىي سۈپەت ئادەم يېنىدىكىلەردىن:

— بۇ قايسى زاتنىڭ مۇسەبەت مەرىكىسى، — دەپ سورىدى. ئەھۋالدىن قارىغاندا ئەزەلدىن كۆرۈلۈپ باقمىغان بۇنداق ئۆلۈم ئۈزىتىش داغدۇغىسى ئۇنى قاتتىق ھايانلاندىرغان بولسا كېرەك.

— بالام، تاۋۇتتا كېتىۋاتقان بۇ ئۇلۇغ ئىنسان، گۈدەكلەر قەلبىگە ئۆچمەس ئىز سالغۇچى — مۇئەللىم! — دەپ جاۋاب بەردى ھېلىقى مۇسەبەت.

ئادەتتە مېھىت نامىزى مەسچىتنىڭ قورۇسى ئىچىدە چۈشۈرۈلەتتى. بۈگۈن بولسا مەسچىتنىڭ ئىچى - تېشى، ئەتراپى ۋە يېقىن ئەتراپتىكى كوچىلارنىڭ ھەممىسى ئادەم دېڭىزىغا ئايلاندى. پارتىيە، ھۆكۈمەت مەسئۇللىرى، نازىرلار، ئاتاقلىق زاتلار، مەشھۇر ئەربابلار، ئوقۇتقۇچىلار، خىزمەتچىلەر، ئوقۇغۇچىلار... ئومۇمەن ئۆلۈم خەۋىرىنى ئاڭلىغان بىر قانچە مىڭ كىشى مەسچىت ئەتراپىغا توپلانغانىدى. ئۇلار نامازدىن كېيىن تاۋۇتنى كۆتۈرۈپ ماڭغاندا پۈتۈن كوچا ئاچايىپ ھەيۋەتلىك نامايىش قوشۇنىغا لىق تولدى. ئىختىيارسىز قاتناش توختىدى. نەچچە ئونلىغان شوپۇرلار چوڭ - كىچىك ئاپتوموبىللىرىنى ھەيدەپ كېلىشكەنىدى. — پاي، مەرھۇم مۇئەللىم ئاچايىپ ناماز تاپتى، — دېدى ئاپتاق ساقىلى

ھۆرمەتلەنگەن بۇ يۇرتتا كىمىنىڭ تاۋۇتى مۇنداق، سىلەر بىلەن
 قايسى ھاكىم، قايسى بەگ، قايسى مەنەسپدار شۇنداق.
 ئۆلۈمى نۇرۇمچىدىكى شۇنچىۋالا نۇرغۇن ئادەمنىڭ كۆزلىرىنى ياشلاپ، قەل-
 ۋەتەننى يەزىگە سالغان بۇ كىمدۇ؟...
 بۇ باشتا بىرسى ئەمەس، بەلكى بىر ئاددىي خەلق ئوقۇتقۇچىسى - 30 يىل-
 ھا يېقىن ئۆمرىنى كەلگۈسى ئەۋلادلارنى تەربىيەت قىلىشقا سەرپ قىلغان ئابلىمىت
 سىدىق مۇئەللىم ئىدى.

2

ئابلىمىت سىدىق 1937 - يىلى قەشقەردىكى بىر مەرىپەتپەرۋەر ئائىلىدە
 دۇنياغا كەلگەن. ئۇنىڭ ئاتىسى مۇھەممەت سىدىق ئاخۇنجان بىلىملىك، ئىلغار
 پىكىردىكى كىشى بولغاچقا، ئەينى چاغدا شىنجاڭدا ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان
 شىڭشىسەي ئۇنىڭغا زەھەرلىك قولنى سالىدۇ. ئابلىمىت سىدىق تۇغۇلۇپ ئەمدىلا
 40 كۈنلۈك بولغاندا دادىسىدىن يېتىم قالىدۇ، شۇندىن باشلاپ ئۇ ئاتا-ئەپەندىدىن مەككە
 جۇدا بولىدۇ. بىلىملىك ئاتا-ئەپەندى بولمىغاچقا، ئۇنىڭ تەربىيەسى
 تاغەنك يۆلەنچۈكى بولغان ئاتىسى، ئىمام شىڭشىسەينىڭ تۈزۈمىگە كى-
 رىپ قالغاندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ ئائىلىسى تۇرمۇشتا قاتتىق قىيىنلىشىدۇ. ئابلىم-
 مىت سىدىقنىڭ ئاپىسى رابىخان ئاچا تولىمۇ چىگەرلىك، قەيسەر ئايال بولغاچقا،
 ئىقتىسادىي جەھەتتە ھېچقانداق يۆلەنچۈكى بولمىسىمۇ، ئۈچ نارەسىدە بالىسىنى
 دوپپا تىكىپ سېتىپ باقىدۇ. رابىخان ئاچا زىيالىي ئائىلىسىدىن كېلىپ چىقى-
 قانچا خېلى ئويىدا ساۋاتى بار ئىدى. شۇڭا ئوقۇشنىڭ ئەھمىيىتىنى چۈشىنىپ
 تى. سىدىق ئاخۇنجان ئاكىمۇ بالىلىرىنى ياخشى ئوقۇتۇپ، ياراملىق ئادەم قى-
 لىشىنى ئارزۇ قىلاتتى. ئابلىمىت سىدىق مەكتەپ يېشىغا يېتىش بىلەن رابىخان
 ئاچا ئۇنى قەشقەر نوپۇشى مەكتەپكە ئوقۇشقا بېرىدۇ. بەزىلەر ئۇنىڭغا:

رابىخان، ئەھۋالڭلار شۇنچە نامرات تۇرۇقلۇق بالىڭىزنى ئوقۇتۇپ نىب
 مە قىلاتتىڭىز؟ ئۇندىن كۆرە بىرەر ھۈنەرۋەنگە شاگىرت بەرسىڭىز، ئۆيۈڭلارغا
 ياردىمى بولمامدۇ، بالىمۇ ھۈنەر ئۆگىنىۋالىدۇ، - دېگەندە ئۇ قەتئىيلىك بىلەن:
 - بۇ گەپنى بىر ئېغىزغا ئالدىلا، ئەمدى ئىككىنچى قىلىمىسىلا، جېنىم. ئە-
 نىمىدىلا بولىدىكەن، بالىنى ھەرگىز ئوقۇشىمىز قالدۇرمايمىن، رەھمەتلىك دادىسىم-
 ڭىمۇ ئارزۇسى شۇ ئىدى، - دەيدۇ.
 شۇنىڭ بىلەن رابىخان ئاچا يىگىنىنى كېچە - كۈندۈز قولىدىن چۈشۈرمەي
 دوپپا تىكىدۇ. پاشىلارنىڭ ئۆي ئېشىلىرىنى قىلىدۇ، تۇرمۇشىنى قىسىپ - تېجەپ

ئويلاشتەك ئېسىل پەزىلىتى بىلەن ھەممىنىڭ ئالاھىدە ھۆرمىتىگە ئېرىشكەنىدى .
 ئۇ 24 يىلدىن بۇيان ئوقۇتۇشنىڭ بىرىنچى سېپىدىن ئايرىلماي، ئۆزىنىڭ جاپا-
 لىق ئەھمىكى بىلەن مىڭلىغان ياش- ئۆسمۈرلەرنىڭ قەلبىگە مەرىپەت مەشمىلى -
 نى ياندۇرۇپ تىللاردا داستان بولغۇدەك تۆھپىلەرنى قالدۇرۇپ كەتتى...

توغرا! ئۇنىڭ ئوقۇتقۇچىلىقتىن ئىبارەت بۇ ئاددىي خىزمەت ئورنىدا يا-
 راتقان تۆھپىسىنى خۇددى سېكرىتار يۇنۇس ھېكىم دېگەندەك تىللاردا داستان
 بولغۇدەك تۆھپە دەپ ئۇلۇغلاشقا ئەرزىيدۇ. بۇ ھەقتە جۇڭگو ئىنىقىلابىنىڭ بىر
 قىسمى بولغان ئۈچ ۋىلايەت ئىنىقىلابىنىڭ رەھبىرى ئەخمەتجان قاسىمى مۇنداق
 دېگەنىدى: «كىشىلىك جەمئىيەتتە مۇئەللىمىنىڭ مېھنەتىدىن پەخىرلىككە مېھنەت
 يېقىتۇر. چۈنكى ئالىم، مۇتەخەسسس، يازغۇچى، قوماندان، جەمئىيەت، دۆلەت
 ئەربابى ۋە باشقىلارنىڭ ھەممىسى ئوقۇتقۇچى مېھنەتىنىڭ مەسئۇلىدۇر.» بۇنىسى
 ھەقىقەتەنمۇ شۇنداق. ئابلىمىت سىددىقنىڭ تەربىيىلەپ يېتىشتۈرگەن ئوقۇغۇچىلار
 رىنىڭ ھازىر جەمئىيەتتە ئوينىۋاتقان رولىنى كۆزىتىدىغانلا بولساق، بۇنىڭغا مۇ-
 ناسىپ جاۋاب تاپالايمىز. ھازىر شىنجاڭدىكى ھەرقايسى جايلاردا، تۈرلۈك ساھە-
 لەردە تايانچ رول ئوينىۋاتقان كادىرلارنىڭ ئىچىدە ئابلىمىت سىددىقنىڭ قولىدا
 بىۋاسىتە ۋە ۋاسىتىلىق ئوقۇمىغانلار يوق دېيەرلىك دېيىشكە بولىدۇ. مەن بۇ ھەق-
 تە ئابلىمىت سىددىقنىڭ ھەدىسى زەينەپ سىددىق بىلەن سۆزلەشكەنمەن ئۇ ماڭا
 مۇنداق بىر ئىشنى سۆزلەپ بەردى:

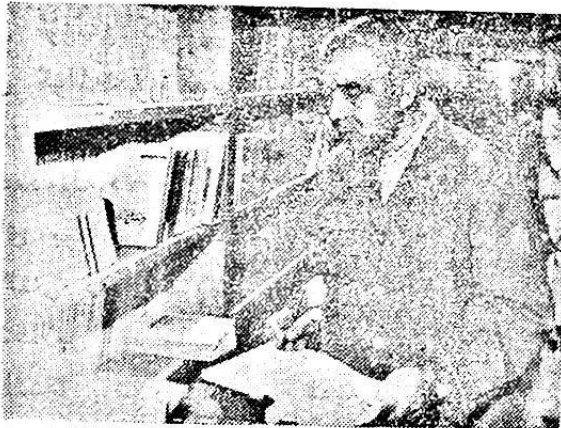
— مەن 1984 - يىلى خىزمەت مۇناسىۋىتى بىلەن شىنجاڭنىڭ تۇرپان، توق-
 سۇن، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن قاتارلىق جايلارغا باردىم، — دەپ سۆز باشلىدى زەينەپ
 سىددىق غەمكىن ھالدا، — ئۆزەڭلار بىلىشىڭلار، مەن بولسام خېلى كۆزگە كۆرۈنگەن
 ئۇسۇل مۇتەخەسسسىسى. شۇڭا ھەر ھالدا مېنى كۆپىنچە ئادەم تونۇيدۇ ياكى
 سىرتىدىن بىلىدۇ دەپ ئۆزەمگە تەلەننا قويۇپ يۈرەتتىم. بىراق بۇ قېتىم چەت-
 كە چىقىشىم بىلەن مېنىڭ بۇ ئەخمەتجانە ئويلىرىم نىت- چىت بولدى. نېمە بول-
 دى دېگەنلىرىم، بۇ قېتىم بارغانلا يېرىمدە كىشىلەر مېنى تولمىمۇ ئېزىلەپ،
 ھۆرمىتىمنى قىلىشتى. مېنى يوقلاپ ئەھۋال سورىغۇچىلارنىڭ ئىچىدە ھاكىمىلار،
 مۇتەخەسسسلەر، سىياسىي خىزمەت كادىرلىرى، ئوقۇتقۇچىلار، ئىمىچىلار، دېھقانلار
 بار ئىدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىردەك «ئابلىمىت سىددىق مۇئەللىمىنىڭ ھەدىسى
 كەپتۇ دەپ ئاڭلاپ، سىزنى يوقلاپ كەلدۇق، بىزنىڭ مۇشۇنچىلىك خىزمەت قى-
 لىپ، جەمئىيەتكە ھەسسە قوشالىشىمىزدا ئابلىمىت مۇئەللىمىنىڭ نۇرغۇن ھەسسەسى
 بار، بىز ھەرقانچە قىلساقمۇ ئۇنىڭ بىزگە بىلىم بېرىشتە سىڭدۈرگەن ئەجرىنى

قايتۇرۇپ كېتەلمەيمىز» دېيىشتى. مەن بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، دائىم ئۆزى ھەق - قەدە سۆز بولغاندا، ئۇدۇل جاۋاب بېرىشتىن ئۆزىنى قاپچۇرۇپ، كۈلۈپلا ئۆتكۈزۈۋېتىپ تىدىغان ئىنساننىڭ شىنجاڭ تەۋەسىدە شۇنچىۋالا ئابرويى بارلىقىنى كۆرۈپ ئۆزەم - نىڭ باشتىكى ئىزىمىدىن خەجىل بولدۇم. شۇنداقلا مۇشۇنداق بىر ئىنساننىڭ بولغانلىقى بىلەن پەخىرلەندىم. ئابلىمىت سىدىقنىڭ ئوقۇغۇچىسى، ھازىرقى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى قىيۇم ياۋ - دۇنمۇ ئۆزىنىڭ مەرھۇم ئۇستازىغا: «يولداش ئابلىمىت شىنجاڭنىڭ مىللىي مائارىپ تەرەققىياتى ئۈچۈن ئۆچمەس تۆھپە ياراتقان ئادەم، ئۇنىڭ تۆھپىسىنى سۆز بىلەن تەسۋىرلەش تولىمۇ قىيىن» دەپ تولىمۇ توغرا باھا بەردى.

دەرۋەقە، ئىنسانىيەت تارىخىنىڭ تەدرىجى تەرەققىي قىلىشى ئالەمشۇمۇل زور ئۆزگىرىشلەردىن تەركىب تاپىدۇ. ئۆيىپىكىتىمپ دۇنيادىن قارىغاندا شەخسنىڭ كونترول قىلالايدىغىنى، ھەقىقەتەنمۇ دېڭىزنىڭ بىر تامچىسىدۇر. ئۇلۇغۋار ئىشلارنى قىلغۇچىلار ھېچقاچان ئۇستازى (مۇئەللىم) نىڭ ئۆزىگە سىڭدۈرگەن ئەجرىگە كۆز يۇمغان ئەمەس.

4

ئابلىمىت سىدىق تەتقىقات ئۈستىدە

ئەگەر ئەتراپىمىزدىكى كىشىلەرنى ساپ نىيەتتىمىز بىلەن كۆزىتىدىغان بولساق، ئۆزلىرىنىڭ ھالال مېھنەتلىرى بىلەن جەمئىيەت ماشىنىسىنىڭ نورمال ئايلىنىشىغا ئىزچىل ھەسسە قوشۇۋاتقان تالاي ئىنسانلارنى ئۇچراتقىلى بولىدۇ. ئۇلار گەرچە ئالەمشۇمۇل نام چىقارغان قەھرىمانلاردەك پەۋقۇلئاددە ئۇلۇغۋار ئىشلارنى قىلىمىغان بولسىمۇ، ئەمما ئۆزلىرىنىڭ ئادەتتىكى خىزمەت ئورۇنلىرىدا نۇرغۇن يىللار پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن ئون - تىنمىز ئىشلەپ بارلىقىنى باشتىلارغا ئاتا قىلىپ كەلدى. ئۇلارنىڭ قەلبى خۇددى سەيى بىۋاقلارنىڭكىدەك غۇبارسىز بولۇپ، قىلغان ئىشلىرىنى ئىززەتلىدىن مەنئەت قىلغان ئىنسان، جەۋىر - جاپا چەككەن چاغلىرىدا پارتىيەدىن ئاغرىغان ئەمەس، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئىتتىقاتى، مەدەنىيىتىدىن ۋاقىتلىق ئوڭۇشسىزلىق تۈپەيلىدىن ۋاز كەچمەيلا قالماستىن، پارتىيەگە بولغان ئىشەنچىسىدىن قىلچە تەۋرەنمەي، ئىزچىل خەلقنىڭ يۇۋاش كالىسى بولدى.

ئابلېمىت سىدىقنى خۇددى ئاشۇنداق خىسەلەتلىك كىشى دەپ يېشىگە تامامەن بولىدۇ.

ئۇ ئۆزىنىڭ قەلبىدە كوممۇنىستلارغا خاس پەزىلەتنى يېتىلدۈرگەن بولۇپ، پارتىيىنىڭ مائارىپ ئىشلىرىغا ئاخىرغىچە سادىق بولۇپ، ئۆزىنىڭ ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىنى جان كۆيدۈرۈپ ئىشلىدى. 1956 - يىلى جۇڭگو كوممۇنىستلار پارتىيىسىگە ئەزا بولۇپ كىردى.

بىر قېتىم ئۇنىڭ كەسپىي قابىلىيىتىنىڭ خېلى يۇقىرى ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلىدىغان بەزى يېقىنلىرى ئۇنىڭغا ھېسسىياتلىق قىلغان ھالدا:

— ئابلېمىت، بىزنىڭ مەھكىمىگە ئالماشۇپ كەتمەمسەن؟ — دەپ مەسلىھەت بېرىدۇ. بۇ گەپنى ئاڭلىغان ئابلېمىت سىدىق مائارىپ ساھەسىدىن ئايرىلىپ كەتمىشىنى ھەرگىز تەسەۋۋۇر قىلالمايدۇ. دە، دەرھال بۇ يېقىن ئادىمىگە كەسكىنلىك بىلەن:

— ياخشى كۆڭلۈڭگە رەھمەت. مەن ئوقۇتقۇچىلىقتىن ئىبارەت بۇ خىزمەتنى ئۆمۈرلۈك كەسپ قىلىپ تاللىۋالغانمەن، — دەپ جاۋاب بېرىدۇ. ئابلېمىت سىدىق دېگىنىنى ئەمەلىيەتتە كۆرسىتىدۇ. شۇنىڭدىن تارتىپ ئۇ زېھنىي كۈچىنى ئۆزىنى كەسپىي جەھەتتە مۇكەممەللەشتۈرۈشكە قارىتىدۇ. دە، مىللىي مائارىپنى گۈللەندۈرۈش يولىدا ئۈنۈملۈك ئەمگەكلىرىنى ۋۇجۇتقا چىقىرىدۇ.

شۇ ئارىدا بىر قانچە يىل ئۆتدۇ. ئابلېمىت سىدىقنىڭ كەسپىي ۋە سىياسىي جەھەتلەردە بارغانسېرى پىشىپ يېتىلىپ باردۇ. مەسلىھەتلەرگە يولۇققاندا سال-

ماق بولۇشنى ئۆگىنىدۇ. بىراق ئۇ ئۆزىنى دەھشەتلىك پاجىئەنىڭ كۈنۈپ تۇرغانلىقىنى ئەسلا ئويلىمىغانىدى. 1966 - يىلى مەھلىكەت مەقياسىدا مەدەنىيەت زور

ئىنقىلابى باشلىنىدۇ. ھەرىكەتنىڭ كېڭىيىشىگە ئەگىشىپ، ئىشلار باشقىچە تۈس ئېلىشقا باشلايدۇ. يەنى، قەيەردىنۇر چىققان تەنۇر قۇيۇنلار بىردىنلا ئالەمنى ما-

لەم قىلىپ، جاھان ئاستىن - ئۈستۈن بولۇپ كېتىدۇ. بۇ تەنۇر قۇيۇنلار ئاخىرى بېرىپ جەمئىيەت ئاتوموسفېراسىنىڭ تەڭپۇڭلۇقىنى بۇزۇپ تاشلايدىغان شىددەتلىك

بوران - چاپقۇنغا ئايلاندى. ھاياتلىقنىڭ ئىپتىخارلىرى بولغان، بويلىرى بەلەككە تاقاشقان سۇۋادان تېرەكلەر سۇندى، يىلتىزىدىن قومۇرۇلدى. شۇ چاغدا ئابلېمىت

سىدىق پەقەت چەت ئەلدە تۇغىنى بولغانلىقى ئۈچۈنلا، ھېچ گەپتىن ھېچ گەپ يوقلا «چەت ئەلگە باغلانغان ئۇنسۇر» قىلىپ قويۇلۇپ، رېجىم ئاستىغا ئېلىنىدۇ،

چوڭ يىغىنلاردا پىيەن قىلىنىدۇ. ھەممىدىن قىزىقى شۇكى، مەكتەپتىكى ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا يۈكسەك ئابروي بولغان ئابلېمىت سىدىق ئۈستىدىن

پىكىر بېرىدىغان ئادەم چىقماي قالىدۇ. رېجىم ئاستىغا ئېلىنغاندا، ناخشا مىلىرى ئۇنىڭ ئۆيىدىن، ئەھۋال سوراپ كەلگەن ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەيدۇ. مەدەنىيەت ئىنقىلابى مەزگىلىدە ئابلىمىت سىدىق گەرچە ئۆزى نازار يەپ، نورمال خىزمەت ئىشلەش ئىمكانىيىتىدىن ئايرىلغان بولسىمۇ، ئۇ يەنىلا مانا- رېپىننىڭ ۋەيران بولۇشى نۇپەيلىدىن، مەكتەپلەرنىڭ ئوقۇتۇش سۈپىتىنىڭ تۆۋەنلەپ كېتىۋاتقانلىقىغا قاتتىق ئېچىنىدۇ. ئۇ بۇنداق نورمالسىزلىقلارنىڭ كېيىن چوقۇم ئوڭشىلىدىغانلىقىغا چەكسىز ئىشىنىدۇ. شۇنداقلا ئوڭۇشمىزلىقلار ئالدىدا قىلچىمۇ تەۋرەنمەستىن ئىشلەيدۇ. ئۇ بۇ مەزگىللەردە «ئۇيغۇر تىلى گىرامماتىكىسى دەرس- لىكى»، «ئوتتۇرا مەكتەپ تىلى - ئەدەبىيات دەرسلىكى (بىر تۇتاش دەرسلىك)» نىڭ 80 گە يېقىن تېكىستىنى تۈزۈش، تەرجىمە - تەھرىرلىكىنى ئىشلىدى. تىل - تەتقىقاتى جەھەتتىكى بەزى مەسىلىلەر ئۈستىدە يازغان بىرمۇنچە ماقالىلىرى مەتبۇئاتلاردا ئېلان قىلىنىپ، ئىنتايىن ياخشى ئىجتىمائىي ئۈنۈم ھاسىل قىلدى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ئوتتۇرا مەكتەپ تىلى - ئەدەبىيات ئوقۇتۇشىدىكى بەزى قانۇنىيەتلىك مەسى- لىلەر ئۈستىدە ئومۇمىي ھەجىمى 60 مىڭ خەتلىك بىرمۇنچە ئىلمىي ماقالىلەرنى يېزىپ چىقىدۇ. ئۇنىڭ بۇ ئەسەرلىرى كېيىنكى مەزگىللەردە ماسلىنى مائارىپ ئىشلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، ئوقۇتۇشنىڭ سەۋىيىسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشلەردە ئاجايىپ مۇھىم رول ئوينايدۇ.

بۇغۇغالىق دۇنيادىكى ھەرقانداق بىر ئىش «سۇ كېتىدۇ تاش قالىدۇ»، «ساپ ئالتۇن ئەخلەت-چاۋا ئارىسىدىمۇ چاقىناۋېرىدۇ» دېگەن ئۇيغۇر خەلق ماقالىسىدا ئوتتۇ- رىغا قويۇلغان مەنىتىدىن مۇستەسنا بولغان ئەمەس. ئادەتتە گۈلدۈرمامىلىق يام- غۇر ياغقان كېچىدە «يالت» قىلىپ يانغان شولمىس شۇنداق ھەيۋەتلىك ۋە سۈر- لۈك چاقماق پۈتۈن كائىناتنى «ۋاللىئەھ» قىلىپ يورۇتۇپ تاشلىسىمۇ، ئەمما دەر- ھال ئۆچىدۇ. ئۇنىڭ ئوينايدىغان رولى پەقەت بىردەملىكلا بولىدۇ. ئەكسىچە غۇۋا يورۇق چۈشۈرۈپ، پىلىلداپ يېنىپ تۇرغان شام يورۇقچۇ؟ بۇنىمى باشقا گەپ. شام - ئۆزىنىڭ بارلىقىنى باشقىلارغا ئاتىۋەتكەن. ئۇ تاكى بىر تامچە قالغىچە يېنىپ، ئىنسانلارغا ھاياتبەخش يورۇقلۇق بېرىدۇ. ئابلىمىت سىدىقمۇ ئۆزىدە خۇددى ئەنە شۇ شامدىكىدەك روھنى يېتىلدۈرگەن ئالاھىدە ئىنسان ئىدى.

1978 - يىلى مائارىپ سەپىدىكى قالايمىقانچىلىق ئەم- دىلا تۈزۈلۈشكە باشلىغان كۈنلەردە ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئوقۇتقۇچىلار بىلىم ئاشۇرۇش شۆبەسىدە ئىككى سائەتلىك ئوچۇق دەرس ئۆتكۈ-

زۇلدى. بۇ ئوچۇق دەرسكە ياش ۋە يېشى دەم ئوقۇتقۇچىلار، رەھبەرلەر قاتناش-
 قانمىدى. ھەممىنىڭ كۆزى «ئەڭ سۆيۈملۈك كىشىلەر كىم» دېگەن نەسىرنى ئۆ-
 تۈۋاتقان بەستىلىك، قوشۇما قاش، مۇلايىم كۆزلىرى چاقناپ تۇرغان ئوتتۇرا ياشلىق
 ئوقۇتقۇچىغا تىكىلگەن ئىدى. ئۇ، ئەسەرنىڭ دەۋر ئارقا كۆرۈنۈشى، ئاپتور ۋە ئۇنىڭ
 تىپىك ئەسەرلىرى ھەققىدە ئوچۇق چۈشەنچە بەردى. ئارقىدىن ئەسەرنىڭ مەزمۇنى،
 تۈزۈلۈشى، بۆلەكلەرنىڭ باغلىنىشى، سۆزلەرنىڭ ئىشلىتىلىشى، باغلىغۇچىلار ۋە ئە-
 سەرنىڭ يېزىلىشى ھەققىدە توختالدى...

بۇ دەرسنى ئاڭلاپ ئولتۇرغانلارنىڭ كۆز ئالدىدا بىر قاراپلا ھەممىنى چۈ-
 شىنىۋېلىشقا بولىدىغان بىر پارچە رەڭلىك سۈرەت تارتىپ قوبۇلغاندەك بولدى.
 دەرسىمۇ چۈشۈش قورغۇرتقى چېلىندى، ئوتتۇغۇچىلار سىنىپتىن چىقىپلا غۇلغۇلا
 قىلىشىپ كەتتى:

ئىلى - ئەدەبىيات دەرسىنى مانا مۇشۇنداق ئۆتسە بولىدۇ!
 مەن ئىلى - ئەدەبىيات دەرسىنىڭ بۇنچىۋالا مۇل مەزمۇنلۇق، كىشىگە
 بۇنداق كۆپ بىلىم بېرىدىغان دەرس ئىكەنلىكىنى بۈگۈنكىدەك ھېس قىلىمىغان
 ئىكەنمەن...

بۇ، ئابلىمىت سىدىققا ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى مەك-
 تەپلەردىن بىلىم ئاشۇرۇشقا كەلگەن كەسىپداشلىرىنىڭ بەرگەن ياھاسى ئىدى.
 ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئوقۇتقۇچىلار بىلىم ئاشۇرۇش شۆبەسى ئابلىمىت سىدىق-
 نىڭ كەسپى جەھەتتىكى ئىقتىدارىنى ۋە مەتودىكا جەھەتتىكى مۇكەممەللىكىنى
 نەزەردە تۇتۇپ، ئۇنى يۇنكەپ كېلىپ ئىلى - ئەدەبىيات ئوقۇتقۇچىلىرى تەربىيى-
 لەش خىزمىتىگە قويدۇ. ئابلىمىت سىدىق خۇشاللانغان ھالدا جىددىي خىزمەتكە
 كىرىشىپ كېتىدۇ. تالاي قېتىملاپ دەرس ئۆتمەي كېلىپ دەرس تەييارلايدۇ.

بىر قېتىم 14 - ئوتتۇرا مەكتەپ سىنىپى سىنىپىمىزنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى كەچلىك
 تاماقتىن قايتىپ ياتىقىغا كىرىپ كېتىۋاتقاندا، ئىلى - ئەدەبىيات ئىشخانىسىنىڭ
 دېرىزىسىدىن يورۇق چۈشۈپ تۇرغانلىقىنى بايقايدۇ. ئۇلار بىرەر سائەتتىن كېيىن
 كەچلىك مۇزاكىرىگە چىققاندا ئىشخانا چىرىقىنىڭ يەنىلا يورۇق نۇرغانلىقىنى كۆ-
 رۈپ، ئىشخانىغا كىرىدۇ - دە، ھەيران قالىدۇ.

جەمەت ئىشخانىدا ئابلىمىت سىدىق مۇئەللىم ئالدىنقى بېشىغا تىرىگىنىچە
 ئۈستەل ئالدىدا ئۇخلاۋاتاتتى. بالىلار ئاستا مېڭىپ ئۇنىڭ يېنىغا كېلىدۇ. ئۈس-
 تەل ئۈستىدە تەكشۈرۈپ يېرىملاپ قالغان ماقالە ھەشىق دەپتەرلىرى تۇراتتى.
 ئابلىمىت سىدىق مۇئەللىم ھەر بىر پارچە ماقالىنى تەپسىلىي ئوقۇپ چىقىپ تۈزۈ-
 تەتتى ۋە كۆزگىرىپ يازاتتى. ئۈستەل ئۈستىدە يەنە بىر ئېستىكاكان مۇزلاپ

قالغان قايىناقسۇ بىلەن بىر پارچە نان تۇراتتى. بالىلار بۇ ھالنى كۆرۈپ، قاتتىق تەسەرلىنىدۇ، ئۆزلىرىنىڭ مۇئەللىمىگە تاماق ئەكىرىپ بەرمىگەنلىكىگە قاتتىق ئۆكۈنىدۇ. دە، دەرھال ياتاققا كىرىپ، چاي دەملەپ قەن - گىزەك ۋە يۇمشاق توقاچلارنى ئەپچەتەپ قويۇپ قويىدۇ.

ئوقۇغۇچىلار شۇندىن كېيىنلا ئابلىمىت سىدىق مۇئەللىمنىڭ ھەر قېتىم كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلاپ جاپالىق ئىشلەپ تاپشۇرۇق تەكشۈرۈپ، ئەتىكى دەرسكە ئۇلگۈرتۈپ خۇلاسىلايدىغانلىقىنى ھېس قىلىدۇ.

بىر قېتىم ئابلىمىت سىدىقنىڭ سالامەتلىكىنىڭ ئاجىزلاپ كېتىۋاتقانلىقىنى سېزگەن مەكتەپ مەسئۇلى مەمتەمىن ئۇنىڭغا ئائىلىمىدە دەم ئېلىشنى، خىزمەت بولسا ئادەم ئەۋەتمىدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ. لېكىن ئۇ كەسكىن رەت قىلىپ:

— بۇنداق جىددىي پەيەتتە مەن قانداقمۇ دەم ئالالايمەن، مەن ئىشلىشىم كېرەك. مائارىپ ئىشلىرىمىز بىر كۈن ئالغا ئىلگىرىلىسە، مەن بىر كۈن خاتىر-جەم بولىمەن، — دەيدۇ.

مەكتەپ رەھبەرلىكى ئۇنى ساناتورىيىدە داۋالىنىشقا بەلگىلىگەندە ئۇ يەنىلا رەت قىلىدۇ.

ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئوقۇتقۇچىلار بىلىم ئاشۇرۇش شۆبەسىنى مائارىپ نازارەتتى ۋە ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقىغا ئاساسەن، 1981 - يىلى ئابلىمىت سىدىققا «ئالاھىدە ئوقۇتقۇچى» دېگەن شەرەپلىك نامى بېرىدۇ.

ئابلىمىت سىدىق كېيىنكى چاغلاردا 14 - ئوتتۇرا مەكتەپكە يۆتكىلىپ كېلىپ رەھبەرلىك خىزمىتىنى ئىشلەشكە تەيىنلەنگەندىن كېيىنمۇ ئەزەلدىن دوستكا ئالدىدىن نېرى بولماي، ئوقۇتۇش مەتبۇئاتىنى ئىسزچىل تۈردە ئۆستۈرۈشنى ئەستىم چىقارمىدى.

ئابلىمىت سىدىق مائارىپ نەشرىياتىدىكى يونداشلار ئارىسىدا ئۇ دائىم ئۆزىگە: «بىر ئوقۇتقۇچى ئوقۇغۇچىلارغا ئىسلىمە بىر چىمە سۇ بېرىشى ئويلىمىغان بولسا، ئۆزىدە جەزمەن بىر چىمەك سۇ بولۇشى كېرەك» دېگەن تەلەپنى قويايتتى. ئۇ ئۆزى گەرچە تىل - ئەدەبىيات ئوقۇتۇشى بىلەن شۇغۇللاندى.

سىمۇ، ئەمما ھەر قېتىم ئۆتمەكچى بولغان دەرسنىڭ ئالدىدا ھەر جەھەتتىن كۆپ تەرەپلىمە تەييارلىق قىلاتتى. شۇڭا ئۇ سوئال سورىغان ھەرقانداق بىر ئو- قۇغۇچىنى جاۋابىمىز قالدۇرغان ئەمەس.

ئۇ كۆپ يىللاردىن بۇيانقى مىللىي ئوتتۇرا- باشلانغۇچ مەكتەپلەردىكى تىل- ئەدەبىيات ئوقۇتۇشى تەتقىق قىلىنغان نۇرغۇن ئىلمىي ماقالىلەرنى يېزىپ چى- قىپ، ياش ئوقۇتقۇچىلارنىڭ كەسپىي سەۋىيەسىنى ئۆستۈرۈشتە مۆلچەرلىگۈسىز تۆھ- پىلەرنى ياراتتى. رادىئودا كۆپ يىل مەخسۇس تېمىدا لېكسىيە سۆزلەمدى، ئوت- تۇرا مەكتەپلەرنىڭ «ئۇيغۇر تىلى دەرسلىكى» ۋە ئالىي مەكتەپ ئىمتىھانغا تەي- يارلىق قىلىشقا پايدىلىنىش ماتېرىيالىنىڭ گرامماتىكا قىسمىنى تۈزۈپ چىقتى... ئىشقىلىپ، ئۇنىڭ مىللىي مائارىپنى گۈللەندۈرۈش يولىدا ئوينىغان رولىنى سۆز بىلەن تەسۋىرلەپ بېرىش قىيىن. ئۇ ھاياتىنىڭ ئاخىرقى كۈنى (ۋاپات بولۇش- نىڭ ئالدىنقى ئاخشى) دوختۇر دەم ئېلىشقا بۇيرۇغان بولسىمۇ، كۆكسىنىڭ قاتتىق سانجىپ ئاغرىشىغا پىسەنت قىلماي، يېزىق ئۈستىلىدە تاكى يېرىم كېچە- كېچە يېزىقچىلىق قىلغانىدى.

ھاياتلىقىنىڭ ئۆزگەرمەس قانۇنى بويىچە ئادەم ھامان بىر كۈنى ئۆلىدۇ. ئەمما ئۆلۈملەرنىڭ ئەھمىيىتى ئوخشىمايدۇ. بولۇپمۇ ئابلەمىت سىدىققا ئوخشاش پۈتۈن ئۆمرىدە ئۆزىنىڭ بارلىقىنى خەلقنىڭ ئىشلىرىغا ئاتا قىلىپ، كىشىلەر قەلبىنى لەرزىگە سالالغۇدەك ئىش قىلغان ئادەمنىڭ ئۆلۈمىلا ئاڭلىغان كىشى- نىڭ كۆزىنى ياشلاپ، قەلبىنى ئۆرتىيەلەيدۇ. خۇددى گىگانت شائىر ئابدۇراخ- مان جامى يازغاندەك:

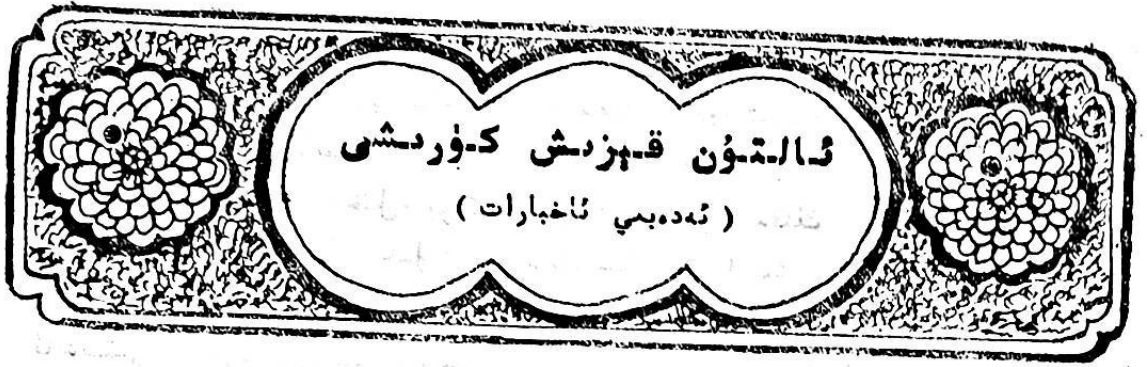
يادىڭدەۋ، ئېيتچۇ سەن تۇغۇلغاندا،
ھەممە كۈلگەنمىكەن، سەن يىغلىغان.
شۇنداق ياشىغىنكى، كېتەر چېشىڭدا،
ھەممە يىلەن يىغلىسۇن، سەن ماڭغىن خەندەن.

ھالەتنى شەكىللەندۈرەلەيدۇ.

ئېھ، ئۇستاز! بۈگۈنكى بۇ گۈزەل دۇنيا، كەلگۈسىدىكى ئەڭ گۈزەل دۈن-

يانىڭ مۇجىزىلىرى پۈتۈنلەي سېنىڭ ئەچرىڭگە مەنسۇپ!
ئۈرۈمچى شەھەرلىك سىياسىي كېڭەشنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، 14 - ئوتتۇرا- مەكتەپنىڭ مۇدىرى، ئاپتونوم رايونلۇق مىللىي ئوتتۇرا مەكتەپ تىل - ئەدەبىيات ئوقۇ- تۇشنى تەتقىق قىلىش ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ مۇدىرى، مەرھۇم ئابلەمىت سىدىقنىڭ جەسەتى ئۇلامباي ئىنقىلا بىي قۇربانلار قەبرىستانلىقىغا دەپنە قىلىندى.

ئالاقىمۇن قەيزىشى كۈرۈشى
(ئەدەبىي ئاخبارات)

ۋېي چىڭ

سۇلايمان ئابدۇل تەرجىمىسى

شىنجاڭنىڭ 3 - قېتىملىق گۈللىنىش دەۋرىنىڭ يېتىپ كېلىشىنى كۈتۈۋالايلى!

مېنىڭچە، يىپەك يولىنىڭ ئېچىلمىشى ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش دەۋرى شىنجاڭنىڭ بىرىنچى قېتىملىق گۈللىنىش دەۋرى. بۇ دەۋر ناھايىتى ئۇزاق داۋاملاشقان بولۇپ، تەخمىنەن مىلادىدىن بۇرۇنقى 2 - ئەسىردىن باشلىنىپ 1700 يىلدىن ئوشۇق داۋاملاشقان.

شىنجاڭنىڭ ئىككىنچى قېتىملىق گۈللىنىش دەۋرى بولسا ئازادلىقتىن كېيىنكى دەۋرىنى كۆرسىتىدۇ.

مەن شۇنداق ئېيتالايمەنكى، ئۆزۈم ۋە بارلىق شىنجاڭلىقلار ئىككىنچى قېتىملىق گۈللىنىش دەۋرىنىڭ تېزىرىك يېتىپ كېلىشىدىن ئىبارەت. ئېسىمىزدە بولغۇنكى، 2001 - يىلى شىنجاڭنىڭ گۈللىنىشى دەۋرىدۇر! بۇ دەۋرگە پەقەت 14 يىللا قالدى. بىز ھازىر شۇ دەۋر پاراۋوزىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاۋاتىمىز.

ھازىرلا بەزى كىشىلەر بىزنىڭ ئاجايىپ كۈزدل، كىشىنى مەپتۇن قىلىدىغان مەنزىرىگە بارىدىغانلىقىمىزنى تەسۋىرلەپ، 21 - ئەسىرگە بارغاندا شىنجاڭ جۇڭگونىڭ كالىفورنىيەسىگە ئايلىنىدۇ، دەپ تەسەۋۋۇر قىلىشىۋاتىدۇ.

تەبىئەت بىزنى سۆيىدۇ

نەچچە مىڭ يىللاردىن بۇيان ئىنسانلارنىڭ بايقىغان كان بايلىقى تۈرى 200 خىلغا يەتمەيدۇ. دۆلىتىمىزدە ھازىرغىچە بايقالغان كان بايلىقى 150 خىل، لېكىن، شىنجاڭنىڭ ئۆزىدىلا بايقالغان كان بايلىقى 121 خىل، بىر ئۆلكە، بىر رايوندا مۇنداق كۆپ خىل كان بايلىقىنىڭ بولۇشى، ئىلگىرىمۇ، ھازىرمۇ ۋە باشقا جايدىمۇ كۆرۈلۈپ باقمىغان. شۇڭلاشقا، شىنجاڭ ئۆزىنى كان بايلىقتا دۇنيا

بويىچە ئالدىنقى قاتاردا دېيىشكە تامامىن ھەقلىق. دۆلىتىمىزدە زاپاس مىقدارى ھا-
 زىر تەكشۈرۈپ ئېنىقلانغان كان بايلىقلىرى 135 خىل بولۇپ، شىنجاڭدىلا تەكشۈ-
 رۇپ ئېنىقلانغىنى 67 خىل، بۇ ئاساسەن دۆلىتىمىزدىكىنىڭ يېرىمىغا توغرا كېلىد-
 دۇ. بۇنىڭ ئىچىدىكى 7 خىل كان بايلىقىنىڭ ساقلىنىش زاپاس مىقدارى دۆلە-
 تىمىز ئىچىدە 1 - ئورۇندا تۇرىدۇ. 17 خىل كان بايلىقى غەربىي شىمال بويىچە
 ئالدىنقى قاتاردا تۇرىدۇ. شىنجاڭدا 76 ناھىيە بولۇپ بۇنىڭ 56 سىدە ئالتۇن
 بار. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ پروفېسسور چەن ۋېيچاڭ «شىنجاڭنىڭ ئالتۇن ئىشلەپچىقىرىش
 ئىستىقبالى خېلىلۇڭجياڭدىنمۇ ياخشى» دېگەن.

مېنىڭچە، ئەگەر بىز شىنجاڭنىڭ يەر ئاستى كان بايلىقلىرىنى ئۈنۈملۈك
 ئېنىقلاپ چىقساق يەنە قانچىلىك كىشىلەرنى ھەيران قالدۇرىدىغان يېڭىلىقلار چى-
 قار؟ دېمەك، مانا مۇشۇ يېڭىلىقلارنى ياراتقۇچىلار دەل ھۈرمەت ۋە ئىززەتكە
 ئىگە بولۇشقا تېگىشلىك گېئولوگ خىزمەتچىلىرىدۇر.

مانا مۇشۇ كۆپ يەر ئاستى بايلىقلىرىنى ئېنىقلاپ چىقىشىمىز بىزنىڭ 3 -
 قېتىملىق گۈللىنىش دەۋرىگە قىلغان سوۋغىمىز بولغۇسى.

سىز شىنجاڭلىق بولۇش سۈپىتىڭىز بىلەن بۇنىڭدىن پەخىرلەنمەي تۇرا-
 لامسىز؟ سىز يەنە گېئولوگ خىزمەتچىلىرىگە چوڭقۇر ھۈرمەت ۋە ئىززەت بىلدۈ-
 رۇپ ئۇلارغا سۈيۈنمەي تۇرالايسىز؟ ئۈزۈپ ئېيتىشقا بولىدۇكى، ئەگەر ئۇلارنىڭ
 30 نەچچە يىللىق جاپالىق ئەمگىكى بولمىغان بولسا بىزنىڭ بۇ بايلىقلاردىن
 بەھرىسەن بولۇشىمىز مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

تيەنخۇ جېڭى

1987 - يىلى چاغاندىن كېيىن، مەن شىنجاڭ رەڭلىك مېتال گېئولوگىيەلىك
 قىدىرىپ تەكشۈرۈش شىركىتى تارمىقىدىكى 704 - گېئولوگ ئەترەتكە بېرىپ شىن-
 جاڭنىڭ بايلىقىنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاۋاتقان كىشىلەرنى زىيارەت قىلدىم، تەشۋ-
 قات بۆلۈم باشلىقى ماۋشۇمىڭ بىلەن ئۇنىڭ ياردەمچىسى چەن جەنپىن مېنى تا-
 ھايتى قىزغىن قوبۇل قىلدى. مەن ئەترەت مېھمانخانىسىدا ئەترەت قۇرغۇچىلار-
 دىن خۇي شىڭدى، جاۋشىمىڭ، جاۋدىيەنجا قاتارلىق 3 ئىنژېنېر بىلەن كۆرۈشتۈم.
 ئىككىنچى كۈنى مەن ئۇيغۇر ئىنژېنېر ئابدۇشۈكۈر بىلەن سوۋبەتلىشتىم.

ئۇلار گېئولوگ خىزمىتىگە قاتناشقاندا تېخى كىچىك بالىلار ئىدى. ھازىر ئۇلار
 لارنىڭ يېشى 40 - 50 كە بېرىپ قالدى. بىراق سىز ئەينى يىللارنى تىلغا ئالغىنىڭىزدا
 ئۇلار خۇددى باشقىدىن ياشىرىپ قالغاندەك كۆزلىرىدىن نۇر چاقناپ، چىرايىدىن
 ئىللىق نۇر ياغانىتى. ئۇلارنىڭ سۆزىدىن ناھايىتى كۆپ جاپا - مۇشەققەتلەرنى

بېشىدىن ئۆتكۈزگەنلىكىمنى، نۇرغۇن قىممەتلىك نەرسىلەرنى قۇربان قىلغانلىقىمنى بىلىملى بولاتتى. ئەمما ئۇلار بۇنىڭدىن پەخىرلىنەتتى.

704 - ئەترەت قۇرۇلغاندا ئادىمى 100 گە يەتمەيتتى. پەقەت 3 ماشىنىسى بار ئىدى. كۆپ ھاللاردا پىيادە مېڭىشقا توغرا كېلەتتى. يول يۈرگەندىمۇ تۈپ-تۈز ئاسفالىت يول ياكى تۈپتۈز يايلاقتا ئەمەس، بەلكى ئادىمىزات بېرىپ باقمىغان قاقاس چۆلدە، تۈپ-تۈز ئىسسىق، جاندىن ئۆتمىدىغان سوغۇق، باش-ئاي-بىغى يوق قۇملۇقتا، ئېگىز-پەس تاغ يوللىرىدا ھەم تار، ھەم قاراڭغۇ جىلغىلاردا مېڭىشقا توغرا كېلەتتى، دائىم دېگۈدەك زەھەرلىك يىلان، يىرتقۇچ ھايۋانلارغا يولۇقۇپ قالاتتى. يامغۇر بىلەن بوزان ئۇلارنىڭ ھەمراھى ئىدى. ئاچ قېلىش، سۇسىز قېلىشلار ئادەتتىكى ئىش ئىدى، بەزىدە ھاياتىمۇ تەھدىتكە ئۇچرايتتى. ئۇلار يولغا چىققاندا خالتىسىغا بىر - ئىككى پارچە قۇرۇق نان سېلىۋالاتتى. ئەمما قايتىشىدا ناچچە 10 كىلو ئېغىرلىقتىكى كان ئەۋرىشكىسىنى كۆتۈرۈپ كېلەتتى. مانا بۇ جاپامۇ؟ ھەقىقەتەن جاپا. بىراق ئۇ ۋاقىتتا خەلقىمىزنىڭ قەلبىدە لاۋۇلداپ كۆيۈۋاتقان بىر پارچە ئوت بار ئىدى، بۇ ئوت يېڭى جۇڭگونى باي، تۈدرەتلىك قىلىپ قۇرۇپ چىقىش ئارزۇسى ئىدى. ئۇلار ھەر كۈنى 30 - 40 كىلومېتىر يول بۇرۇپ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئاخشىمى ئارا چىراق ئاستىدا كان ئەۋرىشكىلىرىنى تەتقىق قىلاتتى. بەزى ۋاقىتلاردا ئەۋرىشكە ئۈستىدە تالاش-تارتىش قىلىپ ۋارقىرىشىپ كېتەتتى، ئەمما بۇ ئۇلارنىڭ دوستلۇقىغا تەسىر يەتكۈزمەيتتى. چۈنكى، ئۇلارنىڭ نىشانى بىر - دە!

60 - يىللاردىكى تەبىئىي ئاپەت ھەممىمىزگە ئۇنتۇلغۇسىز بالايى - ئاپەت ئېلىپ كەلدى. پۈتۈن مەملىكەت خەلقىگە ئوخشاش گېئولوگ خادىملىرىمۇ جاپالىق، ئاچارچىلىق كۈنلەرنى باشتىن كەچۈردى. قۇمۇل ئەسلىدىنلا ئاشلىقى يېپىمىشەيدىغان رايون بولغاچقا، ئۇ چاغلاردا ھەر بىر ئادەم كۈنىگە ئازراقلا قورۇلغان سەي ۋە زاغرا يەيتتى، ئاچلىق كىشىلەرنى ئوزۇق ئىزلەشكە، قورساق توي-خۇزۇش ئۈچۈن ئەقىل ئىشلىتىشكە مەجبۇر قىلدى. شۇڭا ئۇلار دالىدا بولسۇن ياكى ماكاندا بولسۇن، قورساق تويىدىغانلىكى نەرسىلەر بولسا يېدى، ئۇسىدىغاندا يەزى ئوت-چۆپلەرنىڭ يىلىنىشى شۇندى.

مانا مۇشۇنداق قىيىنچىلىق شارائىتىدا 704 - ئەترەت قۇمۇلنى تەكشۈرۈپ بولۇپ يەنە ئۈرۈمچى، يىراقراقى گەنسۇ چېگرىسىغىچە تەكشۈردى. ئۇلار تەكشۈرۈش ئېلىپ بارغاندا رايون ئايرىمايىتى. ئۇلار پەقەت كان بايلىق، يەر قۇرۇل-

مەسىنى بويلاپ تەكشۈرۈش ئېلىپ باراقتى، نەچچە چوڭ كاننى ئاشۇ قەيىمىچى -
 لىق ۋاقىتلاردا تاپقان. 58 - يىلدىن 86 - يىلغىچە بولغان 28 يىلدىن بېرى
 704 - ئەترەت دەسلەپكى قەدەمدە تەكشۈرۈپ ھۆكۈم چىقارغان كان ئورنى 670،
 تەكشۈرۈپ ئېنىقلىغان مېتال ۋە غەيرىي مېتال كېنى 38، بۇنىڭ ئىچىدە تۆمۈر،
 مانگان، ۋولفرام، ۋانادىي تىتان، مىس، ئالتۇن، مەرمەرتاش، سىڭىرتاش، ھاك
 تاش يەنە ساسىتسىي تېشى بار. رەسمىي ئېچىپ تاپشۇرۇپ بەرگەن كاندىن 20 سى
 بار. ئالاھىدە تىلغا ئېلىشقا ئەرزىيدىغىنى شۇكى: 704 - ئەترەت شەرقىي شىمال
 چاڭدا ئىكەن بۇرۇن ۋولفرام كېنى تاپقان. شۇندىن تارتىپ شىنجاڭدا ۋولفرام
 كېنى يوق دېگەن سۆزگە خاتىمە بەرگەن.

مۇشۇ كانلار ئىچىدە ھەممىدىن بەك تىلغا ئېلىشقا تېگىشلىكى تىيەنخۇ
 تۆمۈر كېنى بولسا كېرەك.

لەنجۇدىن يولغا چىقىپ بۇمىدىن قۇمۇلغىچە بولغان ئارىلىقتا ئاسماندا
 ئۇچار قۇشلارنى، يەردە قۇرت - قوڭغۇزلارنى كۆرگىلى بولمايدىغان سۇسىز قۇر -
 غاق چۆل بار. تىيەنخۇ كېنى مانا مۇشۇ قاقاسلىقتا نەچچە مىڭ يىللاردىن بۇ -
 يان تىنچ ئۇخلاپ كەلگەن. 60 - يىلى 704 - ئەترەت بۇ كاننى تەكشۈرۈپ
 بايقىغان. شۇندىن ئېتىبارەن بۇ كاننى ئېچىشتا بىرنەچچە قېتىم ئوڭۇشىزلىق -
 لارغا ئۇچرىغان.

دەسلەپتە بۇ كاننىڭ يېنىدا يامان سۇ تۆمۈر كېنى بولغاچقا، بۇ كاننىڭ
 رولى تازا جارى بولمىغان، 5 يىلدىن كېيىن، يەنى 65 - يىلى بۇ كاننى ئومۇم -
 يۈزلۈك ئېچىش جېڭى باشلانغان، شىنجاڭنىڭ ھەممە يېرىدىن گېئولوگ سېپە -
 دىكى تايانچ كۈچلەردىن نۇرغۇن خىزمەتچىلەرنى 704 - ئەترەتكە يۆتكەپ
 كەلگەن. مۇشۇ جەڭدە 704 - ئەترەتنىڭ بۇرغىلاش دۈيى چوڭقۇرلۇقى 1012 مې -
 تىرلىق رېكورتى ياراتقان. 704 - ئەترەتنىڭ قوشۇنى زور بېسىپ ئادىمى 1000
 دىن ئاشقان.

لېكىن بۇ كاننى ئېچىش ئاسانغا چۈشمەيدى. بىر مەيدان سىياسىي بوران -
 چاپقۇن تۇيۇقسىز بۇ يەرگەمۇ كېلىپ، كاننى ئېچىشتىن ئىبارەت ئۇلۇغۋار ئىش
 توختاپ قالدى. بۇ كان ئورنى ئاستا - ئاستا جىمجىت خارابىلىقتا ئايلىنىدى.
 ئەمما ۋەتەن، خەلق ئۈچۈن جاندىن كېچىشكە رازى 704 - ئەترەت گېئولوگ
 خىزمەتچىلىرى بۇ سىياسىي بوران - چاپقۇننى بىر نەچچە قېتىم بېشىدىن ئۆت -
 كۈزۈپ قايتىدىن ئورنىدىن تۇرۇپ، تۈرلۈك توسالغۇلارغا قارىماي، بىرلەپ - ئىك -
 كىلەپ قايتىدىن تىيەنخۇ كېنىغا بېرىپ خىزمەت قىلدى. 70 - يىلى بۇ كاننى

دەسلەپكى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش ئەھۋالىدىن دۆلەتكە دوكلات بازىدى. سىز بۇ كاننىڭ زاپاس مىقدارىنىڭ 110 مىليون توننىغا ئىكەنلىكىنى بىلە سىز؟

يېقىندا يامان سۇ تۆمۈر كېنىنىڭ زاپىسىمۇ بىز يەرگە بېرىپ قالدى. شۇنىڭ بىلەن شىنجاڭنىڭ پولات - تۆمۈر سانائىتىنىڭ ئالدىدا خام ئەشيا مەنبەلىكىسى مۇھىم بىر گەپ بولۇپ قالدى. شۇندىن تارتىپ تېنەنخۇ كېنى ئۆزىنىڭ زاپاس بايلىقى بىلەن باشقىلارنى ئۆزىگە جەلپ قىلدى، تېنەنخۇنىڭ مۇئەسسەسەسى نامايان بولدى. بىزنىڭ بۇ كان بايلىقىنى ئېچىپ ئۇنىڭدىن پايدىلىنىشىمىزنىڭ كېيىنكى ئەسىرنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشى ئۈچۈن ئىستراتېگىيىلىك رولى بولۇپ، بىز يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتكەن شىنجاڭنىڭ 3 - قېتىملىق گۈللىنىش دەۋرىگە بىمۇاسىتە تەسىر كۆرسىتىدۇ. پولات - تۆمۈر سانائىتى بىر دۆلەت سانائىتىنىڭ ئاساسى، ئەگەر پولات - تۆمۈر سانائىتى پىششىقلاپ ئىشلىتىلسا باشقا سانائەتلەرگە بىمۇاسىتە تەسىر يەتتىدۇ. ھەتتا باشقا سانائەتلەرنى ۋەيران قىلىدۇ، ئىپتىدائىي رايونىمىز تېنەنخۇ تۆمۈر كېنىغا ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلۈۋاتىدۇ ھەمدە ئۇنىڭ شىنجاڭ خەلقىگە بالدۇرراق بەخىت ئېلىپ كېلىشى ئۈچۈن ۋە كاننىڭ ئاخىرقى تەكشۈرۈشىنى تېزىدە ئېلىپ بېرىپ ئۇنى ئېچىش ۋە ئىشلىتىشكە ئاساس يارىتىش ئۈچۈن مەلۇم مەبلەغ ئاجرىتىپ بەردى. ھازىر تېنەنخۇ تۆمۈر كېنى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ پولات - تۆمۈر سانائەت بايلىق خامئەشياسىنىڭ 2 - جىدىسى بولۇپ قالدى (1 - جىدىسى يامان سۇ كېنى ئىدى).

60 - يىلى تېپىلغان بۇ كان 28 يىلنى بېشىدىن ئۆتكۈزدى. دېمەك، تېنەنخۇ كېنىنى تەكشۈرۈش، ئېنىقلاشتا يۇقىرىدا تونۇشتۇرغان ئىنژېنېرلار ئۆزلىرىنىڭ تېگىشلىك تۆھپىسىنى قوشتى ۋە كۆپ قەد ئاققۇزدى. بىز بۇلارنى، شۇ يولدىكى جاپاكەش ئىشچىلارنى ئۇنتۇلمايمىز.

ئالتۇن قېزىش كۈرىشى

ئالتۇن قېزىش توغرىسىدىكى مەلۇماتى مەن قۇمۇلدىن ئىگىلىگەن ئەمەس، بەلكى ئۈرۈمچىگە قايتىپ 704 - ئەترەتنىڭ سابىق باش ئىنژېنېرى (ھازىر گېئولوگىيىلىك تەكشۈرۈش شىركىتىنىڭ باش ئىنژېنېرى) ياك شىگىزۇدىن قوشۇمچە ئىگىلىدىم.

مەن 704 - ئەترەتنى زىيارەت قىلغاندا ئۇلارنىڭ 79 - يىلىدىن باشلاپلا ئالتۇن ئىزلىگەنلىكىنى ھەمدە ئالتۇن كېنىنى تاپقانلىقىنى ئۇقتاندىم.

(بۇ كانغا « ئالتۇن ئۇۋىسى » دەپ نام قويۇلغان، بۇ نام نۇرغۇن كىشىلەر ئىسمى ئۆزىگە جەلپ قىلغان).

تەزكىرىدە يېزىلمىشچە، قەدىمدىن تارتىپ بۇ يەردە كىشىلەر ئالتۇن قازغان، قازغۇچىلار كۆپ بولغاندا 1000 ئادەمگە يەتكەن. ئۇلار ئەڭ كۆپ بولغاندا يىلىغا نەچچە 100 سەر ئالتۇن قازالىغان. ئالتۇن قېزىش مىنگونىڭ دەسلەپكى يىللىرىدا ئاستا - ئاستا توختاپ قالغان، چۈنكى بۇ ئالتۇنلار خام ئالتۇن ياكى تاش ئالتۇن بولغاچقا، ئالتۇن قېزىشمۇ ناھايىتى مۇشەققەتلىك بولاتتى. ئالتۇننى تاشلارنىڭ ئاستىدىن، تاش قېتىمىدىن، ئومۇمەن تاش ئىچىدىن ئېلىشقا توغرا كېلەتتى. شۇڭلاشقا ئالتۇن قېزىش توختاپ قېلىپ بۇ كان ھازىرغىچە ساقلىنىپ قالغان. بۇ كاننى ئاخىرى 704 - ئەتىرىت تەكشۈرۈپ، ئېنىقلاپ تاپقان.

50 - يىللارنىڭ بېشىدا سوۋېت ئىتتىپاقى مۇتەخەسسسلەرى بۇ كاننى تەكشۈرۈپ: بۇ يەر ئەسلىدە 19 - ئەسىردىكى ئاسىيا بويىچە ئەڭ چوڭ ئالتۇن كېنى ئىكەن، ئەمما ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان كۆپ قېزىلىپ كەتكەچكە ئېھتىمال ئالتۇن زاپىسى تۈگەپ كەتكەن بولسا كېرەك. شۇڭلاشقا بۇ كاننى قايتا ئېچىش ھاجەتسىز، دەپ ھۆكۈم چىقارغان.

لېكىن، 704 - ئەترەتتىكى گېئولوگ خادىملىرى: « گېئولوگىيەلىك تەكشۈرۈش - بىر خىل چوڭقۇر ئىزدىنىشكە توغرا كېلىدىغان پەن. چەت ئەللىك مۇتەخەسسسلەرنىڭ بىر ئېغىز تەۋەككۈل گېپى بىلەن بىر كان ئورنىنى يوققا چىقارساق بولامدۇ؟ » دېيىشكەن.

بۇ ئالتۇن كېنىغا ئەڭ دەسلەپ جاۋدىيەنجا بىلەن ئابدۇشۈكۈر بىر نەچچە ئۇستىلارنى ئېلىپ كەلگەن. جاۋدىيەنجا بىلەن ئابدۇشۈكۈر ئىنچىكە تەكشۈرۈش ئارقىلىق بۇ جاينىڭ تاش قاتلىمى ئارىسىدا ئالتۇن بار دەپ ھۆكۈم چىقارغان ھەمدە چوڭقۇرىسىغا قازغاندا دېگەندەك تاش قاتلىمى ئارىسىدا ئالتۇن بارلىقى دەسلەپكى قەدەمدە سېزىلگەن، بۇ نەتىجە بۇلارنى ئىلھاملاندۇرغان. تەكشۈرۈش جەريانىدا بىر ئۆڭكۈرگە يولۇققان، بۇ ئۆڭكۈر ناھايىتى قورقۇنۇنچىلىق، سۈرلۈك ئىدى. ئەمما تېزىرىك نەتىجىگە ئېرىشىش ئۈچۈن جاۋدىيەنجا بىلەن ئابدۇشۈكۈر ئاغامچا بىلەن ئۆڭكۈرگە چۈشۈپ قارا چىراق بىلەن يەر قاتلىمىنى تەپسىلىي تەكشۈرۈپ خاتىرىلەپ، يەر ئاستى قاتلىمىنى يەنىمۇ ئىلگىرى-كېيىن تەكشۈرۈشكە 1 - قوللۇق ماتېرىيال تەييارلىدى.

بۇ « ئالتۇن ئۇۋىسى » نى تەكشۈرۈش ۋە ئېچىشتا يولداش جاۋدىيەنجا ئالاھىدە تۆھپە ياراتقان. ئۇ كان ئېچىشتا كونا رامكىلارنى بۆسۈپ ئۆتۈپ

تەكشۈرۈپ - تەتقىق قىلىشنى ئىنچىكە ئىشلەپ، ئاخىرى بۇ كاننىڭ ھاسىل بولۇش قانۇنىيەتىنى ئىزدەپ تاپتى ھەمدە يەر قاتلىمىنىڭ چوڭقۇر جايلىرىدىن نەچچە كان تومۇرلىرىنى تاپتى. ھازىر بىر يېڭى ئالتۇن كېنى ۋە يەنە بىر كان زاۋۇتى لايىھىلەنمەكتە. شۇنداقلا جاۋدىيەنجاننىڭ باشچىلىقىدا نەچچە ئون زىيالىي ياش 3 يىل ئىچىدە بۇ جايدىن 2000 سەردىن ئوشۇق ئالتۇن قازغان.

مەن مۇخىمىر بولغانلىقىم ئۈچۈن، زىيارەت قىلغان ئادەمنىڭ كەمتەرلىك قىلىشىنى ياقتۇرمايمەن، بىراق ئالتۇن قېزىش كۈرىشىدىن ئۆچۈر بەرگەن ئىنژېنېر ياكى شىڭزۇ ھەقىقەتەن كەمتەر ئادەم. ئۇ ھازىر 704 - ئەترەتتىن يۆتكىلىپ شىنجاڭ كەنتە باش ئىنژېنېرلىق ۋەزىپىسىنى ئۆتەۋاتىدۇ. ئۇنىڭ بالا - چاقىسى تېخى قۇمۇلدا، ئۆزى ھازىر ۋاقىتلىق رەڭلىك مېتال ئىدارىسىنىڭ مېھمانخانىسىدا تۇرۇۋاتىدۇ. بىز شىنجاڭنىڭ رەڭلىك مېتال سىستېمىسى ۋە 704 - ئەترەتنى تىلغا ئالغىنىمىزدا، ئۇ بىزگە باشقىلارنىڭ ئىشى - ئىزلىرىنى ھارماي - تالماي سۆزلەپ بېرىدۇ. ئەمما ئۆزى ئۈستىدە گەپ بولغاندا ناھايىتى ئاز سۆزلەيدۇ، بۇنىڭدىن ئۇنىڭ ئىلىيىجاناپ پاك ئەخلاقىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ. مەن باشقىلاردىن ئىككىلىشىمچە بولداش ياكى شىڭزۇ شىنجاڭنىڭ گېئولوگىيەلىك خىزمىتى نەزەرىيىسىگە ئالاھىدە تۆھپە قوشقان. ئۇ يۈننەنلىك بولۇپ، كىچىكىدىن تارتىپلا ھاياتى ۋە ئۆسۈملۈكلەرنى ناھايىتى ياخشى كۆرەتتى، ئۇ بىر گېئولوگىيە ئالىمى بولۇشقا بەل باغلىغانىدى. ئۇ تولۇق ئوتتۇرىنى پۈتكۈزگەن مەزگىل يېڭى جۇڭگو ئەمدىلا قۇرۇلغان ۋاقىت بولغاچقا، دۆلەتكە گېئولوگ خادىملىرى تازا ئېھتىياج ئىدى. ئۇ مەلۇماتلىق، ساغلام بولغاچقا گېئولوگ قوشۇنىغا تاللاندى. ئىككى يىل ئىچىدە داشۆنىڭ 4 يىللىق دەرسىنى ئوقۇپ تۈگەتتى. يازلىق ۋە قىشلىق كانىكول چاغلىرىدا نەق مەيدانغا بېرىپ پراكتىكا قىلدى. 50 - يىللاردا ئۇ ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن شىنجاڭغا كېلىپ ئالتاي تاغلىرىدا كەم ئۇچرايدىغان مېتاللارنى ئىزدەش بىلەن شۇغۇللاندى. 704 - ئەترەت قۇرۇلۇپ سىرتتىن تايانچ كۈچلەرنى يۆتكەۋاتقان چاغدا، شەركەتكە يۆتكىلىپ كېلىپ خىزمەت ئىشلەۋاتقان بولداش ياكى شىڭزۇ ئۆزۈكىدىن تەلپ قىلىپ ئۈرۈمچىدىن قۇمۇلغا باردى.

ئۇ شۇنداق دەيدۇ: بۇرۇن بىر دۆلەتنىڭ باي، قۇدرەتلىك بولۇشى شۇ دۆلەتنىڭ ئىش - قوراللىق ئاز - كۆپلۈكى بىلەن ئۆلچەيتتى. ھازىر ئالتۇن زاپىسىنىڭ ئاز - كۆپلۈكى بىلەن ئۆلچەيدىغان بولدى.

دۆلەتىمىزدە تۆتتىن زامانىۋىلاشتۇرۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇشتا مەبلەغ يېتىش-

مەسىلىك ئېغىر، شىنجاڭدا بولسا بۇ مەسىلە تېخىمۇ گەۋدىلىك. كېيىنكى ئەسىردە دۆلىتىمىزنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشىنى غەرب تەرەپكە بۆتكەش، شىنجاڭدا سىنرا- تېگىمىلىك ئۆزگىرىش ياساش ئۈچۈن بىزدە چوقۇم يېتىشمىگەن مەبلەغ بۆلۈش كېرەك. ئۇنداق بولمىغاندا غەربنى ئېچىش، شىنجاڭدا ئىستىراتېگىيىلىك ئۆز- گىرىش ياساش قۇرۇق گەپ بولۇپ قالىدۇ. شىنجاڭنىڭ زېمىنى كەڭرى، قاتتىق ماش ئارقىدا، مۇساپە يوللىرى ئۇزۇن بولغاچقا نۇرغۇن مەھسۇلاتلار رىقابەتلىك شىش كۈچىنى يوقاتقان. مەسىلەن، شىنجاڭنىڭ پىشمىقلاپ ئىشلەش سانائىتى تېخى ئارقىدا. بىز ئەگەر بەزى ئاز ئۇچرايدىغان مېتاللارنى كۆپلەپ قازغىنىمىزدا، يەنە كېلىپ ئۇنى نەچچە مىڭ چاقىرىم ھەتتا نەچچە تۈەن چاقىرىم يىراق جايغا ئاپىرىپ پىشمىقلاپ ئىشلەگىنىمىزدە ئۇنىڭ ئىقتىسادىي پايدىسى ئۆزلۈكىدىن تۆۋەنلەيدۇ. ئەگەر ئۇنى ۋاقىتدا ئىشلەتمەي ساقلاشقا توغرا كەلسە، ئۇ يەنە نۇرغۇن ئىسكىلاتلارنى تىگىلەپ بىزگە يەنە ئىقتىسادىي زىيان سالىدۇ. ئەمما كۆپلەپ ئالتۇن قازغاندا ئۇ بىزگە بۇز ھەسىمىلەپ پابدا ئېلىپ كېلىمىزكى ھەرگىز زىيان سالمايدۇ.

ئالتۇن قىممەت باھالىق مېتال، ئۇنىڭ ئۆزى ئۆلمەس پۇل، پىشمىقلاپ ئىشلەش سەنئىتى ئاددىي، تەننەرقى تۆۋەن. ئالتۇن ئېغىر ماددا بولۇپ يۇقىرى قىممەتكە ئىگە. ھەر قانداق بىر بانكا ئالتۇننى ئىشلىتىشكە زۆرۈر ئېھتىياجلىق. شۇڭلاشقا بۇنىڭدا قاتناش مەسىلىسى، ئىسكىلات مەسىلىسى مەۋجۇت ئەمەس. ھازىر ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ئېلىپ بېرىشتا مەبلەغكە ئېھتىياج بولۇۋاتىمىز، كېيىنكى ئەسىرگە بارغاندا دۆلىتىمىزنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش نۇقتىسى غەربكە ۋە شىنجاڭغا يۆتكىلىدۇ. ئۇ چاغدا شىنجاڭنىڭ پىشمىقلاپ ئىشلەش سانائىتى خېلى تەرەققىي قىلىدۇ. بۇ ۋاقىتتا بىز كۆپلەپ باشقا مېتاللارنى قازساق، ئۆز جايىمىزدا پىشمىقلاپ ئىشلەسەك، ئۆز جايىمىزدا ئىشلەتسەك، ترانسپورت - توشۇش ئىشلىرى قىممەتلىك تەننەرقىمۇ تۆۋەنلەيدۇ، ئىقتىسادىي ئىنۋېستىمىمۇ يۇقىرى بولىدۇ. شۇڭلاشقا، مېنىڭچە شىنجاڭدا گېئولوگىيە خىزمىتىمىزنىڭ تەتقىقاتىنى ئالتۇن تەكشۈرۈش، قېزىشقا قويۇش، ئالتۇن تېپىش ئاساس، باشقا كان تېپىشلىرىنى تېپىش قوشۇمچە بولۇشى كېرەك.

ئۇنىڭ بۇ چوڭقۇر مېغىزلىق بايانى مېنى قايىل قىلدى. ئۇ يەنە ماڭا مەملىكىتىمىز ۋە شىنجاڭنىڭ ئالتۇن ئىزدەش قىزغىنلىقىنى ئۈستىدە سۆزلەپ بەردى.

قەدىرلىك جۇزۇڭلى بىلەن دۇڭبۇۋ دۆلىتىمىزنىڭ ئالتۇن ئىشلەپچىقىرىشىغا

ئىمتايىمىن كۆڭۈل بۆلگەن ھەمدە يولداش ۋاڭجېنغا بۇ خىزمەتنى تۇتۇشنى ھا-
ۋالە قىلغان. « تۆت كىشىلىك گۇرۇھ » تارمار قىلىنغاندىن كېيىن، يولداش ۋاڭجېن
مەلۇم داشۇنىڭ پروفېسسورىنى تەكلىپ قىلىپ بىرلىكتە دۆلىتىمىزنىڭ شەرقىي
ۋە غەربىنىڭ ئالتۇن ئىشلەپچىقىرىش ئەھۋالىنى تەكشۈردى. يولداش ۋاڭجېن
بولۇپمۇ شىنجاڭنىڭ ئالتۇن ئىشلەپچىقىرىشىغا ئالاھىدە دىققەت قىلدى. 3 - ئۆ-
مۇمىي يىغىنىدىن كېيىن مەركەز ۋە گۇۋۇيۈەن ئالتۇن ئىشلەپچىقىرىشقا كۈندىن-
كۈنگە ئېتىبار بەردى. گۇۋۇيۈەندە ئالتۇن قېزىش تەكشۈرۈش رەھبەرلىك گۇ-
رۇپپىسى قۇرۇلدى. بۇ رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى مەملىكەت بويىچە ئالتۇن ئىشلەپ-
چىقىرىشقا رەھبەرلىك قىلىدۇ ۋە خىزمەتلەرنى ماسلاشتۇرىدۇ. يېقىنقى ئىككى يىلدىن
بۇيان مەملىكەت بويىچە ئالتۇن خىزمەت يىغىنى چاقىرىلدى.

دۆلىتىمىزنىڭ نىشانى مۇشۇ ئەسىرنىڭ ئاخىرىدا ئىقتىسادنى ئىككى قات-
لاش. شىنجاڭنىڭ ئىقتىسادى ئاجىز بولغاچقا، مۇشۇ ئەسىرنىڭ ئاخىرىدا ئىقتى-
سادى تەرەققىي قىلغان. ئۆلكە ۋە رايونلار بىلەن مۇرىنى - مۇرىگە تىرەپ بىر-
لىكتە ئالغا ئىلگىرىلەش ئۈچۈن كۈرەش نىشانىمىنى ئىككى يېرىم قاتلاشنى ئۆت-
تۇرىغا قويدى. بۇ ئۇلۇغۋار نىشاننى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن، ئاپتونوم رايون،
رەڭلىك مېتال شىركىتىگە « يەتتىنچى بەش يىللىق پىلان ئاخىرىغىچە 50 مىڭ
سەر ئالتۇن، مۇشۇ ئەسىرنىڭ ئاخىرىغىچە 300 مىڭ سەر ئالتۇن ئىشلەپچىقىم-
رىش » ۋەزىپىسىنى چۈشۈردى. بۇ شەرەپلىك ۋە مۇشەققەتلىك ۋەزىپىنى غەلبىلىك
ئورۇنلاش ئۈچۈن، پۈتۈن شىنجاڭدىكى بارلىق گېئولوگ خىزمەتچىلىرى رايون-
چە كلىمىسىگە ئۇچرىماي، ئۆزئارا ھەمكارلىشىپ، زور كۆلەملىك ھەيۋەتلىك ئال-
تۇن قېزىش جېڭى باشلىۋەتتى. بۇ بىر مەيدان جەڭنىڭ ئاخىرقى غەلبىسىنى
قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن شىنجاڭنىڭ بىر مىليون 650 مىڭ كۋادرات كىلوم-
مېتر زېمىنىدا تۆت قوشۇن جەڭ ئېلىپ بارماقتا. ئۇلار: يەر - كان مېنىستىرلىك
سىستېمىسىنىڭ گېئولوگ ئەترىتى، رەڭلىك مېتال سىستېمىسىنىڭ (704 - ئەترەتمۇ
بۇنىڭ ئىچىدە) گېئولوگ ئەترىتى، يادرو سانائىتى مېنىستىرلىكىنىڭ گېئولوگ
ئەترىتى، قوراللىق قىسىم باش ئەترىتىنىڭ ئالتۇن قېزىش قىسىمىدىن ئىبارەت.
بۇ 4 قوشۇن ئۆزئارا ھەمكارلىشىپ كۈرەش قىلىپ بۇرۇنقى ئالتۇن تا-
ۋاقىنى كۆتۈرۈۋېلىپ تىلەمچىلىك قىلىدىغان ۋەزىيەتكە خاتىمە بەردى. نەپچە
مىڭ يىللاردىن بۇيان قاتتىق ئۇيغۇدا ياتقان ئالتۇنجان ئويغىنىپ سۈزۈك ئا-
لەمگە ئۆز نۇرىنى چاقىراتتى، بۇنىڭ بىلەن شىنجاڭ خەلقىنى باياشاتلىققا ئې-
رىشتۈرۈش ئۈچۈن، پات ئارىدا يېتىپ كېلىدىغان شىنجاڭنىڭ 3 - قېتىملىق

كۈلىمىنىش دەۋرى ئۈچۈن يېڭى بىر يول ئېچىلدى.
 باش ئىمىزبېنېر بىر خىل ئاۋازدا سۆزلەۋاتاتتى. ئەمما مەن ئۇنىڭ ئىچ-
 ئىچىدىن ھايانلىنىۋاتقانلىقىمنى سەزدىم. چۈنكى ئۇ ئاشۇ 4 قوشۇننىڭ بىرىگە
 يەنى رەڭلىك مېتال سىستېمىسىغا رەھبەرلىك قىلىدۇ - دە! بىز ناھايىتى ئۇزاق
 سۆھبەتلەشتۇق. ئۇ مېنى مېھمانخانا دەرۋازىسىغا ئۇزىتىپ چىققاندا تالادا قار
 يېغىۋاتقانلىكىم. بۇ 87 - يىلدىكى تۇنجى قار ئىدى. بۇ ۋاقىتتا مەن پۈتۈن
 زېمىندىن ئالتۇن قېزىشقا ئاتلىنايلى! ئالتۇن قېزىشقا ئاتلىنايلى! ... دەپ-گەن
 سادانى ئاڭلىغاندەك بولدۇم.

بىراق...

مەيلى 704 - ئەترەتتىكى 4 نەپەر ئىمىزبېنېر بولسۇن، تەشۋىقان بۆلۈم باش-
 لىقى ماۋشۇمىڭ بولسۇن ياكى ئىمىزبېنېر ياكى شىڭزۇ بولسۇن، ھەممىسى دېگۈدەك
 قىلچە ئىككىلەنمەستىن ئۆزلىرىنىڭ ئەندىشىسى - گېئولوگ خىزمىتىدە ئىز باسار -
 لار مەسىلىسىنىڭ ناھايىتى ئېغىر بىر مەسىلە ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ ئۆتۈشتى.
 مۇنداق بولۇشتا بىۋاسىتە سەۋەب 10 يىللىق مالىمانچىلىق بولدى. ياكى -
 شىڭزۇنىڭ سۆزى بويىچە ئېيتقاندا، بىزنىڭ ئىختىساسلىق كىشىلىرىمىز ئوتتۇرىدا
 ئۈزۈلۈپ قالغان، 10 يىللىق مالىمانچىلىقتا گېئولوگ خادىملىرى تەربىيەلەنمىدى،
 ھازىرقى گېئولوگ خادىملىرى ياشلىرى ياش، قېرىلىرى - قېرى بولۇپ ئوتتۇرىدا
 بىر ئەۋلاد ئۈزۈلۈپ قالغان. شۇڭلاشقا پېشقەدەم گېئولوگ خادىملىرى سالامەتلىكى
 يار بەرمىسىمۇ 1 - سەپتە ئىشلەشكە تىزغا كەلمەكتە. ئۇلارنىڭ ۋاقىت چىقىرىپ
 ئولتۇرۇپ نەچچە ئون يىللىق گېئولوگ خىزمەتلىرىنى خۇلاسەلەش، تەتقىق قىلىش، بەزى
 قانۇنىيەتلىك نەرسىلەر ئۈستىدە ئىزدىنىشىمگە ۋاقىت يار بەرمەيۋاتىدۇ، ئەگەر يا -
 شانغانلارنىڭ ھەممىسى تەتقىقات خىزمىتى بىلەن شۇغۇللانسا باشلار تېخى پىشىپ
 يېتىشمىگەن، شۇڭا ئۇلاردىن تازا خاتىرجەم بولغىلى بولمايدۇ. گېئولوگىيە خىزمىتى
 بىلەن ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ئېلىپ بېرىشنىڭ مۇناسىۋىتىنى سۆزلىسەك قاندىمە بو -
 يىچە گېئولوگىيە خىزمىتى ئىقتىسادىي خىزمەتتىن ئاز دېگەندە 10 يىل ئىلگى -
 رى مېڭىش كېرەك، شۇنداق قىلغاندىلا ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش تەرەقىياتىنى ئىشەنچ -
 لىك تەبىئىي بايلىق بىلەن كاپالەتلەندۈرگىلى بولىدۇ. بىز ھازىر 10 يىل
 ئارقىدا قالدۇق، باشقا دۆلەتلەر 10 يىل ئالدىدا كەتتى، مۇنداق سېلىشتۇر -
 غاندا باشقىلاردىن 20 يىل ئارقىدا قالدۇق، ھەتتا ئۇنىڭدىنمۇ كۆپ. بۇ مەسىلە
 بىزنى چوڭقۇر ئويغا سالماي قالمايدۇ، بىز پەرقنى كېچەيتىپ، باشقىلارغا يېتىشىۋې -
 لىشىمىز ئۈچۈن قەدىمىمىزنى تېزىرەك ئېلىشقا توغرا كېلىدۇ، بۇ مۇشەققەتلىك ۋەزىپىنى

ئورۇنلاشتا ياشانغان گېئولوگىيە خادىملىرى ھەم ياش گېئولوگىيە خادىملىرى ۋە يېڭى تالانلانغان ياش گېئولوگىيە خادىملىرىغا تايىنىشقا توغرا كېلىدۇ. ئەمما گېئولوگىيە مەكتەپلىرىگە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش ئىنتايىن قىيىن، بەزى گېئولوگىيە پېنى ئوقۇغان ستودېنتلار دائىم ئۆز كەسپىنى ئۆزگەرتىۋېتىدۇ ياكى بولمىسا بىرنەچچە يىل ئىشلەپ كەسىپ ئۆزگەرتىپ باشقا ئورۇنغا كېتىدۇ. يولداش ئابدۇشۈكۈر ناھايىتى ئىپتىخارلىق بولغان ھالدا: 50 - يىللاردا تەربىيەلەنگەن ھەر مىللەت گېئولوگ خادىملىرىدىن ھازىرغىچە ئۆز ئورنىدا تەۋرەنمەي ئىشلەۋاتقانلاردىن يالغۇز ئۆزىلا قالغانلىقىنى ئىپتىتى. ئابدۇشۈكۈر داشۆدە ئوقۇمىغان بولسىمۇ ئۇنىڭ 3 نۇسخىسىدا ئىككىسى داشۆنى پۈتتۈرگەن، ئەمما ئۇلارنىڭ بىرىسىمۇ، گېئولوگ كەسپىدە ئوقۇمىغان. ئۇ كىچىك ئوغلىنى گېئولوگ كەسپىنى ئوقۇشقا دەۋەت قىلغان بولسىمۇ ئوغلى ئۇنىمىغان، ئۇنىڭ ئىپتىخارچە: بىر يىل لاردا يوقىرىدىن ئۇلارنىڭ ئەتراپىغا ئىككى ستودېنت تەقسىم قىلغان. بىراق ئۇلار بۇ ئەترەتكە بېرىشقا زادى ئۇنىمىغان، ئاخىرى كەلمىگەن.

ئىپتىخارچە گېئولوگىيە خىزمىتى ئىنتايىن مۇھىم، ئەمما كىشىلەر بۇ خىزمەتنى ئىشلەشنى ياقتۇرمايدۇ. بۇنىڭدىكى سەۋەبىنى كۆپ تەرەپتىن كۆرۈشكە توغرا كېلىدۇ. گېئولوگىيە خىزمىتى بىلەن شەخىسلەرنىڭ نام - ئاتاق چىقىرىشى ناھايىتى تەس. لېكىن ھەممىدىن مۇھىمى گېئولوگىيە خىزمىتىنىڭ جاپالىقلىقىدا، بۇ خىزمەتنى ئىشلەنگەنلەر بىر يىلنىڭ يېرىمىدا دېگۈدەك شەھەرلەردىن يىراق بولغان، ئادەم - زات يوق چۆل - جەزىرىدە تۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ. يەنە كېلىپ ماددى ۋە مەنە ۋى تۇرمۇش شارائىتى ناچار، ھاۋا كېلىماتى ئوسال. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ خىزمەت بىلەن شۇغۇللانغان ئادەمدە ئۆزىنى باشقىلار ئۈچۈن قۇربان قىلىدىغان روھ بولۇشى كېرەك. شۇڭلاشقا گېئولوگىيە خىزمىتىدىن نۇرغۇن كىشىلەر يالتمىيدۇ.

704 - ئەترەت 30 نەچچە يىلدىن بۇيان نۇرغۇن كانلارنى تاپتى، دۆلەت كىمۇ نۇرغۇن پايدا ياراتتى. ئەمما ئۇلارنىڭ تۇرمۇش شارائىتى يەنىلا ئادەتتە كىمدەك، مەسىلەن: ئولتۇراق ئۆيلىرىنى ئاساق، يېقىنقى يىللاردىن بۇيان بىر نەچچە بىنا سالغان، بۇ بىنا پەقەت بىر بۆلەك كونا ئىشچى ۋە كاندىرلارنىڭ ئۆي مەسىلىسىنىلا ھەل قىلالىغان، بىراق 1 - سەپتە كۈرەش قىلىۋاتقان ياش خىزمەتچىلەر ئەترەتتىن يىراق بولغان يېزا ئىگىلىك مەيدانىدىكى بىر قەۋەتلىك ئۆيلەردە ئولتۇرماقتا، بويتاقلار بولسا تېخىچە ئەترەت قۇرۇلغاندا سېلىنغان كونا كېسەك ئۆيلەردە ئولتۇرماقتا. بويتاقلار ياتاقلاردا يېتىپ، تورۇستىكى چاشقانلارنىڭ ئۇياق - بۇياقتا مېڭىپ مەشرەپ قىلغانلىرىنى كۆرگەندە «قاچانمۇ يېڭى بىنالارغا كۆچەرمىز»

دەپ يۈرەك سۆزلىرىنى ئېيتىمىش ئۇي بولمىغاچقا ياشلارنىڭ تىوي قىلىشىمىز قىيىنغا چۈشەتتى. 704 - ئەترەتتىكى بارلىق كادىر ۋە تېخنىك خادىمىلارنىڭ 20 نەچچە يىلدىن بۇيان ھەل بولمايۋاتقان مەسىلىسى، بۇ مەسىلىنىڭ قاچان ھەل بولىدىغانلىقى تېخى نامەلۇم.

704 - ئەترەتنىڭ ئۇ يىلىدا يەر - كان ئىمدارىسىنىڭ 6 - ئەترىتى بار. بۇ ئىككى ئەترەتنىڭ قىلىدىغان خىزمەت خاراكتېرى، تارتىدىغان جاپاسى ئوخشاش، ئەمما مائاش ئۆلچىمى ئوخشاش ئەمەس، بۇرۇن ئىشچى - كادىر - مەھسۇبىنىڭ مائاشى ئۇلاردىن تۆۋەن ئىدى، كېيىن ئىشچىلارنىڭ مائاشى ئۇلار بىلەن ئوخشاش قىلىپ ئۆزگەرتىلدى. لېكىن كادىر - تېخنىك خادىمىلارنىڭ مائاشى ئۇلاردىن يەنىلا تۆۋەن، ھازىر 704 - ئەترەتتىكى كادىر - تېخنىك خادىمىلارنىڭ مائاشى ئۇلاردىن بىر دەرىجە تۆۋەن. رايون ياردەم پۇلى ئۇلارنىڭ %32، ئامما 704 - ئەترەتنىڭ %23، تازىلىق پۇلى بىر پەسلىدە ئاران 5 يۈەن، بىر سىنىپنى پۈتتۈرۈپ بىللە خىزمەتكە قاتناشقان سەئودىيىتىلارنىڭ ئىككى ئون رۇندىكى مائاش ئۆلچىمى ئوخشاش ئەمەس.

بۇ مەسىلىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن 704 - ئەترەتتىكى يولداشلار يۇقىرىدا 20 نەچچە يىلدىن بۇيان ئاز قاترىمىغان، ئەمما نەتىجە بەرمىگەن. بۇنىڭدىن ئەترەتتىكى بەزى يولداشلار ئاغرىنىپ، مەدەنىيەت ئىنقىلابىدىكى قالايمىقانچىلىق، تەشكىللىنىش ھالەتتىن پايدىلىنىپ بىر بۆلەك ئادەملەر ئەترەتتىن ئىپتىدائىي رەھبەرلىككە كېتىپ قالغان.

كېلەچەكىمىز پارلاق

مەيلى قانداق بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر، بىز 704 - ئەترەتتىن ئۈمىد يۈل تۈزىنى كۆردۈك، باشقا ئەشلەر قانداق بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر، بىزنىڭ پىشىق قەدەم بىر ئەۋلاد گېئولوگ خادىملىرىمىزدىن جاۋىدىمىز، جاۋىدىنجا، ئابدۇشۈكۈر، باش ئىمىزىپەر ياكى شىڭزۇلار پاسسىپ ھالغا چۈشۈپ قالماي، ئىشنى توختاتماي، شىنجاڭنىڭ گېئولوگ خىزمىتى ئۈچۈن كېچە - كۈندۈز باش قاتۇرۇپ قان تەرىنى ئاققۇزماقتا. مەن ياشلارغىمۇ ئۈمىدىنى باغلىدىم. مەسىلەن: شىن ماۋچىنىڭ خەن يى، شۈكەيجىن، ساۋجىڭجۇڭ قاتارلىق ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئۆز لۈكىدىن شىنجاڭغا كەلگەن، بۇلاردىن بەزىلىرى پارتىيىگە قوبۇل قىلىنىپ ھالقىلىق خىزمەت ئورۇنلىرىدا ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرۇۋاتىدۇ.

مەن خەن بى، ساۋجىڭجۇن، يۇچاڭجۇن قاتارلىق ياشلار بىلەن ئۇچۇق - يورۇق سۆھبەتلىشىشتم.

خەن بى ئەمدىلا 23 ياشقا كىرگەن، يۈننەنلىك نازۇك بىر قىزچاق ئىدى، ئۇ شىنجاڭغا كېلىپ خىزمەت قىلىش ئۈچۈن ئاتا - ئانىلىرىغا مەسلىھەت سالماي ئىشىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن خەۋەرلەندۈرگەن. شىنجاڭغا كەلگەندىن كېيىنمۇ ئاتا - ئانىسىنى خاتىرجەم قىلىش ئۈچۈن خەت - چەكلىرىگە ياخشى تەرەپلەرنىلا يازغان.

يۇچاڭجۇن ئاددىي - ساددا يۈرىدىغان بىر ياش بولۇپ، ئۇ ئۆز خىزمىتىنى ئىشلەشتىن سىرت، قۇمۇل تارىخىنى تەتقىق قىلاتتى ھەم سالامەتلىك ۋە ئوزۇقلۇق ئۈستىدەمۇ ئىزدىنىشنى تىتى، ئۇ ھەر كۈنى تەنھەرىكەت ئويناپ ئاشقازان كېسىلىنى داۋالايتتى، ئۇ يەنە خەت ئارقىلىق ئوقۇيدىغان ئەدەبىيات سىنىپىدا ئوقۇيتتى. كىتاب كۆرۈشنى ناھايىتى ياخشى كۆرەتتى، ئۇ ئىمىدىيەسىدىن ئۆتەلمىگەن بەزى ئىشلار توغرىلىق كۆپىنچە قاينايىتتى، قاينىشىنىڭ ئاساسىمۇ بار ئىدى. مەن ئۇلاردىن ئۇدۇلغىلا:

— سىلەر 704 - ئەترەتتە خاتىرجەم ئىشلەۋېرىدىمىز؟ — دەپ سورىدىم. شاۋخەن ھاڭزۇقىم تېز بولۇپ قالدى، شياۋيۇ جاۋاب بەرمىدى، شياۋساۋ سەل تىزىۋېلىپ:

— ئازراق ئەندىشەمىزمۇ بار، — دەپ جاۋاب بەردى. — ئۇنداقتا سىلەر گېئولوگ كەسپى بىلەن شۇغۇللانغىنىڭلارغا پۇشايمان قىلامىز؟

— ياق! — دەپ جاۋاب بەردى. شياۋساۋ بۇ سوئالغا قىلچە ئىككىلەنمەستىن: پۇشايمان قىلمايمىز، بىزنىڭ پۇشايمان قىلىدىغان ۋاقىتىمىز تېخى كەلمەيدى. ... ئۇلارنىڭ پۇشايمان قىلمايمىز دېگەن كەسكىن جاۋابىدىن ئۇلارنىڭ كەلگۈسىگە زور ئۈمىد باغلاۋاتقانلىقىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ.

ياش دوستلار، كەلگۈسى ھەقىقەتەن سىلەرگە مەنسۇپ. بىز كەلگۈسىگە نەزەر تاشلىغىنىمىزدا، كەلگۈسىنىڭ قانچىلىك گۈزەل ئىكەنلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلىشىمىز كېرەك.

7 - بەش يىللىق پىلاننىڭ 11 - ماددىسىدا مەخسۇس گېئولوگ تەكشۈرۈش خىزمىتى سۆزلەنگەن بولۇپ، سۆز بېشىدا گېئولوگ خىزمىتىنى زور كۈچ بىلەن كۈچەيتەيلى، دەپ يېزىلغان ھەمدە بۇنىڭدىكى بەزى سىياسەت -

تەدبىرلەر كىشىنى ئىلھاملاندۇرىدۇ. 1 - تەدبىردە ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، شۇنىڭ بىلەن بىرگە بىر بۆلۈك گېئولوگ تەكشۈرۈش نەتىجىلىرىنى ئالاھىدە ئەتىۋارلاپ ئىشلىتىش يېزىلغان. 3 - ماددىسىدا ناھايىتى ئېنىق قىلىپ: دالدا ئىشلەيدىغان ئەترەتلەرنىڭ قۇرۇلۇش بازىسىنى ياخشى قۇرۇش، تەدرىجى ھالدا دالدا ئىشلەيدىغان دىغان ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ خىزمەت شارائىتى ۋە تۇرمۇش شارائىتىنى ياخشىلاشنى ئوتتۇرىغا قويغان.

ئىسلاھات دۆلىتىمىزگە، مىللىتىمىزگە پۈتمەس - تۈگمەس كۈچ - قۇۋۋەت ئېلىپ كەلدى، ئىسلاھات گېئولوگىيە خىزمەتىمىز ئۈچۈن ئىسلاھات دۆلىتىمىزنىڭ ئىسلاھات دۆلىتىمىزگە پۈتمەس - تۈگمەس كۈچ - قۇۋۋەت تەن كىشىنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلىدۇ. 21 - ئەسىردە جۇڭگونىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش نۇقتىسى غەرب تەرەپكە يۆتكىلىدۇ. ئۇ ۋاقىتتا ئاسىيا بىلەن ياۋروپا يوللىرىمۇ تەلپۈكۈس تۇتىشىدۇ، شىنجاڭنىڭ 3 - قېتىملىق گۈللىنىش دەۋرى چاقماق تېزلىكىدە نامايان بولۇپ خەلقى - ئالەمگە تونۇلىدۇ، شۇ ۋاقىتتىكى شىنجاڭنى يىمەك يولى دەۋرىگە، ھازىرقى دەۋرىمىزگە سېلىشتۇرىدىغان بولساق ئۇ دەۋر چەكسىز باياشادلىققا تولغان، نەچچە ھەسسە تەرەققىي تاپقان دەۋر بولۇپ قالىدۇ. بىز بىر مەيدان داغدۇغىلىق ئالتۇن قېزىش جېڭى ئېلىپ بېرىۋاتىمىز، بىزنىڭ بۇ ئىشلىرىمىز ئالتۇندەك قىممەتلىك، بىزنىڭ مۇساپىمىز ئالتۇنغا ئوخشاش پارلاق نۇرنى چاچىدۇ!

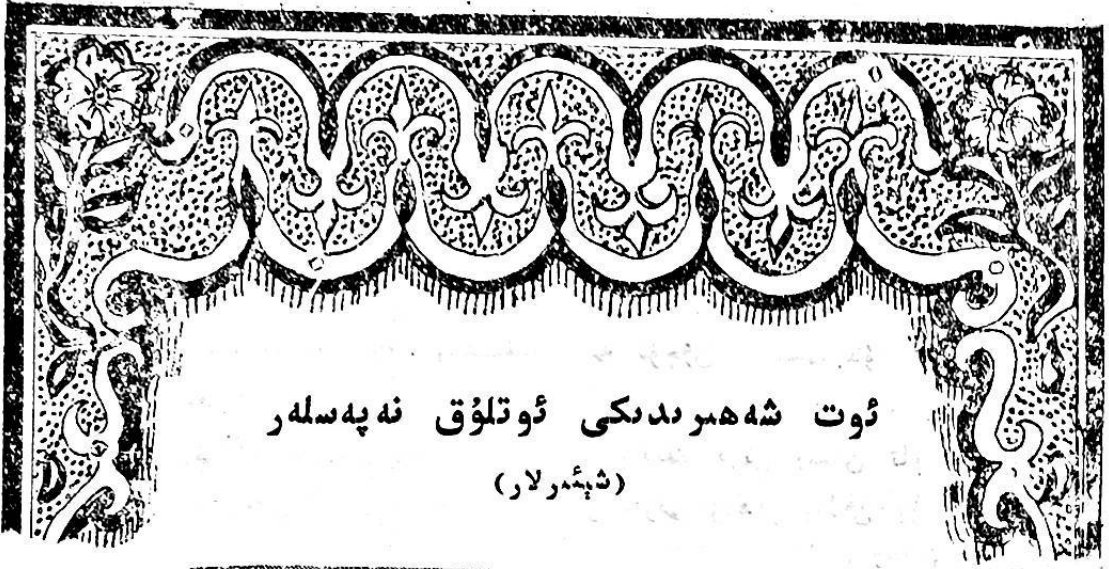
(بۇ ماقالىدا يولداش ماۋشۇمىڭ بەزى ماتېرىيال بىلەن تەمىن ئەتتى، ئۇنىڭغا رەھمەت ئېيتىمەن).

(بېشى - 111 - بەتتە)

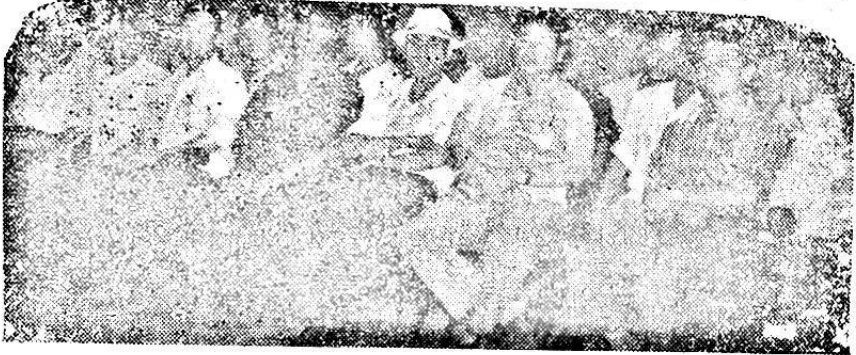
— كۆڭۈلدىكىدەك بولدى. بىز ئەمدى غەيرىي رەسمىي تەشكىلات سۈپىتىدە بىزنىڭ بىلەن دائىمىي ئالاقىدا بولىمىز، ئەمدى قەيەردە يىغىلىمايلىق، يىغىنلىرىمىزغا بىزنىڭ بىلەن ۋەكىللىرىمۇ ئىشتىراك قىلىدۇ ۋە مۇناسىۋەتلىك مەلۇماتلىرىمىزنى ئۆز مەتبۇئاتىدا بېسىپ چىقىرىدۇ. بۇنىڭدىن سىرت، بىزنىڭ بىلەن ئۇچرىشىشلىرىمىزنى تەشكىللەشتىمۇ بىۋاسىتە ياردەم بېرىدىغان بولدى. كېڭىشىمىزنىڭ يەنە بىر ۋەزىپىسى دۇنيادىكى ئۆزىگە ئوخشاش باشقا غەيرىي رەسمىي تەشكىلاتلار بىلەن ھەمكارلىشىش. بىز يېقىندا «رىم كلۇبى» ۋە دۇنيا پەن ۋە سەنئەت ئاكادېمىيىسى بىلەنمۇ ئالاقە ئورناتتۇق. سۆھبەتنى ئەنئەنە جۈرە بايمۇ ئېلىپ باردى (1987 يىلى) «شەرق يۇلتۇزى» 1987 - يىلى 7 - ساندىن پەرھات جىلان تەرجىمە قىلدى.

(ئاخىرى كېيىنكى ساندا)

ئوت شەھىرىدىكى ئوتلۇق نەپەسلەر
(شېئىرلار)

نەپەسلەر
ئوت شەھىرىدىكى
ئوتلۇق نەپەسلەر
شېئىرلار

ئۈرۈمچى شەھەرلىك پارتكوم تەشۋىقات بۇسنىڭ مۇئاۋىن بۇجىسى
ھەبىبۇللا رېقىپ باشچىلىقىدىكى ئۈرۈمچى شەھەرلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتى
ياش يازغۇچىلار ۋەكىللەر ئۆمىكى 7 - ئاينىڭ 15 - كۈنىدىن 26 - كۈنىگىچە
تۇرپاندا تۇرمۇش ئۆگىنىش، ئىسلاھات تېمىسىدا ئىجادىيەت ئېلىپ بېرىش، قە-
دىمىي ئاسارە - ئەتمەقلىرىنى ئېكىسكۇرسىيە قىلىش پائالىيىتى ئېلىپ باردى.
ئۆۋەندە بىر قىسىم شائىرلارنىڭ تۇرپاندىكى ئەدەبىيات - سەنئەت كېچىلىك-
كىمبە ئوقۇغان شېئىرلىرىنى باستۇق.

ئېيخ، تۇرپان، نە ئۈچۈن تىنىقلىق ئوتلۇق
ئەخمەت ئىمەن

بىر چاغلار كۆرۈۋېدىم تىلىسىم تاغدا،
ئۆمىچۈك تور باغلىغان تاغ كۆزىنى.
شۇ قېلىم تور قاپلىغان غارغا قاراپ
ئويلىغان بىر رۇپاشنىڭ گۈل يۈزىنى.
ئاچقاندەك شۇ جاناننىڭ چۈمبىلىنى،
قايرىغان غار ئاغزىنىڭ تورلىرىنى.
ئىچىگە كىرگەن ئاستا كۆرگەن تامام،
سۈردىنى، زۇلمىتىنى، سىرلىرىنى.

باسمىدى يۈرىكىمنىڭ ئوتلىرىنى،
 سالقىنلىق ھەتتا قارلىق تاغنىڭ سۈيى.
 ئاشىپت قىلىدىم نىدا بىر ئىنسانغا:
 يوقمىدۇ بۇ دەردىمگە ھېچبىر داۋا؟
 شۇنچە جان يۈرىشىدۇ ئەركىن تىنىپ،
 نە ئۈچۈن يېتىشمەيدۇ ماڭا ھاۋا؟
 ئۇ دەيدى: ئىچىڭدە گەر بولسا ئوتۇڭ،
 ھاۋانىڭ ئوتى بىلەن تاپار شىپا.
 زەھەرنى زەھەر بىلەن يوقاتقاندەك،
 بىر يولى سەندىن يۈتەر دەردۇ - چاپا.
 شۇ ئاقىل سۆزى بىلەن كەلدىم بۇيان،
 سەۋدالىق سىرلىرىمۇ بولدى ئايان.
 ئالدىرما سوئال قويۇپ، بۇرادىرىم،
 مەن ساڭا بىرلەپ - بىرلەپ قىلاي بايان.
 تەڭرىتاغ بولسا ئەگەر گىگانت ئوچاق،
 بۇ ماكان چوغ تاشلىغان گۈلەخ ئىكەن.
 پاھ، پاھ، پاھ! ئىچىمىمۇ ئوت، سىرتىمۇ ئوت،
 باشىمغا كەلدى قوشلاپ دەرد - غەم دېگەن.
 بۇيلۇقنىڭ جىراسىدىن ئاققان شەرىپەت،
 بۇ ئوتقا بەرسە بەرھەم ئەجەب ئەمەس.
 شۇ ئويدا باستىم ئاياغ باغرى تامان،
 يەنە شۇ سەۋدالىقتا مەن مەس - ئەلەس.
 بىناگاھ ئۈزۈمزاردىن كەلدى شەپە،
 بۇرۇلدۇم، بىر قاراپلا قېتىپ قالدۇم.
 دەرىخا، نە مۆجىزە، نە كارامەت،
 بىلىمىمەن يەنە قانداق چۇقان سالدۇم.
 ئالدىمدا تۇرار جانان - قەدىناسىم،
 كۆزىدە ھېچىر ئوتى ئۇچقۇن چېچىپ،
 قاپقارا قۇندۇز چىچى شۇڭدەك ئۈزۈن،
 لەۋلىرى ساپۇا كەبى جۇلالىنىپ.
 يۈگۈردۈم، ئۈمۈم كەلدى قۇچاق ئېچىپ،

ئارىدىن ئوتتى پەقەت نەچچە كۈنلا،
 بوپقالدىم مەن بىر دەردكە بەنت - مۇپتىلا.
 قىيىندى سەۋدايى دەرد ئىچ - ئىچىمىدىن،
 تاپمىدىم ئەمەلىيەتنى ھېچ زادىلا.
 جىسمىدا ماڭمىدەك ئوت يېلىنجايدۇ،
 يۈرىكىم كاۋاپ كەبى بىزىلدايدۇ.
 ئىچىمىدىن ئاھ - پېغانىم ئۆرگە تېپىپ،
 ئاھ، زەئىپ تىنىقىمۇ غىزىلدايدۇ.
 تور كەبى چىرمىدى دەرد ئىدىرىكىمنى،
 ھېچكىمگە ھېچ ئېيتىدىم دىل سىرىمنى.
 دەردىمگە داۋا ئىزدەپ قىلىدىم سەپەر،
 رەڭگىمگە تەمكىنلىكتىن قىلىپ گىرىمنى.
 قالدى مەن چىقىمىغان بۇغدا كۆلى،
 يورۇڭقاش، كۆنچى ھەتتا سايرام بويى.

مەسىيە يا مۇسەلمەنلەشتىن، ھەي سەلبەتتىن.
 بىر چاغلار يالقۇنتاغدا ئۇرلىدىن ئوت
 بۇ جاينىڭ قەلبىگە ئوت ياققانمۇ يا؟
 ئوت يۈرەك ھارارىتىن سوۋۇتماق بوپ
 كارىزدا مۇزدەك سۇلار ئاققانمۇ يا؟
 بىلىمدىم، بىلىلمىدىم، نە سەۋەبتىن
 تۇرپاننىڭ تىنىقلىرى بۇنچە ئوتلۇق.
 سوئالغا سۈكۈت قىلىش گۇناھ ئىشمىش
 جان دوستۇم، بەرگىن جاۋاب، بەرگىن تولۇق.

ئۇ سۆيدى، مەنمۇ سۆيۈم قېنىپ - قېنىپ.
 ئوتلۇق لەۋ، ئوتلۇق قۇچاق باستى تەپنى،
 ئوتلىرىم ئوتلۇق تەنگە كەتتى سىڭىپ.
 ھە، ئەمدى دەردلىك سەۋدا كەتتى ھەندىن،
 يۈرىمەن يارىم بىلەن ئەرگىن تىنىپ.
 ۋە لېكىن بۇ ماكانغا مەن بەك ھەيران،
 نېمانچە ئورتىلىدىم ئوتتەك يېنىپ.
 مېنىڭغۇ ئورتىلىشىم ئوت پىراقىتىن،
 بۇ يەرچۇ، ئورتىلىدىم نە سەۋەبتىن.
 نە ئۈچۈن تىنىقلىرى بۇنچە ئوتلۇق،

قۇياش تۇقتان شەھەر بۇ

ئابدۇلكىم باقى

ھەر سەھەر سۆيگۈ پىراق ئاسمىندا،
 كۈن يەرگە ئەجدىراھادەك ئوت چاچاركىن.
 زېمىننىڭ ۋۇجۇدىغا ئوتلار يېقىپ،
 مۇھەببەت ۋىسالغا يول ئاچاركىن.
 ئەسىرلەر داۋام ئەتكەن ساداقەتتىن،
 يېپىپتۇ زېمىن كۈنگە قۇچىقىنى،
 كۆپ ئۆتمەي ئۇ قۇياشتىن ئېغىر بوي بوپ،
 ئېچىپتۇ تۇنجى ئەۋلاد يۇچىقىنى.
 ھە، يەرنىڭ تۇنجى ئوغلى تۇرپان ئىكەن،
 قۇياشنىڭ تۇنجى ئوغلى تۇرپان ئىكەن.
 شۇڭلاشقا تەپتى ئۇنىڭ ئاتەش گويى،
 تۇرپاننى دېمەك قۇياش تۇغقان ئىكەن.

ھە دوستۇم ھەندىن سەئال سۇراپ قالدىڭ،
 تەپەككۈر مەنزىلىمى تۇراپ قالدىڭ.
 تۇرپاننىڭ خاسىيەتلىك سىرلىرىدىن،
 تور ياساپ يۈرىكىمنى ئوراپ ئالدىڭ.
 ئالەم ئۇ ئالقاندىكى ئالما بولسا،
 تۇرپان ئۇ مەڭزىدىكى زىناقىمكىن؟
 يالقۇندىن، ئىسسىق ئوتتىن، ھارارەتتىن،
 باشلىسام رىۋايەتلەر يىراقىمكىن.
 يەر - ئانا، زېمىن گويى، جانان ئىكەن،
 سەييارىلار ئارىسىدا سەيىر ئەتكەن.
 پىقىراپ بىر پەدىگە ئۇسسۇل ئويناپ،
 قۇياشنى رۇخسارغا جەلپ ئەتكەن،

رەۋايەت ئېلىنسىمۇ ئىناۋەتكە،
 گۇمانم يول بەرمەيدۇ رەۋايەتكە.
 قۇياشتا قانداق قىلىپ ھايات بولسۇن؟
 يەر بەرداش بېرەلمەس ئۇ ھارارەتكە.

زەر قۇياش كۈيەر ئىكەن بەر ئىشقىدا،
 ئوت بولۇپ، گۈلخان بولۇپ، يالقۇن بولۇپ.
 يەر ئۇنىڭ يۈرىكىنى ئۇرتىر ئىكەن،
 ناز بىلەن قىيا بېقىپ ھەم تولغۇنۇپ.

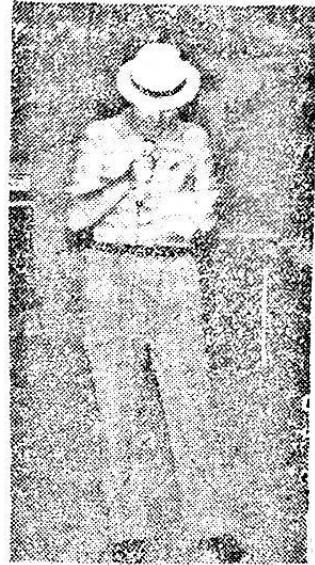

ئات مەنىسى، قەلبىچ تۇتۇپ، تۇغ ئويناقتان،
 پالۋانلار قەلبىدىكى قايسى يالقۇن.
 ھەيرانمەن مەنمۇ تۇرپان يالقۇنىغا،
 ئاشۇ سىر تېمىرلايدۇ ياساپ دولقۇن.

قاراپ باق تۇرپان قىزىق تونۇردە كلا،
 سۆيگۈنىڭ ئوچىقىدا چوغدەك كۆيگەن.
 ھەر ئىنسان يۈرىكىدە بىردىن قۇياش،
 ئانا بۇرت - دىيارىنى دىلىدىن سۆيگەن.

سۆيگۈ شارابى

مۇھەممەت روزى يارقىن

ئەھلى سۈردى كەڭ جاھاننىڭ پەيزىنى،
 دوستلىرىنى قىلىدى مەسغۇش، شادىمان،
 دۈشمىنىگە ئۇردى خەنجەر، نەيزىنى.
 تۆھپىسىگە تېپىتتى ئالغىش تەڭرىتاغ،
 چالدى بۇرغا چۆر بولۇپ ئۇرخۇن بويى.
 ئىلى، ئالتاي، ئامۇ، بالقاش، ئارالنىڭ،
 كۈنى تۇغدى. قىزىدى ياشلىق تويى.
 كەلدى خەننىڭ ئەلچىسى، ئىچتى شاراب،
 جان - تېنىگە كەتتى شۇدەم ئوت تاراپ.
 قىلدى خەننى مەھلىبا بۇ خاسىيەت،
 بۇ دىيارغا قىزىنى تۈتتى ئاتاپ.

ئىچكىنىدە سەن ئۇزاتقان مەينى مەن،
 ئىپتىخارلىق ئىلكىدە ياندى بويۇم.
 كۆزلۈرۈمدە چاقىندى شادلىق نۇرى،
 ئىككى مەڭ يىل ئالدىغا كەتتى ئريۇم.
 ئۇ زامان ئەجداد بۈبۈكتۈر تاغ كەبى،
 ئىدىقۇت گويماكى ئاۋات باغ كەبى.
 ھەر كۈنى قورنىدا مېھنەت، كەشپىيات،
 ئۆزگۈلەر ئۇ چاغدا تېخى بىر سەبى.
 ئىدىقۇتتا يارىلىپ ئىچكۈ - شاراب،

ھىندى، پارس بولدى مەيگە خېرىدار،
 كەلدى يونان مەرتلىرىمۇ نات سېلىپ.
 ۋە لېكىن غەلبە شارابى ئىچمىدى،
 كەتتى ئاخىردەرت يۇتۇپ، ھەسرەت چېكىپ.
 قالدى ئۇ تارىخ بولۇپ، ئۆتمۈش بولۇپ،
 ۋە لېكىن ئۆچمەيدۇ تۆھپەڭ مەڭگۈگە.
 ئىچسە كىم مەينى قەدەھكە تولدۇرۇپ،
 تولغۇسى قەلبى، ۋۇجۇدى سۆيگۈگە!

ئاتەش

ياسىن مۇخپۇل

چۈنكى مەرتنىڭ يۈرىكى چوغ ماگمىدەك،
 بولمىسا ئەل سانمىس باتۇر ئاتاپ.

چۈشكەندە يىگىت ئىچسە شاراب،
 بولغۇسى ياۋنىڭ شۇئان ھالى خاراب.

كىم ئاتا قىلغان شارابقا خاسىيەت، قىلىك
 يار ئىكەن ئاتەش ئۇنىڭغا تا ئىبەد.
 ئوتنى ئوت باسقاندا لەززەت سۈزىمگەن،
 ئوت شاراب كەتسۇن ۋۇجۇدۇڭغا تاراپ.
 جەڭدە غالىپ جەڭچىلەر سورۇن تۈزۈپ،
 ئىچسە مەينى مەستۇ - مۇستەغرىق بولۇپ،
 تولىمۇ ئالەمچە شادلىق قەلبىگە،
 بۇندا كۆي ساز نەغمىگە قىلغاي تاۋاپ.
 جەڭدە چالغاندا تەبىلۋاز بۇرغىنى،
 ياۋ قاچار ئاڭلاپ ئاجايىپ ئۇرغىنى.
 شۇندا مەردانىلار سېلىپ قىقاس چۇقان،
 ياۋنى يەكسان ئەيلىگەن ھەربان ساۋاپ.
 يەردە ئوت، ئاسماندا ئوت، دىللاردا ئوت،
 بۇ زېمىندىن تارىغان ئالەمگە ئوت.
 بىرلىمسا ئاتەش يۈرەك سازەندىدە،
 نەغمىسى قانداق كېتەر ئەلگە تاراپ.

يالقۇنتاغنى سۆيگەن مېنى سۆيگەندەك

قادىر ئارسلان

دېمە ئاگا: كەلگىنىدە بۇندا مەن،
 بولدۇم گويا ئۆز ئانامنى كۆرگەندەك.
 بولاي دېسەڭ ئۆمرۈمنىڭ ھەمراھى،
 يالقۇنتاغنى سۆيگەن مېنى سۆيگەندەك.

قارىغىنا، يالقۇنتاغنىڭ جىسمىدا،
 ئوت - يالقۇنلار نېسىپ ئەتكەن ئەڭنى بار.
 قىزىل تۇپراق، قىزىل تاشتا، تىلەرنىڭ،
 جەڭدە تۆككەن قانىلىرىنىڭ رەڭگى بار.

جانان بىلەن سەپەر قىلىپ تۇرپانغا،
 كېلىپ فالدىم مېھرى ئوتلۇق ماكانغا.
 ھاياجاندىن تومۇردا قان ئۇرغىدى،
 يالقۇنتاغقا ھۈرمەت بىلەن باققاندا.

شوخ تەبەسسۇم ئۆچتى بىردىن چەرىدىن،
 لەۋلىرىنى پۇرۇشتۇردى شۇندا يار.
 دېدى رەنجىپ: نېچۈن كەلدۇق، ئېيتقىنا،
 قاقاس تاغدا ساڭا نېمە لەززەت بار؟!

شانلىق تارىخ گۇۋاھچىسى يالقۇنتاغ، ئەلگە كۆيگەن يۈرەكلەردىن چۇغلانغان. نەرك ئۈچۈن، ھۇراۈك ئۈچۈن تارىختا، ئاغا سانسىز مەرت يىگىتلەر توپلانغان. ئۇ كۆتۈرگەن باتۇرلارنى بېشىدا، ئوغلانلىرىم ھەرگىز ئارتقا يانما دەپ. يالقۇنتاغنىڭ خىتابىدىن مەدەت ئېپ. چەۋەندازلار ياۋنى قىرغان ئالغا دەپ. شۇخا دەيمەن كەلگىنىمىدە بۇندا مەن، بولدۇم گۇيا بىر تارىخنى كۆرگەندەك. بولاي دېسەك ئۆمۈرۈمنىڭ ھەمراھى، يالقۇنتاغنى سۆيگەن مېنى سۆيگەندەك.

چەن گۈزەلنى كۆردۈم تۇرپاندا

جەپەل مۇھەممەت

بىر گۈزەلنى كۆردۈم بۇ يەردە،
 ئاي ھىم كۈننى تۇغاركىن يەندە.
 جاندىن ئەسەر قالمىدى تەندە،
 شۇ گۈزەلنىڭ لىۋىن سۆيگەندە.

يارغول بويى، بۇيۇق بېغىدا،
 ئەركىلەپ، كۈلۈپ ئوينىشى گۈزەل.
 قىيا بېقىپ يۈرەك قېتىغا،
 كۆز بىلەن ئوت يېقىشى گۈزەل.
 جاھالىغۇ تەڭداشسىز گۈزەل،
 قەلبى ئۇنىڭ ئاندىنىمۇ گۈزەل.
 شۇ گۈزەلنىڭ ئىشىقى ئوتىدا،
 ئاۋارىدۇرمەن ئېيتىپ مەن غەزەل.
 يەتتىگچە ۋەدىلىگە ئەمدى،
 ئوتتا تاشلاپ كۆيدۈردى گۈزەل.

لەۋلەرنىڭ خۇمارى تۇتۇپ، كۈزەل - كۈزەل ئىشىقىڭدا كۈزەل،
 قاچانغىچە ئېيتىمەن غەزەل، قاچانغىچە ئېيتارمەن غەزەل.

يالقۇننىڭ سارى

باۋۇدۇن نىياز

- يارالغان دوستلۇرۇم بۇنداق ھارارەت،
 دانكونىڭ قەلبىدەك ئوتلۇق قەلبىتىم.

سۈيۈملۈك دىيارى ئانا ماكانغا،
 ئاشىقى بىمقارار باتۇر خەلىقتىم.

باشىغان بۇ جايدا تالاي قەھرىمان،
 زۇلمەتلىك دەۋرگە ياغدۇرۇپ نەپەت.

شۇڭلاشقا تىنىمىز لاۋۇلدايدۇ ئوت،
 شۇ ئوتتىن چاچرىغان دۈشمەنگە لەنەت.

ھازىرمۇ تۇرپاندا يالقۇنجايدۇ ئوت،
 تارقىتىپ زېمىنگە ئىللىق ھارارەت.

شۇ ئوتتىن ناھايان تۇرپان خەلقىنىڭ،
 بىخىتتار دەۋرىگە چەكسىز مۇھەببەت.

يالقۇننىڭ باغرىدا تۇغۇلغاچقا مەن،
 يالقۇننىڭ تەپتىدە تاۋلانغان جىسىم.

ئانا يۇرت باغرىنى كەلدىم سېغىنىپ،
 باغلانغاچ يالقۇنغا مۇھەببەت رىشىم.

سوراركىن كىشىلەر قۇرپان ھەققىدە:
 - «ئوت يۇرتى» دېگەن نام يارالغان قانداق؟
 نېمىشقا بۇ جاينىڭ تاغلىرى يالقۇن،
 شۆھرىتى جاھانغا تارالغان قانداق؟

قۇم چەشمەلىرىگە سوئال

ھەسەن تەلەۋالدى

باياۋانغا ئاشنا يار بولۇپ،
 ياتقان قۇمنىڭ ماكانى نەدە؟

مىلان كەبى ئىسلىچىپ، ئۇچۇرۇپ،
 شامال ئونى ئېپ كېتەر نەگە؟

قۇم دېڭىزى يارالغانمىكىن،
 تاھۇ - تاشنىڭ گۈمۈزلىشىدىن،
 قۇملار ھەريان تارالغانمىكىن،
 بورانلارنىڭ گۈرۈلدىشىدىن.

ھەر گىياسى زەررە قۇمىنىڭ، خاسىيىتى، قىممىتى نەدە؟

سوئاللاردىن - سوئال تۇغۇلار، تەقىززا مەن ئاڭلاشقا جاۋاب. ھامىلدارمۇ تەڭرىتاغ قۇمىغا، نەزەر سالار چۆللەرگە قاراپ.

ئېيتىمىڭلارچۇ قۇم چەشمىلىرى، بۇ سوئالنى سوراي سىلەردىن. ئانا يۇرتقا بولغان سۆيگۈنى، دەپ بېقىمىڭلار ئالدىڭلار نەدىن؟

ئالدىق بۇنى تۇرپان خەلقىدىن، يالقۇنلىغان ئوتلۇق قەلبىدىن. يەرلەر چاك - چاك يېرىلىشىمۇ گەر، تونۇر كەبى ئاتەش تەپتىمىدىن.

ئاتاش دىللار سۈيەرگەن يالقۇن، قىلچە بېسىن قىلىۋاسكىن ئوتقا. بەرگەچ ئۇلار سۆيگۈ - مېھرىنى، ئىسىرلەردىن بۇ ئىسسىق يۇرتقا.

ئەتىۋارلاپ كەپتۇ بۇ جاينىڭ، ھەر گىياسى زەررە قۇمىنى. ئۇلارنى ھېچ قورقۇتالماپتۇ، قەبىئەتنىڭ دەھشەت بۇرىنى.

سۆزلەپ كەلسەك رىۋايەتلەردىن، ئۇلىنارگەن تارىخ ئۇزاققا. ئارزۇيىمىز شۇ ئىجادىيىمىزدەك، سىڭىپ كەتسەك بىزمۇ تۇپراققا...

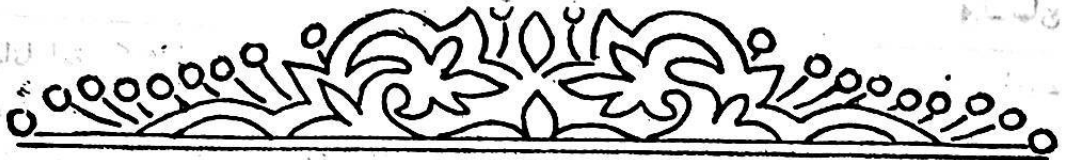

ئەلىمىساقىتىن بارمىتى بۇ قۇم، يا ئەرشىدىن چۈشكەنمۇ ئېقىم؟ قېمىپ قۇياش ھازارىتىنى، ياتار يەرگە كۆكسىنى يېقىم.

ئۇنىڭدا بار قانداق كارامەت، شىپا بولار نىمەجان يۈرەككە. مۇزلىغاننى ئىللىتىپ قوينى، تومۇزلاردا ئوخشار چېچەككە.

كۆپ نەسىرلەر ياتتى كۈمۈش قۇم، ئانا يەرگە قويۇپ باغرىنى. سىڭىپ كەتتى كۈچى تۇپراققا، قىيالىماستىن يۈرەك پارنى.

ئانا يۇرتنىڭ ھېكمىتى نەدە، پەزىلىتى، ھىممىتى نەدە؟

يېڭى زامان شېئىرىيىتىمىزنىڭ تەرەققىيات يولى

ھەققىدە قىسقىچە مۇلاھىزە

مۇھىمەت پولات

ھەر قانداق بىر مىللەت ئەدەبىياتىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە راۋاجلىنىشى شۇ مىللەت خەلقىنىڭ ئىجتىمائىي تەرەققىيات تارىخىدىن ئايرىلمايدۇ. ئۇ مىللەت ھاياتىدىكى تارىخىي بۇرۇلۇش ۋە ئىجتىمائىي كۆتۈرۈلۈش ھالىتىگە ئەگىشىپ بار-لىققا كېلىپ مىللىي روھ ۋە مىللىي ئەتىلىنىڭ ھەقىقىي ئۇرغۇن دەۋرىدىلا ئۆسۈپ راۋاجلىنىدۇ.

سۈن جۇڭسەن باشچىلىقىدىكى شىنخەي ئىنقىلابى شىنجاڭدا ئالاھىدە زور تەسىر قوزغىدى. 1911 - ۋە 1912 - يىللىرى تۇرپان ۋە قۇمۇل دېھقانلىرى قوراللىق قوزغىلاڭ كۆتۈرۈپ چىڭ خاندانلىقىنىڭ شىنجاڭدىكى قالدۇق كۈچلىرى بىلەن ئىككىنچى فېئوداللىق تۈزۈمنىڭ جاھىل مۇرىتلىرىغا قاقشاتقۇچ زەربە بەردى. ئۆكتەبىر ئىنقىلابى بىلەن شىنجاڭغا ئىلغار ئىدىيە ۋە ئىلغار مەدەنىيەت ئېقىپ كىرىشكە باشلىدى. 1919 - يىلىدىكى شانلىق «4 - ماي» ھەرىكىتى جۇڭگو خەلقىنىڭ فېئودالىزم ۋە جاھانگىرلىككە قارشى ئەنئەنىۋى كۈرىشىنى يېڭى باسقۇچقا كۆتۈرۈپ، فېئوداللىق ئەخلاق ۋە مەدەنىيەتكە شىددەتلىك ئوت ئېچىپ، يېڭىلىق ۋە ئىلغارلىق بىلەن مىللىي ئويغىنىشنى زور كۈچ بىلەن تەرغىپ قىلدى. بۇ ھال شىنجاڭ ھەر مىللەت خەلقىنىڭ يېڭى ئىدىيە، يېڭى مەدەنىيەتكە بولغان تەلپۈنۈشى بىلەن ئازادلىق ۋە تەڭلىككە بولغان قىزغىن ئىتىپاقىنى يېڭى پەللىگە كۆتەردى. ئۇيغۇر يېڭى زامان شېئىرىيىتى ئەنە شۇنداق ئىلغار ئىجتىمائىي شارائىت ئاستىدا شەكىللەندى. ئۇ ئۆزىنىڭ ھازىرغىچە بولغان ئانئىمىش نەچچە يىللىق تەرەققىيات تارىخىدا تۆۋەندىكى بىرقانچە مۇھىم باسقۇچلارنى بېسىپ ئۆتتى.

بىرىنچى باسقۇچ، 1920 - يىلىدىن 1935 - يىلىغىچە بولغان 15 يىللىق ۋاقىتتا ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ ۋاقىت ئاساسەن ئۇيغۇر يېڭى زامان شېئىرىيىتىنىڭ شەكىللىنىش ۋە تەشكىل تېپىش باسقۇچىدۇر. بۇ باسقۇچنىڭ ئاساسلىق ۋەكىللىرى ئابدۇخالىق ئۇيغۇر، قۇتلۇق شەۋقى، نىم شېھىت، ئەنۋەر ناسىرى مائايۇپ مەنسۇرى

قاتارلىق كىشىلەردىن ئىبارەت. بۇ دەۋر شېئىرىيەتنىڭ ئاساسلىق تېمىسى ئوي-
 خېلىش ۋە مەرىپەتنى تەشۋىق قىلىش، تەڭلىك ۋە ئىززەتلىككە ئىنتىلىشتىن ئىبارەت بولۇپ،
 يۇقىرىقى شائىرلار ئۆز ئەسەرلىرىدە بۇ ئوھۇمىي ئىجتىمائىي مەز-
 مۇننى نۇقتىلىق ئەكس ئەتتۈرۈپ، كۈندىلىق ۋە مۇتەئەسسىپلىكنى قامچىلاپ، يېڭى
 مەدەنىيەت، يېڭى ئىدىيە، يېڭى مۇناسىۋەتلەرنىڭ كېڭەيدىشىگە يول ئېچىپ، خەلقنىڭ
 مەنىۋى ئويغىنىشىنى ئىلگىرى سۈردى. بۇ شائىرلاردىن ئابدۇخالىق ئۇيغۇر ئادەت-
 تىكى مەرىپەتچىلىك ئىدىيىسى بىلەن باشلانغۇچ دېموكراتىك پىكىرلەر دائىرىسى-
 دىن بىرىنچى بولۇپ چىقىپ، تەڭلىك ۋە ئىززەتلىك ئىدىيىسىنى ئىجتىمائىي ئازادلىق
 ئىدىيىسى بىلەن باغلاپ، ئىنقىلابىي كۈرەش تېمىسىنى شېئىرىيەتكە ئېلىپ كىردى.
 ئۇ شىنجاڭنىڭ ئۆز ۋاقتىدىكى يەرلىك خاقانلىرى ياڭزىڭشىڭ ۋە جىن شۇرىنلارنى
 ۋە ئۇلارنىڭ يەرلىك ئەمەلدارلىرىنى قىلچىمۇ مەنسىتمەي، ئۇلارنى شېئىرىي شە-
 كىلدىن پايدىلىنىپ مەسخىرە قىلىپ، ۋەھىمە ئىچىدە ئالاقىزادە قىلىۋەتتى.

ئابدۇخالىق ئۇيغۇر ئۆز دەۋر تۇرمۇشىنى ئىلغار، ئىنقىلابىي دۇنياغا قاراش
 ۋە ئۆزىگە خاس ئالاھىدە بەدىئىي ئىستېتىك نۇقتىدىن تۇرۇپ كۆزەتتى. ئۇ ھا-
 يات رېئاللىقىدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان ھەممە گۈزەل ۋە ئالىمجاناب نەرسىلەرنى
 تولۇپ تاشقان قىزغىنلىق بىلەن مەدھىيىلەپ، ھەممە رەزىل ۋە خۇنۇك نە-
 سىلەرنى شەپقەتسىز پاش قىلدى. ئۇنىڭ نەزەرىدە دۇنيادا ئەڭ ئۇلۇغ ۋە مۇقەدد-
 دەس نەرسە ئىنسان ۋە ئۇنىڭ ھاياتى، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا قايناپ تۇرغان چەك-
 سىز مەنىۋى كۈچ ئىدى. رەزىللىك ۋە پەسكەشلىكنىڭ يۇقىرى پەللىسى بولسا
 ئىنساننى خورلاش، ئۇنىڭ ئازادلىق ۋە ئەركىنلىكىنى دەپسەندە قىلىش، ئۇنىڭ
 ياشاش ھوقۇقىنى بوغۇپ، ئۇنى ئۆز ئىرادىسىنىڭ قولىغا ئايلاندۇرۇشقا ئۇرۇنۇش
 ئىدى. شۇڭا ئۇ ئۆزىنىڭ ھايات غايىسى بىلەن بەدىئىي ئەقىدىسىنى ئىنسان ۋە
 ئۇنىڭ شەخسىيەتىنى خورلايدىغان ھەممە رەزىللىكلەرنى، ئۇنىڭ ياشاش ھوقۇقى
 بىلەن ھايات ئىرادىسىنى يىمىرىش يولىدىكى ھەرقانداق غالچىرلىق ۋە تەلۋىلىك-
 لىرىنى ئىنسان ۋۇجۇدىدىكى مەنىۋى كۈچنىڭ ئىسيان ۋە زورلۇق ئارقىلىق شۇندۇ-
 رۇشتىن ئىبارەت ئىنقىلابىي جاسارەت ئۈستىگە قۇردى. ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ خىل ھا-
 يات ئەقىدىسىنى ئەدەبىي ئىجادىيەتكە باشتىن - ئاخىر سىڭدۈردى. ئۇنىڭ ئاجا-
 يىپ شېئىرلىرى خورلانغان ۋە دەپسەندە قىلىنغان ھەممە كىشىلەرنىڭ ئازاد-
 لىق ۋە ئەركىنلىكىگە بولغان قىزغىن ئىنتىلىشىنىڭ، ئۇنىڭ ھاياتتىكى ھەممە
 رەزىللىكلەرنى بېسىپ چۈشۈشكە قادىر بولغان قۇدرەتلىك مەنىۋى كۈچى بىلەن
 ئىنقىلابىي كۈرەش جاسارىتىنىڭ لېرىك ساداسى سۈپىتىدە چارگانلاپ، ھوقۇق ۋە
 ئەركىمدىن ئايرىلغان مىڭلىغان ئادەملەرنى ئاياققا تۇرغۇزدى. ئۇ تۇرپان دېھقانلار

ھەرىكەتتىن ئىبارەت رەھبەرى ۋە تەشكىلاتچىلىرىنىڭ بىرى سۈپىتىدە قوراللىق كۈرەشكە بىۋاسىتە قاتنىشىپ، ئۆز سەپداشلىرى بىلەن مۇردىنى - مۇردىگە تىرەپ چىكى قىلدى. ئىنقىلاب مەغلۇپ بولۇپ، شىڭ شىسەينىڭ باندېت قوشۇنى تەرىپىدىن تۇتۇلغان قۇن قىلىنغاندىن كېيىن، ئەقىدىسىدىن قىلچە تەۋرىمەي دۈشمەننىڭ قانلىق قېنىلىشى ئاستىدا قۇربان بولدى. ئابدۇخالىق ئۇيغۇر، ئۇيغۇر يېڭى زامان ئىدەبىياتىنىڭ بايراقدارى سۈپىتىدە شېئىرىيەتتىمىزنىڭ مەزمۇنىنى ئىلغار، ئىنقىلابىي ئىدىيىلەر بىلەن بېيىتىپ، ئۇنى دەۋرنىڭ ھەقىقىي ساداسى، مىللەتنىڭ ئەقلى ۋە روھىغا ئايلاندۇردى. ئۇ ئۆزىنىڭ يالقۇنلۇق ئىنقىلابىي ھاياتى ۋە ئىجادىي پائالىيىتى ئارقىلىق ئۆز خەلقىنىڭ قىلىبىدە مەڭگۈ ئۆچمەس شانلىق مۇنار تىكلىدى.

ئۇيغۇر يېڭى زامان شېئىرىيەتىنىڭ تەرەققىيات تارىخىنىڭ ئىككىنچى باسقۇچى 1935 - يىلىدىن 1949 - يىلىغىچە بولغان ۋاقىتنى يەنى ئاپرېل ئۆزگىرىشىدىن تارتىپ جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغانغا قەدەر بولغان ۋاقىتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ دەۋر ئۇيغۇر يېڭى زامان شېئىرىيەتىنىڭ مەزمۇنى ۋە شەكىلى يېقىندىن تېخىمۇ يۈكسەلمىش، تېمىسى ۋە ئەكس ئەتتۈرۈش دائىرىسى يېقىندىن تېخىمۇ بېيىتىش ۋە كېڭەيتىش دەۋرىدۇر.

30 - يىللارنىڭ ئىككىنچى يېرىمىدىن باشلاپ جۇڭگو كومپارتىيەسىنىڭ چىڭ تىيەنچۇ، ماۋزېمېن، لىن جىلۇ قاتارلىق مۇنەۋۋەر ئەزالىرى شىنجاڭغا كېلىپ ئورۇنلاشتى. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ كوممۇنىست سەپداشلىرىنى تەشكىللىپ ۋە ئۇيۇشتۇرۇپ، ۋەتەننىڭ ئازادلىقى ئىدىيىسى بىلەن كوممۇنىستىك غايىسىنى كەڭ تۈردە تەشۋىق قىلىپ، ئىلغار، ئىنقىلابىي مەدەنىيەتنىڭ كېڭەيتىشى ۋە ئومۇملىشىشىنى ئىلگىرى سۈردى. بۇ ھال ئۇيغۇر يېڭى زامان شېئىرىيەتىنىڭ چىڭلىق ۋە جەڭگىۋارلىقىنى تېخىمۇ ئاشۇرۇپ، ئۇنى شىنجاڭ جەمئىيىتىدىكى رېئال ئىجتىمائىي زىددىيەتلەر بىلەن خەلقنىڭ تەڭلىك ۋە ئازادلىق غايىسىنى بىۋاسىتە ئەكس ئەتتۈرۈش يولىغا باشلىدى. بۇ دەۋرنىڭ كۆرۈنەرلىك ۋەكىللىرى نىم شېھىت، لۇتپۇللا مۇتەللىپ، ئىبراھىم تۇردى، قۇربان ئىمىن، تۇرغۇن ئالماس، ئەلىقەم ئەخەتتەم، ئۆتكۈر، بىلال ئەزىزى، نوربوساقۇۋ، ئابلىز نازىرى قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. بۇ شائىرلار ئۆز دەۋر رېئالىتىنى چىڭلىق بىلەن ئەكس ئەتتۈرۈپ، ئەينى يىللار شېئىرىيەتىنىڭ ئاساسىي تېمىسى بولغان ئازادلىق ۋە تەڭلىك غايىسى بىلەن ئىنقىلابىي كۈرەش ئىدىيىسىنى گەۋدىلەندۈرۈپ، ئۈمىد ۋە جاسارەت پارلاق تۇرغان يالقۇنلۇق شېئىرلارنى يېزىپ، خەلقنىڭ كۈرەش ئىرادىسىگە ئىلھام بەردى. پائالىيەتچى قانلىق ئىنقىلابىي شائىر لۇتپۇللا مۇتەللىپ ئۆزىنىڭ شېئىرىي ئىجادىيەتتىمىز

شېئىرىيەتتىكى ئەينى يىللاردىكى ئورتاق تېمىلىرىنى ئەكس ئەتتۈرۈش - تېن باشقا يەنە مەملىكەت ۋە پۈتۈن دۇنياغا يۈزلىنىپ ياپونغا قارشى ئۇرۇش ۋە فاشىزمغا قارشى كۈرەش تېمىلىرىنىمۇ نۇقتىلىق ئەكس ئەتتۈردى. ئۇ مىللىي شېئىرىيەتتىمىزگە بىرىنچى بولۇپ لېنىنىزم ئىدىيىسى بىلەن كىرە-مۇنىزم غايىسىنى ئېلىپ كىرىپ، شېئىرىيەتتىمىزنى تېخىمۇ جەڭگىۋار ئىنقىلابىي مەزمۇنلارغا ئىگە قىلدى. ئۇ «يىللارغا جاۋاب» ناملىق شېئىرىدا ئۆزىنىڭ خەلقنىڭ ئازادلىق ئىشلىرى ئۈچۈن بارلىقىنى بېغىشللاشتەك ئىنقىلابىي ئىرادىسى بىلەن ھەرقانداق مۇشەققەتلەر ئالدىدىمۇ تىز پۈكەي ئىنقىلابىي كۈرەشنى قەتئىي داۋاملاشتۇرىدىغان قەھرىمانلىق جاسارىتىنى ئىپادىلىسە، «خىيالچان تىلەك» ناملىق شېئىرىدا ئۆزىنىڭ ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابىغا بولغان خۇشاللىقى ۋە ئىپتىخارلىق تۇيغۇسى بىلەن ئۇنىڭغا بولغان ئۈمىد ۋە ئىشەنچىنى ئەكس ئەتتۈردى. ئاخىرىدا ئۇ، ئۆز شېئىرلىرىدا كەڭ ۋەدىلەندۈرۈلگەن ھايات غايىسىگە سادىق بولۇپ، ئىنقىلابىي ياشلار تەشكىلاتى - «ئۇچقۇنلار ئىتتىپاقى» نىڭ كۈرەش پائالىيەتىگە بىۋاسىتە قاتنىشىپ، دۈشمەن تۈرمىسىدە قەھرىمانلارچە قۇربان بولدى.

شائىر تۇرغۇن ئالماس ئۆزىنىڭ «تەنلىرىم ياپراق» ناملىق شېئىرىدا ئەينى يىللار تۇرمۇشىنى، ئۇنىڭ ئۆزىدە ئويغاتقان ئازادلىق تۇيغۇ ۋە تەسىراتىنى لېرىك يول بىلەن ئەكس ئەتتۈرۈپ، دەرد - ئەلەمدىن نەپىسى بوغۇلۇپ، يۈرىكى قىسىلغان مەڭگىلىك كىشىلەرنىڭ ئورتاق روھىي قىيىنچىلىقىنى ئوبرازلىق ئېچىپ بەردى.

ئۇيغۇر يېڭى زامان شېئىرىيەتىنىڭ تەرەققىيات تارىخىنىڭ ئۈچىنچى باسقۇچى، 1949 - يىلىدىن 1966 - يىلىغىچە بولغان 17 يىلنى، يەنى مەملىكەت ئازاد بولغىنىدىن تارتىپ مەدەنىيەت ئىنقىلابىغىچە بولغان ۋاقىتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ ۋاقىت يېڭى زامان شېئىرىيەتىمىزنىڭ ماھىيەتلىك ئۆزگىرىش باسقۇچىغا قەدەم قويغان، مەزمۇن، شەكىل، ئۇسلۇب ۋە ئۇسۇل جەھەتلەردە ئۈزۈل - كېسىل يېڭىلىنىپ، سوتسىيالىستىك مىللىي نەدەبىيات خاراكتېرىگە ئىگە بولۇپ، دەۋر - تۇرمۇشنىڭ ھەقىقىي سەنئەتلىك ئىنكاسىغا ئايلانغان دەۋردۇر.

1949 - يىلى شىنجاڭدىكى ھەرقايسى مىللەت خەلقىمىزنىڭ ئىجتىمائىي تۈرمۇشدا ھەل قىلغۇچ يىل بولدى. ئەسەرلەردىن بۇيان خەلقىمىزنىڭ يەلكىسىنى بېسىپ كەلگەن سىنىپىي زۇلۇم ۋە مىللىي زۇلۇم تۈۋرۈكى ئاغدۇرۇلۇپ ئۇلۇغ جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلدى. خەلقىمىزنىڭ نەسىرلىك ئارزۇسى ئىشقا ئېشىپ، ئىجتىمائىي تەڭلىك ۋە مىللىي باراۋەرلىكنىڭ قۇدرەتلىك سىياسىي ئاساسى تۇرغۇزۇلدى. خەلقىمىز ھاياتىدا يۈز بەرگەن بۇ دەۋر خاراكتېرلىك ئۆزگىرىشى

ئازاد ۋە بەختىيار ھاياتىنىڭ يېڭى زوق - شېقى ئىنتەنئىي مىللىي شېئىر - رېئىتتىمىزنى تېخىمۇ كۆپ ماھىيەتلىك مەزمۇنلار بىلەن بېيىتىپ، ئۇنىڭ ئاساسىدا ئىلھام ۋە جەڭگىۋارلىقنى تېخىمۇ يۇقىرى كۆتەردى. شېئىرىيىتىمىز ئۆز دەۋرى تۇرمۇشىغا چوڭقۇر چۆكۈپ، خەلقىمىز ھاياتىدىكى يېڭى ئۆزگىرىش، يېڭى مۇناسىۋەتلەرنى ئىستېتىك نۇقتىدىن تونۇپ ۋە ئىگىلەپ، ئازاد بولغان بەختىيار ئادەمنىڭ شادلىق ھېسسىياتىنى، ئۇنىڭ ئىستېماللىق يېڭى دۇنيا قۇرۇشتىكى غەيرەت - جاسارىتىنى كۆيلىدى. خەلقىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ۋە سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشتا قولغا كەلتۈرگەن غايەت زور نەتىجىلىرىنى، ئۇلارنىڭ مەنىۋى دۇنياسىدا بارلىققا كەلگەن يېڭى ئۆزگىرىشلەرنى مەدھىيىلەيدى. شۇنداق قىلىپ بىزنىڭ شېئىرىيىتىمىز خەلق تەقدىرى بىلەن چەمبەر چەس باغلانغان، ئۇنىڭ قاينام - تاشقىنلىق ھاياتىدىن كۈچ ۋە ئۇزۇق ئالىدىغان، ئۆزىنىڭ يېڭى مەزمۇن، ئىجادىي سەنئىتى بىلەن خەلقنىڭ ئەقلى ۋە ئەخلاقى تەربىيەلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، كىرىمۇندىتىپ ئاڭغا ئىگە يېڭى كىشىلەرنى يېتىشتۈرىدىغان سوتسىيالىستىك ئەدەبىيات بولۇپ قالدى، شائىرلار - مەزىدىن نىم شېئىر، ئىبراھىم تۇردى، تۇرغۇن ئالماش، ئەلنەم ئەختىم، تىمىپچان ئېلىيۇپ، ئابدۇكېرىم خوجا، غەنىمات غەيۇرانى، مۇھەممەت رەھىم، رەھىم قاسىم، مۇھەممەتجان سادىق، ئابدۇسالام توختىلار شېئىرىيىتىمىزنىڭ بۇ تەرەققىيات دەۋرىنىڭ كۆرۈنەرلىك ۋەكىللىرىدۇر. شائىر نىم شېئىرنىڭ خەلقىمىزنىڭ بەختىيار يېڭى ھاياتى كۆيلىنىگەن «ئالدىدا» ناملىق شېئىرى بىلەن، ۋە تەنپەرۋەرلىك ھېسسىياتى بىلەن تولۇپ تاشقان «سېغىندىم» ناملىق شېئىرى، شائىر ئىبراھىم تۇردىنىڭ يېڭى دەۋردىن يېڭى ھاياتىنى ئىستېمالنى تاپقان بەختىيار ئۇيغۇر ئايالىنىڭ مۇرەككەپ تۇرمۇش سەرگۈزەشتىلىرى تەسۋىرلەنگەن «خۇماخان» ناملىق يىرىك داستانى، شائىر ئەلنەم ئەختەمنىڭ ئازاد بولغان بەختىيار خەلقىنىڭ شادلىق ھېسسىياتى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن «ئاتقاندا تاڭ» ناملىق شېئىرى، شائىر تىمىپچان ئېلىيۇپنىڭ ئىپتىخارلىق ھېسسىياتىغا تولغان يېڭى دەۋر كىشىسىنىڭ روھىي دۇنياسى ئېچىپ بېرىلگەن «ئىمدى كەلدى پەيتىمىز» ناملىق داستانى بىلەن دۆلەت ئورگانلىرىمىزدىكى قۇرۇق گەپ مەستانىلىرىنىڭ ساتىرىك ئوبزورى باردا تىلغان «ۋالاقىتە ككۇرۇپىنىڭ ئۆلۈمى» ناملىق ساتىرىسى، شائىر رەھىم قاسىمنىڭ يېزىلاردىكى سوتسىيالىستىك يېڭى كىشىلەرنىڭ لېرىك ئوبزورى يىتەكلىگەن «چولپان» ناملىق داستانى، شائىر مۇھەممەتجان سادىقنىڭ دەۋرگە بولغان قايىناق مۇھەببەت بىلەن تولغان «سالام تارىمىدىن» ناملىق شېئىرى بىلەن دېھقان ئەمگىكىنىڭ ئۇلۇغلىقى تەسۋىرلەنگەن «نان» ناملىق شېئىرى، شۇنداقلا ئۇنىڭ

خەلقىمىزنىڭ ناخشا ۋە شېئىر بىلەن بىر پۈتۈن نەرسىگە ئايلىنىپ كەتكەن جەڭگىۋار تارىخىي سەرگۈزەشتىلىرىنىڭ لېرىك مەنزىرىسى سىزىپ بېرىلگەن «ئۇيغۇر ناخشىلىرى» ناملىق شېئىرىي شېئىرىيەتنىڭ ئەنە شۇ تەرەققىيات دەۋرىنىڭ كۆزگە كۆرۈنەرلىك نەمۇنىلىرىدۇر. بۇ ئەسەرلەر مەزمۇنىنىڭ يېڭى ۋە ئىجادىيلىقى، بەدىئىي شەكىل ۋە بەدىئىي ئىپادە قىلىش ۋاسىتىلىرىنىڭ باي ۋە خىلمۇ-خىللىقى، ھېسسىيات ۋە لېرىك يالقۇنىنىڭ كۈچلۈك ۋە قايىناتلىقى بىلەن شۇ ئاپتورلار ئىجادىيەتتىنلا ئەمەس، بەلكى پۈتۈن سوتسىيالىستىك مىللىي شېئىرىيەتمىزنىڭمۇ ئىجادىي مۇۋەپپەقىيىتى ھېسابلىنىدۇ. يۇقىرىدا ئىسمى ئاتا ئۇۋالگەن شائىرلار-دىن تىيىپجان ئېلىيۇپ، رەھىم قاسىم، مۇھەممەتجان سادىقلارنىڭ بىرىمۇ يىللاردا كىتابخانلارغا بەرگەن بەدىئىي مېۋىسى ئالاھىدە مول، شېئىرىيەتمىزنىڭ مەزمۇنى ۋە بەدىئىي تەرەپتىن تېخىمۇ يۈكسەلىشى ۋە مۇكەممەللىشىشىگە قوشقان ئىجادىي تۆھپىسى گەۋدىلىك ۋە كۆرۈنەرلىك بولدى. شائىر تىيىپجان ئېلىيۇپ تۈرمۇشلىرىمىزنىڭ ھەرقايسى تەرەپلىرىگە ئوخشاش نەزەر ئاغدۇرۇپ، ئۇنىڭدىكى شېئىرىي قىممەتكە ئىگە بولغان ماھىيەتلىك نەرسىلەرنى ئۆز ۋاقتىدا سېزىپ ۋە ئەكس ئەتتۈرۈپ، شېئىرىيەتمىزنى يېڭى بىر مەزمۇن كەڭلىكى دائىرىسىگە باشلاپ كىردى. ئۇنىڭ ئىجادىي ئەمگىكى بىلەن سوتسىيالىستىك مىللىي شېئىرىيەتمىزنىڭ مۇھەببەت ۋە ۋاپا، ئىنتېرناتسىئونالىزم ۋە خەلقلەر دوستلۇقى تېمىلىرى تېخىمۇ چوڭقۇر ۋە تېخىمۇ يېڭى ئىجادىي مەزمۇنغا ئىگە بولۇپ، بەدىئىي ساتىرا تۈرىدە كۆرۈنەرلىك يېڭىلىنىش بارلىققا كەلدى. شائىر رەھىم قاسىم ئۆزىنىڭ چىن ۋە قايىنات شېئىرىي ھېسسىيات، جىددىي ۋە كەسكىن خاراكتېرلار توقۇنۇشى بىلەن جانلىنىپ تۇرىدىغان «چولپان» داستانى بىلەن يېڭى زامان شېئىرىيەتمىزنىڭ داستانچىلىقىمىزنىڭ ئەنئەنىۋى سەۋىيىسىدىن زور دەرىجىدە ھالقىپ ئۆتۈپ، داستانچىلىقىمىزنى يېڭىچە بىر خىل ئىجادىي - بەدىئىي سەۋىيىگە كۆتەردى. شائىر مۇھەممەتجان سادىق چاچما شېئىرىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرىنى ئەنئەنىۋى مىللىي شېئىرىيەتمىزنىڭ بەدىئىي ئۆزگىچىلىكلىرى بىلەن ئىجادىي ھالدا بىرلەشتۈرۈپ، نەركىن تۈزۈلۈش، ئىزچىل ھېسسىيات ۋە مۇزىكىلىق ئېنىقلىققا ئىگە بولغان ئالاھىدە بىر خىل چاچما شېئىر فورمىسى ئۈستىدە ئىزلىنىپ، شېئىرىيەتمىزنى شەكىل تەرەپتىن تېخىمۇ بېيىمەتتى.

ئوڭچىلارغا قارشى كۈرەشتىن كېيىن، ئېلىمىز بويىچە كوممۇنالىشىش ۋە چوڭ سەكرەپ ئىلگىرىلەش ھەرىكىتى باشلاندى. سولچىلىق ۋە ئۇمۇمنىڭ قىيامىۋېتىش شامىلى مەملىكەتنى قاپلاپ رېئاللىق ئورنىغا ھېسسىيات، ئوبىيېكتىپ تەرەققىيات قانۇنىيىتى ئورنىغا بىردەملىك سىياسىي قىزغىنلىق دەستەلىدى. ئېلىمىزنىڭ

سىياسىي تۇرمۇشىدا پەيدا بولغان بۇ خىل نورمالسىزلىق يېڭى زامان شېئىرىيەت-
 تىمىزىنىڭ تېخىمۇ گۈللەپ-ياشنىشىغا سەلبىي تەسىر كۆرسەتمەي قالمايدى.
 شېئىرىيەتتىمىز بىر مەزگىل تۇرمۇش ۋە رېئاللىقتىن ئايرىلىپ، سىياسىي ھەسرەت-
 كەت ۋە سىياسىي تەشۋىقات تەسلىپىنى ئاساس قىلىدىغان، تۇرمۇش مەنئەتسىگە
 ئۇيغۇن بولمىغان خىيالىي ۋەقەلەرنى ئويلاپ چىقىرىدىغان ئىدىئالىزملىق ئىجاد-
 دىيەت يولىغا كىرىپ قالدى. كېيىنچە پارتىيىمىزنىڭ ئەدەبىيات - سەنئەت سىياسى-
 سىتىنى يېڭىدىن تەڭشىشى ۋە ئەدەبىي ئىجادىيەتتىكى بەزى ئەھمىيەتلىك مەسىلىلەر-
 نى نەزەرىيەۋى تەرەپتىن ئەتراپلىق شەرھىلەپ بېرىشى بىلەن، بۇ خىل ئىجاد-
 توغرا كەيپىيات تۈزىتىلىپ شېئىرىيەتتىمىز قايتىدىن ساغلام راۋاجلىنىش ئىمكانى-
 نىيىتىگە ئىگە بولدى. بىزنىڭ شېئىرىيەتتىمىز قايتىدىن خەلق ئىچىگە، ئۇ-ئۇنىڭ
 قايىنام - تاشقىنلىق تۇرمۇش ئەھمىيىتى ئىچىگە قايتتى. شۇنىڭ بىلەن شېئىرى-
 يەتتىمىزنىڭ بۇ يېڭى تەرەققىيات دەۋرىنىڭ ئىككىنچى باسقۇچى باشلاندى. شائىر-
 لىرىمىزدىن نىم شېھىت، تۇرغۇن ئالماس، ئەلەقم ئەخەم، تىمىپىجان ئېلىيۇپ،
 رەھىم قاسىم، مۇھەممەتجان سادىقلارنىڭ شېئىرىي ئىجادىيىتى بۇ يىللاردا ھەقىقىي
 بالاغەتكە يېتىپ، سوتسىيالىستىك مىللىي شېئىرىيەتتىمىزنىڭ ئالدىنقى ۋەكىللىرىدىن
 بولۇپ قالدى. 50 - يىللارنىڭ ئىككىنچى يېرىمىدا شېئىرىيەت ئىجادىيىتى سېپىگە
 كىرىپ كەلگەن مەھتەبلى زۇنۇن، مۇھەممەت شاۋۋدۇن، ئابدۇرۇسۇل ئۆمەر، تۇرغان
 شاۋۋدۇن، بوغدا ئابدۇللا، قۇربان بارات قاتارلىق ئاپتورلار شېئىرىيەتتىمىزنىڭ
 بۇ يېڭى تەرەققىيات ياستۇقىدا ئالاھىدە كۆزگە كۆرۈنۈپ، كىتابخانلارنىڭ قىزىق-
 قىشىنى قوزغىغان بىر-ۋىنچە ياخشى ئەسەرلەرنى ياراتتى. شائىر تىمىپىجان ئېلى-
 يۇپىنىڭ «يۇيخۇاتەيگە زىيارەت»، «ئۆستەڭدىن خەت»، «پېشقەدەم جەڭچىنىڭ
 نەسەھىتى» ناملىق شېئىرلىرى، شائىر ئابدۇكەرىم خوجىنىڭ «ئابخان» ناملىق
 بالادىسى، شائىر رەھىم قاسىمنىڭ «ياشمۇن قولى گۈل ئىشچاننىڭ قولى» نام-
 لىق سېكىلى، ياش شائىر مەھتەبلى زۇنۇننىڭ «ئېيتقىنا قەشقەر» ناملىق شېئىرى،
 ياش شائىر تۇرغان شاۋۋدۇننىڭ «ئوت ھارۋىسى» ناملىق شېئىرى، ياش شائىر
 بوغدا ئابدۇللانىڭ «ئايىنىڭ كىچىك مەھمىنى» ناملىق بالادىسى، ياش شائىر
 قۇربان باراتنىڭ «قىزىل گۈل» ناملىق داستانى قاتارلىق ئەسەرلەر شېئىرىيەت-
 مىزنىڭ ئاشۇ يىللاردا قولغا كەلتۈرگەن ئەڭ ياخشى مۇۋەپپەقىيەتلىرى ھېسابلى-
 نىدۇ. بۇ شېئىرلار دەۋر روھىنى، زامانىسى كىشىلىرىنىڭ باي ۋە مۇرەككەپ
 روھىي دۇنياسىنى، ئۇلارنىڭ ھاياتىنى قايتا قۇرۇشتا قولغا كەلتۈرگەن غايەت زور
 نەتىجىلىرىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ، ئەينى يىللار رېئاللىقىنىڭ مەزمۇن ۋە ماھىيىتى-
 نى ئوبرازلىق ھالدا چوڭقۇر ئېچىپ بەردى.

يېڭى زامان شېئىرىيەتتىمىز تەرەققىيات تارىخىنىڭ تۆتىنچى باسقۇچى، 1966 - يىلىدىن 1976 - يىلىغىچە بولغان ئىككىنچى يىللىق مەدەنىيەت ئىنقىلابى دەۋرىگە توغرا كېلىدۇ. بۇ دەۋر ئىچكى قالايمىقانچىلىق دەۋرى، ھەممىنى بۇزۇش، ھەممىنى يوق قىلىش دەۋرى بولۇپ، ئالدىنقى سىياسىي ئەسەبىيلىك بۇ دەۋرنىڭ تۈپ روھىنى تەشكىل قىلىدۇ. بۇ دەۋردە شېئىرىيەت خەلقى ۋە ئۇنىڭ ئالىمىجاناب تۇيغۇلىرىنى ئەسەبىيلىك بىلەن قارىلايدىغان «تۆت كىشىلىك گۇرۇھ» ۋە ئۇنىڭ باشلىقى فاشىستىك دىكتاتورىنى تەلۋىلەپ چىقىرىۋېتىشكە بىر تىنچ كىشىلىك گۇرۇھنى ئورۇنلاشتۇردى. شۇڭا ئۇ يىللاردا يارىتىلغان شېئىرلارنىڭ بىر قىسمى تارىخ سىنىقىدىن ئۆتەلمىدى. «4 كىشىلىك گۇرۇھ» تارىخى مۇرەككەپ بىلەنلا، شۇنچە چوڭقۇر بولغان بۇ خۇنۇك مۇقاملار گويى بىر رانغا يولۇققان قامماقتەك بىر دەۋرگە مەدەنىيەت تۈزۈپ تۈگىدى. شۇنى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ ئېيتىشقا بولىدۇكى، «تۆت كىشىلىك گۇرۇھ» ھۆكۈمرانلىقى دەۋرىدىكى شېئىرىيەتتىمىز ئۆزىنىڭ مەيدانلىقى، غايىسى، ئەقىدىسى، ئەقىدىسى، ئەقىدىسى ۋە تەسەۋۋۇپى بىلەن شېئىرىيەت تارىخىمىزنىڭ ئەڭ خۇنۇك ۋە ئەڭ ئۇباتلىق بىر سەھىپىسىنى تەشكىل قىلىدۇ. «تۆت كىشىلىك گۇرۇھ» تارمار قىلىنغاندىن كېيىن، ئېلىمىزنىڭ يېڭى سەنئەت باھارى باشلاندى. بىزنىڭ شائىرلىرىمىز يېڭىدىن قەد كۆتۈرۈپ، ئىدىيە يېنى ئازاد قىلىپ، تېمىدا چەكلەنگەن رايونلارغا دادىل بۆسۈپ كىرىپ، ئىدىيە ۋە بەدىئىيلىكتە مۇئەييەن سەۋىيىگە ئىگە بولغان بىر قىسىم مۇنەۋۋەر ئىسەرلەرنى ئىجاد قىلىپ، يېڭى تەرەققىيات دەۋرىمىزنىڭ چىڭىگە-ۋارى شېئىرىيەتنى ياراتتى. شۇنىڭ بىلەن بىزنىڭ يېڭى زامان شېئىرىيەتتىمىز ئۆز تەرەققىيات تارىخىمىزنىڭ بىرىنچى دەۋرىگە، يەنى ئۆز تارىخىمىزنىڭ ئەڭ پارلاق باسقۇچىغا قەدەم قويدى.

بىزنىڭ شېئىرىيەتتىمىز خەلقىمىزنىڭ «تۆت كىشىلىك گۇرۇھ» ھۆكۈمرانلىقى دەۋرىدىكى ھاياتىي سەرگۈزەشتىلىرىنى چىنلىق بىلەن ئەكس ئەتتۈرۈپ، چىكىدىن ئاشقان سول لۇشىيەن ئۈستىدىن غەزەپ بىلەن شىكايەت قىلدى. يېڭىدىن ھايات يولغا ئېرىشكەن، ئىنسانىي قەدر - قىممىتىنى قايتا تاپقان مىليونلىغان كىشىلەرنىڭ شانلىق ھېسسىياتى، ئۇلارنىڭ دەۋر ۋە كەلگۈسىگە بولغان قايىناق مۇھەببىتىنى كۆيلىدى. ئومۇمەن، بىزنىڭ شېئىرىيەتتىمىز دەۋر ھاياتىمىزنىڭ ھەممە ساھەسىگە كىرىپ، زامانىۋى كىشىلىرى تۇرمۇشىمىزنىڭ ئەڭ تىپىك، ئەڭ ئەھمىيەتلىك كۆرۈنۈشلەرنى، ئۇلارنىڭ ھېس - تۇيغۇلىرىمىزنىڭ ئەڭ نازۇك، ئەڭ مۇرەككەپ ھالەتلىرىنى تەسۋىرلەپ، دەۋر قىياپىتىمىزنىڭ ئۆزىگە خاس لېرىك ھېسسىياتىنى سېزىپ بەردى. شېئىرىيەتتىمىزنىڭ چىنلىق، كۆزەللىك ۋە چىڭىگە-ۋارلىق

ئەلئەندىسى قايتىدىن ئەسلىگە كەلدى. شېئىرىيەتتىمىزنىڭ بۇ يېڭى تەرەققىيات دەۋرىدە ئۆتكۈر، تىمپىچان ئېلىيۇپ، ئىمىن تۇرسۇن، چاپچار ئەمەت، رەھىم قاسىم، مۇھەممەتجان سادىق، مەھمەتلى زۇنۇن، مامۇت زايىت، ھاجى ئەھمەت، ھىراز-يىت كېرىمى، ئابلىز ھوشۇر، روزى سايىت، مۇھەممەتجان راشىدىن، تۇرسۇنئاي ھۈسەيىن، ئابدۇللا سۇلايمان قاتارلىق شائىرلار مول ئىجادىي مېۋە بەردى. ئۇلار ئۆز ئەسەرلىرىدە تارىخ ۋە رېئاللىققا ئوخشاش نەزەر ئاغدۇرۇپ، شېئىرلىرىنىڭ تېماتىك مەزمۇنىنى ئۆزلۈكسىز بېيەتتەپ ۋە كېڭەيتىپ، كىتابخانلارنىڭ مەنەئى تەربىيىلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈشكە مۇناسىپ تۆھپە قوشتى. ئالاھىدە تىلغا ئېلىپ ئۆتۈشكە ئىززىدىغىنى شۇكى، بۇ يىللار ئىچىدە يېڭى-يېڭى دەۋر شېئىرىيەتتىمىزنىڭ بوغدا ئابدۇللا، قۇربان بارات، ئوسمانجان ساۋۇت، ئارسلان، ئەبەيدۇللا ئىبراھىم، ئابلىكىم خېۋىر، تاھىر تالىپ، قاسىم سىدىق، ئابلىت ئابدۇللا، ئابدۇرېھىم ئابدۇللا، مۇختەر مەخسۇت، ياسىن زىلال، مۇھەممەت خېۋىر قاتارلىق ئاپتورلاردىن تەشكىل تاپقان ئالاھىدە بەدىئىي دىت ۋە ئۆزگىچە ئىجادچانلىق روھىغا ئىگە يېڭى بىر ئەۋلاد ئۆسۈپ يېتىلدى. بۇ كىشىلەرنىڭ بىر قىسمى شېئىرىيەت ئىجادىيەتتە خېلى ئۇزۇن تارىخقا ئىگە بولغان، كىتابخانلارغا ئوبدان تونۇلغان تالانتلىق شائىرلار، يەنە بىر قىسمى 70 - يىللارنىڭ ئىككىنچى يېرىمىدىن باشلاپ قولىغا قەلەم ئالغان ياش شائىرلار بولۇپ، ئۇلار زۆرۈر ئىلمىي ۋە بەدىئىي تەربىيىلىنىشتىن ئۆتكەن، تەبىئەت ۋە جەمئىيەتنىڭ مەزمۇن ۋە ماھىيىتىنى ئىلمىي تەسەۋۋۇر قىلالايدىغان، مۇئەييەن ئىجادىي ئاڭلىقلىققا ئىگە بولغان، بەدىئىي تەپەككۇردا بارغانسېرى كەڭلىك ۋە چوڭقۇرلۇققا قاراپ ئىلگىرىلىپ كېتىۋاتقان ئىستىقبالى-لىق يېڭى كۈچلەردۇر. ئۇلارنىڭ پىكرى چوڭقۇر، ھېسسىياتى قايناق، يېڭىلىق ۋە ئىجادىيلىققا ئىنتىلىشى كۈچلۈك بولۇپ، ئۇلار ھەر بىر شېئىرىدا بىر يېڭى ھاياتىي ھېكمەتنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ. ئۇلار كىشىلەرنىڭ پىكىرىنى تەكرارلىمايدۇ، ھېچكىمنىڭ كەينىدىن ئەگەشمەيدۇ. ھەر قانداق ۋاقىتتا ئۆز گېپىنى قىلىپ، ئۆز ناخشىسىنى ئېيتىدۇ. ئۇلار ئىجتىمائىي تۇرمۇش ۋە كىشىلەر مۇناسىۋىتىنى ئىستېتىك نۇقتىدىن، گۈزەللىك نۇقتىسىدىن كۆزىتىپ، ھەممە نەرسىنى ئوبراز ئارقىلىق سۆزلەپ، ئوبراز ئارقىلىق چۈشەندۈرىدۇ. ئۇلارنىڭ ئەسەرلىرىدە غەزەپ ۋە ئىپتىخارلىق تۇيغۇسى، ئىشەنچ ۋە ئۈمىدۋارلىق تۇيغۇسى، دۇنيانى ئۆزگەرتىشكە قادىر بولغان ئۇلۇغۋار ئىنساننىڭ ھاياتىنى يېڭىلاش ۋە ئۇنى قايتا قۇرۇش ئىرادىسى ئىككىنچى نېتىدۇ. كىرنا دۇنيا، كىرنا ئەخلاق. كىرنا مۇناسىۋەتلەرگە قارشى ئىسيان ۋە غەزەپ ئوتى لاۋۇلدايدۇ. بۇ كىشىلەرنىڭ قايناق ھېسسىيات، قۇدرەتلىك تەسەۋۋۇ-

رىدىن تۇغۇلغان ئاجايىپ شېئىرلىرى سوتسىيالىستىك مىللىي شېئىرىيەتتىمىزگە يېڭى روھ، يېڭى مەزمۇن بېخىملىدى. ئۇنى قېخىمۇ كەڭ، قېخىمۇ ئۈنۈملۈك لېرىك سەنئەت زېمىنىغا باشلاپ، كىتابخانلار كۆز ئالدىدا يېڭى بىر مەنىۋى ئالەم ئاچتى.

شائىر بۇخدا ئابدۇللا، داستانى «مەلىكە ئاھاننىسا» دا تارىخىي تېمىغا مۇراجىئەت قىلىپ، ئۆز خەلقىنىڭ ئۈمىد ۋە غايىسىنىڭ سەۋىيەسى، مۇرەككەپ ھايات سەرگۈزۈشتىلىرىنىڭ سەلتەنىدىلىك خاتىرىسى بولغان ئون ئىككى مۇئامىنى ئۆزىنىڭ پەخىر ۋە خۇشاللىقى دەپ بىلىدىغان ئالىمجاناب مەلىكىنىڭ باي ۋە مۇرەككەپ روھىي دۇنياسىنى ئېچىپ بەردى. شائىر داستاندا ئۆزىنىڭ تارىخىي چىنىلىق تۇيغۇسىنى بۈگۈنكى رېئاللىقتىن كەلگەن قىيىنچىلىق ھېسسىياتى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، ئانا سەنئەتنىڭ خاسىيىتى بىلەن ئۇنى ياراتقۇچى ئىجادكار ئەۋلادنى ئۇلۇغلاپ، دەۋرىمىز كىتابخاننىڭ كەلگۈسىنى يارىتىشتىكى ئىنقىلابىي جاسارىتىگە ئىلھام بەردى.

شائىر قۇربان بارات ئۆزىنىڭ لېرىكىسىنىڭ قايناقلىقى بىلەن ئايرىلىپ تۇرىدىغان «ئاپەتلىك يىللاردىن ئاچچىق خاتىرە» ناملىق سېكىمىدا خەلقىمىز قەلبىگە مەڭگۈ ئۆچمەس ئەنئەنە تارىخىنى بېسىپ كەتكەن زۇلمەتلىك يىللارنىڭ، مىللىي روھ ۋە مىللىي ئەقىل يىمىرىلىگەن ئاپەتلىك يىللارنىڭ خۇنۇك مەنزىرىسىنى سىزىپ بەردى. ھايات چىنىلىقى بىلەن سەنئەت گۈزەللىكىنىڭ لېرىك بىرلىكى زېمىنىدا توغۇلغان بۇ سېكىمىنىڭ ھەر بىر ھېسسىياتىدا شائىرنىڭ ئەلەم ۋە ھەسرەت، غەزەپ ۋە ئىسپان، ئۈمىد ۋە ئىشىنىچ تۇيغۇسى سېڭدۈرۈلگەن بولۇپ، ئۇ كىشىگە غەزەپلىك ئادەمنىڭ ئەلەملىك كۈيىنى، ئىنسان ۋە ئۇنىڭ ھاياتى ھەققىدىكى ئازابلىق تىشۋىشىنى ئەسلىتىدۇ.

شائىر ئىسمانجان ساۋۇت ئۆزىنىڭ شېئىرىي ئىجادىيەتتە تېماتىك مەزمۇنىنىڭ خاسلىقى يولغا قاراپ مېڭىپ، ۋەتەنپەرۋەرلىك ۋە ئىنسانىي ئەخلاق يۈكسەكلىكى ئىدىيىسىنى نۇقتىلىق ئىكس ئىتتۈرۈپ يېڭى تەرەققىيات دەۋرى شېئىرىيەتتىمىزدە ئۆزىگە خاس ئىز قالدۇردى. ئۇ «قۇياش قەسىدىسى»، «ۋەتەننىم سۈت بەردىڭ ھالال ۋە ئاپئاق»، «توزاڭ قەسىدىسى»، «يۈرۈكىمىنى تۇتمەن ساڭا» قاتارلىق شېئىرلىرىدا يېڭى ھاياتىي ھېكمەت ۋە ئۆزگىچە ئىجادىيە سەنئەت ئارقىلىق ئۆز لېرىك قەھرىمانىنىڭ باي ۋە ئالىمجاناب روھىي دۇنياسىنى، ئۇنىڭ ھايات ۋە ئادەملەرگە بولغان مۇھەببەت ۋە تەشەننالىق ھېسسىياتى بىلەن تولغان پاك ۋە يارقىن قەلبىنى يورۇتۇپ بەردى. بۇ شېئىرلاردا ئۇنىڭ لېرىك قەھرىمانى بەزىدە ئۆزىنىڭ ھەممە نەرسىسىنى مېھرىبان ئاناسىغا بېرىپ

ئۇنىڭدىن ھېچنەرسە كۈتمەيدىغان ۋاپادار پەرزەنت ، ئۇنىڭ بەختى ۋە شەرىپى ئۈچۈن ھاياتىدىن كېچىشتىن يانمايدىغان جاسۇر ئوغلان سۈپىتىدە ئىز-تۈرۈلگەن چىقسا، بەزىدە ئىنسان ۋە ئۇنىڭ ئەقىدىسىنى قەدىرلەشنى ئۆزىنىڭ مەڭگۈلۈك ھايات ئايىمى قىلغان، ئۆزىنىڭ تىرىكلىكى مەنىسىنى گۈزەللىكىنى سۆيۈش ۋە رەزىللىكتىن نەپرەتلىنىشتە ھېس قىلىدىغان ئۇلۇغ-ۋار ئادەم سۈپىتىدە قەدىر كۆتۈردى.

شائىر ئارىلان ئۆزىنىڭ ئانا يۇرت مۇھەببىتى تېمىسىغا بېغىشلانغان « ئاتۇش سۈرەتلىرى » ناملىق سېكىلىدا ئۆز يۇرتىنىڭ شانلىق تارىخىنى ئەينى يىللاردىكى ئازادلىق رېئاللىقىغا باغلاپ، پارلاق كەلگۈسى ھەققىدە تەسەۋۋۇر قىلىپ، كىتابخان كۆز ئالدىدا تۈزگىچە بىر لېرىك مەنزىرە ئاچتى. ئاپتور ئانا يۇرتى مەسلىھەتلىرى ئۆز خەلقىنىڭ ئۆتمۈشى ۋە رېئاللىقىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ مەدەنىيەتلىكى ۋە جاسارىتىدىن غەزەپ ۋە ئىپتىخارلىق ھېس قىلسا ئەلەم ۋە ھەسرەتتىن ئازاب ۋە ئۆكۈنۈش تۇيغۇسىغا چۆمدۈ. لېرىك قەھرىماننىڭ بۇ خىل مۇرەككەپ تۇيغۇ ۋە تەسىراتلىرى سېكىلىنىڭ بەدىئىي ئىپادىسىدا بىر پۈتۈن نەرسىگە ئايلىنىپ، يېڭى بىر شېئىرىي مەزمۇننى بارلىققا كەلتۈرۈپ، لېرىك قەھرىمان ئوبرازىغا تېخىمۇ پارلاقلىق بېغىشلايدۇ.

شائىر ئەبەيدۇللا ئىبراھىم شېئىرىي ئىجادىيىتىدە تىياتىر مەزمۇنىنىڭ جانلىق ۋە رېئاللىقىغا ئېرىشىش يولىدا تىرىشىپ ئىزلىنىدى. ئۇ مىللىي تۈرمۈش-شەرتنىڭ كىچىك ۋە ئادەتتىكى كۆرۈنۈشلەرنى ئىچىدىن ناھايىتى چوڭ شېئىرىي مەزمۇن قېلىپ، ئۇنى ئۆزىگە خاس بەدىئىي روشەنلىكتە يورۇتۇپ، ئۆز ئەسەرلىرىدىن يېتەرلىك خاسلىق ۋە ئىزگىلىككە ئىگە قىلدى. ئالدىنچان ئىستېمالدىن قالغان كونا خوتەن قەغەزىنى بۇ دەۋر كىشىلىرىلا ئەمەس، بەلكى ئۆتمۈشنىڭ شاھىدى بولغان ئالدىنقى ئەۋلاد كىشىلىرىمۇ ئۇنتۇپ قالدى. ئۇنىڭ ھا-زىر پەقەت مۇزىي ماتېرىيالى بولۇشتىن باشقا ھېچقانداق قىممىتى قالمايدى. شائىر ئەبەيدۇللا ئىبراھىم « خوتەن قەغەزى » ناملىق شېئىرىغا ئالدىنچان ئۇنتۇلغان، تارىخ بولۇپ قالغان مۇشۇنداق بىر نەرسىنى تېمىغا قىلىپ تاللاپ ئالدى. ئۇ ھاياتى ئالدىنچان ئۆچۈپ تۈگىگەن قەدىمىي خوتەن قەغەزىگە يېڭى رەڭ، يېڭى ھەممەت، يېڭىچە ھاياتى مەنا بېرىپ، ئۇنى ئىجادىي سەنئەت كۆ-مىدە قايتا جەۋلان قىلدۇرۇپ، ئۇنى خەلقىمىزنىڭ شانلىق مەدەنىيىتى بىلەن يۈكسەك ئەقىل - پاراسىتىنىڭ يالدامىسىغا، ئىنسانىيەتنىڭ ئەقلى راۋاجلىنىشىغا قېشقان بۈيۈك تۆھپىسىنىڭ يىمىرىلمەس مۇنارى دەرىجىسىگە كۆتەردى. شۇنداق

قىلىپ ئۇ كونا، ئەھمىيەتسىز بولۇپ كۆرۈنىدىغان بۇ ئادەتتىكىچە تېمىنى نا-
 ھايىتى زور يېڭى ئىجادىي مەزمۇنغا ئىگە قىلىپ، زامانىمىز كىشىلىرىنىڭ مىللىي
 ئىپتىخارلىق تۇيغۇسىنى نۇرغۇتۇش مەقسىتىگە يەتتى.

شائىر ئابلىكىم خېۋەر يېقىنقى يىللاردىن بۇيان بالادا ئىجادىيىتى بىلەن
 ئىزچىل شۇغۇللىنىپ، يېڭى دەۋر شېئىرىيىتىمىزنىڭ بوش ۋە ئاجىز ئورۇندا تۇ-
 رۇپ كېلىۋاتقان بۇ ئەھمىيەتلىك ساھەسىنىڭ يۈكسەلىشى ۋە راۋاجلىنىشىغا
 مۇناسىپ تۆھپە قوشتى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئەنئەنىۋى ئەخلاق تېمىسىغا بېغىشلانغان
 « ئاتا » بالادىسىدا پەرزەنت ئىشقىدا ئوت بولۇپ يانغان ئەمگەكچان ئاتىنىڭ،
 ئاددىي، لېكىن ئەھمىيەتلىك تۇرمۇش كۆرۈنۈشلىرى بىلەن، كىتابخانى شېرىن
 ئەسلىمە ۋە ئازابلىق ئۆكۈنۈش قايىنىمىغا تاشلايدىغان لېرىك تىپىسلاتلار زېمى-
 نىدا ئايان بولىدىغان جانلىق بەدىئىي ئوبرازىنى يارىتىپ، ئۆزىنىڭ پەرزەنتلىك
 بۇرچى بىلەن ئەنئەنىۋى ۋارىسلىق تۇيغۇسىنى روشەن گەۋدىلەندۈرۈپ بەرسە،
 لېرىك تىراگىدىيە بىلەن ئاخىرلىشىدىغان « چىمەن قىرغاق » ناملىق بالادا-
 دىسىدا خەلىقلەر دوستلۇقى ۋە ئىرتاق ئىرادە بىرلىكىنىڭ ئومۇمىي ئىنسانىيەت-
 نىڭلا ئەمەس، بەلكى كۆنكرېت شېخىنىڭمۇ ھاياتى، باختى ۋە مەنەۋى كامال
 تېمىسىنىڭ مۇستەھكەم ئىجتىمائىي ئاساسى ئىكەنلىكىنى يورۇتۇپ بەردى.

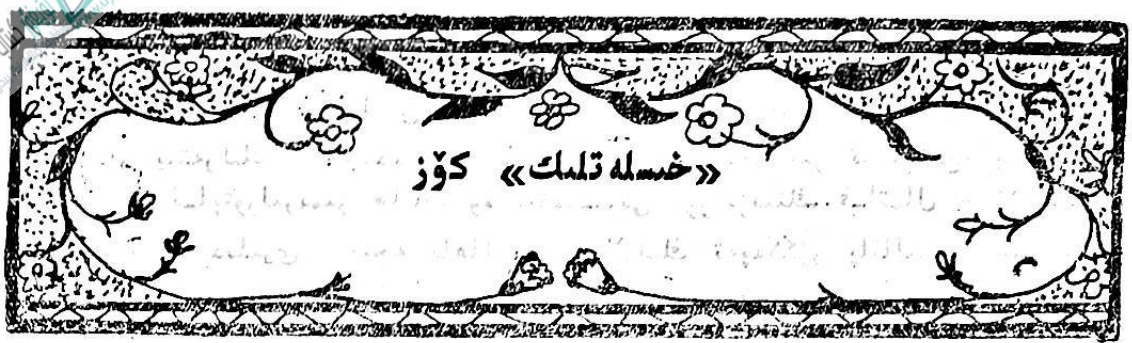
ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا، بۇقىرىق شائىرلار ئۆزلىرىنىڭ ئىجادىي ئىزلىنىشى، ئىجا-
 دىيەت ئىستىلى، ئۆزىگە خاس رەڭ ۋە پۇراقتا ئىگە بولغان يېڭى ئىجادىي ئەسەرلىرى
 بىلەن سوتىمىيالىستىك مىللىي شېئىرىيىتىمىزدە ساقلىنىپ كېلىۋاتقان تۇرغۇنلۇق
 ۋە بىر خىللىق ھالىتىنى دەسلەپكى قەدەردە بۇزۇپ تاشلىدى. بۇ بىزنىڭ سوت-
 سىمىيالىستىك مىللىي شېئىرىيىتىمىزنىڭ ئۆزىنىڭ ئوتتۇز ناچچە يىللىق تەرەققى-
 يات تارىخى جەريانىدا قولغا كەلگەن ئەڭ زور، ئەڭ ئەھمىيەتلىك ئىجادىي
 ئۇنۋىدۇر.

بىزنىڭ يېڭى زامان شېئىرىيىتىمىز ناھايىتى ئۇزۇن، ناھايىتى مۇرەككەپ
 تەرەققىيات يولىنى بېسىپ ئۆتۈپ، بۈگۈنكى سەۋىيىگە ئېرىشىپ خەلقىمىزنىڭ
 ئەقلىي ۋە روھىنىڭ دەسلەپكى لېرىك ساداسىغا ئايلاندى. لېكىن، ئۇ ئۆزىنىڭ
 خېلى بۇرۇنلا ئېرىشىشى مۇمكىن بولغان بەدىئىي - غايىۋى يۈكسەكلىكىگە تېخىچە
 يېتەلمىگەنى يوق. بۇنىڭ تۈپ سەۋەبى شۇنىڭدىكى، بىزنىڭ شېئىرىيىتىمىزدە بە-
 دىئىي ئەدەبىياتنىڭ تۈپ پىرىنسىپى بولغان يېڭىلىق ۋە ئىجادىيلىق پىرىنسىپى
 تېخى تولۇق ئەمەلىيلەشمىدى. قېلىپچازلىق ۋە تەقلىتچىلىككە بېرىلگەن، شوئار-
 ۋازلىق ۋە نەسەب تىكويلىق خاھىشىدىن قۇتۇلالمايدىغان يارامسىز نەرسىلەر ئىلمىي
 ھالدا جىددىي تەنقىد قىلىنىپ، يارىتىلغان ۋە كەشپ قىلىنغان، ئۆزىنىڭ يېڭىلىق

ۋە ئۆزگىچىلىكى بىلەن كىتابخاننى ھەقىقىي زوقلاندۇرىدىغان ئىجادىي نەرسىلەر يېتەرلىك دەرىجىدە رىغبەتلەندۈرۈلگەن. يەنە بىر تەرەپتىن، بىزنىڭ بىر-بىرىمىزگە ئاپتورلىرىمىز ھايات ۋە ئادەملەرنى ئۆزلىرىمىزنىڭ قاتمىل چۈشەنچە ۋە ساددا ئەقىدىلىرى بويىچە باھالىدى. ئۇلارنىڭ تەپەككۈر پائالىيىتى ھامان قانداقتۇر بىر سىياسىي نۇقتىغا، ئابستراكت ئۇقۇم ۋە چۈشەنچىلەرگە باغلاندى. شۇڭا ئۇلار ئادەم ۋە ئۇنىڭ تۇرمۇشىنى ئەسلى ماھىيىتى بويىچە مۇرەككەپ ۋە زىددىيەتلىك ھالىتى بويىچە تەسەۋۋۇر قىلالىدى. ئۇلارنىڭ ئىجتىمائىي تۇرمۇشىنىڭ مەزمۇن، ماھىيىتىنى ئۆزلەشتۈرۈشى ئەنە شۇنداق بۇزۇق، بەدىئىي تەسەۋۋۇرى بىلەن ئىستېتىك تەلپى ئەنە شۇنداق ھالسىز ۋە تۆۋەن بولغانلىقتىن، ئۇلار رېئال ھاياتقا، كىشىلەرنىڭ باي ۋە مۇرەككەپ روھىي دۇنياسىغا، ئۇلارنىڭ يوشۇرۇن قەلب خانلىرىغا ئىچكىرىلىپ كىرىپ، شېئىرىي قىممەتكە ئىگە بولغان يېڭى، ماھىيەتلىك نەرسىلەرنى تاپالىدى. شۇڭا ئۇلارنىڭ يازغانلىرى كۆپىنچە ھاللاردا تەبىئەت ۋە جەمئىيەتتىكى ئىبىھىيەت ۋە ھادىسىلەرنىڭ ئەزىمى كۆچۈرمىسىگە، كىشىلەر مۇناسىۋىتىنىڭ ماھىيەتسىز كۆرۈنۈشلىرىنىڭ جانسىز سۈرىتىگە، كىشىلەر تەرىپىدىن ئاللىقاچان يورۇتۇپ بولۇنغان كونا شېئىرىي پىكىرلەرنىڭ يېڭىچە تەكرارىغا، كىتابخانلارغا ئوبدان تونۇشلۇق بولغان ئادەتتىكى تۈر-مۇش ھەقىقەتلىرىنىڭ زېرىكەرلىك بايانىغا ئايلىنىپ قالدى.

بىزنىڭ خەلقىمىز ھازىر يېڭى بىر تەرەققىيات دەۋرىگە قەدەم قويدى. ئىنساننىڭ سۆيىپكەن پائالىيەتچانلىقى بىلەن ئەقلىي راۋاجلىنىشىغا توسقۇن بولمىدىغان ھەممە نەرسىنى ئۆزگەرتىش، دۇنياغا ۋە رېئاللىققا يۈزلىنىپ، ئىنسانىيەت ئەقىل - پاراسىتىنىڭ يۈكسەك چوققىسىغا قاراپ تىنىشىز ئىلگىرىلىش بۇ دەۋرنىڭ تۈپ ئالاھىدىلىكى، شۇڭا بىزنىڭ ھازىرقى كىتابخانلىرىمىزنى ئەدەبىيات تارىخىمىزنىڭ ھەرقانداق تەرەققىيات دەۋرىدىكى كىتابخانلارغا ئوخشاشقىلى بولمايدۇ. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ كىشىلىك قەدىر - قىممىتى بىلەن ئىنسانىي بۇرچىنى تولۇق چۈشىنىپ يەتكەن، ئازاد ۋە ئەركىن پىكىرگە ئادەتلەنگەن، ھەقىقىي يېڭى، ئىجادىي دەرىجىسىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىدىغان مەدەنىيەتلىك كىشىلەر دەردۇر. ئۇلار بىزنىڭ شېئىرىيەتتىمىزدىن ئۆزىدە بولىدىغان يېڭى نەرسىلەرنى، كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ ھېكمەت ۋە پەلسەپىسىنى، ئۆزلىرى تېخى تولۇق ھېس قىلىپ يەتمىگەن يېڭى بەدىئىي ئالەمنىڭ لېرىك تەسۋىرىنى كۆتۈردى. بىزنىڭ شېئىرىيەتتىمىز، ئۆز كىتابخانلىرىمىزنىڭ بۇ تەلپىنى تېخىمۇ چوڭقۇر ھېس قىلىپ، كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ باي ۋە خىلمۇ - خىللىقىغا يۈزلىنىپ، ئۆز خەلقىمىزنىڭ روھىي ۋە ۋىجدانىنىڭ ھەقىقىي لېرىك ساداسى بولغان يېڭى ۋە ئىجادىي نەرسىلەرنى كۆپلەپ ياراتقاندىلا ئاندىن سوتسىيالىستىك ەيلىمى شېئىرىيەتتىمىزنى تېخىمۇ ئۆستۈرۈش ۋە يۈكسەلدۈرۈش ھەقىقىيەتكە يېتەلەيدۇ.

(ھېكايە)

مەھەممەت ھەزرەت

يېقىن تۇتۇپ يۈرىدىغان H ناھىيىسىنىڭ مۇئاۋىن سېكرېتارى ئادىل 60 كىلومېتىر بىلەن كىچىك ماشىنا بىلەن بېسىپ بۇ ئولتۇرۇشقا بۇرۇنلا ئولگۈرۈپ كەلگەن ئىدى. ئۇ، ئاق كۆڭلۈككە ئورالغان سېسىز قورسىقىنى سىلاپ تۇرۇپ گاھ تالاغا، گاھ ئۆيگە كىرىپ مېھماندارچىلىققا خىزمەت قىلغۇچىلارنى ئىشقا بۇيرۇپ ئورۇنلاشتۇرۇۋاتاتتى، ئۇ ئۆزىنىڭ ئارتۇقچە سېمىزلىكىگە قارىماي ناھايىتى چاققان ۋە تېتىك ئىدى. ئاپتونوم رايوندىن كەلگەن رەھبەر ۋالىنىڭ ھەمراھلىقىدا ئۆيگە كىرىپ كەلدى. ھەممەيلىدىن گۈرىنىدە ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى. بۇلارنىڭ ئىچىدىكى خېلى بىرقىسىملار ئۆزىنىڭ ھوقۇقى ۋە مەرتىۋىسىگە تەھدىت ياكى ئامەت ئېلىپ كېلەلەيدىغان باشلىقلىرى ئالدىدا ئۆزىنى قانداق تۇتۇشى، چىرايمىغا قانداق تەبەسسۇم يۈگۈرتۈشى كۆپ تەجرىبىدىن ئۆتكۈزگەن كىشىلەر ئىدى. ھەممەيلىدىن خۇشاللىق، ھاياجان ۋە بەخت نۇيغۇسى ئىچىدە باشلىق بىلەن كۆرۈشتى. باشلىق بولسا تۇردىن ئورۇن

بۈگۈنكى ئولتۇرۇش ۋالىنىڭ ئۆيىدە بولۇۋاتاتتى. بۈگۈن ئەتىگەن ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇھىم رەھبەرلىرىدىن بىرى خىزمەت تەكشۈرۈپ كەلگەن بولۇپ، ۋالى بۇ رەھبەرنى كەچكە ئۆز ئۆيىگە تەكلىپ قىلىپ قويغانىدى. چۈشتمەن كېيىنلا ۋالىنىڭ ھويلىسىغا شەھەردىكى ئەڭ ئۇستا ئاشپەزلەردىن بىر نەچچىسى يىغىلدى. كەچكە يېقىن ئېيتىپ قويغان مېھمانلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك كېلىشتى. تاشقىرىقى ئۆيدە سەنئەت ئۆمىكىنىڭ بەش-ئالتە نەپەر سازەندىسى سازلىرىنى تەڭشەپ، ئىچكىرىدىكى ئۆيدىن «ھە!» دەپ بۇيرۇق چىقىشى بىلەن رەھبەرلەرنىڭ ئالدىغا كىرىپ ئۆزلىرىنىڭ سەنئەت ماھارەتلىرىنى تەنتەنە قىلىشقا تەييارلىنىپ ئولتۇرۇشاتتى. ئىچكىرىدىكى ئۆيدە بولسا ۋىلايەتتىكى مۇھىم ئىدارە-جەمئىيەتلەرنىڭ رەھبەرلىرى ۋە يېقىن ئەتراپتىكى بىر نەچچە ناھىيىنىڭ باشلىقلىرى ئۆزلىرىنىڭ ھوقۇق تەرتىپى بويىچە ئولتۇرۇشقان بولۇپ، تۇردىكى ئورۇن بوش ئىدى. ۋالىغا ئۆز كۆڭلىنى ئەڭ

ئالدى. داستىخانغا بۇ ۋىلايەت تەۋەسىدە بولىدىغان بارلىق يەل - يېمەكلىك چىقىرىش، نازۇ - نېمەتلىرى ئارقا - ئارقىدىن تارتىپ تېمىدى. ئولتۇرۇشنىڭ كەيپىياتى قىزغىن بولدى. ئىچىملىك باشلىنىپ كەتتى. ئادىل باشتىلا بوتۇلكىنى قولغا ئېلىۋالغان بولۇپ، تەرلەپ - پىشىپ ساھىبىخانلىق قىلمۇناتتى، يېشى ئەللىكلەرگە يېقىنلاپ قالغان بۇ ئادەمنىڭ قېلىپى قاشلىرى ئاستىدىكى كۆلۈپ تۇرغان كۆزلىرى مېھمانلارنى ئۈزلۈكسىز يەپ - ئىچىشكە ئۈندەپ تۇراتتى. ئۇ بىر تەرەپتىن ھاراق قويغۇچى بىر تەرەپتىن تەرلەپ تۇرغان چېكە ۋە بويۇنلىرىنى سۈرتۈپ تۇراتتى. بىر چاغدا باشلىق ئادىل تۇتقان رۇمكىغا ئۆزرە ئېيتىپ:

— ئاشقازىنىم ياخشى ئەمەس، مەن ئەمدى بولدى قىلىسام، — دېدى. ئادىل باشلىققا قىلىدىغان تەكلىۋ سۆزلىرىنى تېپىپ ئاغزىنى ئېچىپ بولغۇچە، دەررۇ - لا سەھىيە ئىدارىسىنىڭ باشلىقى:

— بىزنىڭ مىللىي شىپاخانىدا ناھايىتى بەلەن ھورلارنى ياسايدۇ. ھەتتا مەركەزدىكى بەزى باشلىقلارمۇ بىزدىن دورا ئالدۇرۇپ يەيدۇ. سىلگە مەشەدە دورا ياسىتايلى، — دېدى ئالدىراپ باشلىق بولسا:

— رەھمەت، — دەپ كۈلۈپلا قويدى. ئۇنىڭ ھورا ياسىتىش نىيىتى بارمۇ - يوقمۇ، بۇنى ھېچكىم بىلمەيدى. ئەمما ئادىل ئۆزى جاۋاب بېرىشكە تېگىش-

لىك كەپكە سەھىيە ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئالدىنقى شەھەر قىلىپ كەپ ئارىلىغاندا، ئىدارىسى ئۇنىڭ تازا خۇبى تۇتتى، قىزغاندى. شۇنداقسىمۇ بۇ يەردە ئەدەبىي ساقلىنىشى بولمايتتى، ئادىل چاندۇرساي خۇشخۇي ھالدا رۇمكىلارنى ماڭدۇرۇۋەردى، شۇ ئارىدا داستىخانغا تونۇر كاۋىپى كەلتۈرۈلدى، باشلىق كاۋاپ يەپ ئولتۇرۇپ:

— كاۋاپ تولمىمۇ مېزىلىك پىشۇرۇلۇپتۇ، — دېدى مەنۇنىيەتلىك بىلەن ۋالىغا قاراپ. باشلىقنىڭ ماختىشىنى ئاڭلىغان ئادىل «يالت» قىلىپ ۋالىغا قارىدى، ئۇنىڭ چىرايمدا ئىپتىخارلىق تەبەسسىمى پارلىغان ئىدى. ۋالى بولسا باشلىققا:

— تەييارلىغان غىزالىرىمىز ئىشتىھالىرىنى تارتقان بولسا بىز مىننەتدارمىز، — دېدى تەكلىۋ بىلەن. ئادىل ۋالىنى «بۇ ئۆزلىرىنىڭ شەرىپى ئۈچۈن مانا مۇشۇ ئافۇشۇچى تەييارلىغان كاۋاپ» دەيدۇ دەپ ئويلىغانىدى. ۋالى ئادىلنىڭ ئۆزىگە تىكىلگەن كۆزلىرىگە مۇددەت قىلمىدى. شۇنداقسىمۇ ئۇ ۋالىدىن رەنجىمىدى. چۈنكى ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا ئۆزىدىن يۇقىرى تۇرىدىغان باشلىقلاردىن رەنجىمىدىغان خاراكتېر يەتتىلىگەن ئەمەس. ئەمما ئۇ، ۋالى ئۆزىنى چىن كۆڭلىدىن ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلمىدۇ؛ بۇلتۇر ئۈرۈمچىدە ئېچىلغان بىر قېتىملىق باشلىقلار يىغىنىدا

ئايروپىلانغا چۈشتى، كاۋاپمۇ ئايروپىلانغا
 خا سېلىندى. ئۈرۈمچىگە مەك كىلۈمەپ
 تىردىن ئارتۇقراق يىراق بولغان بۇ شە
 ھەردە پىشۇرۇلغان كاۋاپ تېخى سۇۋۇ-
 مايدا ئۈرۈمچىدىكى ۋەدىلەشكەن باشلىق
 لارنىڭ ئاغزىغا تەگدى. ۋالى يىغىنىدىن
 قايتىپ كەلگەندە ئادىلغا: «ئادىل، ئادىل»
 — ئەگەر كاۋاپ ۋاقتىدا يېتىمىپ
 بارمىغان بولسا باشقىلار ئالدىدا يۈزۈم
 چۈشەتتى، تازا ئوبدان ئەسقاتتىمىز، —
 دېدى مەننەتدارلىقىنى بىلدۈرۈپ. كې
 يىن ۋالى بىر نەچچە سۈرۈندا «ئادىل
 قولدىن ئىش كېلىدىغان كادىر» دەپ
 ماختاپ قويدى، ۋالىنىڭ ماختاشلىرى
 كىشىلەر ئارىسىدا خېلى ئۈنۈم بەردى،
 «ئاشۇجى ۋىلايەتكە ئۆسىدىكەن» دېگەن
 مەش-مەش گەپلەرەمۇ بولدى.
 يىراقراق مەنەپتەتتىكى كۆزلىگەن
 بەزى «ئەقىلىمىز» ئادەملەر ئادىلنىڭ
 ئۆيىگە خېلى ساپاسى بار سوۋغا-سالام
 لارنى ئېلىپ كېلىشكەمۇ ئۈلگۈردى.
 شۇڭا ئادىل «ۋالى ھازىر مېنى ماختى-
 مىغان بىلەن كۆڭۈلدە بىلىمە بولدى»
 دەپ، ئۆز-ئۆزىگە تەسالى بەردى.
 ئولتۇرۇشنىڭ كەيپىياتى ياخشى بول-
 دى. بىرپەدە ساز چېلىنغاندىن كېيىن
 سۆھبەت باشلاندى. ئۈرۈمچىدىن كەلگەن
 باشلىق ئۆزىنىڭ يېقىندا ياپونىيەگە چى-
 قىپ كەلگەنلىكىنى، ياپونىيەدىكى تەرەق-
 قىياتلارنى، ياپونىيە بىلەن مەملىكەتمىز
 نىڭ تەرەققىياتى ئوتتۇرىسىدىكى پەرق-

ھەر قايسى ۋىلايەت، ئوبلاستلاردىن
 كەلگەن ۋالى، شۇجىلار ئارىسىدا چاقچاق
 بولۇپ، كەمدۈ بىرسى «كىم ئەتە كەچ-
 لىك تامەقتمىزغا تونۇر كاۋاپنى ئەكە-
 دۈرەلەيدۇ؟ شەرتى ئىسسىق بولۇشى كې-
 رەك» دېدى. بىر نەچچە يىل «مەن
 ئەكەلدۈرەلەيمەن» دېيىشتى. — يۇ، كا-
 ۋاپنىڭ قىزىق پېتى بولۇشىغا ھۆددە
 قىلالىدى، بىزنىڭ ۋالىمىز «بولدى،
 ئەتە كەچ مەن ھەممىڭلارنى قىزىق تو-
 نۇر كاۋاپنى بىلەن مېھمان قىلاي»
 دېدى، ئۇ شۇ كېچىمىلا ئۇدۇل ئا-
 دىلغا تېلېفون بېرىپ ئەھۋالىنى ئېيتقا-
 ندى. ئادىل كېچىمىلا ئادەم بۇيرۇپ
 شېئىزلىكى ئوتتۇراھال قويدىن ئىككە-
 نى تاپتۇردى. ئايروپىلان بېلىتىگەمۇ
 ئادەم ماڭغۇزۇۋەتتى، ئەتىسى ئادىل
 ئىككى قوي بىلەن بىر كاۋاپچى ئۈستى-
 نى ماشىنىغا سېلىپ، ئايروپىلاننىڭ يېنى-
 دىكى بىر مەھەللىگە كەلدى. ئۇ، ئۆي-
 دان تونۇردىن ئىككىنچى تېپىپ ئۆزى
 ئۈستىدە تۇرۇپ كاۋاپنى پىشۇرغۇزدى،
 ئايروپىلان بېلىتىمۇ كاۋاپ بار يەرگە
 ئېلىپ كېلىندى. ئايروپىلان ئۇچۇشقا
 15 مىنۇت قالغاندا، كاۋاپ تونۇردىن
 ئېلىندى. دە، ئالدى بىلەن داستىخان
 خا ئاندىن قات-قات سۇلياۋلارغا ئېرى-
 لىپ تاغارغا سېلىندى، 10 مىنۇت ئى-
 چىدە كىچىك ماشىنا ئايروپىلاننىڭ
 يېنىغا كېلىپ تىختىدى. كاۋاپ پىشۇر-
 غان ئۈستى ئايروپىلان بېلىتى بىلەن

«ئە - ھە!» دەپ قاتتىق بىر يۆتىلىپ قويدى، ئادىل ۋالىغا بۇرۇلدى - دە، ۋالىنىڭ غەزەپ بىلەن ئالايغان كۆزلىرىنى كۆرۈپ زۇۋانىسى تۇتۇلدى، ۋالى باشلىققا كەپنى باشقا تەرەپتىن باشلاپ، سۆھبەتنىڭ تېمىسىنى ئىپتىدائىي بىلەن يۆتكەپ كەتتى. ئەمما باشلىقنىڭ كەينىياتى بىر ئاز يامانلاشقانىدى. دېمەك، ئولتۇرۇشنىڭ قىزغىن كەينىياتىمۇ بۇزۇلدى. ئادىلنىڭ قولىمى تىترەيتتى. ئۇنى قارا تەر بېشىغا باشلىدى. ئولتۇرۇش ئۇزۇن داۋام قىلىدى. باشلىق مېھمانخانىغا كەتتى. ئادىل قايتىدىغان چاغدا ئادەملەر ئارىسىدا قىستىلىپ يۈرۈپ ۋالىغا قول ئۇزاتتى، ئۇ ۋالى بىلەن قول ئېلىشىپ خۇشلاشماقچى ئىدى. ۋالى ئادىلغا قول بەرمىدى، ئۇنىڭ چىرايىغىمۇ قارىمىدى. ئادىل كىچىك ماشىنىسىغا ئولتۇرۇپ ئۆز ناھىيىسىگە قايتتى. ئۇنىڭ كۆڭلى چىمىن يەۋالغاندەك غەش ئىدى. ئۇ ۋالىنىڭ ئالايىتقان كۆزلىرىنى ھەر قېتىم كۆز ئالدىغا كەلتۈرسە يۈرىكى بىر جىغىلدايتتى. ئۇ ئۆمرىدە ۋالىنىڭ بۇنداق غەزەپ بىلەن ئالايىتقان كۆزلىرىنى كۆرگەن ئەمەس. ئۇنىڭ نى - نى ئارزۇلىرى بار ئىدى. ھەممىسى ۋالى ئارقىلىق ئەيەلگە ئاشاتتى. ئادىل قايسى بىر يىلى شىنجاڭ يېزا ئىگىلىك ئىنستىتۇتىدا ئۈچ ئايلىق بىر كۇرسقا ئوقۇغانىدى. يېقىنقى يىللاردا ئالىي مەكتەپ پۈتتۈرگەن

لىرىنى سۆزلەپ بەردى. ھەممەيلىدىن ئۆزىنىڭ سۆزىنى دىققەت بىلەن ئاڭلىدى، ئۇ يەنە، بۇ ۋىلايەتتە تۇتۇن زامانداۋۇلاشتۇرۇش ئۈچۈن نېمە - نېمەلەرنى قىلىش كېرەكلىكىنىمۇ سۆھبەت تەرىقىسىدە ئېيتىپ ئۆتتى، ئاندىن: - ھەممىدىن يۇقىرى - تۆۋەن رەھبەرلەرنىڭ خىزمەتتە ماسلىشىشى مۇھىم، ئىتتىپاق بولۇڭلار! - دېدى. بۈگۈنكى خۇشاللىقتا ھاراقىنى كۆپ ئىچىپ كەپتى - ئوبدانلا تەڭشىلىپ قالغان ئادىل دەرھال پاراڭغا قوشۇق سالىدى: - بىز ۋىلايەت رەھبەرلىرى بىلەن ناھايىتى ئوبدان ماسلىشىپ ئىشلەيمىز، - دېدى. ئۇ لەۋلىرىنى يالاپ مۇلايىم ئاۋازدا، - مەسىلەن، ئۈچ ئاي ئىلگىرى ۋالى بىر ئادەمنىڭ نوپۇسىنى شاڭغىن نوپۇسىغا ئالدۇرۇپ، تەجىمى كېمەيگەن ئىشتاتتىن بىرىنىڭ ئورنىغا سەپلەپ، ئوقۇتقۇچىلىققا ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇشقا تەستىق بېلىپ، ماڭا ئەۋەتكەن ئىكەن. ناھىيىلىك پارتكومدىكى بەزى رەھبەرلەر «ۋالىنىڭ كېلىنىنىڭ سىڭلىسىنى دەپ قانۇن - تۈزۈمنى كۆزگە ئىلماسلىق، قانۇنغا خىلاپ» دەپ پويۇزا قىلمىشىمۇ باقتى. ۋالىنىڭ يۈز - ئابرويىنى بىز قىلمىساق كىم قىلىدۇ دەيلا، قارشىلىق - لارغا، پەتنە - پاساتلارغا پەسەنت قىلماي، ئۇ ئايالنى ھەپتە ئىچىدە خىزمەتكە ئورۇنلاشتۇرۇۋەتتىم..... ۋالىنىڭ كاتىپى سەگەكلىك بىلەن

كۈتۈپ تۇرسۇن» دېگەن مەزمۇندىكى-
 ھۈججەتنى تۇتقۇزۇلدى، بۇ ھۈججەتنى
 كۆرگەن ئادىلنىڭ يۈرىكى ئاغزىغا تىقىم
 لىپ قالدى، نەپەس ئېلىشى قىيىنلاشتى.
 ئۇنىڭ كۆز ئالدى قاراڭغۇلاشتى، ئۇ بارا-
 بارا ھېچنىمىنى سەزمەس بولۇپ قالدى.
 بىر پەستىن كېيىن، ئۇنىڭ كۆز ئالدى يۈ-
 رۇشقا باشلىدى، ئۇ قانداقتۇر ئۆزىگە تونۇش
 بولغان بىر زىياپەت زالىغا كىرىپ كەلدى.
 بۇ يەردە ئۆزىنىڭ ئورنىغا يېڭىدىن كەل-
 گەن شۇجىنىڭ شەرىپىگە قارشى ئېلىشى
 زىياپەتنى بېرىلمۇپتىمۇ. نۇرغۇن تونۇش
 چىرايىلار، تونۇش كۆزلىرى... ھەممىسىدە
 شادلىق كۈلكىسى جىلۋۇ قىلىپ تۇراتتى.
 ئۈستەل- ئۈستەللەردە رۇمكا سوقۇشتۇرۇلۇ-
 ۋاتاتتى. تېخى تۈنۈگۈنلا «بىز ھاياتتىمۇ،
 ماماتتىمۇ سىز بىلەن بىللە بولىمىز» دەپ
 رۇمكا كۆتۈرۈشكەن ئادەملەرنىڭ بىرمۇند
 چىلىرى ئۇنى كۆرمەسكە سالىدى. بەزىلەر
 ئۇنىڭغا قاراپ مەسخىرىلەشكە كۈلۈپ
 قويدى. يەنە بىرنەچچە يىل تەكەللىۋىپ
 بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياساپ قويۇش
 ئۈچۈن ئۈستەللەردىكى تەكلىپ قىلىشتى.
 ئادىلغا بۇ ئادەملەرنىڭ يۈزسىزلىكلىرى
 ئېغىر كەلدى. ئۇ بۇ ۋىجدانسىز ئادەملەر-
 گە كۆڭلىدە مىڭ لەنەتلەرنى ئوقۇپ،
 زىياپەت زالىدىن چىقىپ كەتتى. ئۇنىڭ
 جەمئىيەتتىن مەھرى قايتتى. ھەممە نەرسە
 نەپەسلىك بولۇپ تۇيۇلدى. ئۇ ئۆيىگە
 كىرىپ كەلدى. ئۇنى كۆرگەن كىچىك
 ئوغلى يۈگۈرۈپ كېلىپ:

كەسىپ ئەھلىلىرىنى ئۆستۈرۈپ، رەھبەر-
 لىك ئورگانلىرىغا قويۇش توغرىسىدىكى
 گەپلەر چىقىشقا باشلىغاندا، ئادىل نۇر-
 غۇن يوللارنى مېڭىپ ئالىي مەكتەپنىڭ
 دېپلومىنىمۇ ئېلىۋالغانىدى. ئەمدى ۋالى
 بىرلا كۈچىسى ۋىلايەتتە مۇھىم ھوقۇق
 قولغا كېلىشىدە گەپ يوق ئىدى. ئۇ،
 ھەتتا يۇقىرىغا ئۆزىنىڭ يېشىنىڭ خاتا
 يېزىلىپ قالغانلىقى توغرىسىدا ئىلتىماس
 يېزىپ، بىرىنچى شۇجىنىڭ تەستىقى بى-
 لەن يېشىنى 48 ياشتىن 45 ياشقا چۈ-
 شۈرۈپ بولغان، ئۇنىڭ ئۆز ئىستىقبالى
 ئۈچۈن چەككەن جاپالىرى، تۆلىگەن
 ئىقتىسادىي بەدەللىرى ئازمۇ؟ ۋالىنىڭ
 بىر كۆز ئالايىتىشى ھەممىنى كۆپۈككە
 ئايلاندۇردى. ئادىل ئويلىغانىرى دېمى
 سىقىلىپ، بېشى قېيمىشقا، كۆزى قاراڭغۇ-
 لىشىشقا باشلىدى. ئۇ، ئۆيىگە كىرگەندە
 ئايالى ئالدىراپ ئالدىغا چىقتى. ئادىل
 ئايالىغا گەپ قىلمايلا كىرىپ تەييار
 سېلىنغان ئورۇنغا كىرىپ ياتتى. ئۇنىڭ
 كۆز ئالدىدىن ۋالىنىڭ قورقۇنچىلۇق چە-
 رايى كەتتى. ئۇ ئىمكان بار بۇرۇنراق
 ئۇخلىۋېلىش ئۈچۈن كۆزىنى چىمىك يۇمۇپ
 ياتتى، ئۇ ئۆزىنى گويا چۈش كۆرۈۋاتقان-
 دەك ھېس قىلدى، ئۇنىڭ خىياللىرى گا-
 دىرماچ ئىدى، ئۇنىڭ ئوڭى بىلەن چۈشى
 ئارىلىشىپ كەتكەندەك ئىدى. تۇيۇقسىز
 ئۇنىڭ قولىغا «ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ
 H ناھىيىسىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى بولداش
 ئادىل ۋەزىپىسىدىن قالدۇرۇلدى، خىزمەت

— دادا ئۆيىدىكى تېلېفوننى ئىككى ئادەم كېلىپ ئېلىپ كەتتى، — دېدى. ئادىل تېلېفون قويۇلغان ئۈستەلگە قارىدى. تېلېفون يوق ئىدى. تېلېفون سىمىلا قاپتۇ. ئۇ سافاغا كېلىپ ئولتۇردى. ئۇنىڭ بېشى قېمىشقا باشلىدى. ئۇ سافاغا يۆلىنىۋالدى. شۇ پېتى قانچىلىك ئولتۇرغانلىقى ئۇنىڭ ئېسىدە يوق. بىر چاغدا ئايالى سىرتتىن كىرىپ كەلدى. دە، ھۆڭرەپ يىغلىغان پېتى ئادىلنىڭ ئۇدۇلىدىكى سافاغا ئۆزىنى ئاتتى. ئادىلنىڭ سەپرايى ئۆرلىدى: — ئەمدى ساڭا نېمە بولدى؟ — دەپ ۋارقىرىدى ئايالىغا. ئۇنىڭ ئايالى يىغلاپ تۇرۇپ:

— بۈگۈنكى تويدا مېنىڭ ئورنىم پەگاھقا چۈشۈپ قالدىغۇ، يەنە تېخى بەزى كۆرەلمەس ئاياللار ماڭا تەنە قىلمىشپ: «ئايىڭ ئۇن بەشى قاراڭغۇ، ئون بەشى يورۇق بولمىدۇ. بەزىلەر شەھەرگە پاتماي قېلىۋىدى، مانا ئەمدى ئورنى پەگاھقا بولۇپ قالدى» دېيىشىپ شاڭخۇ قىلىشتى. مەن ئەمدى يۈزۈمنى كۆتۈرۈپ قانداق يۈرىمەن؟ تېخى شوپۇرمۇ يۈزۈم يۈزۈم بولۇپ كېتىپتۇ. «تويىغا ماشىنىدا ئاپىرىپ قويۇڭ» دېسەم، «ماشىنىنىڭ مېيى يوق» دەپ تەتەۋر قاراپ تۇرىدۇ... — دېدى. كۆپ يىغلاپ ئۇنىڭ سۆزمە قاپاقلىرى لەشتەك ئىشىشىپ كەتكەنىدى. شۇ ئارىدا ناھىيىلىك پارتكومنىڭ گۈنەلىمى-ۋەنى كىرىپ كەلدى. دە: — بۇ ئۆيگە يېڭىدىن كەلگەن شۇجى

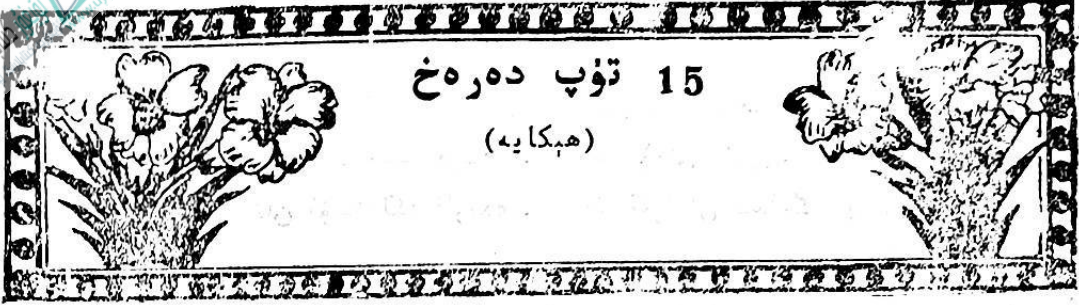
كۆچۈپ كىرمەكچى ئىكەن، سىلگە باشقا ئۆيىنى تەييارلاپ قويدۇق. باشلىقلار بۇ قارارنى سىلگە يەتكۈزۈپ قويۇشۇمنى ئېيتقاندى، — دەپ قويۇپ چىقىپ كەتتى. ئادىلنىڭ يەنە بېشى قېمىشقا باشلىدى. ئادىلدىن بۇرۇنكى پىچاق سانجىلىغاندەك چىمىلداپ ئاغرىپ كەتتى. كۆزلىرى قاراڭغۇلاشتى. ئۇ ئايالىنى چاقىرماقچى بولۇۋىدى، ئاغزىغا گەپ كەلمەيدى. كېيىن ئۇ ھېچنەمىنى سەزمەيدى. ئۇ ھىرىشىدىن كەتكەنىدى...

ئەتىسى ئەتىگەن ئادىلنىڭ ئاللىقاچان جان ئۈزگەنلىكىنى تۇنجى بولۇپ ئۇنىڭ ئايالى بايقىدى. ئۆي ئىچىدە يىغا-زارە كۆتۈرۈلۈپ كەتتى. بىر پەستىلا ناھىيەلىك دوختۇرخانىدىن دوختۇرلار كېلىشتى. ساقچى ئورۇنلىرىنىڭ قانۇن دوختۇرلىرىمۇ يېتىپ كەلدى. ئۇلار تەكشۈرۈپ «ئا شۇجى ھايات ۋاقتىدا يوشۇرۇن يۈرەك مۇسكۇللىرىنىڭ قېتىشىش كېسىلىگە گەرىپتار بولغان. قاتتىق ھاياجانلىنىش ياكى چۆچۈش نەتىجىسىدە بۇرىكى سوقۇش تىن توختىغان» دەپ خۇلاسە چىقاردى.

ئادىل ھاياتقا ھېچقانداق ۋەھمە ھېس قىلماي، خۇشال-خۇرام ياشاپ كەلگەنىدى. ئەمما ۋالىيىنىڭ بىر قېتىملىق كۆز ئالايىشى ئۇنىڭ جېنىنى ئېلىپ قويدى. بۇ نېمىدىگەن خىسەتلىك كۆز نېمىدىگەن خىسەتلىك ئالايىش.

ئادىلنىڭ جىنازىسىنى كۆتۈرۈپ نۇرغۇن ئادەملەر كۆچىدىن ئۆتۈشتى. 50 يىلدىن بېرى كىچا دوقمۇشىدا ئولتۇرۇپ

15 تۈپ دەرەخ

(ھېكايە)

ھەممىمۇلا رېقەپ

كەيپىياتنى كۆرۈپ سودىلىرىنى تېز پۈت-
تۈرۈپ، ئۆيلىرىگە كېتىۋېلىشقا ئالدىرايتتى.
سائەت 11 ئەتراپىدا شەھەر ئىچىدە
كى گازارمىغا تولۇق قوراللانغان ئەس-
كەرلەر يۈگۈرۈشۈپ چىققىلى تۇردى. ئۇ-
لار، بىر دەمدىلا بۇ كىچىك ناھىيە با-
زىرىدىكى بارلىق دۇكان، ھويلا، ساراي
ۋە مەسچىتلەرنىڭ ئالدىغا بىردىن ئەسكەر
قويۇپ، دۇكانلارنى مەجبۇرىي تاقا تۇرۇ-
ۋەتتى. سودا-سېتىق قىلماۋاتقان دېھقان
لارنى ھەيدەپ كىشىلەرنىڭ ھوياملىرىغا
كىرگۈزۈۋېتىپ، ئىشىك-دەرۋازىلارنى يې-
پىپ سىرتقا چىقما ساققا بۇيرۇدى.
ھەممە كىشى ساراسىدەگە چۈشكەنەدى.
ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ خىلمۇ-خىل پەرز-
لىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، غۇلغۇلا قى-
لىشتى:

- ياشلار پارتىزانلىرى ① كېلىپ قالدىمۇ-يە؟
- كەلسە كەلگەندۇ.
- ياقەي، باشقا بىر ئىش بولسا كېرەك. زادى نېمە ئىش بولغاندۇ؟ ئە-

بۇ 15 تۈپ دەرەخ، 15 قەيسەرىم گىمىتىك خاتىرە مۇنارى.
ئەسلىدە بۇ جاي دەرەخسىز سايلىق ئىدى. 40 يىلدىن بۇيان بۇ دەرەخلەر كىچىك ئوتىلاردىن كۆچەتكە، كۆچەتتىن باراقسان يوغان دەرەخقە ئايلىنىپ كىچىكرەك بىر پارچە ئورمانلىقنى بەرپا قىلىپتۇ.

x x

1947 - يىلى 18 - سېنتەبىر، تاڭ سەھەر. ناھىيە بازىرىنى ئوراپ تۇرغان سېپىلغا بىرمۇنچە چېرىكلەر چىقىۋالغانىدى. ئەسلىدە شەھەرنىڭ تۆت قوۋۇقىدا ئىككىدىن سەككىز چېرىك قاراۋۇل-ئۇق قىلاتتى. بۈگۈن بولسا ھەر بىر قوۋۇقنىڭ ئىچىدە تۆت، تېشىدا تۆتتىن سەككىز چېرىك پەيدا بولۇپ قالغانىدى. كىشىلەر بۇ ئۆزگىرىشتىن قانداقتۇر بەزەر ۋەھىمىنى سەزگەندەك ئۆيلىرىگە بېكىنىۋېلىپ، تالا-تۈزگە چىقماي ئولتۇرۇشاتتى. سەھرادىن بازارلىق سودا ئۈچۈن كەلگەن دېھقانلارمۇ بىر خىل سۈرلۈك

① 1947 - يىلى تۇرپان رايونىدا نەچچە مىڭ ياش بىگىتلەر تاغلارغا چىقىۋېلىپ، كومىنىداق قوشۇنلىرى بىلەن كۈچ سېلىشتۇرۇشقا زور پەرق بولمىمۇ، پەقەت ئۆزلىرىنىڭ قەيسەرلىكىگە تايىنىپلا ئايلىنىپ يۈرۈپ چىققانلىقىدى. بۇ يەردە ئېيتىلغان ياشلار پارتىزانلىرى ئەنە شۇلارنى كۆرسىتىدۇ.

جەپمۇ سۈزلۈك بولۇپ كەتتىغۇ جاھان!
- ھەي... نېمىلا بولسا، ئاللا- تائالا
بەندىسىنىڭ ئىشىنى ئاسان قىلىدۇ.

...
بىر سائەتكىچە ئەلە شۇ تەرىزدە دەگ-
كە- دۈككە ئىچىدە بىئارام بولۇپ تۇر-
غاندا غەرب تەرەپتىن ئۇشتۇمتۇت ئې-
تىلغان ئېغىر پىلىموت ئاۋازى ئاڭلىنىپ
بىر- ئىككى مەنۇتتىن كېيىن يەنە جى-
مىپ قالدى.

...
ھەممىلا يەردە ئەنسىزچىلىك ھۆكۈم
سۈرەتتى. كىشىلەر ئاغزىدا ھەر خىل گەپ.
- 2 - ئاينىڭ 25 - كۈنى ئۈرۈمچىدە
ھۆكۈمەتكە تەلەپ قويغان ئىمامىنى ئوق-
قا تۇتۇپ بەش ئادەمنى ئېتىپ تاشلاپتۇ.

...
- ئەخمەتجان قاسىمى جاڭبۇجاڭغا
تەلەپ قويۇپ، ھۆكۈمەت ئەسكەرلىرىنىڭ زو-
راۋانلىقىنى توختىتىشنى مۇراجىئەت قىپتۇ.
- مەسئۇت ساپىرى ئۆلكىگە رەئىس
بولغىدەك، گومىنداڭنىڭ بۇ غالچىسى رە-
ئىس بولسا خەلققە ئاراملىق بولمايدۇ.

...
- ئەخمەتجان ئەپەندىم جاڭبۇجاڭ-
شا: 11 بىتىم بۇزۇلدى. بىز غۇلجىغا
كېتىمىز، بىتىمنىڭ بۇزۇلغانلىقىغا سىلەر
جاۋابكار دەپ قويۇپ غۇلجىغا كېتىپتۇدەك.

...
- ئابدۇشۈكۈر ئاخۇنۇمنى كېچىدە
پايلاقچىلار تۇتۇپ كېتىپتۇ.
- ئابدۇقادىر ھەمدۇللا دوختۇرئى
بىرىش ساقچىغا چىقىپتىكەن، شۇندىن بۇ-
يان ئۆلەك ئىمىز- دېرىكى بولماپتۇ.

...
- كۆكپار، ئۆرتەك ئېغىزى قاتار-
لىق جايلاردا نەچچە مىڭ ياش توپلى-
نىپ، ھۆكۈمەت ئەسكەرلىرىنىڭ كۆرگىلى-
كىنى كۆرسىتىپتىمىش.

...
...
x x

...
توما مەزگىلى.
- گومىنداڭنىڭ زۇلمىغا تاقەت قىلالى-
مەن تۇرپان، پىچان ۋە توقسۇن ياشا-
رى قوزغالدى. پىلىموت، ئاپتۇمات، نوۋ
مىلىتى، تۈزلەنگەن ئوغاق، تاياق- توق
ماقلار بىلەن قوراللانغان نەچچە مىڭ
كىشىلىك ياش دېھقان قوشۇنى تاغدا تۇ-
رۇۋېلىپ، گومىنداڭ چېرىكلىرى بىلەن
تىركىشىپ كەتتى.

...
- ئۇلار تاغقا چىقىۋالغاندىن كېيىن يې-
مەك- نىچە-ك مەسىلىسى جىددىي ئىش
بولۇپ قالدى. ئالدىنقى بەش- ئون كۈن
ئىچىدە ھەرىكەت ئۆزى ئېلىپ كەلگەن
نان- توقساق ۋە تالانلىرى ھەم قېرى-
چۈرىلەر بوشۇرۇنچە ھال سوراپ ئېلىپ
كەلگەن ئۇن- گۆشلەر بىلەن ئوزۇق-
لىنىپ ئانچە قىيىنلىقىمۇ كەتمىدى. لېكىن،
جەڭ باشلىنىپ ھۆكۈمەت ئەسكەرلىرى
ھەممە يېزىلارنى، ئېغىز- ئۆتەڭلىرىنى قا-
مال قىلىۋالغاندىن كېيىن ئاشلىق قىيىن-
چىلىقى مانا مەن دەپلا چىقىپ قالدى.

...
پىچانلىق قوزغىلاڭچىلارنىڭ باشلىقى،
ناھىيىلىك ياشلار رەھبىرى ۋە ناھىيە
ھاكىمى خېلىل ئىبراھىم تەشكىلاتنىڭ
مۇھىم ئەزالىرىدىن بىرى بولغان ناھى-

يىمۈەتتى. ئۇ، جاۋاب بەرمەيتتى.

— نېھىتامسەن - يوق؟!

پاژ قىلغان ئاۋاز بىلەن تىك مەھ-
بۇس ھوشىدىن كەتتى. ئۇنىڭ كۆكرىكىدە-
نىڭ سول تەرىپىگە قىزىتىلغان داغمال
يېقىلغانىدى. ھېچنەرسىگە ئېزىشەلمى-
گەن جاللار ئۆزلىرىنىڭ غالىپسى مەت-
نىياز تۆتۈرنى ئىشقا سالدى. نەتەننىياز
تۆتۈر بۇ مەھبۇس بىلەن بىر ۋاقىتلار-
دا بىر مەكتەپتە ئىشلىگەن، مۇناسىۋىتىم
مۇ خېلىلا ياخشى ئىدى.

— ياسىن ئەپەندى، — دېدى مەت-
نىياز تۆتۈر، — ئىقرار قىلىساڭ بول-
مامدۇ؟! ھۆكۈمەتكە قارشى ئىش قىلىپ
قويۇپسەن، كىم يوليورۇق بەرگىنىنى دەپ
بەرسەڭلا، مەن سېنى ئۆزۈم تىلىۋالىمەن،
ئادەم دېگەن ئەقىلسىزلىق قىلمايدىغان،
كېيىن پۇشايماننى...

— تۇفى! — بىر پارچە قان ئارىلاش
تۈكۈرۈك ياسىن ئەپەندىنىڭ ئىاغزىدىن
چىقىپ مەتنىياز تۆتۈرنىڭ يۈزىگە چاپ
لاشتى. بۇنىڭ بىلەن تەڭلا، تەييار تۇر-
غان جاللار ئۇنى سىم قامچا بىلەن
ئۇرۇپ يەنە ھوشسىزلاندىرۇۋەتتى...

كىشىلەرنىڭ ئىشىكلىرى ئالدىدا تۇر-
غان قوراللىق چېرىكلەر كاناي ئاۋازى
بىلەن تەڭلا تىزىلىپ گازارىمغا كىرىپ
كېتىشتى. ئەمما، ھويلىلارغا مەجبۇرىي
كىرگۈزۈۋېتىلگەن كىشىلەر دۇشۇ ئېككى

يىلىك 2- باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ مۇدىرى
ياسىن رېقىپقا دەرھال تەشۋىقات ۋەرا-
قىلىرىنى كۆپلەپ يېزىپ، دېھقانلار ئارى-
سىدا تەشۋىق قىلىپ قوزغىلاڭچىلارنىڭ
ئاشلىق تەمىناتىنى ھەل قىلىش ۋەزىپىم-
سىنى تاپشۇردى.

بۇ ۋەراقىلەرنىڭ ئۈنۈمى زور بولدى،
قول ئىلىكىدە ئانچە - مۇنچە بارلىكى كە-
شىلەر، جۈملىدىن باشقا چاغلاردا بېخىلى-
لىق قىلىدىغان چوڭ بايلارمۇ ئۆزلۈك-
دىن كىيىم - كېچەك، يېمەك - ئىچمەكلەرنى
يەتكۈزۈپ بەردى. بۇنىڭ بىلەن قوزغىلاڭچىلار ئۇ يەر-
بۇ يەرلەردە ئايلىنىپ يۈرۈپ، يەنە بى-
رەر ئايدەك كەسكىن ئېلىشتى. بىراق،
كۈچ سېلىشتۇرمىسىدىكى پەرق تۈپەيلى
ياشلار چېكىنىپ، غۇلجا تەرەپكە ئۆتۈپ
كەتتى. بۇ جەرياندا بىر قىسىم ياشلار
قۇربان بولدى، ئاز بىر قىسىم يارىلىنىپ،
گومىنداڭ ئەسكەرلىرىنىڭ قولىغا چۈشۈپ
قالدى.

تۇتۇنلار ساقچى ئىدارىسىنىڭ سولاف-
خانىسىدا ئېغىر قىيىناشلارغا دۇچ كەلسە-
مۇ، چىدام بىلەن يوي بەرمەيتتى.
— نېھىتە، سىلەرنىڭ باشلىقىڭلار كىم؟

— ھەمراھلىرىڭلار كىملىرى؟
— تاراسلاپ ئۇرۇلغان سىم قامچىلار بىر-
دەمدىلا سوراققا تارتىلغۇچىنى قانغا بو-

سائەت ئىچىدە ئالاقزادە بولۇپ كەتكەچە - كە. ھېچكىم تالاغا چىقىشقا جۈرئەت قىلالمىيەتتى.

نى ئايلىنىپ توختىماي يىغلايتتى. گومىنداڭ ساقچىلىرى ئۇلارنى تارقاپ كېتىشكە بۇيرۇپ بىرنەپەسلىرىنى دەيتتى. بۇ 15 جەسەتنىڭ ئىگىلىرى ئادەت بويىچە ئۇلارنى ئۆيلىرىگە ئېلىپ كېتىپ، يۇيۇپ - تاراپ يەرلىككە قويدى.

x x

چوڭلارغا قارىغاندا، يەنىلا ئۇششاق بالىلار جۈرئەتلىك ئىكەن.

ئەنە، كۈچىدا بىر بالا كۆرۈندى. يەنە بىرسى، يەنە بىرسى، بىردەمدىلا كۈچىدا لار بالىلارنىڭ ئۇيان - بۇيان چېپىمىشلىرى بىلەن جانلىنىپ كەتتى. ئۇلارنىڭ ئاتا - ئانىلىرى بولسا، بالىلىرىدىن ئەنسىرەپ يۈرەكلىرى سۇ بولغان ھالدا ئۇلارنى قوپاللىق بىلەن چاقىرىشاتتى. شۇ ئەسنا - دا يۇقىرىقى قوۋۇق چوڭ مەسچىت يېنىدا تۇرغان بالىلار:

15 ياش ئېتىلغان كېچىسى ئۇلارنىڭ دوستلىرى، شۇ سايلىققا 15 دۆۋە تاش توپلىغان. ئەتسى مەتنىياز تۆتۈر ئادەم باشلاپ كېلىپ، تاشلارنى تەرىپ - تەرەپ كە چېچىۋەتكەندى. بۇ ئىش نەچچە قېتىم تەكرارلانغاندىن كېيىن، ئۇلار ئاخىرى بۇ يەرگە 15 تۈپ كۆچمەت تىكىمپ قىرغان.

x x

چوڭ مەسچىت ئالدىغا بىر ئېلان چاپلىنىپتۇ. ئۇنىڭدا بۈگۈن ئېتىلغان 15 ئادەمنىڭ ئىسمى بار ئىكەن، خېلىل ھاكىم، ياسىن ئەپەندىلەرمۇ شۇ 15 كىشى ئىچىدە بار كەن، - دېگەن خەۋەر - نى ئېلىپ ئۆيلىرىگە يەتكۈزدى.

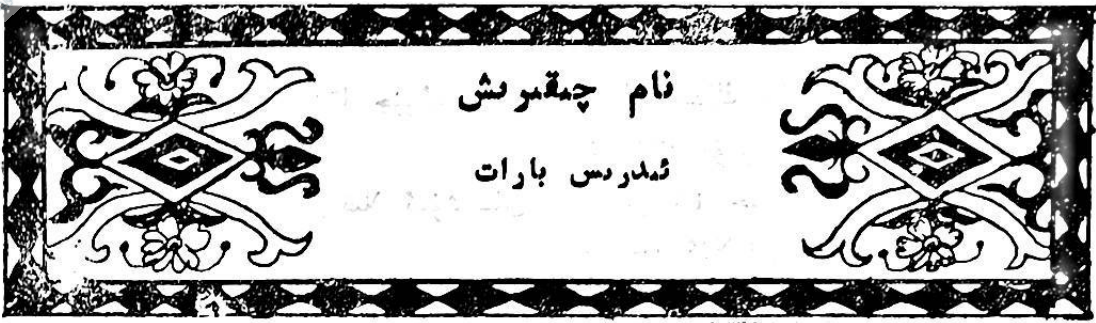
40 يىل ئۆتكەندىن كېيىن، مەن بۇ يەرگە كەلدىم، ئالدى بىلەن 15 نەپەر ياشنى ياد ئېتىپ سايلىققا ئۇلارغا ئاتا - تاپ دۇئا - تىلاۋەت قىلدىم. 40 يىل ئىلىگىرى تىكىلگەن 15 تۈپ كۆچمەت مانا ئەمدى يوغان دەرەخ بويۇتۇ - دە، ئۇنىڭ ئەتراپىمۇ زور ئورمانلىققا ئايلىنىپتۇ. ھەر يىلى 9 - ئايدا نۇرغۇن كىشىلەر بۇ يەرگە كېلىپ ئازادلىق يولىدا قۇربان بولغانلارنى ئەسلەپ دۇئا قىلىدىكەن.

ئادەملەر تۈركۈملەپ، بۇ 15 كىشى ئېتىلغان جاي مۆرەن تەرىپكە قاراپ سەلدەك ئېقىشقا باشلىدى. بىردەمدىلا بۇ سايلىق ئادەم دېڭىزغا ئايلىندى.

ئاپتاق ساقاللىق بوۋايلىرى يۇم - يۇم يىغلىشىپ ئايەت ئوقۇيتتى. ئاق چاچ - لىق مومايلىرى، ئانىلار باشلىرىغا قۇم - توپا چېچىپ، چاچلىرىنى يۇلۇشۇپ يىغلايتتى، ھوشىدىن كېتەتتى...

مەن قايتىشىدا ئاستا شىۋىراندەم: قېرىنداشلار، خاتىرجەم يېتىڭلار، ئارزۇ - ئارمانلىرىڭلارغا بىز ۋارىسلىق قىلىمىز. پاتقان يېرىڭلار جەننەتتە بولسۇن!

ئەرلەر، ئاياللار، بالىلار، ئىش قىلىپ ھەممە، ھەممە ئادەملەر بۇ 15 جەسەت -

نام چىقىرىش
ئىدرىس بارات

ئۇ نۇرغۇن ماقالىلەرنى يازدى. ئەۋەتمىگەن گېزىت - ژۇرنال رېداكسىيىلىرى قالمىدى. ھېچبىر ئۇچىرى بولمىدى. ئۇ ئۆز نامىنىڭ مەتبۇئاتلاردا كۆرۈلۈشىنى بەكمۇ ئارزۇ قىلاتتى. مەتبۇئاتلاردا نامى چىقىپ تۇرىدىغان ئەلەيلىك كىشىلەرگە بەكمۇ مەسلىكى كېلەتتى.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە، بىر ئولتۇرۇشتا، ئۇ مەلۇم بىر ژۇرنالنىڭ مۇھەررىرى بىلەن تونۇشۇپ قېلىش پۇرسىتىگە مۇيەسسەر بولدى. ئۇ، مەتبۇئاتتا ئەسەر ئېلان قىلىش ئۈچۈن مۇھەررىرلەردىن تونۇشلارنىڭ بولۇشى كېرەك دېگەن گەپلەرنى چىتىمەك - يىتىمەك ئاڭلاپ قالغانىدى. شۇڭا ئۇ ھېلىقى مۇھەررىرنىڭ پېشىنى چىڭ تۇتۇش قارارىغا كەلدى. دە، ئۇنىڭغا تەشەببۇسكارلىق بىلەن تونۇشلۇق بەردى. ئۆز ھەۋىسىنى ۋە ئارزۇ - ئۈمىدلىرىنى ئىزھار قىلدى. ئەشۇ ژۇرنالغا مۇ بىرقانچە چە قېتىم ماقالە ئەۋەتكەنلىكىنى، لېكىن ھېچقانداق ئۇچۇرى بولمىغانلىقىنى ئەسكەرتىپ ئۆتتى. مۇھەررىر «سۈرۈشتۈرۈپ باقايلى» دېگەن جاۋابنى بەردى. ئاندىن بىر ھەپتە ئۆتكەندە، بۇ ھەۋەسكار ھېلىقى مۇھەررىرنى ئىزدەپ كەلدى. مۇھەررىر بۇ ھەۋەسكارنىڭ ئەسەرلىرىنى «سۈرۈشتۈرۈپ بېقىش» قا تېخى ۋاقىت چىقىرالمىغانىدى. ئەمما مۇھەررىرنىڭ بۇ ھەۋەسكارنى قارشى ئېلىش قىزغىنلىقى ئۈستۈن بولدى، ھەتتا ئۆيىگە باشلاپ مېھمان قىلدى. ئۇلار ئىچىشىپ، قىزدىشىپ، بەزى گەپلەرنى ئېغىزدىن چىقىرىشقا ئىزنا تارتمايدىغان دەرىجىگە يەتكەندە، مۇھەررىر بىر پارچە ماقالە چىقاردى. ئۇ ماقالە مۇھەررىرنىڭ ئىجادىيەت مۇۋەپپەقىيەتلىرىنى كەڭ جامائەتچىلىككە تونۇشتۇرىدىغان ماقالە ئىدى. قارىغاندا، بۇ مۇھەررىرنىڭ ئۆز نامىنى چىقىرىش قىزغىنلىقى ھېلىقى بەچارە ھەۋەسكارغا قارىغاندا كۈچلۈكرەك بولسا كېرەك. بۇ ئۆز - ئۆزىنى ماسخا تاپ يېزىلغان ماقالە ھەقىقەتەن تازا كېلىشتۈرۈپ يېزىلغانىدى. مۇھەررىر سالماقلىق بىلەن دېدى:

— سىز بۇ ماقالىنى ئۆز نامىڭىز بىلەن x x رېداكسىيىگە ئەۋەتىشىڭىز، ئۇ-
 لارگەپ - سۆزىڭىز باسىدۇ. بىزمۇ سىزنىڭ ماقالىلىرىڭىزدىن بىرنى تاللاپ ژۇرنىم-
 لىمىزغا باسىمىز. ئامەت كەلسە قوش كەپتۇ، دەپ نامىڭىز ئىككىسى مەتبۇئاتتا
 بىراقلا چىقىدىغان بولدى. دە! قېنى، ھۇۋەپپە قىيىتىڭىز ئۈچۈن بىر رۇمكىدىن كۆ-
 تۇرۇۋېتەيلى!

ھەۋەسكار رۇمكىنى كۆتۈرۈۋەتكەندىن كېيىن، سەل - پەل ئويلىدى - دە، تۈز
 كۆڭۈللۈك بىلەن سوراپ قالدى:

— سىزنىڭ ماقالىڭىز مېنىڭ نامىدا چىقسا، قەلەم ھەققىنى...
 — ئۇنىڭدا چاتاق يوق، — دەپدى مەرت مۇھەررىر ھەۋەسكارنىڭ دولىسىغا
 ئۇرۇپ، — قەلەم ھەققى ئەلۋەتتە سىزنىڭ نامىڭىزغا بارىدۇ، ۋاقتى كەلگەندە،
 ئاشپۇزۇلدىن بىر جۈزىنى كۆتۈرە ئالىمىز - دە. مۇۋەپپە قىيىتىمىزنى ئورتاق تەبىرىكلەيمىز!
 ھەۋەسكار مەتبۇئات مۇنبىرىگە قەدەم تاشلاش خۇشاللىقى بىلەن ئۇزاق
 چىققاندا، مۇھەررىر مۇنۇ گەپنى ئالاھىدە چىكىلەشنى ئۈنتۈمدى:

— ئۈنتۈماڭكى، بۇ ماقالىنىڭ ئاپتورى سىز، ئۇ سىزنىڭ ئىجادىي ئەم-
 گىكىڭىزنىڭ مەھسۇلى ۋە قەلەم قابىلىيىتىڭىزنىڭ نامايان قىلىنىشى، ئەمەس،
 باشقا گەپلەرنى ئىسمى - جىنىغا تىنىمايسىز جۇمۇ. دوست بار يەردە دۈشمەن بار...
 شۇنداق قىلىپ، ھېلىقى ھەۋەسكارمۇ ناملىق بولۇپ قالدى. ھېلىقى ژۇر-
 نال مۇھەررىرنىڭ شەرەپلىك ناممۇ ئاخشام قاراڭغۇسىدا ئېيتىلغان پوجاڭزىنىڭ
 يورۇقىدەك، ئەدەبىيات مۇنبىرىنىڭ ئاسمىنىدا پات - پات غل - پال كۆرۈنۈپ قال-
 دىغان بولدى...

ئۇ ھەر كۈنى دېگۈدەك خەت - چەكلەرنى تارقىتىش بۆلۈمىگە ئۆزى بېرىپ
 ئېلىپ كېلەتتى. بۈگۈن ئۇنىڭ كۈتكىنىدەك ئىش بولدى. ئۇ، قولدىكى كەنۇپرت-
 لار ئىچىدىن، پۇجۇركىسى ئۆزىگە بەش قولىدەك تونۇش بولۇپ كەتكەن بىر كۈن-
 ۋېرتنى سۇغۇرۇپ ئالدى. ئۇ، بۇ كۈنۋېرت ئىچىگە گويا ئالتۇن - كۈمۈش قاچىلان-
 غان دەك كۈچلۈك ھاياجانلانماقتا، ھاياجاندىن قوللىرى دىرىلداپ تىترىمەكتە ئىدى...

مانا، ئۇ كۈنۈپىرىنىڭ ئاغزىنىمۇ ئاچتى. ئىشغانىدا ھېچكىمنىڭ يوقلۇقى، قانداقتۇر ئۇنىڭغا بىر خىل كۆڭۈل ئازادلىكى ئېلىپ كەلگەنىدى.

«دوستۇم ئىسكەندەر، ياخشىمۇ سەن؟» دەپ ئاستا ئوقۇشقا باشلىدى ئۇ خەتنى، - ئۆتكەندە، بۇ يەرگە كەلگىنىڭدە تاپىلىغان بويىچە بۇ ئىسەرنى تەھرىر بۇ ئاۋامىڭلار نامىغلا ئەۋەتتىم. ئەمدى، ئىسەرنى ساڭا بىر قۇر تىزىۋېتىۋېتىمەن: ئولار كۆشىدىن ئىككىنى، ئالىي سورتلۇق نەشەۋىتىن ئۈچ يەشىك، ھەر بىرى بەش كىلودىن كېلىدىغان بېلىقتىن بېشى، يەنە..... - ئوقۇپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە ئۇ كۆڭلىدە خېلى ئىشلارنى ئەپلىشتۈرسەن - دە تاز، دەپ تىللاپ قويدى ئىچى كۆيۈپ، - بۇلارنىڭ ھەممىسىنى سەن كېتىپ بىر نەچچە كۈندىن كېيىنلا ئەۋەتمەۋەتكەنىدىم، ئېھتىمال بۇ چاقىمچە ساڭا تېگىچە بولغاندۇر.

بىز ئىلگىرى پۈتۈشكەندەك، ئىسەرلىرىمنى قوبۇل قىلساڭلا، سېنى مانا شۇنداق مول «ئىسەر» لەر بىلەن تەمىنلەپ تۇرىمەن...»
ئۇ، چەكسىز سۆيۈنۈش ئىلكىدە بۇ قۇرلارنى قايتا - قايتا ئوقۇدى. ئوقۇسا - ئوقۇسا ئۇ «ئىسەر» لەر ئۆزگىرىپ، يېڭىچە مەزمۇنلار بىلەن بېيىپ قالماقتى.
ئۇ، بىردىن ئەقىل تاپقانداك بولدى - دە، ھېلىقى كۈنۈپىرىلەر ئارىسىدىن ئۆزىگە قالتىس ھوزۇر بېغىشلايدىغان «ئىسەر» تېپىلىپ قالارمىكەن دېگەندەك قىلىپ، جىددىيلىك ئىچىدە خۇددى ئالدىغا تاشلاپ بېرىلگەن دانلارنى تانلاپ يەۋاتقان مېڭىياندەك كۈنۈپىرىلەرنى ھەر تەرەپكە چېچىپ، مالتىلاشقا باشلىدى...

(بېشى 75 - بەتتە)

قانىمايدۇ، - سېنى ئۇنتۇمايدۇ، دېھقان ئا - كامنى ئۇنتۇمايدۇ، شەپقىتىڭلارغا رەھمەت!
يوغالتىر كۆڭلىكىنى ئېلىپ ئۇنىڭغا ئىككى قوللاپ سۇندى.
- بولىدۇ، مەن كۆينەكنى قايتۇرۇ - ۋالاي، مېنىڭ بىغەملىكىمنى كۆرمەمسەن، دېھقان ئاكامنىڭ ئىسىمىنىمۇ سورتۇالماپ تىمەن، مۇمكىن بولسا، ئۇنى چاقىرىپ بەرسەڭلار بىللە تۇرۇپ رەسىمگە چۈشۈۋال - سام، - دەپ تەلەپ قىلدى قىز. ئۇنىڭ تەلپى قاندىرۇلدى. ئەتىسى سەھەر قۇ - ياشنىڭ چوغدەك نۇرى كائىناتنى قاپلى - ھاندا ئۇ، نۇردۇن ئاكا ۋە ئۇنىڭ ئوغلى ئايلىنىپ، مېھمانخانىدا خادىملىرى بىلەن بىللە قايتا - قايتىلاپ خاتىرە رەسىمگە چۈشتى، شۇنىڭدىن كېيىنلا مۇھاجىر قىز - نىڭ كۆڭلى قەرەل تاپتى.....

لۈپ قارىشى، كۆيۈمچانلىقى ئىدى. مۇھا - جىر قىزىشۇ تاپتاقلىقىدە دولقۇنلىنىۋاتقان ھا - ياجىمىنى سۆز بىلەن ئىپادىلەپ رەھمەت ئېيتىشقا ئاجىزلىق قىلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ مېڭىسىدە نۇرغۇن ھېساياتلىق پىكىرلەر، قىزغىن مەدھىيىلەر جەۋلان قىلدى، ئۇ ھاياجان ئىلكىدە ئۆز - ئۆزىگە شەۋىرائە - دى: «ئاھ ۋەتەنم! سېنىڭ قوينىڭدا نە - گىلا بارسام ئۆزەمنى چىمەنزار باغچىدا ساياھەت قىلىۋاتقانداك، ئەتراپىمدا خۇش - چۇراق گۈللەر ئېچىلىۋاتقانداك، بۇلبۇللار سايراۋاتقانداك سەزدىم، نەگىلا بارسام ئۆز - يۇرتۇم، ھېچكىم مېنى يات كۆرمىدى، ۋە - تەن سىرتىدىكى ئوساق قىزىنىڭ، سەن تەرىپىلىپ ئۆستۈرگەن پەرزەنتلىرىڭدىن ئىسسىق ھارادەت كۆردى، مېھرىبانلىق كۆر - دى، قىزىڭنىڭ ساڭا بولغان تەشنىالىقى

خوتۇن كىشىگە شۇنچىۋالا قىلىپ كەتكەن بارمۇ؟ كۆزىنىڭ ئىچىگە قاراۋەرسەڭ شىللىگكە مەنىدۇ، ئەھلى - ئەجدادىمىزدىن خوتۇنغا قۇل بولماي، خوتۇنلارنى قۇلەك ئىشلىتىپ كەلگەن ئەلەر - بىز! سېنىڭ ئارىمىزدىن راسا بىر بوشاڭ چىقىپ قالغىنىڭنى ... قارىغاندا، خوتۇننىڭغا تومۇرىڭنى تىتتۇرۇپ قويغان ئوخشاشمەن؛ قارىسام، تۈنۈكۈن تونۇر بېشىغا چىقىپ قاپسەن، بۈگۈن كۆك-تات ئاداڭ ئولتۇرسەن، تاڭلا بىشەش كۈندە خوتۇننىڭ ئۈستىگە بۇيرۇسا شاپاشلاپ چاپىدىغان ئوخشاشمەن. بېجىرىم - ئەركەك بولساڭ خوتۇننىڭ كېپىگە كىرمە! ... ئىمىرھەمىزى دادىسىنىڭ چالۋا قاشلىرىغا ئىندىمىگەن بولسىمۇ ئەچىدە ئىستىمىز قىلىپ ئولتۇراتتى. دادىسى باراڭ ئاسىتىدىكى سۇپىنىڭ كىرۈكىدە ھاسىنى مەيدىسىگە تەرىپ ئولتۇرۇپ، ئوغلىغا «ئەرلەر ھۆكۈمرانلىق تەلىماتى» نى بېرىۋاتاتتى. دادىسى ئەدەپ كەتكىلى تۇرغاندا ئىمىر ھەمىزى ئارانلا:

قويمەن - شۇ؛ ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭ تازا تاۋى يوق، - دېيەلدى.

ھە ... ھە ... ھى! ... ئىمىرنىڭ دادىسى كۈلگەندە ساقاللىرى ھاسسىغا تايىنىپ تۇرغان قوللىرىنى چىلىپ تۇراتتى، - خوتۇن كىشى ئاغرىۋېلىپ ئۆز ئىشىغا ئېرىنى ئۆگەتتىۋالىدۇ. تولا مېھرىڭنى تۆكۈپ ئىشىنىپ كەتسە، «ئۇنىڭ تاۋى يوق»، - دېدى بوۋاي ئوغلىنىڭ سۆزىنى دوراپ، - مەن ئاتەشتىن ئېشىپمۇ يەرنى ئويۇۋەتكۈدەك گۈسۈلدەپ ماڭمەن، ئەمدى ئوتتۇزغا كىرگەن بىر ياش شىرىنىغا چۈشكەن چىۋىنىدەك تولغىنىپ ياتسا، قانداق گەپ بۇ؟! باشقا كىمگەن تۇماقنىڭمۇ توپىسىنى قېقىشتۇرۇپ مويىنى تۈزەپ كىمىدۇ. خوتۇن - خەق دېگەننىمۇ «توپىسىنى قېقىپ» تۇرمىساڭ، ئۆلۈمتۈك بولۇۋالىدۇ.

دادا! - دېدى ئىمىر ھەمىزى يېلىنغان ئاۋازدا، - ياڭيۇنى كېلىنمىڭىز سىمىزگە، قورۇما شورپا قىلىپ بېرىيلى، دادام ئو-پېراتسىيىدىن يېڭى چىقتى. ئۈكەم ماغ-دۇر، قۇۋۋەت بولمىدىغان غىزا قىلىپ

قويمەن - شۇ؛ ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭ تازا تاۋى يوق، - دېيەلدى.

ھە ... ھە ... ھى! ... ئىمىرنىڭ دادىسى كۈلگەندە ساقاللىرى ھاسسىغا تايىنىپ تۇرغان قوللىرىنى چىلىپ تۇراتتى، - خوتۇن كىشى ئاغرىۋېلىپ ئۆز ئىشىغا ئېرىنى ئۆگەتتىۋالىدۇ. تولا مېھرىڭنى تۆكۈپ ئىشىنىپ كەتسە، «ئۇنىڭ تاۋى يوق»، - دېدى بوۋاي ئوغلىنىڭ سۆزىنى دوراپ، - مەن ئاتەشتىن ئېشىپمۇ يەرنى ئويۇۋەتكۈدەك گۈسۈلدەپ ماڭمەن، ئەمدى ئوتتۇزغا كىرگەن بىر ياش شىرىنىغا چۈشكەن چىۋىنىدەك تولغىنىپ ياتسا، قانداق گەپ بۇ؟! باشقا كىمگەن تۇماقنىڭمۇ توپىسىنى قېقىشتۇرۇپ مويىنى تۈزەپ كىمىدۇ. خوتۇن - خەق دېگەننىمۇ «توپىسىنى قېقىپ» تۇرمىساڭ، ئۆلۈمتۈك بولۇۋالىدۇ.

دادا! - دېدى ئىمىر ھەمىزى يېلىنغان ئاۋازدا، - ياڭيۇنى كېلىنمىڭىز سىمىزگە، قورۇما شورپا قىلىپ بېرىيلى، دادام ئو-پېراتسىيىدىن يېڭى چىقتى. ئۈكەم ماغ-دۇر، قۇۋۋەت بولمىدىغان غىزا قىلىپ

توغرا كېلىپ قېلىپ شۇ بەردى. قانىنى مەن بېرەي دېسەم، كېلىنىڭىز ئېتىز - ئېرىقنىڭ ئىشىنى قىلىدىغان ئادەم ئا - جىزلاپ كەتسە بولمايدۇ دەپ ئۇنىمىدى... شۇندىن بۇيان ئېلىك - سېلىك يۈرىدى، شۇڭا ...

— مەزلۇم خەق دەرۋەقە ئاجىز كېلىمدۇ، — دېدى بوۋاي ئوغلىنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ، — كۆڭلى يورۇسا جېنى ياپرايدۇ؛ مەن ھال سوراپ چىقاي، ئاپاڭ رەھمەتلىك پىننە سالغان ئۈگرىنى بەكمۇ ياخشى كۆرەتتى. كېسەلگە شىپا بولىدۇ، قورداقنى قويۇپ ئۈگرە قىلىڭلار. — بوۋاي ئورنىدىن تۇرۇپ مېھرىنى ياتقان ئۆيگە قاراپ ماڭدى.

1984 - يىلى 5 - ئاي.

بېرەيلى دېۋىدى، شۇڭا بۇلارنى ئاقلاپ ئولتۇرمەن.

— ھەم... — دېدى بوۋاي ئۈنى ئۆ - چۈپ، ئۇ بىر ھازا شۈكەپ ئولتۇرغاندىن كېيىن يەنە سۆز ئالدى:

— سەن دېگەن ئەر كىشى، ئۆزۈڭگە چۈشلۈك ئىشىك بار. كۆكتاتلارنى مېھرىنىسا ئۆزى ئادالسا بوپتىكەن... ئەھلى - مەھەللىنىڭ سۆز - چۆچىكىگە قالسا ئېركەشى ئۈچۈن سەت ئەمەسمۇ.

— دادا، سىز دوختۇرخانىغا كىرمە - تە، مېھرىنىسا قاچان ماڭا ئۆي ئىشىنى قىلىشقا يول قويغان؟ ئۇ سىزگە قان بېرگەندىن كېيىن ئاجىزلاپ كەتتى.

— ماڭا؟!

— ھەئە، سىزگە، مېھرىنىسانىڭ قېنى

دەلدا ۋە تەلدا

ئېتىبار بىلەن قارايتتى؛ ئۇلارنىڭ يېڭى مودىدا كىيىپ كەلگەن كىيىملىرىنى مۇ - بارەكلەيتتى، باھالايتتى، ئۇلارنىڭ ئائىلىمىزى گەپلىرىنى، كىيىم - كېچەك، ھەرخىل رەخت، ھەتتا پەرداز بۇيۇملىرىغىچە قىلىشقان سۆزلىرىنى دىققەت بىلەن تىڭشايتتى ۋە مۇۋاپىق ماسلىمەت - تەكلىپمۇ بېرەتتى. مانا بۇ ئىجىللىقى بىلەن بو - لۇمدىكى ئاياللارنىڭ قىزىقىشىغا، ھۆرمىتىگە سازاۋەر بولدى. ئۇزۇن ئۆتمەي يالقۇننىڭ نەزەرى، ئىشخانىدىكى ئەڭ چىرايلىق، زىلۋا، بى -

زۈلپىيە ئېرىدىن، قاتتىق قول، كۆيۈم - سىز، دەپ نازازى بولۇپ يۈرگەن كۈندە - لەردە، ئىنسان قەدرى - قىممىتى، ۋاپا - دارلىق، بولۇپمۇ ئاياللارنىڭ ئېتىبارى توغرىسىدا پائىدەلىك، دىل ئېرىتىپ سۆزلەيدىغان يالقۇن ئىسىملىك بىر يە - گىت ئۇلارنىڭ ئىشخانىسىغا بو - تىكىلىپ كەلدى. يېڭى كەلگەن بۇ يىگىت كىنو - لاردا ئىجابىي رولدا چىقىدىغان ياش ئار - تىسلارنىڭ چىرايىدەك يېقىملىق چىراي - لاردىن، تەقى - تۇرقى كېلىشكەنسىدى. يىگىت بۆلۈمدىكى قىز - چوكانلارغا بەكمۇ

تۇققا جاۋاب بېرەتتى. زۇلپىيە بىلەن بىرگە چاغلاردا ئېرىدىكى سالىقنىڭ قىممىتىنى ھەر خىل گۇمانلىق ئۆز قەلبىنى ئازابلايتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە «بالىلىق ئۆي بازار، بالىسىز ئۆي مازار» دېگەندەك بۇ جەھەتتە ھەتتىكى قىزغىنلىقتىن بۇ ئائىلە مەھەلە رۇم بولغاچقا زۇلپىيە يالغۇزلۇق ئازابىنى چىكىشكە مەجبۇر ئىدى. ئۇنىڭغا پەقەت ئېرىنىڭ سايىسى ھەمراھ بولۇۋاتقاندا كىلىپلىنەتتى. بۇنداق خورلۇققا چىدىمىغان زۇلپىيە ئاخىرى ئېرىنى ئۆزىدىن تارتىپ كېتىۋاتقان ئاشۇ چېرتىۋىزىلارنى بىر ۋەتەن كىچى بولدى ۋە دەسلەپتە ئېرىنىڭ رايىنى سىناپ كۆرۈش ئۈچۈن چېرتىۋىزىلارنى باشقا يەرگە تەقسىپ قىلىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا باشقا قەبىلىلەرنى كۆيدۈردى. دە، كۈلۈمنى ئېلىپ قويۇپ ئېرىگە كۆرسەتتى. ئايلاپ ئىجادىي ئەمگىكى، قان - تەرى سىڭگەن ھاياتىدىنمۇ قىممەتلىك بىلىگەن زامانىۋى ئىنساننىڭ چېرتىۋىزى كۆي - دۈرۈلدى دەپ ئىشەنگەن زۇلپىيەنىڭ ئېرى، ھاياتىدا ئۇنچى قېتىم ياخشى كۆرگەن، بىراق ئۇ مېھنىتىنىڭ قەدىرىگە يەتمىگەن سۆيۈملۈك ئايالىنى غەزەپ بىلەن بىر كاچات سالىدى. ئېرىدىن ۋە ئۆز چاقچىتىدىن بۇنچە دەھشەتلىك رەھمەتسىز ئاقىۋەت كۈتەلمىگەن زۇلپىيە قىزىلاپ كەلمە دەستىدىن يامانلاپ ئاتتا - ئانىسىنىڭ ئۆيىگە كەتتى. بىراق، ئۆزى ياخشى كۆرۈپ تەككەن ئېرىنى نەمەس كۈچىدىن قارىلاشقا يېتىنالمى ئاتتا -

بىراق، خىيالچان، قانداقتۇ بىر ئىچكى كۈچنىڭ تەسىرىدىن تۇرۇپ - تۇرۇپلا ئاچچىق ئۆكسۈپ قىرىدىغان چىرىك - زۇلپىيەگە ئاغدۇرۇلدى.

— توۋا! — دېدى يالقۇن بىر كۈنى زۇلپىيەنىڭ ئۈستىلى يېنىغا كېلىپ، جىمجىرلۇق قىزلارغا بىر خىل لاتاپەت بېغىشلايدىكەن، مېھنىتلىك كىشىنىڭ خەيرىغا ھېلىقىمۇ قوزغاپ قويىدىكەن، سىز بىلەن بىر مۇگداشقىم كېلىپ تۇرىدۇ. خۇشخۇي تۇتۇڭا ئۆزىڭىزنى، خاپىلىق تارت - قۇچىلىكى بارمۇ — بۇ جاھاننىڭ ...

يالقۇننىڭ سۆزىگە جاۋابەن زۇلپىيە مەيلىقىدا كۆلۈپ قويدى. زۇلپىيەنىڭ ئىندىمەي ئولتۇرغانلىقىدىن يالقۇن ئېرىنى بۇلۇڭدا ئولتۇرغان چوكاننىڭ ئۈستىلى يېنىغا كەتتى. زۇلپىيە ئەسلىدە يالقۇننىڭ مۇئامىلىسىگە ئېرىنىڭ مۇئامىلىسىدىن سېلىشتۇرۇپ، ئۆز خىيالىغا بېرىلگەن ئىدى. يولدىشى خىزمەت بىلەنلا بولۇپ كېتىپ، زۇلپىيە بىلەن بىردەم مۇگداشقىم شۇپ ئولتۇرۇشقا چۈشۈپ كەتتى. زۇلپىيە ئېرى بىلەن بىردەم - بىر دەم مۇگداشقىم ئولتۇرۇشنى بەكمۇ خالايتتى. ئېرى ئىشتىن قايتىپ كەلگەندە ئۇنىڭدىن ئەھۋاللىشىشنى تاما قىلاتتى. لېكىن ئېرى «ئىشخانا» قىلىۋالغان ئايرىم ئۆيىگە بېكىتىۋېلىپ، قانداقتۇ گېئومېترىك سىزىقلار بىلەن ھەپىلىشىپ كېتەتتى. تاماق ۋاقتىدىمۇ زۇلپىيە سۆزىدىن سوتالارغا خۇددى ئاڭسىرىلمىغاندەك تاققا -

ئانىلىرىغا «ئېرىم ئۇزۇن مۇددەتكە كەل- ماندىروپكىغا كەتتى، بەك جىددىي بولغاچ- قا سىلەر بىلەن خوشلىشالمىدى» دەپلا سەۋەب كۆرسەتتى...

— ئۇھ! ... — دەپ ئېغىر تىندى زۇلپىيە خۇددى ئەلىمىنى ئاشۇ بىر تىنىقتىلا چىقىرىۋەتمەكچى بولغاندەك. ئاياللارنىڭ تىۋىشلىرىغا دائىم ھۇشيار تۇرىدىغان يالقۇن دەرھال يەنە زۇلپىيەنىڭ ئۈستى- لى يېنىغا كەلدى ۋە ئورۇندۇقنى سۈرۈپ ئەكېلىپ زۇلپىيەگە روبرو ئولتۇرغاندىن كېيىن ئۆز- ئۆزىگە سۆزلەۋاتقاندا بىر خىل تەرىزدە:

— ئىسىت! خورلۇق، زۇل-ۈم ئىچىدە خازان بولۇۋاتقان چوكانلارغا ئېچىنمەن. مەزلۇم خەق ئەمەسمۇ، ئاجىز دېگەن گەپتە؟! يۈرىكىڭدىكى ئەڭ سەمىمىي گەپ- لىرىڭنى ئاڭلاشقا مۇھتاج ۋە ھەقىلىق. شۇ چاغدىلا ئۇلار كۆيۈمچان ئېرىدىن جېنىنىمۇ ئايىمايدۇ. تۈگىمەس ئۆي ئى- شى، پەرزەنت چوڭ قىلىشتەك تۇرمۇشنىڭ ئېغىر يۈكى ئۇلارنىڭ زىممىسىدە تۇر- غاندا، زالىم نەرنىڭ تۇرغان- پۈتكىنى بىر يۈك ... ياردەملىشىمىسۇن - ماقۇل، ئۇ- لارنىڭ ياخشى كۆڭلىنى، تەلەپ - ئار- زۇسىنى، ئەجىر - ئەقىدىسىنى چۈشىنىش كېرەكتە! شۇنى ئېيتىش كېرەككى، ئەر- لەرنىمۇ ئايال ئانا تۇغقان ئەمەسمۇ؟ ئەڭ ئۇلۇغ تۆھپە ئاياللارغا مەنسۇپ... مېھرىبانلىق بابىدىن ئېيتىلىۋاتقان بۇ گەپلەر زۇل- پىيەنىڭ ئەرلەردىن سوۋىغان كۆڭلىنى

ئاپتاپتەك ئىلىملىمەتقا ئىدى. ئاخىرى ئۇ يالقۇننىڭ سۆزىنى «توغرا» دەپ تەس- تىقلىدى. شۇنىڭ بىلەن يالقۇنغا زۇلپى- يەنىڭ قەلب ساداسى ئاشكارا بولدى ۋە كۈندە دېگۈدەك بىرەر نۆۋەت زۇلپىيەنىڭ ئۈستىلى يېنىدا ئۇنىڭ «مىسكىن» كۆڭ- لىنى «ئاۋۇتۇش»نى ئادەت قىلىۋالدى.

تامچىمۇ ئۆزلۈكسىز تېمىمۇەرسە تاشنى تېشىدۇ. ئاخىرى يالقۇننىڭ شىرىن سۆز- لىرى زۇلپىيەنى ئۆزىگە تارتماي قالما- دى، ئۇلار خىزمەتتىن بىللە قايتىدىغان، كىنو - تىياتىرلارغا بىرگە بارىدىغان، نۆ- ۋىتى كەلگەندە باغچىلاردا ئىستىراھەت قىلىدىغان بولدى. ئەرلىك - ئائىلىلىك زۇلپىيە بۇنداق سەيلى - ساياھەتلەردىن قورۇنسىمۇ، يالقۇننىڭ ئاياللارنىڭ تەسىر- چان قەلبىنى ئوينىتىدىغان سۆھبىتى ۋە قىزغىن مۇئامىلىسى ئۇنىڭ مەبلىنى ئىخ- تىيارسىز مايىل قىلاتتى. يالقۇن يوق چاغلاردا بولسا، ۋىجدانىنىڭ كىچىككىنە بىر چوغى قەلبىنى كۆيدۈرۈپ، مۇرەككەپ ھېسلا قايىنىمىغا كىرىپ قالاتتى.

بىر كۈنى ئۇلار بازارنىڭ قايناق ئا- دەملىرى ئېقىنى ئىچىدە كېتىۋېتىپ، كىيىم- نىمكىش دۈكىنىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە يالقۇن تۇيۇقسىزلا، كىشى قورققۇدەك ئەل- پازدا قېتىپ تۇرۇپلا قالدى. زۇلپىيەمۇ چۆچۈپ كەتتى. يالقۇن ماڭىزىن پەلەم- پىمى يېنىدا سۆزلىشىپ تۇرغان ئەر ۋە ئايالغا چەكچىيىپ قالغانىدى. ئەر- ئايالغا بىر نېمەلەرنى دەپ قويۇپ

ماڭىزدىن ئىچىگە كىرىپ كەتتى. ئايال ماڭىز
 زىن تەرەپكە قاراپ تۇراتتى. يالاقۇن
 غەزەپ بىلەن ئايالنىڭ قېشىغا كەلدى -
 دە، غەزەپ بىلەن ئايالنىڭ مۇرىسىدىن
 قاماللاپ ئۆزىگە قارىتىپ تارتتى، «ۋاي!»
 دەپ توۋلۇۋەتتى چۆچۈپ كەتكەن ئايال.
 - رەسۋا قانجۇق! كىمنى ساقلاپ تۇ-
 رىسەن؟! - دەپ يالاقۇن ئەسەبىي ئەلپازدا.
 تۇيۇقسىز يۈز بەرگەن بۇ ئەھۋالدىن
 ئەس - ھوشىنى يوقىتىپ قويغان ئايال
 چۈشمىنىكىسىز چەكچىمىش بىلەن يالاقۇنغا
 قاراپ تۇراتتى. يولدىكى ئۆتكۈنچىلەر
 بىردەمدىلا بۇلارنى ئوراپ چەمبەر ھاسىل
 قىلدى.

- ئېيتە! ھازىر سېنىڭ بىلەن سۆز-
 لىشىپ ماڭىزنىڭغا كىرىپ كەتكەن قايسى
 ئىپلاس - ئۇ؟! - دەپ يالاقۇن ۋاز-
 قىراپ، ئايالنى سىلىكىپ، ئۇنىڭ كۆز-
 لىرىدىن زۇلپىيە دائىم كۆرۈپ يۈرگەن
 مېھىر ئۇچقۇنلىرى ئەمەس، بەلكى بىرتە-
 قۇچ ھايۋانلارنىڭ غالىجىرلاشقان ۋاقتى-
 دىكى ياۋۇزلۇق ئوتى يانائىتى.

ئەتە-رايما ئولاشقان كىشىلەرنىڭ ئە-
 يىملىك قاراشلىرىدىن ئېسىگە كەلگەن
 ئايال ئېرىنىڭ تەلۋىلىكىدىن نىمە-مۇس
 قىلىپ شەلپەردەك قىزاردى ۋە:
 - يالاقۇن، نېمە بولدىڭىز؟ نېمانچە؟
 سەتلىشىش - بۇ؟ ئاكامنى ساقلاپ تۇرىمەن،
 بېيجىڭدىن قايتىپ كەپتۇ، يەڭگەمىزگە كى-
 يمىم تىكتە-ۋىرمەكچىمەن، بەرى - تۇرقى-
 مەز ئوخشاش بولغاندىكىن ماڭا ئۆلچەت-

مەكچى، شۇڭا ئاكام بىلەن بىللە كەل-
 دىم، - دەپ ئۇ ئوتتۇرىدىكى چۈشەنمەس-
 لىكىنى بېشىمىگە ئالدىراپ.
 يالاقۇن ئايالنى قاماللاپ تۇرغان
 قولىنى قىرغاقلىقتىن تۇيۇقسىز باشلانغان
 تراگېكومىدىيە تېزلا ئاياغلاشتى. كىشىلەر
 ھەز خىل مۇھاكىمىلەر بىلەن ئۆز يۈ-
 لىغا تارقىدى. بۇ چاغدا ماڭىزنىڭغا كى-
 رىپ كەتكەن كىشى چىقتى. يالاقۇن ئال-
 دىراش بېرىپ ھېلىقى كىشى بىلەن قول
 ئېلىشىپ كۆرۈشتى ۋە «ئاكا!» دېگەن
 سۆزنى تەكرار - تەكرار دەپ، تىنچلىق-
 ئامانلىق سوراقتى. ئۇنىڭ چىرايىدا
 يەنە بۇرۇنقى خۇشخۇيۇلۇق، سۆزلىرىدە
 قىزغىنلىق پەيدا بولدى.

زۇلپىيە نېمىشكىدۇر شۇركىنىپ كەتتى.
 بۇ شۇركىنىش ئەمەس، تاسادىپى ئىخ-
 لاسى قايتقان كىشىنىڭ سەسكىنىشى ئىدى.
 زۇلپىيە ئۆيگە قايتىش يولىدا ئۆز
 ئۆيى تەرەپكە ئىختىيازسىز كېتىپ بار-
 غىنىنى تۇيىمىدى. ئۇ، ئەتە-راپىدىن ئۆ-
 تۈشۈپ تۇرغان كىشىلەرنىڭ كەيپىياتى،
 تەقى - تۇرقىغا نەزەر سېلىپ مەجبۇز -
 خۇلقىنى بىلىگۈسى كەلدى. بىراق، ئال-
 دىراش كېتىپ بارغانلارنىڭ نېمە ئىشى
 بارلىقىنى، خۇشخۇي كېتىپ بارغانلارنىڭ
 خۇشاللىقىنىڭ سەۋەبىنى، غەمكىن كىشى-
 لەرنىڭ نېمە دەردى بارلىقىنى، كىشىنىڭ
 ساختا، كىشىنىڭ دۇرۇس ئىكەنلىكىنى-
 بىلىپ بولىمىدى. ئاخىرى، ھەممىشە چى-
 رايىدىن جىددىيلىك ئىپادىلىنىپ تۇرى-

ياڭاق، بادام، گازىر ئېلىپ سومكىسىغا قاقچىلىدى.

زۇلپىيە ئۆيىگە كىرگەندە ئېرى كۆك مات ئادالاپ ئولتۇراتتى. ئۇ خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك زۇلپىيە ئەتمىگەن ئىشقا ئۆيىدىن كېتىپ قىلىپ كەلگەندەك چاندۇرماي قارشى ئالدى ۋە: - سىز ياخشى كۆرىدىغان ياپما ئې - تەيلى، دەپ توخۇ گۆشى ئەكىلىۋېدىم، - دېدى.

- مەنمۇ سىز ياخشى كۆرىدىغان مې - ۋىلەردىن ئەكەلدىم. پوستى قاتتىق، مې - خىزى تاتلىق، لېكىن زە... ئازراق ئەجىر قىلىپ يەيمىز - دە، - دېدى زۇلپىيە مەن - لىك كۆلۈپ قويدى ۋە ئېرىنىڭ ئال - دىدىكى پەشتامنى يېشىۋاتقىنىدا ئۇنىڭ تونۇش ھىدى نەپەسىگە ئۇرۇلدى. ئۇ پەشتامنى ئۆزىنىڭ ئالدىغا تارتتى.

زۇلپىيەگە قەدەردان ئائىلىسىدىن، سۆيۈملۈك يولدىشىدىن، قەدىناس ئوچاق بېشىدىن ئۇنىڭ قەلبى ئېھتىياجلىق بول - غان يېقىنلىق ھىدى كېلىۋاتقاندا ئىدى.

بېشى 55 - بەتتە

ئىسەمنى ئادىل دەپ قويغان. ۋادىرە يىغا... ئادىل ئۆمرىدە ئادىللىقنىڭ نېمىلىكىنى بىلمەي ئالەمدىن ئۆتتى.

بوۋاي شۇڭىنى قىلدى - دە، گويادۇن يادا ھېچ ئىش يۈز بەرمىگەندەك، تېكىستى يوق ناخشىسىنى چىقىرىپ ئولتۇرۇپ قولى - دىكى كونا بەدىنىكىنى ياماشقا باشلىدى. شۇنداق قىلىپ، ئادىل ۋاقىتىمىز ئۆ - لۈپ كەتتى. ئۇنى ئولتۇرگۈچى «خىم - لەتامك» كۆز ئىدى.

دىغان ئېرىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى. ئېرىنىڭ چىرايىدىكى جىددىيلىك خاپە - لىقتىن ئەمەس، ئۆز كەسىپىگە بولغان مەسئۇلىيەتچانلىقىدىن، ئائىلىۋى مۇھىم - نىڭ گۈڭ - مۇڭسىز، زېرىكەرلىك بولۇپ قېلىشىدىكى سەۋەب جەمئىيەت ئىشى بى - لەن ئائىلىۋى ئىشلارنى مەۋۇاپىق بىر تەرەپ قىلالىغانلىقىدىن، ئاخىرىدا ئې - رىنىڭ قەلبىنى تەلەتتۈكۈس چۈشىنىپ يېتەلمەي سىرتقى مۇھىتقا ئىنتىلىدىغان بولۇپ قالغانلىقىدىن ئىكەنلىكىنى ئىدىيە - كارلارچە ھېس قىلىشقا باشلىدى ۋە يەنە ئاياللىق غورۇرىدىكى قەيسەرلىكى بىلەن ئېرىنىڭ يامان تەرەپلىرىنى ئە - لەشكە تىرىشىپ باقتى، بىراق ئېرىنى ئەيىبكار قىلىدىغان چۈشەنچىلەر بىر - بىرلەپ ئۆزىنى دالدىغا ئالماقتا ئىدى... زۇلپىيە باققال دۇكىنى ئالدىدىن ئۆ - تۈپ كېتىۋېتىپ نېمىشكىدۇر مېۋە - چېۋە ئالغۇسى كەلدى ۋە پوستى قاتتىق، مې - خىزى تاتلىق، ئىچ پۇشۇقىنى چىقىرىد - ىدىغان سالامەتلىككە پايدىلىق مېۋىلەردىن

ياماقچىلىق قىلىۋاتقان بىر بوۋاي كونا كۆزدەيتىمكى ئاستىدىن جىنازا كۆتۈرۈپ كېتىۋاتقانلارغا قارىدى - دە، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا كېتىۋاتقان بىر بالىسىدىن سورىدى:

- كىم ئۆلۈپتۇ، بالام؟
- ئاشۇجى، - دېدى توپ ئىچىدە كېتىۋاتقان يىگىت. ئۇ ئۆتۈپ كەتتى. بوۋاي:
- ئادىل؟ - دېدى ئۆز - ئۆزىگە، - ھەي، ئۇنىڭ دادىسى كۆپ ناھەقچىلىككە ئۇچرىغان ئادەم ئىدى. شۇڭا بالىسىنىڭ

ۋەتەنداشلار ئارىسىدا

مۇھەممەت لىتىپ

يۇدى.

شەرق تەرەپتە ئېتەك يايغان ئۈزۈم با-
رىنىڭنى كۆرۈپ ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ئوت چاق-
ناپ كەتتى، باراڭنىڭ ئاستىدىكى ساپىقىدا
ساڭگىلاپ تۇرغان سۈپۈزۈك، رەڭدار
ئۈزۈملەر ئېلېكتىر چىراقلىرىنىڭ نۇرىدا
گويما مەرۋايىتتەك جۇلالىنىپ، خۇش ھە-
دى دىماققا گۈپۈلدەپ ئۇرۇلاتتى. قىزنىڭ
ئۈزۈملىرىگە ئىشتىياقى قوزغالغان بولسا
كېرەك، ئورۇندۇقنىڭ ئۈستىگە چىقىپ،
بىر ساپاق قىزىل سايۋىنى ئۈزۈپ ئان-
دىن ئۇنى سۇدا چايقىۋېتىپ، ئۈستەلگە
كېلىپ ئولتۇرۇپ يېيىشكە باشلىدى.

بۇ قىز، بۈگۈن كەچتىلا بۇ شەھەرگە
كەلگەن. تاماقتىن كېيىن ئۇ، دۇنيانىڭ
ھەرقايسى جايلىرىدىن سايىھەتكە كەلگەن
چەت ئەللىكلەر، مۇھاجىر قېرىنداشلار بىلەن
بىللە ئالدىنقى ھويلىنىڭ ئۈزۈم باراڭلى-
قى ئاستىدا ئولتۇرۇشۇپ يەرلىك سەنئەت-
چىلەرنىڭ شوخ ئىلھام بەخش ئويۇنلىرى-
نى كۆردى. ئۇ ھاياجاندىن ئۆزىنى با-
سالماي قالدى... ئويۇن ئاخىرلاشقاندىن
كېيىن ئۇخلىماقچى بولۇپ ياتىقىغا

ئاۋغۇست كېچىلىرىنىڭ بىرى، ھاۋا
سۈپۈزۈك، مەيىن شامال ئۇرۇپ تۇرات-
تى. ئاسماندىكى ھېلال ئاي جاھانغا ئا-
چىزغىنى نۇرىنى چېچىپ بىر تەرەپكە
ئاستا-ئاستا ئۈزۈمەكتە. بىر قىز مۇھا-
جىرلار مېھمانخانىسىنىڭ ھويلىسىدا ئاس-
مانغا قاراپ جەمەت تۇراتتى. قىزنىڭ
چىرايى - شەكلى ۋە ئۈستىمېشىدىن مۇھا-
جىر قىزى ئىكەنلىكى بىلەن تۇراتتى.
ئۇ ئاسماندىن كۆزىنى ئېلىپ ئۇيغۇر
پوسۇنىدا سېلىنغان ئۈچ قەۋەتلىك بىناغا
نەزەر ئاغدۇردى، بىنا ئۈستىدىكى نەقىش
ۋە گۈمبەزلىر ئاي نۇرىدا كۆزنى قاماش-
تۇراتتى. بىنا ئالدىدىكى گۈللۈكتە ھەر
خىل گۈللەر تەكشى بوي تارتىپ تولى-
پۇ چىرايلىق ئېچىلغانىدى. مۇھاجىر
قىز رەڭگا-رەڭ جىۋە قىلىپ، خۇش
پۇراق چېچىپ تۇرغان گۈللەرنى كۆرۈپ،
پۇراپ تويمايتتى، گۈللۈكنىڭ ئوتتۇرىسى-
دىكى فونتاننىڭ ئېگىز ئېتىلىپ چىققان
سۇلىرى يۇمران گۈللەرگە سېپىلىپ ئىس-
سىق ھاۋانى سوۋۇتۇپ كىشىگە ئارام بې-
رەتتى، ئۇ فونتان سۈيىدە، ئۈزۈم-كۆزىنى

نى باشلاپ ئېتىزغا چىقتى. سۆرۈندە بىر پەس ئىشلىمۇ ئېتىز قايتمىپ كېلىشتى، ماللارغا ئوت ئالغىلى كەتكەنلەرمۇ پەيدا بولۇشتى، سۈتلۈك چايمۇ تەييار بولغانىدى. ھەممەيلەن ئۈزۈم بارىڭى ئاستىغا كېلىپ، مەئىشەتلەر بىلەن تولغان جۈزىنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ ئاشتا قىلىشتى.

بۇ ئۆيدە بالىلارنىڭ كىچىكى سەككىز باشلىق بولۇپ، ئايدىنىڭ ھېمايدىسىدا ئەر كىلىم گۈسى كېلىپ تۇراتتى، ئۇ شۇ تاپتا قاچىسىغا قەن - گېزەك سېلىپ بېرىلمىگىنى ئۈچۈن ئاننى تەتۈر چايناپ ئولتۇراتتى. بۇنى سېزىپ ئولتۇرغان نۇردۇن ئاكا ئۇنى تېمەتتى:

— ھە، ئايلېزىز، ئاق ئاننىڭ شۇپۇرى بارمىكەن. تېز بولە، تامىقىڭنى يەۋېلىپ ھەممە ئاناڭنىڭ ئۆيىگە كىرىپ، ھەسەل قاچىسىنى ئېچىپ، يەنە نېمەسى كەمكەن قاراپ باق، پۇل بەرسە ئالما جۇمۇ، — دېدى ئۇ دۇئا ياندۇرۇپ داسى تىخانىدىن تۇرۇۋېتىپ.

نۇردۇن ئاكا ئاننىڭ تۆت ئوغۇل، ئىككى قىزى بار ئىدى، ئىككى ئوغلىنى ئۆيلىدى، ئىككى قىزىنى ياتلىق قىلدى، ھازىر كېلىمىن، نەۋرىلىرى بىلەن 11 جان ئىدى. مۇشۇ جاننىڭ گېلىملا نۇردۇن ئاكا ئاننى، يەتكۈدەك تەرلەتمەمدۇ، راست، ئۇ بىر ۋاقىتلاردا بالىلارنىڭ قورسىقىنىمۇ ئۆزۈك باقالماي، كۈنلىرىنى سېرىقتال ئۆتۈپ كەزگەن ئىدى، پەقەت يېقىنقى يىللاردىن

كىردى، يېتىم باقتى، ئۇيقۇسى كەلمىدى، ئاخىر مېھمانخانا ھويلىسىغا چىقتى... ئۇ، ئەتە چوڭ تەبىئەتكە چىقىمىدۇ، ئادەملىرى قاينىمىغا كىرىپ سەيلە، ساياھەتنى باشلايدۇ. بۇ ساياھەت تېخىمۇ قىزىقارلىق، ئەھمىيەتلىك بولۇشى تەبىئىي، شۇڭا قەلەمىدە شېرىن تۇيغۇ پەيدا قىلىنغان ئانا ۋەتىنى ھەققىدىكى تەسىراتلىرىنى خاتىرىلەپ كۆڭلى تىنمايدۇ، ئۇيقۇسى كەلمەيدۇ.

ئۇ، ئورنىدىن تۇرۇپ، مېھمانخانىغا قاراپ سالماق قەدەم تاشلىدى... بۇ ئاخشىمى شەھەرگە ئانچە يېقىن بولمىغان سىمىت دېقەن مەھەللىسىدىكى نۇردۇن ئاكا ئاننىڭ ئۆيىدە تويىنىڭ مەسىلەت چىپى بولۇۋاتاتتى. ئۇنىڭ داغدۇغىسىمۇ خېلى ئۇزۇنغىچە داۋام قىلدى. نۇردۇن ئاكا ئوغلىنىڭ مۇبارەك تويىنى كېيىنكى يەكشەنبەدە ئۆتكۈزۈشكە كېلىشتى، ئەتە ئۇ بازارغا كىرىپ رەخت سېتىۋېلىشى كېرەك ئىدى.

نۇردۇن ئاكا 55 ياشلاردا بولۇپ ھەم ئېگىز بويلىق، كەڭ يەلكىلىك ئادەم ئىدى. ئۇنىڭ نۇرلۇق كۆزلىرىدىن دائىم تەبەسسۇم كەتمەيتتى. ئۇ بۈگۈن ئادەتتىكىدىن بۇرۇنراق ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى، ئايالىغا بالىلىرىنى ئويغىتىشنى تاپىلاپ قويۇپ، ئېغىلغا كىردى، ئات، ئېشەكلەرگە ھەلەپ بەردى، كالا - قويلارنى ئورنىدىن تۇرغۇزۇۋەتتى. ئېغىلدىن چىقىپ، ھەر كۈندىكى ئادىتى بويىچە ئوغۇللىرى

نەمنىڭ ئۆيىدىن قايتىپ چىقتى. ئۇ چاي، تۈزى ئاز قايتۇ دەپلا ئۆيگە كىرىپ كەتتى، ئوغلەننىڭ باتناپ قالغانلىقىنى سەزگەن ئانا بالىسىنىڭ ئارقىسىدىن پايپاسلاپ ئۆيگە كىردى.

نۇردۇن ئاكا ئېشەك ھارۋىسىنى يېتىلدەپ دەرۋازا ئالدىغا كېلىشىگە ئايالى چاقىرىپ قالدى:

— ھەي، توختىسىزلىچۇ، ئابلەزىز باتناپ قايتۇ. خەققە پۇلنى ئايىمايدۇ، ئۆزەڭ خەجلىدەپ بىزگە پۇلمۇ بەرمەيدۇ— دەيدۇ، ئۇنى بازارغا ئېلىۋالسىلا...— دېدى.

— مەيلى، چاقىرى ئۇنى، مەن بازاردا ئۇنىڭغا پۇل خەجلىشىنى ئۆگىتىپ قويماي، دېدى ئۇ چىرايىنى ئاچماي.

بازار مولچىلىق ئىدى، بازارلاردىكى نېمەتلەرنىڭ تولمىلىقىدىن، رەڭمۇ-رەڭلىكىدىن كۆزۈڭ قاممىشىدۇ، كوچىدا سانجاق-سانجاق ئادەم، تىجارەت ھەممىلا يەردە قىزىپ كەتكەن، بازاردىن ھەر قانداق كېرەكلىك نەرسىنى ئېلىش مۇمكىن، بۇنداق قاينام-تاشقىنلىققا تولغان، ئاۋات بازارلار ئاز ئۇچىرايدۇ.

مۇھاجىر قىز چۈشتىن بۇرۇن ساياھەت نۇقتىلىرىدىكى پائالىيەتلىرىنى ئاخىرلاشتۇرۇپلا بازارغا كەلدى، ئۇ ئۆزىگە قىزىق تۇيۇلغان، چەتتە كۆرگىلى بولمايدىغان نەرسىلەرگە، ئىشلارغا قىزىقسا كېرەك، بولۇپمۇ كاۋاپچى بالىلارنىڭ خۇشخۇي ۋە جاراڭلىق توۋلاشلىرى، ناۋاي،

بۇيانلا قەدىدىنى كۆتەردى، ئارتۇق كېمىمۇ ئاتقان بالىلىرى ئەسقاتتى، بىرسى بىر ئىشىنىڭ بېشىنى تۇتتى، بۇ ئۆيدە دەپ-قانمۇ، ئىشىچىمۇ، تىجارەتچىمۇ... مەيدانغا كەلدى. ئىشىنىڭ ئىسمىنى تېپىۋالغاندا بايلىق بۇلاق سۈيىمىدەكلا ئاقمىدىكەن، ئۇرۇش-تالاش، يىغا-زارە قايناپ كەلگەن بۇ ئائىلىدە ئەمدى شاد-كۈلكە، ناخ-شا-ناۋا ياڭراپ كەتتى، توي-تۆكۈن ئەۋج ئالدى.....

قول ئۇزارغانسېرى نۇردۇن ئاكا غۇلاچىنى كەڭ يايىدى، بوز ئاچتى، كارىز چاچتى، دۇكان ئاچتى. ئەمدى ئۇنىڭ قولىغا مىڭلاپ، ئون مىڭلاپ پۇل كىرىدىغان بولدى.

يەزى كىشىلەر قولىغا پۇل كىرسە ئۇيقۇسى قاچىدۇ، قاقىتى-سوقتى قىلىپ بىرنى ئىككى قىلىشىنىڭ كويىغا چۈشىدۇ، نۇردۇن ئاكامۇ قولىغا كىرگەننى چىڭ تۇتىدۇ، لېكىن ئۇ پۇلنى خەجلىيدىغان يەرگە ئايىمايدۇ، ھەممىدە ئانا ئىگە-چاقىسىز ئايال، بۇ ئايالغا نۇردۇن ئاكا ئۆز ئاتىسىدەك كۆيۈمچانلىق كۆرسىتىپ كەلمەكتە. ئۇ يەنە يېقىنقى ئىككى يىل ئىچىدە يېزىمىزدىكى ئۆستەڭ كۆۋرۈكىنى رېمونت قىلدۇردى، جاڭگالغا بۇلاق چاچتى، تۇرۇپ-قۇرغاق ئېتىمىزدا ئوت-چۆپ ئۈندۈردى... نۇردۇن ئاكامنىڭ بۇنداق خالىنى ئىشلىرى دوقۇمۇشتا بىر ئۇچىراپ تۇرىدۇ. نۇردۇن ئۆتمەي ئابلەزىز ھەممىدە ئا-

بول قەرزىم، ئېشىقا ياراپ پۇل تېپىپ،
 يۇرتىمىزنى كۆرۈپ، تۇپرىقىمىنى سۆيۈپ
 كەل، تەكلىماكان پەرزەنتى — ئىكەنلىم.
 كىمكى ئۇنتۇپ قالما، دەپ نەسىھەت قىل
 خانىمىدى، ئېسىمىزنى ئۇنىمىزنى
 مۇھاجىر قىلغۇ، ئۆزىنىڭ ئاززۇسىغا
 ئايلانغان ئاتىسىنىڭ ۋەسىيىتىنى قەلبىدە
 چىڭ تۇتتى، شوخ، بەگباشلىقىنى تاش
 لىدى، تىرىشىپ ئوقۇدى، ئوقۇپ يۈرۈپ،
 ئىشلىدى، ئوقۇشى تۈگەپ خىزمەت ئور-
 نىمىمۇ ئىگە بولدى، ئۇ ئائىلىسىنى قام-
 داپ يۈرۈپ، چەتئەلدىكى بىر مۇنچە بەخت
 ۋە كىشىنى چەلپ قىلىدىغان تۇرمۇش
 شارائىتىدىن ۋاز كېچىپ، پۇڭلاپ - مولاپ
 پۇل توپلاپ، يول راسخوتى ھازىرلىدى...
 ئارىلىقى يىراق كۆرمەي سەپەرگە ئاتلان-
 دى، توپىسىنى يۈزىگە سۈرتۈشكە تەشنىسا
 بولغان ۋەتەننى كۆرۈشكە مۇيەسسەر
 بولدى، ئۇ، تېپىمىگە سەيلە - ساياھەت
 قىلدى، تەبىئەتتىن، نەنجىن، شاڭخەي...
 لەرنى ئارىلىدى، گۈزەل تاغ - دەريالىرى،
 باغۇ - بوستانلىرى ئۇنى مەھلىيا قىلمايلىدى،
 قەدىمىي ئايىارە - ئەتىقىلىرى، يادىكارلىق-
 لىرى ئۇنىڭغا ئۇلۇغ مىللەتنىڭ ئۇزۇن،
 داغدۇغىلىق تارىخىنى ئەسلىتىدى، يېڭى
 يۈكسىلىش تەزەققىياتلار ئۇنىڭ غورۇرىغا
 ئىنتىھام بەردى، تەسىراتلىرى ئۇنتۇلغۇ-
 سىز ئىدى...
 پ نۇرغۇن ساياھەتچىلەر «جۇڭگوغا كې-
 لىپ، ئاز سانلىق مىللەتلەر رايونىنى
 سەيلە - ساياھەت قىلىمىسا، ۋەتەننىڭ يېرى-

سامسىپەزلىرىنىڭ ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي،
 خېرىدار قىچقىرىشلىرى، ئاش-پەز ئۈستى-
 لارنىڭ لەگمەن تارتىشلىرى ئۇنى جەلپ
 قىلىۋالدى، بۇ ئائىملىرىنىڭ مەزىلىنىڭ،
 خۇشپۇراق ھىدى ئۇنىڭ ئىشتىيىنى قوز-
 غىدى، كاۋاپتىن بەش زىخ يەپ باقتى،
 ئىككى سامسا ئالدى، شىرنىسى ئېقىپ
 تۇرغان مېۋىلەرنىمۇ ئېلىپ يېدى، ئۆپكە-
 زاسۋى، ھېسىپلارنىمۇ يېمەي كەتسەڭ
 بولامدۇ، تەبىئى تىلىڭدا قالمىغان بىلەن
 دىلىڭدا قالدۇ - دە!
 مۇھاجىر قىز، دېڭىز - ئوكيانلارنىڭ
 نېرىسىدىكى يىراق يۇرت - كانادادا
 تۇغۇلغان جۇڭگولۇقنىڭ ئەۋلادى، سەيى،
 ئوماق ۋاقتىدىلا ئۇنىڭ دادىسى ئالەمدىن
 ئۆتتى، ئۇ كۆز يۇمۇش ئالدىدا قىزىنى
 يېنىغا چاقىرىپ: «قىزىم مەن جۇڭگولۇق،
 كىمىنىڭ قېنىم ئانا يۇرتۇم — جۇڭگودا
 تۆكۈلگەن، مەن ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان
 ۋەتەننى سېغىنىپ ئاي - يۇلتۇزلارغا قا-
 زايىتىم، مەن ئاي - يۇلتۇزلارغا قاراۋات-
 قاندا قېرىنداشلىرىمۇ قاراۋاتقاندىمۇ —
 ھەي، ئاي، يۇلتۇزلار! سەلبەزلا دۇنياغا
 ئورتاق، قېرىنداشلىرىم بىلەن بىللە سە-
 لەرگە قارىغانلىقىمىنى، يۇرتداشلار بىلەن
 يۇرتكىمىنىڭ بىر ئىكەنلىكىنى يەتكۈزۈپ
 قويۇڭلار، — دەپ نالە قىلىپ — كۆڭ-
 لۈمنى ئارامىغا چۈشۈرەتتىم. بىر كۈنى
 ئارمىمىغا يېتەرمەن دەپ ئۆزۈمنى كۆك
 لاپ يۈردۈم، ئەمدى مېنىڭ — ئادا قى-
 لالمىغان قەرزىم ساڭا قالدى، تېز چوڭ

مېھرىگە ئوخشاش بولىدۇ، قارىغاندا ئۇ قىزنىڭ پۇلى ئۆكسۈپ قالغاندەك قىلىدۇ، بىز بۇ كۆڭلەكنى ئىشلىتەلمەسەكمۇ ئۇنى ئالساق قىز ئارزۇسىغا يېتىدۇ. بىلدىڭمۇ؟ ئۇنتۇما ئوغلۇم، بىز بۈگۈن بىر پاتمان ئالتۇنغا سېتىۋالغۇسىز بىر ئىشنى قىلدۇق. نۇردۇن ئاكا ھاياجانلانغانىدى، ئاب-لېنىزىمۇ ئاتىسىنىڭ سۆزلىرىگە چۈشىنىپ، تەسىراتلار قاينىمىدا ئويغا پاتقاندى. — ئۇ قىز نېمە دېگەن ئىنسانلىق، ئاق كۆڭۈل - ھە، سەن ئۇنىڭدىن ئۆگەن: — دەپ قوشۇپ قويدى نۇردۇن ئاكا كوچەدىن قايرىلىۋېتىپ.

— ئۇنىڭدىن ئۆگەنسە بولامدۇ، ئاتا؟ — ئۇ جەپلىنىپ سورىدى.

— بولماي، گۈزەل ئەخلاق، ياخشى پەزىلەتنىڭ يۇرت - دۆلەت چېگرىسى بولمايدۇ، ھەممىگە ئورتاق، ئۇنى ئۆزۈڭدىن يېراق كۆرسەڭ، — نۇردۇن ئاكىنىڭ يۈزىدە تەبەسسۇم جىلۋىلەندى، — مانا، ئاتاڭدىن ئۆگەن، پۇلىنى خەجلەيدىغان يەرگە چوقۇم خەجلەش كېرەك، خەجلىمەيدىغان يەرگە بىر پۇڭمۇ ئىسراپ قىلما. لىق كېرەك. ئۇقتۇڭمۇ؟

— ئۇقتۇم، مەن ئەمدى ئوقۇش-لىق كىتاب ئېلىۋالساملا بولىدى، — دېدى. ئاتىسىغا ھەۋەسلىنىپ قاراپ، ئۇنىڭ قەلبىدە ئاتىسىغا چەكسىز ھۆرمەت تۇيغۇسى ئويغانغانىدى.

— ھە بەللىسى، شۇنداق قىل، جۇر

ئېلىۋالدى، گەپ - سۆز قىلماي يان-چۇقىدىن بەش يۈەنلىك، ئون يۈەنلىك پۇللارنى چىقىرىپ مۇھاجىر قىزنىڭ ئالدىغا كەلدى.

— تاللىۋېلىڭ سىڭلىم، — دەپ سەممى چىراي بىلەن مېھرىدە كۆلدى، مۇھاجىر قىزنىڭ كۆز چاناقلىرىدا ياش ئەگىدى، ئادەملەرمۇ ئۇلارغا تىكىلگەن ئىدى، مۇھاجىر قىز ئويلىنىپ تۇرمايلا بەش يۈەنلىك پۇلغا قولنى ئۇزاتتى، نۇردۇن ئاكا ئۇنىڭغا ئون يۈەنلىكنى توغرىلىدى، مۇھاجىر قىز يەنىلا بەش يۈەنلىكنى ئالدى.

دە، يۈگۈرۈپ دېگۈدەك توپتىن چىقىپ كەتتى. نۇردۇن ئاكا چاقىرىپ قوغلاپ باقتى، ئەمما يېتىشەلمىدى. ئۇ ئايلىنىپ يېتىلەپ كېتىۋېتىپ سورىدى: سەن مېنىڭ بۇ كۆڭلەكنى نېمىشقا سېتىپ ئالغىنىمنى بىلدىڭمۇ؟ ئايلىنىپ ئاستىغا قاراپ كۆلدى، ئۇ، تارتىنمىراق ئەرەكلىپ سۆزلىدى:

— پۇلىمىز بارلىقىمى كۆز - كۆز قىپ - چۇ، بىز باي - ھە ئاتا، مەنمۇ..... نۇردۇن ئاكا قاھ - قاھلاپ كۈلۈۋەتتى، كېيىن جىددىي تۈسكە كىرىپ ئايلىنىشنى بېشىنى تىزلاپ تۇرۇپ:

— ئوغلۇم، سەن بىلەمسەن، ئۇ قىز ناھايىتىمۇ يىراق يەردىن ئانا يۇرتىمىنى سېغىنىپ كۆرگىلى كەلگەن، بۇنىڭغا نۇرغۇن - نۇرغۇن پۇل كېتىدۇ، ۋەتەننىڭ يۇرتىنىڭ مېھرى گويىكى ئاتا - ئانىنىڭ پالىسىغا، پالىنىڭ ئاتا - ئانىغا بولغان

كىتابخانىدىن كىتاب ئېلىۋېلىپ مېھمانغا -
 نىغا كىرىپ، ئۆتۈپ كېلەيلى!
 ئۇلار مەزمۇت قەدەم تاشلاپ ئالدىغا
 يۈرۈپ كەتتى.

مۇھاجىر قىز - ھەمراھلىرى ئارىسىدا
 ئاتىسىنىڭ ۋەسىيىتىنى تولۇق ئىشقا ئا-
 شۇرغانلىقى بىلەن ئاجايىپ خۇشال ئىدى.
 ئۇنىڭ ئانا ۋەتىنى ھەققىدىكى تەسىرات-
 لىرىمۇ چوڭقۇر بولدى، بولۇپمۇ ئاددىي،
 سەمىمىي، ئاق كۆڭۈل، دېھقاننىڭ يېقىم-
 لىق ئوبرازى ئۇنىڭ خىيال ئېكرانىدىن
 زادىلا نېرى بولمايتتى، ئۇنى ئويلىمىسلا قەل-
 بى سۆيۈنۈپ، ۋەتەنداشلىرىغا بولغان مۇ-
 ھەببىتى بۇلاقتەك ئۇرغۇپ چىقاتتى.
 دېھقاننىڭ ئۆز ئاتىسىدەك كۆيۈمچانلىق
 كۆرسىتىپ، بۇلنى زورلاشلىرى، نۇرلۇق
 كۆزلىرىدىن مېھرىبانلىق نۇرلىرىنى ياغ-
 دۇرۇپ كۈلۈشلىرى، سىڭلىم دەپ چاقىد-
 ىشلىرى ھازىرلا يۈز بېرىۋاتقاندەك، دېھ-
 قان ئۇنىڭ كەينىدىن قالماي كېلىۋاتقان-
 دەك، يەنە بىر كۆرۈۋېلىش تەشۋالىقى بىل-
 ەن كەينىگە قاراپ قويايتتى، لېكىن ئۇ
 يوق ئىدى، ئۇ، بۇجايدىكى سەيلە - ساياھ-
 ەتتىكى كۆڭۈللۈك ئاخىرلاشتۇردى. بۇ
 يەردىن كېتىدىغانلىقىنى ئويلىمىسلا، ئۆزى-
 گە مېھرىبانلىق كۆرسەتكەن دېھقاننىڭ ئىس-
 ەنى سورىۋالغانلىقىغا قاتتىق ئۆكۈنەتتى.

مۇھاجىر قىز كەچلىك تاماقتىن
 چىقىپلا مېھمانخانىدىكى خىراجەتلىرىنى
 ھېسابلىۋېلىش ئۈچۈن ئىشخانغا قاراپ

ماڭدى، بۇ سۇغىمىدىن ئاتىلاپ كىر-
 دى - دە، ئورنىدا قېتىپ تۇرۇپ قالدى.
 دېھقانغا سېتىۋەتكەن ھېلىقى كۆڭلىكى بو-
 غالتىرنىڭ ئۈستىلى ئۈستىدە چىرايلىق
 قاتلاقلىق تۇراتتى.

— كېلىڭ سىڭلىم، بۇنىڭدىن ئەجەب-
 لەنمەڭ، — بوغالتىر قىزنىڭ ھالىتىنى
 سەزگەنمىدى، — نۇردۇن ئاكا ئەزەل-
 دىن ئۆزىنى ئويلىمايدىغان، خالىس، سې-
 خى ئادەم. ئۇ، تۈنۈگۈنلا كۆڭلىكىڭىزنى
 ئەپكىلىپ بەرگەن، قېنى تاپشۇرۇۋېلىڭ، —
 دېدى كۆڭلىكىنى سۈرۈپ قويۇپ.

— مەن ... مەن ... ساتقانغۇ ...
 قىزنىڭ يۈزلىرى چىمىلداپ كەتتى.
 — توغرا، سىز ساتقان، نۇردۇن ئاكام
 سىزنىڭ قىممىلىپ قېلىپ ساتقانلىقىڭىزنى
 ياد ئېتىپ، قېرىنداشلىرىنى يوقلاپ كەل-
 گەنلىكىڭىزدىن خۇشال بولدى، بۇ يولدا ھەر
 ۋاقىت سىزگە ياردەم قولىنى سۇنىدىغان-
 لەتىنىمۇ بىلىدۇردى.

مېھمانخانەمىزمۇ سىزنىڭ ئەھۋالىڭىز-
 دىن خەۋەر تاپتى، ۋەتەنگە بولغان مۇھەب-
 بىتىڭىزنى تولۇق چۈشەندى، سىزگە ئې-
 تىبار بېرىشنى مۇۋاپىق تاپتى.

مېھمانخانىدىكى بارلىق خىراجەتلىرىڭىزنى
 كۆتۈرۈۋېتىشنى قارار قىلدى.
 بوغالتىر ئىسسىق مېھرىنى ياغدۇرۇپ،
 كۈلۈپ قارايتتى، ئۇنىڭ مېھرى ۋەتەننىڭ
 مېھرى، ئۇنىڭ كۈلۈشلىرى ۋەتەننىڭ كۈ-
 (ئاخىرى 62 - بەتتە)

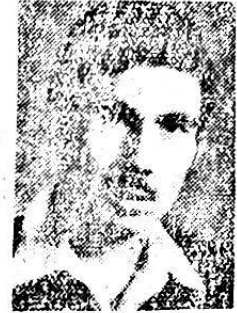

باشلىق پۇقئاسىق

چىقماق يۇلتۇز

ئابدۇقادىر جالالىدىن

ئابدۇقادىر جالالىدىن 1964 - يىلى 3 - ئايدا، قەشقەر كونا شەھەر ناھىيىسىنىڭ بەشكېرەم يېزىسىدا دېھقان ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. 1982 - يىلى بەشكېرەم ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ، قەشقەر پىداگوگىكا ئىنىستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكۇلتېتىغا قوبۇل قىلىنغان. 1986 - يىلى ئوقۇشنى تاماملاپ، ئۈرۈمچى تەجىربىە ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلەۋاتىدۇ. ئۇنىڭ شىئىرلىرى 1982 - يىلىدىن باشلاپ مەتبۇئاتتا ئېلان قىلىنغان بولۇپ، ھازىرغىچە «قەشقەر گېزىتى»، «قەشقەر ئەدەبىياتى»، «تارىم»، «شىنجاڭ گېزىتى»، «ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى»، «تەڭرىتاغ»، قاتارلىق گېزىت-ژۇرناللاردا 90 پارچىدىن ئارتۇق ئەسىرى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى.

يىقىلمىش

لەرزان شامال قۇچاقلرىدا،
تەۋرىنىدۇ زەڭگەر رەك دولقۇن،
يەلپۈنىدۇ زەڭگەر رەك كۆڭلەك،
كاھى ئۆزلەپ
كاھى پەسەيىپ
دولقۇنلايدۇ ئانىنىڭ كۆكى؛
زەڭگەر
زەڭگەر
يۈرەكلەر،
سۇنۇلدى ماڭا،
مۇھەببەتنىڭ ئىلاھى قولى،
كۆردۈم ئۆزۈمنى،
خۇمارلىق كۆزلىرىمنىڭ جىيە كىلىرىدە،
بارغانىچى زورايدى بىر كۆز،
يىقىلدىم ئىچىگە،
سېزى- بىلەن ھالىمراپ.

تۇل ئانا

ئېتىلىدۇ قەدىمىي ناخشا،
ئىدىشكەندە ئۆرتىنىمۇ يۈرەك،
ئاق بۇغۇنلار
شامالارغا مىنىشىپ پات - پات،
زەڭگەر كۈنلۈككە...
كۈنلۈك ئەيلىگەنمەن،
ئۆز ئوغرىلاپ،
مەخزىمدىكى ھال رەڭنى يۇيۇپ،
يۈرتكىمنى سۆرەپ
دۈملايدۇ تامچە - تامچە ياش،
زەڭگەر كۈنلۈك، زەڭگەر رەك ساپا،
زەڭگەر - زەڭگەر
زەڭگەر رەك دۇنيا،
زەڭگەر دېڭىز
زەڭگەر دېڭىز ئاھ تۇرغان چۈشتە،
زەڭگەر كۆڭلەك كىيگەن بىر ئانا،
بالىمنى يېتىلەپ،
بارار كۈنلۈك ساھىلىنى بويلاپ،
زەڭگەر كۈنلۈك تۇتۇپ قولدا،
تۇتۇشمنى ساقلاپ،
ياقتىنىڭدا بەھۇزۇر تۇغلاپ.

ئۇيقۇدىكى پەرزات

سۇم ئايلىنىپ،
ئەگە ئارار تامچىلارغا مىنىشىپ؟
تۇتۇشمنى ساقلاپ،
ياقتىنىڭدا بەھۇزۇر تۇغلاپ.

چۆكۈپ كەتتىن ھاياسىم،
سوتاللىرىم بولۇپ شادا تاش.
دېڭىز لارنىڭ تەكتىگە،
شۇڭىسامۇ چەتمىدى ئۈلچە،
دولقۇنلاردا لەيلەيدۇ بۇزغۇن،
شامالغا بولۇپ ئويۇنچۇق.

— 4 —
ھەر ئاخشايدا،
دالدا قىلىپ كۆكۈمنى،
پا كىلىدۇ يۇيۇلۇپ، قۇياش.

زاھىد

شېئىرلارغا ئۇراپ دەلىمىنى،
يۇرۇپ كەتتىم...
قونالغۇلار قالدى ئۇزاققا،
چەكتىم

شائىر
مىلال ئايغا
ئېسىپ قويدۇڭ
يۇرتىڭنىڭ سۇقۇشلىرىنى
يۇرۇپ كەتتىڭ...
ئولتۇردۇڭ
دولقۇنلارنىڭ ئۈستىدە،
ساراڭ شامالغا يالدىشىپ يىللىق،
يىغلىدىڭ...
سېنى چۈشەيدۇ چۈش،
ياتتىڭ سوزۇلۇپ
ئۈستىدە
پىچاق بېلىشىڭ...
ئويغانسا كۆكۈم،
يالىڭا چالدى بوران،
ئۈستىدە كارىۋىتىشىڭ،
تارتىنىڭ ئىچۈن ئىچىڭ

تەشۋىش

بۇ دۇنيا
تۈرەلدى بىر تال قوۋرغامدىن.
بوزغۇندا بىر ئاخشا
تېخىمچە...

كۆرسەم يورۇق رۇجەكلەرنى...
ئالالىمدەم دەم
كۆز يېشىنىڭ ئارىسىدا تۇنجۇقۇپ،
تۈنمەيلا خوشلاشتم شۇڭا.
ئىلاھ سۈپەت تالانتلار،
چىللار مېنى تەرەپ - تەرەپتىن.
كۈلكە

ھەسرەت
چۇقايلىرى بىلەن
قەزىل
ياپپىرىش ئۇرلار،
كىرەلىشىپ
كىرىمكىمگە توقۇيدى تۇرلار،
كۆزۈمدىن ئۇيۇقچىمچە،
ئۇيۇقتىن كۆزۈمكىچە،
لەيلىدەيدۇ ئىزىشىم يوللار.

شېئىر تىنچماقتا

ئەخمەتجان ئوسمان
تەشۋىشىمنى يۈدۈپ كېلىمەن
بۇ يولدا

ئەلەمىمىز قىيامەتكىچە.

قۇشلار

ئاشكارىلايمەن
قۇشلار تىلىدا
پەسىللەرگە سۈرمىنى،
ياساپ كەلدىم خۇشلۇقۇمنى
خۇشلۇقىدا قۇشلارنىڭ.
ئۇخلاپ قالسام چاڭكىلىرىدا
چۈشەيمەن
ئۇلار دائىم چۈشكىمىنى.

مەن تۇغۇلدۇم ئۇلارنى دەپ،
قۇشلارمۇ
تۇغۇلدۇم ئارمانىمدا.
ئەي، مەن خۇدا!
ئېلىپ كەت مېنى بۇ دۇنيادىن
قالسا ئۇزۇلۇپ

ئاخشىلىرى قۇشلارنىڭ

باققىنىمدا ھەر ياققا تېنەپ،
يىراق ئۇيۇقتىن،
كۆتۈرۈلدى يۈرىكىم.
يۇكۈردۈم
يۈرىكىمدىن تۇرالغۇ ئىزدەپ.

بارىمەن يەنە...

ئىزلاردىن توقۇلۇپ،
پىۋىتى سانسىز كىرىمەن يوللار.
قۇيۇنغا ئەگەشتۈرۈپ، ئۇلارنى
خىتالىمغا ئارتىپ قويدى شامالار.
يايدىم
بۇ تەرەپتىن ئۇ تەرەپكىچە،
بىر - بىرىگە ئۇلاپ يوللارنى...
بىر پەستىلا تۈگەتتىم مېڭىپ،
ئاخشاغا قاراپ بارىمەن يەنە،
داۋامىنى توقۇپ يوللارنىڭ.

پەقەتلىك ئىشلىرىم

بەزەن

بەزەن...
سەھەردە
چىقىپ كېتەر شېئىرىم
يەلكىمگە تاشلاپ چاپاننى.
قايتىپ كېلەر ئاخشىمى
بويىلىپ قانغا

يۈز - كۆزۈ
بەزەن...
ئۇخلايدۇ بوران
قويۇپ تاشقا بېشىنى.
كىرەر چۈشمگە
يىمىنغا غۇچلار...

بەزەن...
كۆرىمەن كۆكۈمنى
بازاردا،
ئولتۇرىدۇ زۇڭغۇرىيىپ،
ئالدىدا
بىر دۆۋە يۇلتۇز.

بەزەن...
ياتار شامال ئۇكۈردە

ئويلىمىنىڭ:

ئەمدىن باشلىدى.

ئەندە تۈگەيدۇ،

ئىمتىھەندۇ ئۈچمە؟

5

بەزەن...

تۈلەپ چىقارغۇدا بىر كېچە

شاھىرى كۆزىدە.

1986 - يىلى، ئۈرۈمچى.

ئىككى شېئىر

ئايلىق راخمان

بىز شۇنداق مەخلۇقلار

قۇياش دېدىم،

ۋاسالغا تەلمۈردۈم ئۇزاق،

كۆيدۈم سەنەندەردەك

ئاتەشلىرىدە.

قاي ۋاقىتىكىن

ئۇزۇپ ئالدىم كۆكتىن ئۇنى

سالدىم قوينۇمغا.

.....

قۇچىقىدا

بىر پارچىسى مۇز تاغنىڭ...

قار ياغماقتا لەپىلدەپ،

ئاق قار....

(قىش تەسىراتلىرى)

قار ياغماقتا لەپىلدەپ، ئاق قار...

توزىماقتا ئوماق چېچەكلەر

مەن كۆرىمەن ئەمما

زەڭگەر كۆكتە تۇرىنلارنى.

قار ياغماقتا لەپىلدەپ، ئاق قار...

مەن كېلىمەن ئەمما

چىمەنلەرنى قىلىپ بايانداز.

قار ياغماقتا لەپىلدەپ، ئاق قار...

مەن ئاقلايمەن ئەمما

ئاڭلاپ - ئاڭلاپ قانماي بىر كۆيىش -

ئايىقىم ئاستىدا

سايىرىدۇ بۇيۇل!

سەلەر سۇنجان، سۇناي

مەنمۇ جام....

باتۇر روزى

ئوسا يەرلەر ئۈيۈپتۇ تۇتاش،

تەكەنلەرگە يامرىماقتا ئەم؛

بەلباغ - بەلباغ ئۈرۈپتۇ قۇياش.

بېرىپ يەرگە تەبەسسۇم شۇ دەم.

چانا ھەيدەپ كەلگەنچە بىشىر قىز

ئۆتۈپ كەتتى سۈركىمەپ قىل-پال؛

ئۇ دالامنى ئايلىمىپ تېز-تېز،

زەڭگەر زەڭدە ھەل بەردى دەرھال.

قاپتالاردا يامرىمىپ سادا،

تۆمۈر تۇمشۇق چوقۇلار ئورمان؛

ئۇمۇ بىزدىن بولىدۇ جۇدا،

زەڭگەر چۈشلەر كۆرمەيدۇ ئىنسان،

تەبىئەت گاھ ياسىداق ئايۋان.

كەيمە تازغا ئوخشايدۇ كاشى،

ئۇ ھېچكىمگە بولالماي ماكان،

ۋە ھېچكىمنىڭ تەمس پاداشى

دوستلار، دوستلار كۆڭلۈڭلار بەھ كەلە،

سىقار ئاقماق تۇرماق، ئالەم!

ئۇ تۇزۇمەن ھەرىتان ھەزىنلەرگە

ئۇ ياسايدۇ مېلىيونلاپ ھاۋەم.

ئەي، تەبىئەت، سەن شالاق، رەھباز،

كۈل كۆرۈلدۈڭ بولغاچ دوستلار ساز؛

دوستلار، دوستلار كېلىڭلار بۇەق،

بەدەشقانغا بولاي ئايانداز،

يادانمىسۇن رەھەتلىك ئاتام،

ھاتەملەرگە ئەمەس كۆڭلۈم جاي؛

سەلەر سۇنجان، سۇناي مەنۇجام،

ئىچمە - ئىچ مەي!

ئىچمە، ئىچمە چاي.

يۇلتۇز قەبرىسى

پەرھاد ئىلمىياس

ھارغىن كېچە...

چاقنىدى بىر ئىز

يىراق كۆكتە ئۈنۈم، ئۈمىدىمىز.

چاقناپ ئۆتتى ئاداقى تەشقى،

ئاقار يۇلتۇز

قالدى لېكىن كۆكتە قەبرىمىز...

2

تەشۋەشلەنگەن يۇلتۇزلار

ئۇزاق-ئۇزاق ئىبادەت قىلىپ،

ئۇخلاپ قالدى كۆز يۇمۇپ.

بۇلۇتلاردىن سېلىپ باشقا ئاق،

ئاي ئۇپۇققا پاتىنى مۇڭلىتىپ.

ئۇخلايمىدىم،

مۇڭلايمىدىم،

ئوت ئىچىدە پاتىنىم تولىمىنىپ.

توۋلىمىدىم،

ھەي! —

ئاقلا، ئاقلا، ئاسان تەڭرىسى،

كەڭ ئاسماننى ئىلىمگەن كۈمبەز،

كۆكۈم بولسۇن ئۇنىڭ قەبرىسى.

ئىككى شېئىر

ئەزىزى

ئالەم پوقمىسا....

ئالەم كېزىپ ئىزدەنگەن بېشى،

پوقاپ كەتسە بىخەتەر تۇقۇمدىن.

ھېچ كەپ ئەمەس ئالەم پوقمىسا،

تېپىش ئاسان كۆز قارچۇقۇمدىن.

جاۋاب سادا

مەن ھاياتقا ئېمىلەر بەردىم،

ھاياتقا ئېمىلەر بىردىم؛

ئاخشا قىلىپ توۋلىمام بۇنى،

سادا سادا ئالەم قار كەلدى.

كۈتۈش

ئادىلجان تۇنىياز

ئورماندىكى خىلۋەت بۇلاق بويىدا،

شىلدەردە يادۇ ئەقىدىنىڭ ئاخشىسى.

ئاقلىنىدۇ چاتقاللىقنىڭ ئىچىدىن،

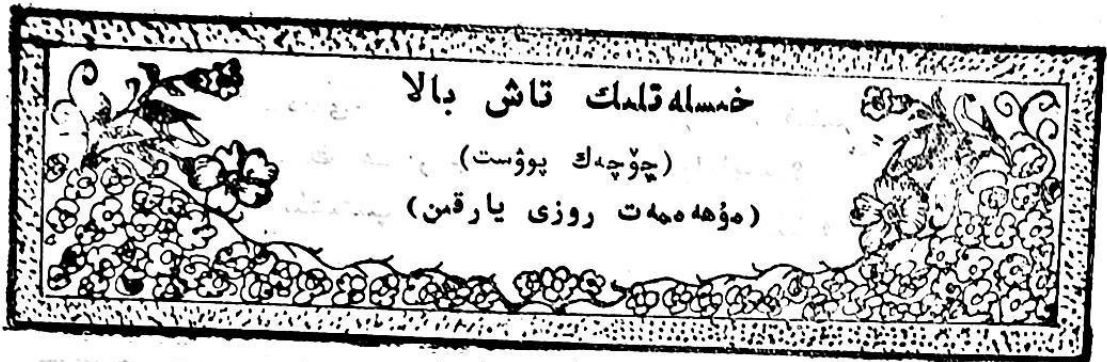
كېمەنە كىنىڭ يول تاپالماي قاخشىشى.

كۆڭۈل ئۇخلار، ئۆز كىشىدە دەرھاننىڭ

چۈپ سايىلەر قول سىلكىشەر يىراقنىڭ.

ھىجران بىلەن داۋالغۇسا دولقۇنلار،

كۆڭۈل ئۇنى قۇچاقلەيدۇ يىراقنىڭ.

خىمىلە تىلىك تاش بالا

(چۆچەك پوۋست)

(مۇھەممەت روزى يارقىن)

(بېشى ئۆتكەن ساندا)

قاچقۇن

رىچارد چۈشكۈرتۈش دورىسىنى پۇراپ تۇرۇپ باغلاقلىق تاش بالىغا كۆلۈپ تۇرۇپ سۆزلىدى.

— بىز تونۇشۇۋالايلى، مېنىڭ ئىسمىم رىچارد، ناھايىتى مۇلايىم ۋە مېھرىبان ئادەممەن. — يالغان، سەن مېھرىبان ئادەم بولساڭ نېمىشكە مېنى باغلاتقۇزسەن، — تاش بالا قەتئىيلىشىپ سۆزلىدى.

— ياق، ياق، سېنى باغلاتقۇزغان مەن ئەمەس، ئۇ باشقا ئادەم، كېيىن بىلىسەن. رىچارد چۈشكۈرۈشكە تەييارلىنىپ چىرايىنى پۈرۈشتۈردى. ئەپسۇسكى چۈشكۈرۈلمىدى. ئۇ بۇرغىغا يەنە دورىنى يېقىمىن ئىكەنلىكىنى، تاش بالا ئۇنىڭغا غەزەپ بىلەن مۇراجىئەت قىلدى.

— مېنى قويۇۋەت، مەن كېتىمەن!

— كېتىمەن؟ نەگە كېتىمەن؟

— مومام يالغۇز قالدى، مومامنىڭ

قىشىغا كېتىمەن.

— مومامنىڭ قېشىغا كېتىمەن؟!... ھە

... ھە... ھە... پېچۇش، مۇنداق دېگىن، ھەپ

چۈش. تاش بالىنىڭ موممىسى ھەرقاچان

تاش بولىدىغۇ دەيمەن... ھەپچۈش.

تاش بالىنىڭ ئەتراپىدىكى رىچارد

نىڭ ئىككى ئادىمى رىچاردنىڭ مەسخىرى

سىدىن ھوزۇرلىنىپ قاققاهلاپ كۆلدى.

تاش بالا غەزەپ بىلەن رىچاردقا ھۇماي

دى - دە، كەينىگە بۇرۇلۇپ ئىشىككە يۈ-

گۈردى. رىچاردنىڭ ئىككى ئادىمى دەر

ھال كەينىدىن بېرىپ تاش بالىنى تۇتۇۋالدى.

— سەن يېۋاش بول، - دېدى رىچارد

ئورنىدىن تۇرۇپ، - سەن كېيىنكىگە كىر-

سەڭ، سېنى باغلاقتىن ئازاد قىلىمەن.

تاش بالا ئۈندىمىدى.

— قانداق، ئىككىمىز كېلىشۋالامدۇق؟

...

رىچارد مۇرىسىنى قىسىپ قويۇپ سۆ-

زىنى داۋاملاشتۇردى.

— مەن سېنى ھېچنەرسە قىلمايمەن،

پەقەت دۇنيانى ساياھەت قىلغۇزمەن.

لىكىن سەن نەي چېلىپ، كۆكۈش نۇر

چاقنىتمىلىپ بېرىشكىملاۋەدە بېرىسەن، قانداق؟

ئىشىكى ئېچىلىپ رىچاردنىڭ خىمى-

مەتچىسى چارلىز كىرىپ كەلدى. ئۇ

رىچاردنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلاپ:

— ھاپىز باي كەلدى، - دېدى.

رىچارد ئالمان - تالمان تاش بالىنى

تۇتۇپ تۇرغان ئىككى ئادەمگە شەرەت

قىلدى، ئۇلار تاش بالىنى ئېلىپ چىم-

قىپ كەتكەندىن كېيىن رىچارد چارلىزغا:

— تاش شۇمتەك ناھايىتى ياۋۇزكەن،

ئۇ قېچىپ كەتمەسۇن، ئۇنى ساندۇققا

سېلىپ، ساندۇقنىڭ ئۈستىنى مەخ-

لىمۇبىتىڭلار، ئاندىن مېڭىش تەييارلىقىنى

ئىشلەڭلار، قاراڭغۇ چۈشكەن ھامان يولغا

چىقىمىپ كېتىمىز، - دېدى.

چارلىز رىچاردنىڭ ھەر جۈمە سۆزىگە باشلىشىمىپ:

بولمىدۇ، خۇپ، - دېدى.

رىچارد ئاخىرىدا:

ھاپىز باينى مېنىڭ قېشىمغا كىرگۈزۈپتىڭلار، ئۇنتۇما، ئىشى شۇنداق توغرىلىنىمىدۇ، - دەپ بىۋىرۇق قىلدى. چارلىز ئالدىراپ تېنەپ چىقىپ كەتتى. ھايال ئۆتمەي ھاپىز باي كىرىپ كەلدى.

ئوھ-وي دوستۇم، - دېدى رىچارد خۇشخۇيلۇق بىلەن، - سىز بىلەن كۆرۈشكەنلىكىمىدىن ناھايىتى خۇشالمەن.

رىچارد خېنىمىلارنىڭكىدەك ئىنچىكە قوللىرىنى ھاپىز بايغا سۇندى.

سالامەت تۇرۇپسىز رىچارد ئەپەندى؟ ئۇلار يالغاندىن كۈلۈشۈپ قول ئېلىشتى.

ھاپىز باينىڭ ساپاندىك قوللىرى رىچارد ئەپەندىنىڭ مائەۋقەتكە قوللىرىنى ئافرىتىمەۋەتتى بولغاي، ئۇنىڭ چىراغى كۈلۈكىدىن يىغىغا ئۆزگىرىۋاتقان ئادەمنىڭكىدەك كۆڭۈلىمىز كۆرۈندى.

كۆرگەنلا نەرسىنى قامىلاپ ئالىدۇ.

خان قوللىرىنىڭىز نېمە مەدەڭەن ئالمايمى، ھە؟! - دەۋەتتى رىچارد ئەپەندى قىساقىنى تارتىۋېلىشقا ئالدىراپ.

ئەلۋەتتە، شۇ قوللاردىن ئامەتلىگەنلىكىمىزنى ئۇنتۇپ قالمايسىز، - دەپ رىچارد ئەپەندى.

ئۇلار يەنە بىر ھازا يالغان كۈلۈشتى، ئاندىن ئورۇندۇقلاردىن جاي ئېلىشتى.

شۇنداق قىلىپ يەنە ئىككى مىڭغا رازى بولمايسىز؟

رىچارد ئۇزۇن ۋە توم، رەڭگى قاراسىمىگارسىنى چىقىرىپ ئۇنىڭغا ئوت تۇتاشتۇر-غاچ يەر ئاستىدىن ھاپىز بايغا قارىدى.

يوقسۇ رىچارد ئەپەندى، سودىمىز سودا بولسۇن، گېنىمىز گەپ.

تاش بالىنى سىز تاپقىنىمىز بىلەن ئۇنى ئەكىلىشكە مېنىڭ ئادەملىرىمىزنىڭ ياردەملىشىشكە ئىمكانىيىتى ئۇنتۇپ قالماڭ.

بىلىمەن، بىلىمەن جانابى رىچارد ئەپەندى، سىزنىڭ كىشىلىرىڭىزنى مەن باشلاپ ئاپارمىسام ئۇلار نەدىن تاپالايتتى.

ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر مەھەل جىمىلىق ھۆكۈم سۈردى. بىر بىزەڭ چىۋىن ئۇلارنىڭ بېشىدا گىزىلىداپ ئۇچۇپ بېرىپ، رىچارد ئەپەندىنىڭ يۈزىگە قونسا، بىردەم ھاپىز باينىڭ يۈزىگە قوناتتى. ئۇلار زېرىكمەستىن قولى بىلەن يۈزىنى قورۇيتتى.

ئىسمىپ كەتكەنسەز، - دېدى رىچارد بىر چاغدا جىملىقنى بۇزۇپ، - دېرىزىنى ئېچىۋاتاي.

رىچارد بېرىپ دېرىزىنى ئېچىۋەتتى. ھۈپپىدە سالقىن شادال كىرىپ دېرىزە پەردىلىرىنى يەلپىدى. رىچارد غەرىبىتىكى ئېگىز تاغلار ئارقىسىغا يېتىۋاتقان قۇياشقا بىر ھازا تىكىلىۋېلىپ ھاپىز بايغا مۇراجىئەت قىلدى.

ئۇسسىغانسىز باي ئەپەندى، بىر-ئاز چاي ئىچەيلى.

ئاز چاي ئىچەيلى.

ئاز چاي ئىچەيلى.

ئاز چاي ئىچەيلى.

ئاز چاي ئىچەيلى.

ئاز چاي ئىچەيلى.

ئاز چاي ئىچەيلى.

ئاز چاي ئىچەيلى.

ئۇ بېرىپ ئىشىكنى ئاچتى - دە:
 - چارلىز، چارلىز، - دەپ توۋلىدى.
 - نېمە ئىش خوجايىن، - سورىدى
 چارلىز بىر ئۆيدىن چىقىپ.
 - چاي ئەپكىر، بىز ئۇسسۇدۇق.
 رىچارد جايغا كېلىپ ئولتۇردى.
 - جانابى رىچارد ئەپەندى، - دېدى
 ھاپىز باي رىچاردنىڭ تايىنىسى
 يوق ئىشلار بىلەن ۋاقىتنى سوزۇۋاتقان
 لىقىدىن زېرىكىپ، - ئىشنى ۋاقتىدا بىر
 تەرەپ قىلىۋېتەيلى. مەن يەنە تاقەت
 قىلالمايمەن.
 - نېمىگە ئالدىرايسىز، ھەقاچان
 رىچارد گېپىدىن يېنىۋالىدۇ دەپ ئويلا-
 ۋاتامسىز، بۇ مۇمكىن ئەمەس، مەن دەس-
 لەپتىلا ئۇنىڭغا ئېغىز ئاچقانكەنمەن، ئا-
 خىرى سۆزىمىز شۇنداق بولىدۇ.
 ئىشىك ئېچىلىپ چارلىز پەتنۇسقا
 ئىككى ئىستاكان چاي ئەكىرىپ ئۇلار-
 نىڭ ئالدىغا قويدى - دە، چىقىپ كەتتى.
 - قېنى چاي ئىچىڭ.
 ھاپىز باي رىچاردنىڭ ئونىنىڭ تىل-
 لانى ساق بېرىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ، بىر-
 ھىنلا خۇشال بولۇپ كەتتى، ئۇ ئىستى-
 كانغا قولىنى ئۇزىتىپ:
 - قېنى، قالغان بەشىمىڭنى ئۈستەلگە
 قويۇڭ، - دېدى.
 رىچارد ئىستىكاندىكى چايىنى بىر
 ئوتلىۋېلىپ:
 - ئالدىرىماڭ، گېپىم گەپ، بەرىبىر
 ھەممىنى ئالىمىز - دېدى.

ھاپىز باي چايىنى ئارقا-ئارقىدىن ئوتلىدى.
 رىچارد سومكىنى ئالدى - دە، ئۇنىڭ
 ئاغزىنى ئېچىپ ئۈستەلگە كۆمۈردى،
 تاراڭلاپ چۈشكەن تىللار باينىڭ كۆز-
 لىرىنى چاقنىتىۋەتتى. ئۇ ئىستىكاندىكى
 چايىنى بىراقلا گۈپۈلدىتىپ ئىچىپ بول-
 دى - دە، ئورنىدىن تۇردى.
 - ئۆزىڭىز ساناپ ئېلىۋېلىڭ، - دېدى
 رىچارد سېخىلىك بىلەن.
 باي ئورۇندۇقنى تارتىپ ئولتۇرۇپ
 ساناشقا باشلىدى. ئۇنىڭ قوللىرى شۇ-
 قەدەر چاققان ئىدىكى رىچارد ھەيران
 قالدى. بىراق ساناش ئۇزۇنغا داۋام قى-
 لالامىدى. ھاپىز باينىڭ بېشى ئېغىرلى-
 شىپ، كۆزى يۇمۇلۇشقا باشلىدى. ئۇ
 بېشىنى بىر نەچچە قېتىم سىلكىپ باق-
 تى. لېكىن بارغانسېرى بولالامىدى. ئۇ-
 نىڭ ۋۇجۇدىنى بىر خىل شىرىنلىق تۈي-
 غۇسى قاپلىۋالدى، ئۇ بېشىنى ئۈستەلگە
 قويغىنىمچە ئۇيقۇغا كەتتى.
 رىچارد ئەپەندى شۇ چاغدىلا چوڭ-
 قۇر تىنىۋالدى - دە، سىگارتقا سەرەڭ-
 گە چاقتى ۋە ئۇنىڭدىن بىر نەچچە
 نەپەس كۈچلۈك شۇمۇردى. ئاندىن،
 ھاپىز باينىڭ ئالدىدىكى تىللارنى يى-
 غىشتۇرۇپ قايتا سومكىغا سالدى.
 - ئەخمەق، - دېدى ئۇ ئۆلۈكتەك
 دىرمۇ قىلماي ئۇخلاۋاتقان بايغا قاراپ، -
 ساڭا بېرىدىغان نەدىكى ئونىنىڭ تىللا،
 پېقىر تىللىنى دەپ يىمۇرتۇمۇ - يۇرت
 يۈرۈيدۇ.

رىچارد ھاپىزبايىنىڭ يېنىنى ئاخ-
تۇردى ۋە تىللا قاچىلانغان خالىتىنى
تېپىپ چىقتى. خالىتىنىڭ ئىچىدە رىچارد
ئىلىگىرى بەرگەن بەشمىڭ تىللادىن
باشقا يەنە كىشىلەردىن قاتتى - سوقتى
قىلىپ يىققان پۇللاردىنمۇ خېلى بار
ئىدى. رىچارد كۈلۈمسىرىگەن ھالدا خالىتى
دىكى تىللالاردىنمۇ سومكىسىغا قۇيۇۋالدى.
- خەير - خوش، جانابى باي ئەپەندى
دى، سالامەت بولۇڭ!...

جىلغىدىكى كىچە

چۆللۈكتە تۆگىلەر ۋە ئاتلارغا قوشۇل-
غان ھارۋىلار كېتىپ باراتتى. ھارۋىلارنىڭ
ئۈستىدىكى مەنقۇلاتلار، تۆمۈر قەپەزدە
كى «ئاجايىپ ئادەملەر» گاه سولغا،
گاہ ئوڭغا ئىغاڭلايتتى. رىچارد ئەڭ ئاخىر-
دىكى تۆگىدە شىلەپىسىنى چوڭقۇر كىيىپ
ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئۆز ئى-
لىگە قايتىپ بارغاندىن كېيىنكى گۈزەل
مەنزىرىلەر نامايان بولماقتا ئىدى.

ئەنە، ھەيۋەتلىك چېركوۋلار، ئېگىز
بىنالار، سارايلار، باغچىلار، تاملاردىكى
تاش بالىنى كۆرگەنمە قىلىش ئېلانلى-
رى، ئايىمى ئۈزۈلمىگەن ئۈچرە تىلەر،
«ئاجايىپخانە» دىكى تاش بالىنى كۆ-
رۈۋاتقان بەس - بەس ئادەملەر، بەگزا-
لەر، ئېسىل زادە خېنىملار، گېنىراللار. ما-
تا ئەمدى كارولمۇ كەلدى. ئۇ رىچارد
ئەپەندىگە چوڭ ھۆرمەت بىلدۈردى.
رىچارد ئەپەندىنىڭ نام - شۆھرىتى پۈت-
كۈل شەھەرنى زىل - زىلگە كەلتۈردى...
گويا ئاسماندىن يامغۇردەك تىللا ياغدى...

رىچارد ئەپەندى ئىختىيارسىز ھېچم-
يىپ يۈزىنى ئاسمانغا تىۋىتتى. ئۇنىڭ
يۈزلىرىگە ئۇششاق بىر نەرسىلەر تامچى-
لىدى. ئۇ گويا راستىنلا تىللا چۈشۈۋات-
قاندەك ھاياجانلىق بىلەن يۈزىنى سىلمىۋىدى
يامغۇر ئىكەن. ئۇنىڭ بايىمى خۇشاللىق-
لىرى بىردەمدە نەگىدۇ غايىم بولدى.
ئۇ، تۆگىچىلەرگە ۋاقىرىدى:

- تېز بولۇڭلار، ئالدىمىزدىكى تاغ
جىلغىسىغا كىرىۋالايلى!

تۆگىچىلەر تۆگىلىرىنى تېز مېڭىشقا
مەجبۇرلىدى، لېكىن نەچچە كۈندىن بۇ-
يان ھېرىپ ھالى قالمىغان تۆگىلەر ئې-
رىنچەكلىك بىلەن ئىگىلىرىنىڭ زورغا
پىسەنت قىلمىغاندەك باشلىرىنى ئۇياق -
بۇياققا لىگىشىتىپ قويۇپ، ئاياغلىرىنى
ئېغىر - ئېغىر ئېلىشتى...

رىچارد ئەپەندى زەردە بىلەن تېخىم-
مۇ بەكرەك توۋلىدى:

- گېپىمنى ئاڭلاۋاتامسىلەر، تېز بو-
لۇڭلار دەۋاتمەن، تېز، ھوي چارلىمىز،
مەن ساڭا گەپ قىلىۋاتمەن.
چارلىمىز جىددىيلىشىپ باشقىلارنى
توۋلىدى.

- تېز بولۇڭلار، تېز! خوجايىمنىڭ
بۇيرۇقىنى ئاڭلىمايۋاتامسىلەر!؟

ئۇلار قانچە قىلغان بىلەنمۇ ئاخىر
شىددەتلىك يامغۇرغا قالدى. ئۇلار تاغ
جىلغىسىغا كىرىپ بولغىچە گويا دەرياغا
چۆمۈلۈپ چىققاندەك پۈتۈنلەي سۇ بو-
لۇپ كەتتى. تۆگى، يۈك - تاقلامۇ، قە-
پەزدىكى «ئاجايىپ ئادەملەر» مۇ

بۇنىڭدىن خالى بولالمىدى.

قاراڭغۇ چۈشۈشكە يېقىن يامغۇر توختىدى. غەرب ئۇپقى شەپقە پۈركەندى. رىچارد كېچىنى جىلغىدا ئوتكۈزۈمەكچى بولۇپ، ئادەملىرىگە چېدىر تەييارلاشنى بۇيرۇدى. ھارۋىلاردىن تۆگە، ئاتلار بوشىتىلدى. چارلىز رىچاردنىڭ قېشىغا كېلىپ:

— خوجايىن، تاش بالىنى ساندۇقتىن بوشىتىمىزمۇ قسانداق؟ - دەپ سورىدى.

رىچارد ئەتراپىغا بىر قارىۋېتىپ: — بۇ يەردە بىرەرەسى كۆرۈپ قالماستىن؟ - دېدى.

— بۇ جىلغىدا بىزدىن باشقا كىممۇ بولسۇن دەيمىز؟!

— بوشاتساق بوشىتايلى، لېكىن ئۇ قېچىپ كەتمەسۇن.

— قېچىپ نەگە بارالايتتى. بىر ئازدىن كېيىنلا قەپەزگە سولمۇۋېتىمىز.

— بولمايدۇ، قەپەزدىكىلەر ناھايىتى ياۋايى، ئۇلار تاش بالىغا زەخمەت يەتكۈزۈپ قويۇشتىن يانمايدۇ. ئۇنى چېدىردا قوندۇرۇپ، ياخشى كۆزەتچى قويۇشمىز كېرەك.

— بولىدۇ، دېگىنىڭىزنى ئىمجرا قىلىمىز.

چارلىز ئىككى ئادەمنى باشلاپ، تاش بالى سېلىنغان ساندۇقنى ھارۋىدىن چۈشەردى. دە، تۆمۈر بولتىلار بىلەن ساندۇقنى ئاچتى... تاش بالى ساندۇقتىن چىقىپ، كۆزى

قاراڭغۇلىشىپ، ھېچنەرسىنى كۆرەلمىدى. ئۇنىڭ ماغدۇرسىزلىقتىن بېشى قېيىناتاتتى، بىر چاغدا ئۇنىڭ كۆزلىرىگە ئىمىر - چىمىر بىر نەرسىلەر كۆرۈنگەندەك بولدى. بارا - بارا قەپەزدىكى «ئاجايىپ ئادەملەرنى ئېنىق پەرق ئەتتى - دە، چۆچۈپ كەتتى.

بۇ نېمە ئادەملەردۇ؟ - دەپ ئويلىدى. ئۇ كۆڭلىدە، - ئۇلارنىڭ تەرى نېمانچە باشقىچە،

— ھەي تاش بالى، دەپ خىتاب قىلدى قەپەزدىكى يۇڭلۇق ئادەم بوم ئاۋاز بىلەن، - سەن مەندىن قورقما، بۇ ياققا كەل.

تاش بالى ئۇنىڭ يۇڭلۇق زور بەستىگە قاراپ بېقىپ ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىشقا زادىلا چۈرۈتەت قىلالامىدى - دە، بېشىنى چايقىدى.

— قورقما، - دېدى يۇڭلۇق ئادەم قەپەزنىڭ شادىلىرىنى تۇتقىنىچە، - بۇ ياققا كەل، بىز دوست بولايلى.

تاش بالى دەسلەپ ئارسالدا بولۇپ تۇرۇپ قالدى، كېيىن قەدەملىرىنى ئاستا - ئاستا يۆتكەپ قەپەزنىڭ ئالدىغا كەلدى. يۇڭلۇق ئادەم ئىككى يېنىغا قارىۋېتىپ:

— ئاۋۇ تاشنى ئېلىپ بەر، - دەپ تاش بالىنىڭ پۈتمىدىكى ئادەم مۇشتىدا چىلىك تاشنى كۆرسەتتى. تاش بالى قورقۇپ تۇرۇپ:

— ئۇنى نېمە قىلىمىز؟ - دەپ سورىدى.

نەك بىر سەننىڭ ئىمتائىن يوغان ئادەم بولۇشى، بىر سەننىڭ ئىمتائىن ئېڭىز ئا- دەم بولۇشى، يەنە بىر سەننىڭ قارا تەننىڭ ئادەم بولۇشى، يەنە باشقىلارنىڭ ئىمتائىن پاكار پاپا ئادەم بولۇشى، يەنە بىر سەننىڭ بارماقلىقى ئادەم بولۇشى، سەننىڭ خەسەلەتلىك تاش بالا بولۇشى، ھەممىمىزنى ئۆز ئېلىمىزدىن ئايرىۋەتتى. بىز بەكمۇ بىچارە ئادەملەر بولۇپ قالدۇق...

يۇڭلۇق ئادەم ئەلەم بىلەن چوڭقۇر بىر تىنىپ قويدى. تاش بالىنىڭ كۆڭ- لى بۇزۇلۇپ كۆزلىرىگە ياش كەلدى. ئۇ ئۆزى قورققان بۇ ئادەملەرنىڭ ناھايىتى ياخشى ئادەم ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ، يەردىكى تاشنى ئالدى - دە، يۇڭلۇق ئا- دەمگە بەردى. ئاندىن باشقا قەپەزلىر- نىڭ ئالدىغا بېرىپ ئۇلارغا سولانغان كىشىلەر بىلەن تونۇشتى.

توساتتىن مەيدىلىرى تۈكلۈك، ئۇزۇن چاچلىق ئالۋاستىدەك بىرسى تاش بالىنى: - نەپرى تۇر، - دەپ ئىتتىرىۋەتتى. تاش بالا ئۇنىڭ ئەتراپىدىن يىرىكىگەن دەك ئارقىغا داچىدى. مەيدىلىرى تۈكلۈك ئادەم قەپەزلىكىلەرگە نان تارقىتىپ بېرىشكە باشلىدى. ئۇ يۇڭلۇق ئادەمنىڭ قېشىغا كېلىپ ناننى سۇنۇشىغا يۇڭلۇق ئادەم ئۇنىڭ قولىنى شارقتىدە تارتىپ قەپەزلىرىدىن كىرگۈزدى - دە، تاش بالا ئېلىپ بەرگەن تاش بىلەن ئۇنىڭ بېشىغا ئىككىنى ئۇردى. مەيدىسى تۈك- لۈك ئادەم « ۋايجان! » دەپ توۋلىدى

- سەن ئېلىپ بەرگەندىن كېيىن بىلمەن. - مېنى ئۇرمامسىز؟ - سېنى ئۇرۇشتىن ماڭا نېمە پايدا، سەنمۇ ماڭا ئوخشاش تۇتقۇن تۇرساڭ. - تۇتقۇن؟ - ھەيرانلىق بىلەن چۆ- چۈپ تەكرارلىدى تاش بالا. - سەن ئۆزۈڭنىڭ تۇتقۇن ئىكەنلىكىڭنى بىلمەمسەن؟ ئاۋۇ قەپەزلىرىگە قارا، - يۇڭلۇق ئا- دەم باشقا قەپەزلىكىلەرنى كۆرسەتتى، - ئۇلارمۇ تۇتقۇن، بىز ھەممىمىزنى رىچارد دېگەن بۇلاڭچى دۇنيادىكى ھەر خىل ئۇسۇللار بىلەن تۇتقۇن قىلغان. ئۇنىڭ دۇنيادا بارمىغان ھېچ نەرى قال- مىغان. ئۇ بىزنى دۇنيادىكى چوڭ شە- ھەرلەرگە ئاپىرىپ كۆرگەزمە قىلىپ پۇل تاپىدۇ. ئۇ ھازىر سېنى تاپقانلىقىم- نى بەكمۇ خۇشال. ئۇ سەن بىلەن تېخىمۇ باي بولماقچى.

- ئۇ مېنى ئۆز ئېلىمىدىن ئېلىپ كەتمەكچىمۇ؟ - ئەلۋەتتە شۇنداق قىلىدۇ. - مەن ئۇنىمايمەن، - تاش بالا قەتئىي- لىشىپ سۆزلىدى، - مەن ئۆز ئېلىمىنى بەكمۇ ياخشى كۆرىمەن. - كىممۇ ئۆز ئېلىمنى ياخشى كۆرمەي- ھۇ؟! مېنىڭچە بولسا بۇ تار قەپەزلىر- نى چېقىپ تاشلاپ، بۈركۈتتەك پەرۋاز قىلىپ، ئۆز يۇرتۇمغا كەتسەم دەيمەن. لېكىن ئامال قانچە، مېنىڭ يۇڭلۇق ئا- دەم بولۇپ قېلىشىم، ئاۋۇ قەپەزلىكىلەر-

ۋە كۆزلىرى چەكچىيىپ قەپەز ئالدىغا يىقىلدى. بىردەمدىلا رىچاردنىڭ ئادەملىرى قامچا ۋە پىچاقلارنى كۆتۈرۈشۈپ، قەپەزنىڭ ئالدىغا كېلىشتى، ئۇلار ھۇر-پۈيۈشۈپ، يۇڭلۇق ئادەمنى ئۇرماقچى بولغان بولسىمۇ، لېكىن قەپەزنى ئېچىشقا جۈرئەت قىلالىمىدى - دە، ئامالسىز ئۆز ئادىمىنى ئېلىشىپ كېتىشتى. قەپەز-دىكىلەرنىڭ ھەممىسى خۇشال كۈلۈشتى. رىچاردقا پاقلىرىنى تۈرۈپ، تىترىگەن ھالدا: - ھۇشۇڭنى يىغىۋال، بولمىسا كۆرگىلىمىكىڭنى كۆرۈشمەن، - دەپ تىوۋلىدى، لېكىن قەپەزدىكىلەر تېخىمۇ بەكەرەك ئۈن سېلىپ قاققاھلاشتى. رىچارد چىشىلىرىنى غۇچۇرلىتىپ:

- ۋۇ ياۋايىلار، - دېدى ۋە كەينىگە ئۆرۈلۈپ، چېدىرگە كىرىپ كەتتى. تاش بالا يۇڭلۇق ئادەمنىڭ ئالدىغا كېلىپ مەنئەتدارلىق بىلەن:

- تاغا، ياخشى قىلىدىڭمۇ، - دېدى. يۇڭلۇق ئادەم ناننى ئوشۇتۇپ، يېرىمىنى تاش بالىغا سۇندى. شۇ ئەسنادا رىچارد چېدىردىن چىقىپ تاش بالىنى چاقىرىدى. تاش بالا يۇڭلۇق ئادەمگە:

- تاغا، بۇ نان كۆپ ئەمەسكەن سىز يەڭ، - دېدى ۋە ئاستا كەينىگە بۇرۇلۇپ چېدىرگە يول ئالدى...

چېدىرلارنىڭ ئوتتۇرىسىغا كىچىككىنە ئۈستەل قويۇلغان بولۇپ ئۈستىدە بىرمۇن چە يېمەك - ئىچمەك تۇراتتى. رىچارد

تاش بالىغا: - ئاۋۋال بۇلاردىن يەپ - ئىچىپ، ئاندىن ئۇخلا! - دېدى.

تاش بالا ئولتۇرۇپ تاماقلانمىشقا باشلىدى. لېكىن ئۇنىڭ كاللىسىدا بىر ئامال قىلىپ قېچىپ كېتىش پىكرى ئايلىنىپ يۈرەتتى...

تاش بالىنىڭ ئورنى چېدىرنىڭ باش تەرىپىگە راسلانغان ئىدى. ئاياغ تەرىپىگە رىچارد ئەپەندى ۋە ئۇنىڭ ئىككى ئادىمىنىڭ ئورنى تەييارلانغان بولۇپ، ئۇلاردىن ئۆتۈپ، قېچىپ چىقىش خىسالىلا تەس ئىدى. تاش بالا ئۈندىمەستىن يېرىپ ئۆزىگە راسلانغان ئورۇندا ياتتى. بىر ئازدىن كېيىن رىچارد ئەپەندى ۋە ئۇنىڭ ئىككى ئادىمىمۇ ھارا-قنى بولۇشىغا ئىچىپ، ئۆز جايلىرىغا تەقىلىشتى. چېدىرنىڭ ئىشىكىدە رىچاردنىڭ يەنە ئىككى ئادىمى كۆزەتتە تۇردى.

تاش بالا بۇ قاتمۇ-قات توساقلارنى كۆرۈپ، خېلى بىر چاغلارغىچە قانداق قىلىشىنى بىلمەي قالدى، بىر چاغدا ئىشىكتىكى كۆزەتچىلەر بىر-بىرىگە دۈم-بىسىمنى قىلىپ ئۇيقۇغا كەتتى. چېدىر ئىچى ۋە سىرتىدىن خورەك ئاڭلىنىشىغا باشلىدى. تاش بالا بۇ پۇرسەتنى قولدىن بېرىپ قويماسلىقىنى ئويلاپ، ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ، رىچارد ئەپەندىنىڭ ئاياغ تەرىپىدىن ئۆتمەپ ئۆتۈپ، ئىشىككە كەلدى. كۆزەتچىلەر تاش بالىنىڭ قاچماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى سەزگەندە كىلا قەمىر-

لەشمىپ ، بېشىمنى كۆتۈرۈشتى ، تاش بالا
 يانغا. ئۆتۈۋالدى. كۆزە تېچىلەر ئۇيۇقلۇق
 كۆزلىرى بىلەن ئەتراپقا چالا- بۇلا قاراپ
 قوي-ۋېلا يەنە خورەككە چۈشۈشتى .
 تاش بالا ناھايىتى ئېھتىيات بىلەن ئۇ-
 لاردىن ئاتلاپ ئۆتتى - دە ، قاچتى...
 چىلغا سۈتتەك ئايدىك ئىمدى ، نەدىن-
 بۇ سۇنىڭ يېنىك شىلدىرلىشى ئاڭلىنىم-
 ۋاتاتتى . تاش بالا خېلى ئۇزاق ، تاغ
 ئېغىزىغا كەلگەندە ، بىردىن ئۇنىڭ ئېسى-
 گە قەپەزدىكى كىشىلەر كېلىپ قالدى .
 قەپەزدىكى كىشىلەرمۇ ئازادلىققا تەش-
 نا ئادەملەر ئىدىغۇ؟ - دەپ ئويلىدى تا-
 ش بالا ، - ئۇلارنى قۇتۇلدۇرۇپ قويۇشقا
 بولماسمۇ؟
 ئۇ شۇ ئوي بىلەن كەينىگە ياندى .
 چىدىر ئالدىغا كەلگەندە كۆزە تېچىلەر بىر
 خىلدا ئۇخلىشىۋاتاتتى . تاش بالا قەپەز-
 لەرگە كۆز يۈگۈرتتى . قەپەزلەرنىڭ ئى-
 شىكىلىرى چوڭ قۇلۇپلار بىلەن ئېتىلگەن
 ئىدى . تاش بالا قۇلۇپلارنىڭ ئاچقۇچى-
 نى تاپماقچى بولدى - دە ، كۆزە تېچىلەرنى
 ئاتلىدى ، بىراق كۆزە تېچىلەرنىڭ بىرىگە
 پۇتى تېگىپ كېتىپ ، ئۇلارنى ئوي-
 غىتىۋەتتى . ئۇلار تاش بالىنى كۆرۈپ
 چۆچۈشكەن ھالدا :
 - شۇمتەك ، نەگە قاچماقچىدىڭ؟ - دەپ
 ئۇنىڭ قوللىرىنى قايرىدى . چىدىر دىكىلەر-
 مۇ ئارقا- ئارقىدىن ئويغىنىپ ، ئالمان-
 تالمان ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى .
 - نېمە ئىش ؟ - رىچارد غاراڭ - غورۇڭ
 ئاۋازى بىلەن كۆزە تېچىلەرگە خىتاب

قىلدى .
 - خوجايىن ، - دەپ كۆزە تېچىلەر-
 نىڭ بىرى ، - بۇ قاچماقچى بوپتىمەن ،
 تۇتمەۋالدۇق .
 - نېمە ، قاچماقچى ؟ !
 رىچارد كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ تاش
 بالىنىڭ ياقىسىدىن ئالدى .
 - ياق ، رىچارد ئەپەندى ، - دەپ
 تاش بالا ئىككىلەنمەي تۇرۇپ ، - مەن
 قاچسام قېچىپ كېتەتتىم ، لېكىن قاچمى-
 دىم . مەن چېدىردىن چىققىچە ئۇلار مېنى
 زادىلا تۇيىمىدى ، مەن يىراققا بېرىپ
 نەي چېلىپ كەلدىم . چۈنكى كېچىدە
 نەي چېلىشنى ياخشى كۆرىمەن .
 - نېمە ، نەي چېلىپ كەلدىم ؟
 رىچاردنىڭ كۆڭلى بىردىن يايىراپ
 كەتتى :
 - سىز ئىشەنمەمسىز ؟ ئىشەنمەيسىز ؟
 ھەر كېچىسى مەن بىلەن بىللە بۇلۇڭ ،
 مەن نەي چالىمەن .
 - ئىشەنمەن ، ئىشەنمەن ، - دەپ
 رىچارد قولىنى تاش بالىنىڭ ياقىسىدىن
 بوشىتىپ ، - سەن نەيلا چالساڭ مەن
 سېنى بەخت - سائادەتكە يەتكۈزۈمەن .
 سېنى ھەرگىز قەپەزگە سولمايمەن .
 - ماقۇل ، مەن شۇنداق قىلىمەن .
 رىچارد بىردىن كۆزە تېچىلەرگە ئوۋ-
 لىدى .
 - ۋۇ دۆتلەر ، چىققاندا تۇتماي ، كىر-
 گەندە تۇتۇشتىڭمۇ ، ئاڭلىدىڭلارمۇ ؟ بۇ
 نەي چېلىشقا چىقىپتۇ .
 كۆزە تېچىلەر بىر ھازا سۈكۈتتە تۇرۇپ

بىر - بىرىگە قاراشتى - دە مۇرىلىرىنى قىسىپ قۇيۇشتى .
 تاش بالا جايىغا بېرىپ ياتتى . رىچارد ئەپەندىمۇ كۆڭلى جايىغا چۈشۈپ قايتا يوقىنىغا كىردى ، باشقىلارمۇ بېرىپ يېتىشتى . كۆزە تىچىلەر سىرتقا چىقىپ كەتتى... تاش ئېتىشىغا يېقىن تاش بالا يەنە ئورنىدىن تۇردى ۋە ئاستا رىچارد ئەپەندىنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭ چاپنىنىڭ يانچۇقلىرىنى ئاختۇردى . بىراق ئاچقۇچلار كۆرۈنمىدى ، تاش بالا ئۇنىڭ باشقا نەرسىلىرىنى ئاختۇرۇشقا باشلىدى . ئۇلارنىڭ ئىچىدىن رىچارد ئەپەندىنىڭ تىللىلىرى ، سىنگارلىرى ، دائىم بۇرىغا ئاپىرىپ پۇرايدىغان چۈشكۈرتۈش دورىلىرى چىقتى . تاش بالا تىت - تىت بولۇپ باشقا يەرلەرگە كۆز يۈگۈرتتى .
 بىردىن رىچارد ئەپەندىنىڭ ياستۇقى ئاستىدىكى كىچىككىنە تۇرت چاسا ساندىقچە ئۇنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە تارتتى ، تاش بالا ئۇنى ئېلىشقا قانچە ھەرىكەت قىلىپ باقسىمۇ زادىلا مۇمكىن بولمىدى . قانداق قىلىش كېرەك ؟ تاش بالا خېلى ئويلىنىپ ئاخىر ئامال تاپتى ، ئۇ رىچاردنىڭ چۈشكۈرتۈش دورىسىنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ رىچاردنىڭ بۇنىغا پۇراتتى . رىچارد بىردەمدىلا ئارقا ئارقىدىن چۈشكۈرۈشكە باشلىدى . ئۇ ھەر چۈشكەرگەندە بېشى ياستۇقتىن بىرغېرىش - بىرغېرىش كۆتۈرۈلۈپ كېتەتتى . تاش بالا پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ

ساندۇقچىنى ئېلىۋالدى .
 كۆپ ئۆتمەي رىچارد بەخۇدۇك ئۇيقۇغا كەتتى . تاش بالا ساندۇقچىنى ئېچىۋېتىپ بىر كىچىك خالتا چىقتى . خالتىنى ئېچىپ قارىدى ، دەل ئاچقۇچ ئىكەن . تاش بالا خۇشاللىنىپ ئاچقۇچنى ئالدى . دە ئىشىككە باردى . كۆزە تىچىلەر ئەمدى ئىشىكنى توراپ ئەمەس ، بەلكى چېدىرگە يۆلىنىپ ئۇخلاشماقتا . تاش بالا توساقسىز چىقىپ توپ - توغرا تۆمۈر قەپەزلىرىنىڭ ئالدىغا باردى ۋە بىردىن - بىردىن ئېچىپ ھەممىنى قەپەزدىن چىقىرىۋەتتى . قەپەزلىكلەر تاش بالىنى ئورۇشىۋالدى . ئۇلارنىڭ كۆزلىرىدىن ھەم جىددىيلىك ھەم مىننەتدارلىق ئەكس ئەتتەتتى .
 - رەھمەت ، ساڭا تاش بالا ، - دېدى يۇڭلۇق ئادەم تاش بالىنىڭ قولىنى چىڭ تۇتۇپ ، - بىز سېنىڭ بۇ ياخشىلىقىڭنى ئۆمۈرۋايەت ئۈنۈمىمىز .
 - تېز قېچىڭلار ، - دېدى تاش بالا جىددىي قىلىپ ، - ئۇلار ئويغىنىپ قالمىسۇن .
 - سەنچۇ ؟ - سورىدى يۇڭلۇق ئادەم .
 - مەنمۇ قاچمەن ، ئۆز يۇرتۇمنىڭ گۈزەل دەرياسى بويىدا ئېيىمنى چىلىپ ، مومام بىلەن تىنچ - خاتىرجەم ئۆتمەن .
 ئۇلار خوشلاشتى ، قەپەزلىكى « ئا - جايىپ ئادەملەر » كۈن پېتىشقا قاراپ يول ئېلىشتى . تاش بالا ئۇلارنىڭ قارىشى يۈتكەندىن كېيىن كۈن چىقىشقا قاراپ يۈرۈپ كەتتى ...

قەپەزدىكى ئالمىشىش

گويا ھەيۋەتلىك دولقۇندا كۆتۈرۈلۈ-
 ۋاتقان قارا بوران قۇم - توزاڭلارنى ئۇ-
 چۇرتاتتى، بىر قولىدا ئېتىمنى يېتىملىپ
 بىر قولىدا كۆزىنى توساپ كېلىۋاتقان ھا-
 پىز باي كىرىۋېلىشقا بىرەر دالدىنىڭ ئۇچ-
 رىمايۋاتقانلىقىدىن ناھايىتىمۇ غەزەپلىنىپ:
 — ھەممە بالايى - ئاپەتنى كەلتۈر-
 گەين ئاشۇ رىچارد دېگەن ساختىمپەز
 قاچقۇن، — دەپ ئۇنى تىللايتتى.
 ئۇ شۇ كۈنى ئۇيغۇدىن بېشىنى كۆتەر-
 گەندە تاڭ ئېتىپ مېھمانخانىدا ئۆزىدىن
 باشقا ھېچكىمنىڭ قالمىغانلىقىنى ۋە يې-
 نىدىكى تىللارنىڭ ئوغرىلانغانلىقىنى
 كۆرۈپ ئەلەمگە چىدىماي ساقىلىنى
 يۇڭدۇغىنىچە:

— خەپ رىچارد، سېنى نەدىن بولدى-
 سۇن تاپمىسام ھاپىز بولماي كېتەي، —
 دېگەنىدى. ئۇ شۇ كۈندىن ئېتىم-
 يارەن رىچاردنى ئىزلىپ چەكمىگەن جەب-
 رى - زۇلۇمى قالمىدى. كالىپۇكلىرى يېرى-
 لىپ، سىڭا كۆزلىرى ئېچكىرىلەپ، بىرلىك
 ئېتىدىن چۈشۈپ كەتتى. لېكىن ئۇ زادىلا
 رىچاردنى قوغلاش نىيىتىدىن يانمىدى.
 بىردەم - بىردەم ئۆزىگە «ئونىڭ تىللا»،
 «ئونىڭ تىللا» دەپ مەدەت بېرەتتى،
 ئەمدى بولسا ئۇ مەدەتنىڭمۇ رولى بولماي
 قالدى. چۈنكى ئۇ پۈتۈنلەي ماغدۇرسىز-
 لانغانىدى. ئەگەر ئۇ يىقىلسىلا بوران
 ئۇنى قۇم - توزاڭلار بىلەن كۈمۈۋېتەتتى.
 ئۇ شۇنى ئويلىمىۋېدى، بىردىن ۋۇجۇدىنى

ئۆلۈم ۋە ھەممىسى چىرمىۋالدى. ئۇنىڭ بە-
 دىنى ئىختىيارسىز بوشىشىپ ئاتنىڭ
 چۇلۇۋۇرى قولىدىن چىقىپ كەتتى. ئات
 بېشىنى تولغاپ كەينىگە كېتىپ قالدى.
 ھاپىز باي ئۇنىڭ كەينىدىن قوللىرىنى
 سوزۇپ توۋلىغىنىچە مېڭىۋىدى يىقىلىپ
 چۈشتى. ئۇ ئۆمىلىپ قولىرىنى سوزدى.
 بىراق ئات بىردەمدىلا ئۇنىڭ كۆز ئال-
 دىدىن غايىب بولدى. ھاپىز باي قور-
 قۇنچ ئىچىدە تىزلىنىپ خۇداغا نالە قىلدى.
 — ئۇلۇغ پەرۋەيدىگار، ماڭا رەھىم
 قىل، مېنىڭ جېنىم ئامان قالسۇن. بۇ
 چۆلدە قاغا - قۇزغۇنلارغا يەم بولۇپ كېتىش-
 تىن ئۆزەڭ ساقلىغىن... ئۇلۇغ خۇدا...
 ئۇنىڭ نالىسى بورانىڭ دەشەتلىك ئا-
 ۋازى ئارىسىدا ئاللا قايىقلارغىدۇ كەتتى، بو-
 ران تېخىمۇ كۈچەيمەكتە. قۇم - توزاڭلار ئاس-
 ماننى بىر ئالغان... ھاپىز باي ئەڭ ئا-
 خىرىقى مادارنى ئىشقا سېلىۋېتىپ، بىر
 قەدەممۇ ئىلگىرىلىمەي يىقىلدى...
 ئارىدىن قانچىلىك ۋاقىت ئۆتكەنلىكى
 نامەلۇم. بىر چاغلاردا بوران پەسەيىدى.
 بۇ يەرگە تاش بالا كېلىپ قالدى. ئۇ
 كۆمۈلۈپ كېتىشكە ئازلا قالغان ھاپىز باي-
 نىڭ دۈمبىسىنى كۆردى. ئۇ بىلىمگەنلىك-
 تىن ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ ئۈستىدىكى قۇم-
 لارنى چۈشۈرۈپ ئۇنى تارتىپ چىقتى ۋە ئۇ-
 نى كۆرۈپلا چۆچۈپ كەتتى. ھاپىز باي مۇكۈز-
 لىرىنى ئەلەڭ - سەلەڭ قىلىپ تاش بالىغا
 قارىدى ۋە باشقىچىلا جانلىنىپ كەتتى.
 — سەنمىڭ؟ — دېدى ئۇ خىرقىراپ،

— خۇدا يەتكۈزدى... —
 ئۇنىڭ كۆزلىرى قايتىدىن يېنىمىپ،
 يېرىلغان كالىپۇكلىرىدا كۈلكە پەيدا بولدى.
 — رىچارد نەدە؟ — دېدى ئۇ قولغا
 تايىنىپ ئورنىدىن تۇرۇپ، بىرنەچچە
 سەنتۇرۇلۇپ توختاپ، — سەن... قاندا...
 قانداق قىلىپ قۇتۇلۇۋالدىڭ... ئۇ... ئۇ...
 ئالدامچىدىن؟ ...
 تاش بالا ھېچنەرسە دېمەيلا تېزلا
 يولىغا ماڭدى. ھاپىز باي جىددىيلىشىپ
 ئۆزىنى تاش بالىغا ئاتتى. ئىككى-كەسى
 بىللە قۇمغا يىقىلدى، ھاپىز باي بۇغۇلۇپ:
 — مېنى تاشلاپ نەگە قاچىسەن؟ ماڭا
 رىچارد كېرەك رىچارد، — دېدى. ئۇ شۇ
 تاپتا تاش بالىنى رىچاردنىڭ ئالدىغا
 ئاپىرىپ ئۇنىڭ تىللاتى ئۈندۈرۈۋالماقچى
 بولۇۋاتاتتى، تاش بالا ھاپىز باينى ئىتتە
 تىرىۋېتىپ، ئۇنىڭ قولىدىن يۇلىقۇنۇپ
 چىقتى — دە، يۈگۈردى. ھاپىز باي ئور-
 نىدىن تۇرۇپ تاش بالىنى قولىدىن
 ئۇ گاھ يىتمىلاتتى، گاھ ئۆمىلەيتتى، گاھ
 «توختا!» دەپ ئوۋلايتتى. ئۇ ئاخىرى بىر-
 نېمىلەر قىلىپ، تاش بالىنىڭ يىقىلىپ
 چۈشۈشىگىلا ئۇنىڭغا يېتىشىۋالدى. تاش
 بالا ھاسىراپ تۇرۇپ يەردىن بىر سىقىم
 قۇمىنى ئالدى. دە، ھاپىز باينىڭ كۆز-
 گە چېچىۋەتتى. باي «ۋايىجان!» دەپ
 بىر قولىدا كۆزىنى ئۇۋىلىغان بولسىمۇ
 لېكىن يەنە بىر قولىدىكى تاش بالىنى
 قويۇۋەتتى. شۇ ئېسنادا يىراقتىن بىر-
 مۇنچە قارا-قۇرسلار كۆرۈندى. ھايال

ئۆتمەي بىرنەچچە ئاتلىق ئاتلىرىنى چاپ-
 تۇرۇپ يېتىپ كېلىشتى. ئۇلار رىچارد-
 نىڭ ئادەملىرى ئىدى.
 — تاپتۇق، تاپتۇق! — دېيىشتى ئۇلار
 ۋەھشىلىك يېغىپ تۇرغان كۆزلىرىگە كۈل-
 كە يۈگۈرتۈپ.
 تاش بالا بەكمۇ قورقۇپ كەتتى. لې-
 كىن ھاپىز باي كۆزلىرىنى ئۇۋىلىغىنىچە
 خۇشال بولدى.
 — مەن تۇتۇۋالدىم، مەن تۇتۇۋالدىم،
 — بۇلارنى باغلاڭلار، — دېدى ئاتلىق
 لارنىڭ ئىچىدىكى چارلىز.
 ھايت. ھۇيت دېگىچە ھاپىز باي بىلەن
 تاش بالا باغلاندى. باي قارشىلىق قىلىپ:
 — سىلەر نېمىشكە مېنى باغلايسىلەر؟
 تاش بالىنى مەن تۇتۇۋالدىم، مەن رىچارد-
 نىڭ دوستى! — دەپ توۋلىدى.
 لېكىن رىچاردنىڭ ئادەملىرى قىلىچە
 پەرۋا قىلمىدى، ئۇلار بىر ئاتنى بوش-
 تىپ باي بىلەن تاش بالىنى بىر-بىرىگە
 چېكىپ چېتىپ ئاتقا ئولتۇرغۇزدى. دە،
 ئاتلارنى چاپتۇرۇپ يۈرۈپ كەتتى...
 x x x
 چېدىر ئالدىدىكى يوغان دەرەخكە يۈگۈ-
 لۇق ئادەم باغلانغانىدى. ئۇنىڭ بە-
 دىنىدىن تامچىلىغان قان بەدىنىدىكى قۇيۇق
 يۇڭلارنى قىپ-قىزىل قىلىۋەتكەنىدى.
 رىچارد ۋە ئۇنىڭ مەيدىسى تۈكلۈك، بې-
 شى تېگىلغان بىر ئادىمى نۆۋەت بىلەن
 يۇڭلۇق ئادەمگە قامچا سېلىۋاتاتتى.
 ئەسلىدە قەپەزدىكىلەر قېچىپ كۆپ

خام سوقماڭ -- دېدى رىچارد تەرىنى تۈرۈپ ، -- سىز مېنىڭ ئەسىرىم بولۇپ قالدىغىنىڭىزنى ئويلاپ باقمىغان بولغىنىمىزنىڭمۇ ؟ !

-- نېمە دەۋاتىسىز ، جانابى رىچارد ئەپەندى ؟ -- دېدى ھاپىز باي باغلاق پېتىمچە ، -- سىز مېنى مەس قىلىپ قويۇپ كەتتىڭىز بىلەن تاش بالىڭىز يەنە مېنى ئىززەت دەپ تاپتى . بىراق مەن دوستلۇق ئۈچۈن ئۇنى سىزگە ئېلىپ كېلىۋاتقىنىمدا ...

-- بولدى ، بولدى ، -- رىچارد ھاپىز باينىڭ سۆزىنى بۆلۈپ تاشلاپ يېنىدىن سىزگە كىرىپ چىقىرىپ ئۇنىڭغا سەرەڭگە ياقىتى ، -- سىزنىڭ مېنى قوغلاپ كېلىۋاتقانلىقىڭىزنى كىم بىلمەيدۇ . ھاپىز باي ئۇنىڭغا قاتتىق تەگمەكچى بولدى ، يۇ ، لېكىن ئۆزىنىڭ تېخىمۇ باغلاقلىق تۇرغانلىقىنى ئويلاپ نىيەتتىن ياندى .

-- رىچارد ئەپەندى ، سىز بىزنىڭ دوستىمىز ئۈچۈن سۆزلەيتتىڭىز ، ئەگەر كېيىنكى راسىتلا بولسا مېنى يېشىۋېتىمەڭ . -- يېشىۋېتىمەڭ ؟ -- رىچارد قاھقارلاپ كۆلدى ، -- نېمە دەپ جۆلىمۋاتىسىز باي ئەپەندى ، بىلەنسىز ، سىزنى تىرىك قورقۇش مەن ئۈچۈن خەۋپ .

-- نېمە دەۋاتىسىز ، ... سىز ... سىز ... باينىڭ كۆزلىرى چاچراپ چىقىپ كەتتى ، كۈدەك بولۇپ ، ئۇنىڭدىن غەلىتە ئوتتۇرىغا چاقناپ كەتتى . رىچارد شېرىكلىرىگە شەرەت قىلدى . ئىككىيلەن ئۇنى تاش

بارمايلا تاڭ ئېتىپ قالدى . دە ، ئارقىدىن رىچاردنىڭ ئادەملىرى قوغلاپ كېلىپ قالدى . بۇنى كۆرگەن يۇڭلۇق ئادەم باشقىلارنى قاچۇرۇۋېتىپ ئۆزى بىر تۆپەلىكىگە چىقىپ رىچاردنىڭ ئادەملىرىگە تاش ئاتىدى . بىر مەھەل كەسكىن ئېلىشىشتىن كېيىن رىچاردنىڭ ئادەملىرى ئۇنى تۇتۇۋالدى .

رىچارد غەزەپلىنىپ يۇڭلۇق ئادەمنىڭ بەدىنىدىكى يۇڭلارنى يۇلۇشقا باشلىدى : -- ئېيتىمىن ، ئېيتىمىن ؟ تاش بالا قاياققا قاچتى ، باشقىلار قاياققا قاچتى ! يۇڭلۇق ئادەم ناھايىتى ئازابلاندى . لېكىن ھېچنەرسە دېمىدى . رىچارد تېخىمۇ ئەسەبىيلىشىپ يېنىدىن پىچاقنى چىقاردى . دە ، يۇڭلۇق ئادەمنىڭ بەدىنىنى تىلماقچى بولدى ، دەل شۇ پەيتتە دۈپۈرلىگەن ئات تىۋىشى ئاڭلاندى ، رىچارد ۋە ئۇنىڭ ئادىمى دەرھال كەينىگە قايرىلدى . يۇڭلۇق ئادەمگە گويا بىرنەرسىدىن ئەندىشە قىلغاندەك كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ يولغا تىكىلدى .

ھايال ئۆتمەي تاش بالا بىلەن ھاپىز باينى تۇتۇپ قايتقان رىچاردنىڭ ئادەملىرى يېتىپ كەلدى . تۇتقۇنلار ئاتتىن چۈشۈرۈلدى ، تاش بالا بىلەن يۇڭلۇق ئادەمنىڭ كۆزلىرى ئۇچراشتى . دە ، ئەھۋالنى چۈشىنىشتى . رىچارد تاش بىراق بالىنى كۆرۈپ ناھايىتى خۇشال بولدى . ھاپىز باينى كۆرۈپلا ئەرۋاھى ئۇچتى . -- ھۆرمەتلىك باي ئەپەندى ، سىز چوتتى

بالىدىن ئاجرىتىپ تىزلىنىۋېرىدى.

— رىچارد سەن ... — باي بۇغۇلۇپ سۆزلىدى، — سەن ياخشىلىققا يامانلىققا قىلىساڭ خۇدا جاڭگىلى بېرىدۇ.

— ھا... ھا... ھا... ئەخمەق، خۇدا كىمىنىڭ جاجىسىنى بېرىدىغانلىقىنى ھا- زىر كۆرىسەن، — رىچارد ئۆز ئادەملىرىگە بۇيرۇق قىلدى، — بۇ ئەبلەخ ئۆز دەرى- گايىغا ۋاقىتىدا بارسۇن، ئۇنى دەرەخگە ئېسىپ ئۆلتۈرۈڭلار!

رىچاردنىڭ بۇيرۇقى بىلەن تەڭلا ئۇنىڭ ئادەملىرى ھاپىز باينى دارىلىدىتىپ سۆ- رەپ نېرىراقتىكى بىر دەرەخنىڭ قېشىغا ئاپاردى ۋە ھايت - ھۇيت دېگۈچە دار تەييارلىدى. ھاپىز باي غەزەپتىن يېرى- لىمپ كەتكۈدەك بولدى، ئۇ قانداقلا قىل- غان بىلەن بەرىبەر ئۆلىدىغانلىقىنى ئويلاپ يەتتى - دە، ئاۋازىنىڭ بېرىنچە تۈۋلاشقا باشلىدى:

— ئالدامچى رىچارد، قاراقچى رىچارد، ئىت نەسلىدىن بولغان بۇلاڭچى رىچارد... رىچارد بۇ ئاھانەتلىك سۆزلەرگە چى- داپ تۇرالماي دەرھال ئۇنىڭ ئالدىغا باردى ۋە قامچىسى بىلەن ئۇنىڭ باش- لىرىغا بىرنەچچىنى ئۇرۇۋەتتى. ھاپىز باي تېخىمۇ ئەسەبىيلىشىپ ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ، رىچاردقا ئېتىلدى. رىچاردنىڭ ئادەملىرى ئۇپۇز - تۇپۇر قىلىپ قېلىپ- قامچىلىرىنى كۆتۈرۈشۈپ ھاپىز باي بى- لەن بولۇپ قالدى.

تاش بالا بۇ پۇرسەتنى قولدىن بەرمەي

دەرھال چېدىرگە كىردى. ئۇ ئۇ- ياق - بۇياققا كۆز يۈگۈرتۈپ رىچاردنىڭ سومكا - سانىدۇقلىرىنى ئۈستىدە تورغان شەمشەرنى كۆرۈپ قالدى - دە، ئۇنى ئې- لىشقا ھەرىكەت قىلدى. بىراق ئۇنىڭ قولى ئارقىغا قىلىپ، بېغىشىدىن باغلان- غىنىنى ئۈچۈن، قانچە قىلىپمۇ شەمشەرنى ئالالمىدى. ئاخىرى ئۇ تۈگۈلۈپ، ئىككى پۇتىنى جۈپلەپ ئىگىپ، بېغىشىنىڭ ئاغ- رىنى كەتكىنىگىمۇ قارىماي قولىنى پۇت- دىن ئۆتكۈزۈپ ئالدىغا قىلدى ... شەم- شەر قولىغا چىقتى. ئۇ يۈگۈرگەنمىچە يۇڭلۇق ئادەمنىڭ قېشىغا كەلدى.

— تاغا بىز قاچايلى، — دېدى ئۇ جىد- دىي قىلىپ.

يۇڭلۇق ئادەم ئالاقىزادىلىق بىلەن رىچاردلارغا قارىدى. ھاپىز باي تېخىچە تىرىكىشىۋاتاتتى.

— تېز بول! — دېدى يۇڭلۇق ئادەم تاش بالىغا.

تاش بالا دەرھال دەرەخنىڭ ئارقى- غا ئۆتۈپ، يۇڭلۇق ئادەمنىڭ باغلىغىغا شەمشەرنى سۈركىدى، يۇڭلۇق ئادەم كۈچەپ بىر - ئىككى قىمىرلىۋىدى، ئاغام- چا شەمشەر تەككەن يەردىنلا ئۈزۈلدى.

ئۇ چاقمىچە ھاپىز باي دارغا ئېسىلىپ، كۆزلىرى ئادەمنىڭ تېنىنى شۈرگەندۈرگۈ- دەك دەرەجىدە چەكچىيىپ قالغانىدى.

يۇڭلۇق ئادەم ئاغامچىدىن بوشىنىپ، شەمشەرنى قولىغا ئېلىپ، تاش بالىنىڭ باغلىغىنى كەسكىچە رىچارد كۆرۈپ قالدى:

— ئۇنى تۇتۇپ باغلاڭلار ، رىچارد توۋلىم -
 غىنىمچە ئوقتەك ئېتىلىپ ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى
 رىچاردنىڭ شېرىكلىرىمۇ ئاچ قالغان
 بۇرىلەر قوينى كۆرگەندەك يۈگۈرۈشۈپ كې-
 لمىشتى ۋە يۇڭلۇق ئادەمنى قورشىۋالدى .
 يۇڭلۇق ئادەم ئۇلارنىڭ قوللىرىدىكى قام-
 چا ، قېلىچ ۋە پىچاقلارغا شەمشەرنىڭ تا-
 قابىل تۇرالمايدىغانلىقىنى ئويلاپ ، نېرى-
 راقتا تۇرغان ئۇزۇن چۇماقتا يۈگۈردى .
 تۇيۇقسىز ئۇنىڭ دۈمبىسىگە « ۋارس »
 قىلىپ قامچا تەڭدى . يۇڭلۇق ئادەم شۇ
 قەدەر غەزەپكە كەلدىكى ، ئۇنىڭ كۆزلىرى-
 دىن رىچارد ۋە ئۇنىڭ ئادەملىرىنىڭ
 ئۈلۈمئاسى روشەن ئەكس ئەتتى . ئۇ
 چۇماقنى ئېلىپلا دەھشەتلىك چۇقان كۆتەر-
 گىنىمچە ئالدىغا يۈگۈردى ۋە رىچاردنىڭ
 ئادەملىرىنى قوغلاپ يۈرۈپ خۇددى قو-
 ناق سوققانداك ئۇرۇشقا باشلىدى . چار-
 لىز قاتتىق تاياق زەربىدىن يەرگە دۈم
 چۈشتى . ئۇ قېلىمچىنى تاشلاپ قاچماقچى
 بولۇپ بېشىنى كۆتۈرۈشىگە يەنە بىر چو-
 ماق تەڭدى . ئۇنىڭ ئاغزىلىرىدىن بۇل-
 دۇقلاپ قان چىقىپ ، ئوڭىگۈزدەك خارتىلى-
 داپ ياتقىنىمچە قايتا بېشىنى كۆتەرمىدى .
 بۇنى كۆرگەن رىچاردنىڭ ئادەملىرى سا-
 راسىمىگە چۈشۈپ ، تەرەپ - تەرەپكە ئۆزىنى
 تاشلىدى . لېكىن رىچارد دەرەخنىڭ كەي-
 نىمىگە ئۆتۈپلا تاش بالىنى تۇتىۋالدى -
 دە ، سۆرىگىنىمچە ئايپىرىپ تۆمۈر قەپەز-
 گە سولاپ ئىشىكىنى قۇلۇپلىۋالدى . تاش
 بالا توۋلىمى . يۇڭلۇق ئادەم كەينىمگە

ئورۇلدى ، رىچارد چاققانلىق بىلەن ئال-
 يىاق زەربىدىن ئۇجۇقساقان چارلىزنىڭ
 قېلىمچىنى ئېلىۋالدى . لېكىن ئۇنىڭ پۈت-
 قوللىرى غالىلداپ تىتىرەيتتى . يۇڭلۇق
 ئادەم ئۇنىڭغا ئېتىلدى . رىچارد قېلىمچى-
 نى ئۇنىڭ چومىقىغا تۇتۇپ بەردى ، چۈ-
 ماق ئوتتۇرىدىن ئىككى بولۇپ كەتتى .
 رىچاردنىڭ قېلىمچىمۇ تاراڭگىدە قىلىپ
 ئۇچۇپ قەپەزنىڭ يېنىغا چۈشتى . يۇڭلۇق
 ئادەم رىچاردنىڭ گېلىغا قول سېلىۋىدى ،
 رىچارد بېشىنى قاچۇردى . ئۇنىڭ ساقد-
 لى يۇڭلۇق ئادەمنىڭ قولغا چىقىپ قالدى .
 — ۋايىجان ، ۋاي ساقدلىم ! — دەپ توۋ-
 لىدى رىچارد كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ .
 - تاغا ، ئارقىڭىزدىن ئالۋاستى كەلدى !
 — دەپ توۋلىدى تاش بالا بىردىنلا .
 يۇڭلۇق ئادەم ، رىچاردنى قويدۇۋېتىپ
 كەينىگە ئورۇلدى ۋە ئۆزىگە سېلىنىشقا
 تەييارلانغان پىچاقنى كۆردى . ئۇ چەبەس-
 لىك بىلەن ، پىچاق كۆتەرگەن ئەبلەخ-
 نىڭ قولىنى تۇتۇۋېلىپ ، قايرىدى ، ئۇنىڭ
 قولىدىن پىچاق چۈشۈپ كەتتى . يۇڭلۇق
 ئادەم ئەمدى ئۇنىڭ گېلىدىن ئالدى ۋە
 سىقىپ ئۆلتۈرۈپ قويدى ...
 رىچارد قېلىمچىنى ئېلىش ئۈچۈن قەپەز-
 نىڭ قېشىغا كەلدى ، ئۇ شۇنداق ئېگىم-
 شىشىغا تاش بالا كاپلا قىلىپ ئۇنىڭ كو-
 كۈلىمىدىن ئالدى ۋە قويۇۋەتمەي كۈچەپ
 تارتتى . بىر چاغدا ئۇنىڭ قولىدا رىچارد
 نىڭ بىر تۇتام چېچى قېلىپ ، رىچارد
 ئالدىغىلا دۈم چۈشتى . ئۇنىڭ پېشانىسى

بىر چاغدا ئۇ قانغا مېلىنىپ ياتقان چارلىزنىڭ قېشىغا بېرىپ قالدى، ئۇنىڭ يۈرىكى قېپىدىن چىقىپ كەتكىدەك دە. رىجىدە دۈپۈلدەپ سوقۇپ كەتتى .

— خۇدا مېنى ئۆزەڭ ساقلا! — دېدى رىجارد كۆزىنى يۇمۇپ .

— ئاچقۇچ! — دەپ توۋلىدى يۇڭلۇق ئادەم .

رىجارد چۆچۈپ كۆزىنى ئاچتى ۋە يەنە ئۆمىلىپ يۈرۈپ ئاخىر بىر تاش تۈۋىدە تۇرغان ئاچقۇچنى كۆردى .

— بۇ يەردىكەن ، بۇ يەردىكەن! — دېدى ئۇ ئۆمرىدە ئۇشۇتۇمتۇت زور بايلىققا ئېرىشكەندەك ھاياجان بىلەن ئاچقۇچقا ئۆزىنى تاشلاپ ...

رىجارد قەيپەزنى ئاچتى . تاش بالا ئازاد بولدى . ئۇلار قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى .

— تاغا سىز يارلىنىمىسىز ، قان چىقمۇۋاتىدۇ، — دېدى تاش بالا يۇڭلۇق ئادەمگە ئىچ ئاغرىتىپ .

يۇڭلۇق ئادەم رىجاردقا قارىدى ، رىجارد تەمتىرىگىمچە تۇراتتى .

— كىيىمىڭنى سال! — دېدى يۇڭلۇق ئادەم رىجاردقا .

بۇ ، بۇ ، بۇ نېمە ئۈچۈن! — رىجارد تولىمۇ بىچارىلەندى .

— كىيىمىڭنى سال! — يۇڭلۇق ئادەم غەزەپ بىلەن توۋلىدى .

رىجارد قاتتىق چۆچۈپ غال - غال تىرەپ كەتتى - دە ، قارشىلىق بىلدۈرەلمەي كىيىم - كېچەكلىرىنى سالىدى .

يەردىكى تاشقا تېگىپ يېرىلدى ، ئۇ ھوشسىزلىنىپ يېتىپ قالدى .

يۇڭلۇق ئادەم بارغىنىچە قېلىمچىنى ئالدى ۋە ئاتقا چىقتى ، رىجاردنىڭ ئاتلىق قاچقان ئىككى ئادىمىنى قوغلاپ كەتتى ...

بىر چاغدا ئۇ يارىلانغان ھالدا پىيادە قايتىپ كەلدى . ئۇنىڭ ئەزايى - بەدىنىدىن توختىماي قان چىقىۋاتاتتى . ئۇ قەيەز ئالدىدا تېخىمچە قوپالماي ياتقان رىجاردنى پۇتى بىلەن تۈرتتى ، رىجارد كۆزلىرىنى تەستە ئاچتى ۋە يۇڭلۇق ئادەمنىڭ غەزەپلىك چىرايىنى كۆرۈپ دەر-ھاللا كۆزىنى يۇمۇۋالدى .

— تۇر ئورنىڭدىن! — دېدى يۇڭلۇق ئادەم ئۇنى يەنە تۈرتۈپ غەزەپ بىلەن رىجارد بىردىنلا بەدىنىگە سوغۇق سۇ چاچراپ كەتكەندەك ئەندىكەپ ، ئورنىدىن تۇرۇپ ، تىزلاندى .

— مەن جېنىمنى تىلەيمەن ... مەن جېنىمنى تىلەيمەن .

رىجاردنىڭ كۆزلىرى قەلبىدىكى ۋەھىمىنى روشەن ئىپادە قىلىپ ساقىدەك بىر ئورۇندا تۇرمايتتى .

— قەيەزنى ئاچ! — خىتاب قىلدى يۇڭلۇق ئادەم .

رىجارد ئالدىراپ يېنىنى ئاقتۇردى ، لېكىن ئاچقۇچ چىقمىدى .

— بۇ ئۆلگۈر ئاچقۇچ نەگە كەتتى ، نەگە كەتتى ، نەگە چۈشۈپ قالدى ؟ ...

رىجارد پەرىشان بولغىنىچە بىر تەرەپتىن يانلىرىنى ئاقتۇرۇپ بىر تەرەپتىن ئۆمىلىپ يەرنى ئىزدىدى .

تاش بالا ئۇنى ئاۋايلاپ ياتقۇزدى .
 لېكىن كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياش تۆكۈل-
 دى .
 — نېمىشكە يىغلايسىن ؟ بىز ئازاد بول-
 دۇق ، قەپەز رىچاردقا قالدى . ئۇنىڭ
 باشقا ئادەملىرى چاچمىسىنى يېدى . سەن
 ئەمدى خەتەرسىز موماڭنىڭ قېشىغا بې-
 رىپ ، گۈزەل دەريا بويىدا تىنىچ - خاتىرجەم
 ئۆتمەسەن .
 — تاغا ، سىز ... سىز ئۆز يۇرتىڭىزنى ...
 يۇڭلۇق ئادەم كۈلۈمسىرەپ تاش با-
 لىنىڭ كۆز يېشىنى سۈرتتى .
 — يىغلىما ، مېنى خۇش بولسۇن دەپ-
 سەڭ ، نېمىشكىنى چېلىپ بەرگىن ، مەن ئۇنى
 زادىلا ئاڭلاپ باقمىغان .
 تاش بالا يىغلاپ تۇرۇپ نېمىنى قولى-
 غا ئالدى ۋە چېلىشقا باشلىدى . كۆكۈش
 نۇر زېمىنىنى گۈزەللىكىگە پۈركىدى .....
 يۇڭلۇق ئادەم نۇر ئىلىكىدە تاش بالا
 بىلەن ۋىدالاشتى .....
 خۇشاللىق
 شەھەر سىرتىدىكى كۆۋرۈك بېشى با-
 زىرىنى كېسىپ ئۆتىدىغان يولدا ھارۋىلىق-
 لار ، ئېشەكلىكلەر يولنى تۈرۈۋالغان ئا-
 دەملەرنى پۈش - پۈشلەپ كېتىۋاتاتتى . لەم-
 پىلىك ئاشخانا ۋە چايخانىلارنىڭ ئالدى
 خېرىدارلارغا قارىغاندا ، پاراڭچىلارغا تول-
 غانىدى .
 تاش بالا بۇ يەرگە ناھايىتى ئۇس-
 ساپ يېتىپ كەلدى ، ئۇنىڭ قىزىقىشى بىر
 پىيالە چاي ئىچكۈسى بار ئىدى . بىراق
 يېنىدا چاي ئېلىپ ئىچكىدەك بىر تىمىنىمۇ

— قەپەزگە كىر !
 — ھە ، قەپەزگە ؟ !
 يۇڭلۇق ئادەم ئۈندىمەستىن ئۇنىڭ
 كۆزلىرىگە تىكىلدى . رىچارد ئۆزىنى يو-
 قىتىپ قويدى . ئۇ قانداقلارچە قەپەزگە
 كىرىپ كەتكەنلىكىنىمۇ بىلمەي قالدى ، ئى-
 شىك تاراڭگىدە قىلىپ تاقالدى ، رىچارد
 تۈۋلۈۋەتتى .
 — مېنى قويۇۋېتىڭلار ، مېنى چىقىرىۋېتىڭ-
 لار ، مەن ... مەن بارلىق بايلىقىمنى بېرى
 ... ئۈنۈمنىڭ تىللا ، يۈزۈمنىڭ تىللا ...
 يۇڭلۇق ئادەم ئاچقۇچقا بىر قارىۋېتىپ ،
 نەگىدۇ ، بىر ياققا چۆرۈۋەتتى . رىچارد-
 نىڭ كۆزلىرى بىردىنلا ئۆلۈك ئادەمنىڭكى-
 دەك نۇرسىزلىنىپ كەتتى .
 — مېنى بۇنداق تاشلاپ قويغىچە ئۆل-
 تۈرۈۋېتىڭلار ، ئۆلتۈرۈۋېتىڭلار !
 رىچاردنىڭ ئاۋازى تاغ جىلغىسىدا ئە-
 كىس سادا پەيدا قىلدى . يۇڭلۇق ئادەم
 تاش بالىغا كۈلۈمسىرەپ قارىدى ، ئۇنىڭ
 كۆزلىرىدىن ھالىسىزلىنىۋاتقانلىقى بىلىنىپلا
 تۇراتتى .
 — تاغا ، سىز ، سىز ...
 — يۈر ، مەن سېنى ئۈزۈپ قوياي .
 يۇڭلۇق ئادەم تاش بالىغا ھەمراھ
 بولۇپ ماڭدى . تاش بالا بىردەم - بىر-
 دەم ئۇنىڭ كۆزلىرىگە قاراپ قوياتتى .
 بىر چاغدا يۇڭلۇق ئادەم بولالماي قالدى .
 تاش بالا ئۇنى يۆلىۋالدى . ئۇلار بىر
 ئېرىق بويىغا كەلگەندە :
 — مېنى ياتقۇزۇپ قوي ، — دەپدى يۇڭلۇق
 ئادەم ئارانلا .

پۇلى يوق..... ئۇ بىر دەم تۇرۇپ باقتى. كېيىن چايچىغا بىرنەمە دېمەكچى بولۇپ تەمىشلىشىگە، پاراڭچىلارنىڭ بىرىسى ھاپىز باي ئۈستىدە سۆزلەپ قالدى. — شەھەردىكى ھەممە ساتارمەنلەر ئۇ زالىم باينىڭ يوقالغانلىقىدىن ناھايىتى خۇشال كەن، بىراق پادىشاھ ئەسكەر چىقىرىپ ئۇنى ئىزدەۋېتىپتۇ..... —
 — ئۇنى ئىزدەپ نېمە قىلىدىكەن، — سو-رىدى مەيدىسى ئۇچۇق ئورۇقراق بىرىسى. — نېمە قىلاتتى، تۇتۇپ ئەكىلىپ تاش بالىنى تاپتۇرىدۇ، تاپالمىسا ھۇساۋايدەك زىنداندا ياتىدۇ.

— مۇساۋايمۇ زىنداندىكىمەن؟
 — ھەي... ئۇ راستىنى ئېيتقاندا لىللا ئېشى قىلىدىغان توغرا نىيەتلىك ئادەم ئىدى. پادىشاھمۇ چېكىدىن ئاشۇرۇۋەتكىلى تۇردى، ئەسلىدە ئۇ تاش بالىنى تاش پېتىدە ھاپىز بايدىن ئەپتىكەن، پادىشاھ تاش بالىنى تاپالماي ئاخىرى گۇمانلىق دېيىلگەنلەرنى ھەتتا تاش بالىنى كۆردۈم دەپلا قويغانلارنى... ھەممىسىنى تۇتۇپ سولغىلى تۇرۇپتۇ. شۇ قاتاردا مۇساۋاي مۇ تۇتقۇن بوپتۇ، ئۇ تاش بالىنى قايتا كۆرمىدىم دەپ قەسەم ئىچسىمۇ پادىشاھ ئېشىنەپتۇ.....
 — بۇ تاش بالا دېگەن نەرسە يۇرتقا بالايى - قازا ئېلىپ كەپتۇ - دە...؟!
 — بىچارە مۆمىنلەر زىنداندا نېمە كۈنلەرنى كۆرۈۋاتقاندۇ؟! .....
 ئۇلار يەنە نېمىلەرنىمۇ دېيىشتى، لېكىن ئۇلارنىڭ كېيىنكى سۆزلىرى

تاش بالىنىڭ زادىلا قۇلىقىغا كىرمىدى. ئۇنىڭ ئېسى - يادى پادىشاھ تۇتقۇن قىلغان بىلگۈنە كىشىلەردە قالدى، ئۇ چاي ئىچىشنىمۇ ئۇنتۇدى. دە، دەرھال يولغا چۈشتى ۋە توپ - توغرا پادىشاھ ئوردىسىنىڭ ئالدىغا باردى.
 ئوردا ئالدىدا قاتمۇ - قات نۆۋكەرلەر تۇراتتى. ئۇلار تاش بالىنى ئوردا دەرىۋازىسىغا يېقىنمۇ كەلتۈرۈشمىدى. تاش بالا ئاخىر: — مېنى كىرگۈزۈۋېتىڭلار، مەن پادىشاھ ئىزدىگەن تاش بالا بولىمەن، — دېدى.
 نۆۋكەر بېشى تاش بالىنىڭ سۆزىگە ھەيران بولۇپ ئۇنىڭ ئۈستى - بېشىگە قارىدى ۋە تاش بالىنىڭ ئۈستى - بېشىدىكى توپا - چاڭلارنى كۆرۈپ قاھىلاپ كۈلدى، ئاندىن: — شۇمتەك، كىمنى ئەخمەق قىلماقچىمەن، ساڭا ئالدىنىدىغان ئادەم يوق، ماڭ بېرىپ ئويۇنسىڭى ئوينا، — دېدى.
 تاش بالا قانداق قىلىشىنى بىلمەي بىردەم تۇرۇپ قالدى. نۆۋكەر بېشى ئۇنىڭغا قەزەپ بىلەن خىتاب قىلدى.
 — ھەي ھاڭۋاقتى، نېمىگە قاراپ تۇرىسەن، مەن سېنى كەت دەۋاتىمەن، زىنداندا ياتقۇڭ بارمىدى - يە؟!
 تاش بالا بىردىن جانلىنىپ كەتتى.
 — ھە، مېنىڭ زىندانغا كىرگىم بار، مېنى ئەكىرىپ قويۇڭلار!
 نۆۋكەر بېشى تاش بالىنى چوقۇم كالىمى ئايلىنىپ قالغان ساراڭ بولسا كېرەك دەپ ئويلاپ قالدى. دە، ئۇنى

چاپسانراق كۆزدىن يوقىتىش ئۈچۈن نۆۋ-
 كەرلەرگە: — بۇنى يىراققا ئاپىرىۋېتىڭلار، — دەپ
 بۇيرۇق قىلدى. نۆۋكەرلەر شۇ زاماتلا
 بالىنىڭ تىمىرلاپ قارشىلىق قىلغى-
 نىمىمۇ قارىماي ئۇنى كۆتۈرۈپ نېرىراقتى-
 كى بىر ئۆستەڭنىڭ ئۈستىگە ئاپىرى-
 ۋېتىپ كېتىپ قالدى.
 تاش بالا ئورنىدىن تۇرۇپ يەنە ئور-
 دا تامان ماڭدى. ئۇ يولغا چىقىشىغا
 يىراقتىن كۆتۈرۈلگەن چاڭ - توزاڭلارنى
 كۆردى. ئۇ دەرھال ئۆزىنى چەتكە ئال-
 دى. ھايال ئۆتمەي ئۇنىڭ ئالدىدىن
 ئاۋۋال ئاتلىق لەشكەرلەر، ئاندىن لەش-
 كەرلەر ئادەم تۇتۇپ ئېلىپ ماڭىدىغان
 تۆت - تەرىپى شادىلىق ئۈچ ئات قوشۇل-
 غان ھارۋا، ئاخىرىدا يەنە ئاتلىق لەش-
 كەرلەر، ئەڭ ئاخىرىدا بىر توپ خالاپىق
 ئۆتۈشۈپ كەتتى. تاش بالا خالاپىقنىڭ
 تۈپىغا قوشۇلدى.
 كۆپچىلىك پادىشاھ ئوردىسى ئالدىغا
 بىناغاندا توختىماشتى. لەشكەرلەر
 ھارۋىدىن بىر موماينى ئېلىپ چۈشتى.
 تاش بالا ئۇنى كۆرۈپ ئىختىيارسىز:
 — موما! موما! — دەپ توۋلاپ ئالدى-
 غا ئېتىلدى. بىراق ئادەملەر كۆپ بول-
 غاچقا، كىشىلەرنى يېرىپ ئۆتۈپ ئالدىغا
 بېرىشقا مۇمكىن بولمىدى. كىشىلەرنىڭ
 نارازىلىق چۇقان - سۈرەنلىرى ئارىسىدا
 مومايۇ تاش بالىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىيال-
 مىدى.
 لەشكەرلەر موماينى ئېلىپ كىرىشىپ

كېتىشى. تاش بالا چىداپ تۇرالماي
 كىشىلەرگە مۇراجىئەت قىلدى:
 — تاغلار، تاغلار، تۇتقۇن قىلمىغان
 مېنىڭ مومام بولىدۇ، يولنى ئېچىۋېتىڭ-
 لار، مەن ئالدىغا ئۆتۈۋالاي.....
 جامائەتچىلىك ئىچىدە بىردىن غۇل-
 غۇلا كۆتۈرۈلدى.
 — بۇ نېمە دەۋاتىدۇ؟
 — بۇ تاش بالا بولمىسۇن يەنە...
 — ئۇنىڭ ھېچ-يېرى تاشقا ئوخشى-
 مايدىغۇ؟
 — بۇ ساراڭ ئوخشايدۇ...
 — .....
 كىشىلەر شۇنداق دېيىشىدۇ، لېكىن
 يولنى ئۇنىڭغا بوشىتىپ بەردى. تاش
 بالا ئالدىغا ئۆتۈپ دەرۋازىغا يۈگۈردى.
 نۆۋكەرلەر يۈگۈرۈشۈپ كېلىپ ئۇنى تۇتۇ-
 ۋالدى ۋە «بايىقى ساراڭ بالىكىن» دېيى-
 شىپ غەزەپ بىلەن ئۇنى ئىتتىرىپ خا-
 لاپىقنىڭ ئارقىسىغا ئاپىرىۋېتىپ قايتتى.
 تاش بالا يەنە ئالدىغا ماڭدى. نۆۋكەر-
 لەر قېلىپچىنى يالڭاچلىتىپ ئۇنىڭغا ھەي-
 ۋە قىلدى.
 تاش بالا توختاپ قالدى. چۈنكى
 بۇنداق قىلىپ ئوردىغا كىرەلمەيدىغانلىقى-
 غا ئۇنىڭ كۆزى يەتكەن ئىدى. ئۇن-
 داق ئويلاندى، بۇنداق ئويلاندى، بىردىن
 نەي چىلىش ئەھۋالىگە كەلدى. ئۇ نېيى-
 نى چىقىرىپ كالىپۇكامرىغا ئاپاردى - دە،
 پۇلىدى ..... نەيدىن شۇنداق ئاجايىپ كوي
 ياڭرىدىكى يىغىناغان خالاپىقە، نۆۋكەرلەرەۋ
 تاڭ قالدى. چېچىماۋاتقان كۆكۈش نۇر

پۈتكۈل شەھەرگە تەڭداشسىز گۈزەللىك بە -
 خىش ئەتتى . بارلىق كىشىلەر قىلىۋاتقان
 ئىشلىرىنى تاشلاپ ئوردا ئالدىغا ئاقتى ...
 ئىختىيارسىز ئوردا دەرۋازىسى ئېچىپ -
 لىپ شاھ ۋە ئوردا ئەھلى چىقىشتى .
 تاش بالا پەقەت شۇ چاغدىلا نەي چېپ -
 لىشتىن توختاپ شاھ ئالدىغا كەلدى ۋە
 ئەدەب بىلەن شاھقا سالام بەردى ، ئان
 دىن :

— ھۆرمەتلىك شاھى جاھان ، شەپقەت
 قىلىپ مېنى ئادەم قىلىپ ياسىغان مۇسا
 تاغامنى ، مېنى بېتىۋالغان مومامنى ۋە
 باشقا بارلىق تۇتقۇنلارنى قويۇپ بېرىش -
 لىرىنى سورايەن . ئۇلار گۇناھسىز ياخ -
 شى ئادەملەر ، — دېدى ۋە ئۆزىنىڭ بېشى -
 دىن ئۆتكەن بارلىق سەرگۈزەشتىسىنى
 سۆزلەپ بەردى .
 پادشاھ تاش بالانىڭ باتۇرلۇقى ۋە
 ئۆز ئېلىگە بولغان چوڭقۇر مۇھەببىتىدىن
 قاتتىق تەسرلەندى .

— ھەي خىسەتلىك تاش بالا، — دېدى
 پادشاھ خۇزىسەن بولغان ھالدا، — سېنىڭ
 سەرگۈزەشتىڭ يۇرت ئەھلىنىڭ تىللىرىد
 دا داستان بولغۇسى ، مەن سېنىڭ چېك
 كەن جەبىرى - جاپالىرىڭ ئۈچۈن سېنى
 بەختلىك قىلىمەن ، مەرھەمەت ، مېنىڭ
 ئوردامدا مەڭگۈ راھەت - پاراغەتتە ئو -

مۈر سۈرگەيسەن .
 — ئۇلۇغ پادشاھى ئالەم ، — تاش بالا
 تۆۋەنچىلىك بىلەن جاۋاپ قايتۇردى ، —
 سېلىمىنىڭ ئىلتىپاتلىرىغا رەھمەت ، مەن
 ئۆز مومام بىلەن ئۆزۈم ياخشى كۆرىدەن
 خان دەريا بويىدا ياشاشنى خالايمەن ،
 دەريا مېنىڭ ماكانىم ، ئۇ مېنى ۋە ماڭا
 ئوخشاش مەلىيونلارنى ئۆزىنىڭ يېقىملىق
 شاۋقۇنى بىلەن خۇشال قىلىدۇ ، شەرىپەت
 لىك سۈيى بىلەن ياشىنىتىدۇ ... رۇخسەت
 قىلغايلا .....

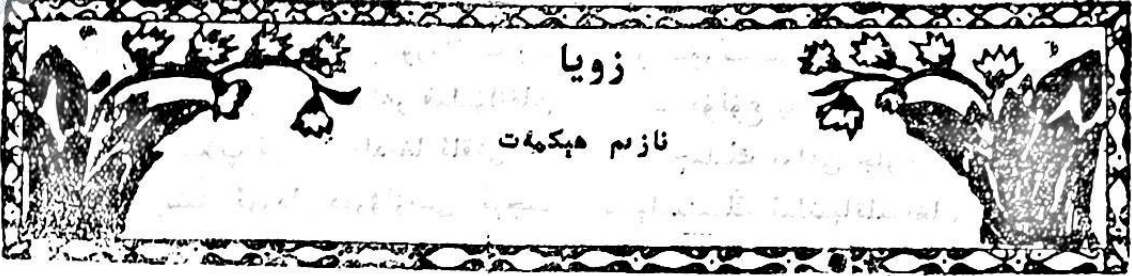
شاھ بالانىڭ سۆزىدىن تېخىمۇ تەسر -
 لەندى . ئۇ تاش بالانىڭ ئارزۇسىغا خىم -
 لاپ ئىش قىلىشنى ئادالەتسىزلىك دەپ
 ھېس قىلىپ ئۇنىڭغا ئىجازەت بەردى ۋە
 بارلىق تۇتقۇنلارنى ئازاد قىلىشقا پەر -
 مان چۈشەردى .....

ئوردا ئالدى تەنتەنىگە چۆمدى ، تۇت
 قۇنلار ئۆز ئۇرۇق - تۇغقانلىرى بىلەن
 خۇشال كۆرۈشتى . تاش بالا بەختلىك
 ھالدا مومامىنى قۇچاقلىدى ، مۇساۋايەمۇ
 تاش بالانى باغرىغا باستى .

يۇرت ئەھلى يولنىڭ ئىككى تەرىپىدە
 تۇرۇپ تاش بالا بىلەن مومامىنى ئۇز -
 تىپ قويدى .....
 دەريا خۇشاللىق ئىلكىدە ئۆركەشلىەيت
 تى ... زېمىن نۇر ئىلكىدە چاقنايتتى ...

زویا

نازیم ھېكمەت

تۈركىيەدىكى ئىشلىرى (داستان)

ئابدۇرۇسۇل ئۆمەر تەرجىمىسى

تۈركىيە خەلقىنىڭ تالانتلىق شائىرى ۋە دراماتورىكى نازىم ھېكمەت 1902 - يىلى تۈركىيەنىڭ سالانىكى شەھىرىدە بىر گېنېرال كرىپىناتۇر ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن.

شائىر كوممۇنىزم ئىدىيىسىنى تەرغىپ قىلغانلىقى ئۈچۈن، ئەينى چاغدىكى ھۆكۈمەت تەرىپىدىن 15 يىللىق قاماق جازاسىغا ھۆكۈم قىلىنىپ، 1923 - يىلىدىن 1936 - يىلىغىچە 13 يىل تۈرمىدە ياتقان. ئۇ تۈرمىدىن چىققاندىن كېيىنمۇ تىنچلىق - دېموكراتىيە ۋە ئازادلىق ئىشلىرى ئۈچۈن توختىماي كۈرەش قىلغانلىقى تۈپەيلىدىن 1938 - يىلى ھەربىي دېگىز سوتى تەرىپىدىن بەنەن 35 يىللىق قاماق جازاسىغا ھۆكۈم قىلىنىپ، تۈركىيەنىڭ بورسا دېگەن يېرىدە زىندانغا تاشلانغان.

نازىم ھېكمەت زىنداندا ياتقان مەزگىللىرىدە ئۆز تالانتىنى تېخىمۇ نامايان قىلىپ، فاشىزمغا قارشى كۈرەشنى، ئازادلىقنى، ھۆرلۈكنى كۈيلىپ نۇرغۇنلىغان مۇنبەت ۋە ئىسەرىلەرنى يازغان. «زویا» داستانى شائىرنىڭ زىنداندا يازغان داڭلىق ئىسەرلىرىدىن بىرى. بۇ داستان ئەينى يىللاردا بىرقانچە چەت ئەل تىللىرىغا تەرجىمە قىلىنىپ، دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا مۇستەھكەم بولغانىدى. ئۇ تا بۈگۈنگىچە مەيلى مەزمۇنى ياكى بەدىئىي جەھەتتىن بولمىسۇن ئۆز قىممىتىنى ساقلاپ كەلمەكتە. مەن بۇ داستاننى تۈركچە «نازىم ھېكمەت ئىسەرلىرى» نىڭ 4 - تىمىدىن ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىپ چىققىم.

تەرجىمە قىلغۇچىدىن

كەلدى قىستاپ دۈشمەن لەشكەرى،
ياكروما ھەم تولا تەرەپكە،
چۈشتى ياۋنىڭ دىققەت كۆزلىرى،
جەڭ مەيدانى - ئالدىنقى سەپكە.

پېتىرىششۇتا، ۋىرا بويىدا،
قېلىن قارلىق ئاپئاق دالدا،
فاشىستلار، يىرتقۇچ بۆرىلەر،
ياش بىر قىزنى ئېسىشتى دارغا.

بۇ سەبى قىز - بويىغا يەتكەن،
موسكۋالىق جەسۈر پارتىزان،
ۋەتەن سۆيگەن، ھەققە ئىشەنگەن،
كۆكرەك كېرىپ جەڭگە ئاتلانغان.

سىرتىمقىدا بوغۇلدى دارنىڭ،
ئۇنىڭ نازۇك، ئىنچىكە بويى،
«ئۇرۇش - تىنچلىق» ۋاراقلىرىدەك،
پۇلاڭلىدى ئاپئاق قوللىرى.

كېسىلدى پېتىرىششۇتا تېلېفون سىملىرى،
ئېمىس ئاتخانىسى ياندى يالقۇنلاپ،
ئون يەتتە ئارغىماق كۈل بولدى كۆيۈپ،
بىراق تاڭ - سۈبەدە، نىشان ئالدىدا.

پارتىزان قىز قالدى تۇتۇلۇپ...
مۇڭغا چۆمدى كۆكتىكى يۇلتۇز،
ياش يۈرەككە تەلدى زەرداپ، قان،
بېنىزىن تولغان نەچچە بوتۇلكا،

ياتار ئىدى چېچىلىپ ھەريان،
تۇتاشىمىدى ياققان سەرەڭگە،
ئېتىلىمىدى تاپانچا ھەتتا،
نازۇك قوللار ماتالدى شۇئان،

بۇرۇپ، ھەيدەپ ماڭدى سوراقتا،
مۆردىگە خالىتا ئېسىلغان،

كالتە جۇۋا كىيگەن ئۈستىگە،
قۇلاقچىسى، ئەپچىل پىيمىسى،
ھۆسۈن قوشقان ئۇنىڭ ھۆسنىگە،
سولدا تارمۇ قېلىشتى ھاڭ - تاڭ،

ھەر تەرەپتىن كېلىپ قارىشىپ،
كۈل چىراي قىز تۇراتتى تەمكىن،
فاشىستلارغا غەزەپلىك بېقىپ...
قاينار ئىدى ئۆيىنىڭ ئىچىدە،

بىر ساماۋەر ئاستا كىرىلداپ،
تۇرار ئىدى ئۈستەل ئۈستىدە،
بىر بوتۇلكا ياپىي-پىشىل كونيكا،
تۇرار ئىدى بەش دانە كەمەر،

تۇراتتى ھەم يالغۇز تاپانچا،
چېچىلغانتى نان، ئۇۋاقللىرى،
تۇراتتى ۋە ئاشقان كۈلباسا...
ئۆي ئىگىسى ھەيدەلگەن ئىدى

ئاشخانغا تىل - تاياق بىلەن،
چىراغ ئۆچكەن، تەتراپ قاراڭغۇ،
ئوچاقتا ئوت يانار گىرىمەن...
تولغان ئىدى ئاشخانا ئىچى

سۇۋار كىشىڭ تىونۇش ھەيدىغا،
ئولتۇراتتى سىغدىلىپ ئۇندا،
بوۋاي، ھوماي، بىر ئوغۇل بالا،
ئولتۇراتتى چىل بۆرىلەردىن،

قاچقان قويدەك ئۈركۈشۈپ گويما،
قۇلىقىغا ئۇلارنىڭ شۇ تاپ،
ئاڭلىناتتى مۇنداق بىر سادا:
«بىلىمەيمەن»

«ياق!»
«ئېيتمايمەن!»

«ئولتۇرسەڭمۇ ئېيتمايمەن ئەسلا» دېگەن پارتىزان قىز غەزەپ ئېلىككەدە، سېچەككە شۇ ئۈچ سۆزنى ئېيتاتتى تەكرارلاپ ئۆزىنى ئۇنىڭ قەلبىنى پۈتكۈل ھاياتى، ئۆزىنى شۇ ئۈچ سۆزدىن بولاتتى ئىزھار. ئۆزىنى روھىن ئىمدى بۇ سۆز قۇياشتەك، سۇرۇپ شۇنچە دەل ۋە شۇنچىلىك راۋان ئىكەنلىكىنى ياغسىمۇ گەر مۇدەھىش تىل - تاياق، غەڭ قىلماستىن تۇراتتى پالۋان، ئۆزىنى چىقىسىمۇ گەر قىزىل قان چاچراپ، ئۆزىنى بەدىنىدىن قىرقىزاپ ھەر ئان ئۆزىنى زارلىماستىن تىغدەك قاندىلىپ، ئۆزىنى تۇراتتى ئۇ گويى تىغسىمەن. ئۆزىنى كەمەر تېگەر ئىمدى قاراسلاپ، ئۆزىنى يىلان كەبى ئاچچىق تولغۇنۇپ، ئۆزىنى كىرگەن ئىمدى بىر ياش ئېۋىتسىمىز، ئۆزىنى چىدالمدى بىر پەس ئولتۇرۇپ، ئۆزىنى ئېيتىۋالدى قۇلاقلىرىنى، ئۆزىنى كۆزلىرىنى يۈەدى ئۇ مەھكەم، ئۆزىنى «قاچان تۈگەر؟» دەيتتى سوراقنى، ئۆزىنى تاقەتسىزلىك ئىچىدە ئۇ ھەم، ئۆزىنى كەمەر تىنماي تېگەر قاراسلاپ، ئۆزىنى بوۋاي ئوغلى سانار بىر - بىرلەپ: «ھە، مانا بولدى ئىككى يۈز...» سوراق قىلار دۈشمەن دېۋەيلىپ: «بىلىمەيمەن!»، ئۆزىنى «ياق» دېگەن سۆزنى، ئۆزىنى «ئېيتمايمەن» دېگەن سۆزنى، ئۆزىنى تەكرارلاپ قىزىق ئاشۇ سۆزنى، ئۆزىنى تۇرار ئىمدى قەد كېرىپ مەغرۇر، ئۆزىنى ياۋۇزلارغا قىداداپ كۆزىنى، ئۆزىنى قاتتىق تاياق زەربىدىن بىراق

كەتكەن ئىمدى ئۇنى بوغۇلۇپ، ئۆزىنى قالدى جىمىپ قاندىغان مۇشتەك، ئۆزىنى كۆپ ئۆتمەيلا ئاغزى يۈمۈلۈپ، ئۆزىنى $x \times x$ قىزنى ئۆيدىن چىقىشتى ھەيدەپ، ئۆزىنى كۆرۈنمەيتتى كالتە جۇۋىسى، ئۆزىنى قۇلاقچىسى، پىپىمەسىمۇ يوق، ئۆزىنى بۇلاپ كەتكەن نېمەس سولدىتى، ئۆزىنى يېلىك كوپتا كىيگەن ئۈستىگە، ئۆزىنى يالاڭ ئاياغ ماڭاتتى قاردا، ئۆزىنى ئاچچىق سوغۇق چاقار ھەرىدەك، ئۆزىنى ماڭار ئىمدى پۇتلىرى يارا، ئۆزىنى چىشلەۋېرىپ ئازاب ئىلكىدە، ئۆزىنى قاناپ كەتكەن قىزنىڭ لەۋلىرى، ئۆزىنى ھەيدەر ئىمدى تېپىپ، دۈشكەلەپ، ئۆزىنى دۈشمەن شىلتىپ نەيزىلىرىنى، ئۆزىنى قىز ماڭاتتى چىشىنى چىشلەپ، ئۆزىنى ماڭلىمىدا قاننىڭ ئىزلىرى... ئۆزىنى تاپىنىدىن قان تېپىپ تەپچىپ، ئۆزىنى ماڭاتتى قىز قېلىن قار كېچىپ... ئۆزىنى $x \times x$ ۋاسىلى كولىك قوغلانغان ئۆيگە، ئۆزىنى ئېلىپ كەلدى ئۇنى ئىتتىرىپ، ئۆزىنى ئولتۇرغۇزدى تاختاي سۇپىغا، ئۆزىنى كەتكەننى قىز ئۇسساپ، بەك ھېرىپ، ئۆزىنى بىر يۇتۇم سۇ سورىغان ئىمدى، ئۆزىنى مازاق قىلدى قاراۋۇل كۈلۈپ، ئۆزىنى يېتىپ كەلدى شۇ چاغ پاشىدەك، ئۆزىنى بىر توپ سولداپ يېڭىنى تۈزۈپ، ئۆزىنى نوقىدى ۋە تەپتى پوڭزەكتەك، ئۆزىنى بۇزلىرىگە ياقتى سەەرەڭگە، ئۆزىنى بىرسى چىشلىق ھەرىنى ئېلىپ،

قاندىن چېچەك ئاچتى بەدەندەن ئىنساننى
 قىمىناۋېرىپ زېرىكتى ياۋلار، ئۇلارنى
 ۋە ئۇيقۇغا مېڭىشتى مۈگدەپ، ئىنساننى
 نەپىزە تەڭلەپ قاراۋۇل يەنە، ئىنساننى
 چىقتى قىلغىنى كۈچىغا ھەيدىپ، ئىنساننى
 . . . . .
 يۇپ - يۇمىلاق قوي - كۆزلۈك، ئىنساننى
 ئوغلان - باقار ئەينەكتىن، ئىنساننى
 ئالەمچە - مۇز ئىچىدە، ئىنساننى
 كۆز - ئالدىدا بىز چولپان، ئىنساننى
 يالغۇز كۈچا، ئاپئاق قار، ئىنساننى
 سانىمىز يۇلتۇز ئىچىدە، ئىنساننى
 . . . . .
 تۇ ئۆسەر، ئۆيلۈك بۇلار، ئىنساننى
 ئۇنتۇلار كۆرگەنلىرىم، ئىنساننى
 بىراق ئەڭگۈ ئۇنتۇلماس، ئىنساننى
 شۇ يۇلتۇزلۇق ئۇزۇن تۈن، ئىنساننى
 ئۇ ئۇنتۇماس تا مەڭگۈ، ئىنساننى
 يالاڭ ئاياغ شۇ قىزنى، ئىنساننى
 شۇ قاراڭغۇ كېچىدە، ئىنساننى
 قارغا گۈل چەككەن ئىزنى، ئىنساننى
 . . . . .
 قىز ماڭاتتى قارلىق كۈچەككە، ئىنساننى
 ئۇ بېشىدىن بۇ بېشىغىچە، ئىنساننى
 ماڭاتتى ئۇ يېلىك - يالماڭچ، ئىنساننى
 شاھىت ئىدى يۇلتۇزلۇق كېچە، ئىنساننى
 ماڭدى شۇنداق ئۇدا تۇت سائەت، ئىنساننى
 ماڭدى شۇنداق تېخىباي پەقەت، ئىنساننى
 مۇزلاپ كېتىپ قاراۋۇل ھەتتا، ئىنساننى
 ئۆيگە كىرىپ چىقتى قانچە رەت، ئىنساننى
 قاراۋۇلۇ ئالماشتى ئاخىر، ئىنساننى
 يېرىم كېچە - سائەت ئىككىدە، ئىنساننى

قىمىسايدى قىز تاختاي سۇپىغا، ئىنساننى
 قەلبى سۈكۈت، خىيال ئىلكىدە، ئىنساننى
 ئۇ بىلەتتى، ئۆلۈم نۆۋىتى، ئىنساننى
 كەلگىنىنى ئەمدى ئۆزىگە، ئىنساننى
 ۋە تەن ئۈچۈن ئەجەل دەھشىتى، ئىنساننى
 كۆرۈنمەيتتى ئەسلا كۆزىگە، ئىنساننى
 قويغان ئىدى چېنىنى ئاتاپ، ئىنساننى
 تۇرار شۇڭا مەزمۇت نەۋقران، ئىنساننى
 باقار ئىدى ئاياغلىرىغا، ئىنساننى
 تاپانلىرى قاناپ، يېرىلغان، ئىنساننى
 قەلبى تولغان ئىدى ئەلەمگە، ئىنساننى
 سىغمايتتى ھېچ شۇ دەم قېنىغا، ئىنساننى
 ئاشۇ پەيتتە ئىشەنچ، ئېتىقات، ئىنساننى
 ئۈمىد نۇرى يار ئىدى ئاڭدا، ئىنساننى
 ئەسلىر ئىدى ئانىسىنى ئۈمىد، ئىنساننى
 ئەسلىر ئىدى مەكتىپىنى ھەم، ئىنساننى
 ئەسلىر ئىدى گۈزەل يۇرتىنى - ئىنساننى
 ئۇلۇغ ئىلىچ ھەيكىلىن ھەردەم، ئىنساننى
 ئەسلىر ئىدى بالىلىقىنى، ئىنساننى
 غۇنچە پەسلى، ئىنساننى
 ئۆتەر تىزىلىپ، ئىنساننى
 ئەسلىر ئىدى تۇنجى بىرەيمىنى، ئىنساننى
 ئىدى ئۇچاغ بەك ئەنسىزچىلىك، ئىنساننى
 ئۇلۇغ سەپكە ئاتلانغان ئىدى، ئىنساننى
 كۆكرەك كېرىپ تاغىلار شۇدەم، ئىنساننى
 ناخشا تۇۋلاپ چوڭ كۈچىلاردىن، ئىنساننى
 ئۆتكەن ئىدى تاشلىشىپ قەدەم، ئىنساننى
 نارقىسىدىن ئەگىشىپ ئۇزاق، ئىنساننى
 چاپقانتى ئۇ دوستلىرى بىلەن، ئىنساننى
 تۇپلانغاندا مەيدانغا قوشۇن، ئىنساننى
 ھەۋەس قىلىپ باققانتى زوقمەن، ئىنساننى
 كۆرۈنەتتى بىردىن كۆزىگە، ئىنساننى

تەرامۇايىلار توختىغان مەيدان.

ئانا خوش! دەپ كۆزىگە ياش ئېلىپ،

ئۇنى سۆيۈپ باغرىغا باسقان...

كېلەتتى گام ئېسىگە ئۇنىڭ،

كۈمۈس-ئۇلار يىغىن ئاچقان كۈن.

قۇلقىدا مەردانە سۆزلەر...

چىن يۈرەكتىن جاراڭلىغان ئۇن.

خىياللىرى ئۇلىشار ئۇنىڭ،

ياتقان ئۆيگە كېلىپ ھايالىسىز.

ئەسكە كېلىپ بولار خاتىرجەم،

«بىلمەيمەن»

«ياق»

«ئېيتىمايمەن» دېگەن ياڭراق سۆز.

ئىسى قىزنىڭ بولسىمۇ زويا،

«تانە» دېدى يوشۇرۇپ ھەتتاق...

تەنە،

مەن بۈگۈن بۇرساندا - زىندان ئىچىدە،

تۇردۇ مانا ئالدىدا رەسىمنىڭ.

سەن كىچىك، بۇرسانى بىلمەسسەن بەلكىم،

بۇرسا - بۇ مېنىڭ ئىللىق ۋەتىنىم.

تۇرىمەن زىنداندا، ئالدىدا رەسىمنىڭ...

كەلمەسكە كەتتى سەن ئازابلانغان،

مىڭ توققۇز يۈز قىرىق بىرىنچى يىل.

كەلدى ئەلنىڭ قەلبى شادلانغان،

خاسىيەتلىك قىرىق بەشىنچى يىل.

ئەمدى، سېنىڭ ئەزىمەت تاغلىرىڭ،

ئەمدىس ھۆسكۇا بوسۇغىسىدا،

جەڭ قىلىۋاتىدۇ بېرلىن دەرۋازىسىدا،

غەلبە قۇچۇپ ھەردەم، ھەر نەپەس

تاپتە،

سەن قانداق سۆيسەڭ مەھلىكىتىڭنى،

مەنمۇ ئۆز ئېلىڭنى سۆيمەن شۇنداق.

سەن دارغا ئېسىلىدىڭ ۋەتەن سۆيگەچكە،

مەن ياشىماقتىمەن، ياشايىمەن، بىراق

سېنىڭ ئۆلۈمىڭگە چىدايمەن قانداق.

ياشىدىڭ ئاز ۋاقىت ئارىمىزدا سەن،

قانمىدىڭ كۈن نۇرى - يورۇق ئالەمگە.

ئۇن سەككىز ياشتا تۈزىدى گۈلۈك،

يولۇقۇپ رەھىمسىز، مۇدەش ئەجەلگە.

تەنە،

سەن دارغا ئېسىلغان ياش بىر پارتىزان،

مەن شائىر - قاماقتا باغرى ئېزىلگەن.

سەن مېنىڭ قىزىم ھەم سادىق بېشىم.

رەسىمىڭگە تەلمۈرۈپ بېشىم تۆكىمەن.

قارايمەن يۈزۈڭگە تىكىلىپ تۇزاق:

قاشلىرىڭ ئىنچىكە، كۆزلىرىڭ بادام.

فوتو سۈرەتتىن مۇمكىنمۇ ئاخىر،

چىن ھۆسنۈك - رەڭگىڭنى چۈشىنىش تامام.

سېنىڭ كۆزۈڭدەك تىنىق كۆك كۆزلەر،

بېھساب مېنىڭ كەڭ ۋەتىنىمىمۇ.

چاچلىرىڭ نەقەدەر قىسقا قىرىلغان،

دەل شۇنداق ياساتقان مېنىڭ ئوغلۇمۇمۇ.

ماڭلىمىڭ كەڭ شۇنچە تەلۈن ئاي كەبى،

ئاق سېرىق يۈزلىرىڭ سەل - پەلسوزۇنچاق...

بوينۇڭ خۇددى باغنىڭكىدەك

قۇلاقلىرىڭ سەل - پەل، ئۇزۇنراق

تېخى قىل تەڭمىگەن ئاپئاق بوينۇڭغا،

قانداقمۇ سىرتماق بولسۇن مۇناسىپ؟!

بۇ نازۇك بوينۇغا دەل مۇشۇ پەيتتە،

ئاھ، تانە يۈرسەڭدى مەرۋايىت ئېسىپ...

چاقىردىم تۇرمىداش - سەپداشلىرىمنى،

سۆز قاتتى بىر - بىرلەپ رەسىمىڭگە قاراپ:
 « شۇ ياشتا چىرايلىق قىزىم بار ئىدى »
 « شۇ ياشتا سىڭلىم بار، رۇخسارى ئاپتاپ »
 « شۇ ياشتا يارىم بار باغرى ئوت - كاۋاپ »
 رەنجىمە تانە، بۇ سۆزنى ئاڭلاپ.
 چۈنكى سەن بىلمەيسەن، مېنىڭ ئېلىمدە،
 ياتلىق بولىدۇ سەن ياشلىق قىزلار.
 ئۇلار زاۋۇتتا، مەكتەپ، ئېتىزدا،
 بىزگە ھەمىشە پەس، سەپداش مەدەتكار.....

تانە، سەن ئۆلۈڭ،
 ئۆلمەكتە قانچىلاپ ۋەجدانلىق ئىنسان .
 كەچۈرگىن مېنى،
 ئۆتمەكتە ئۆمرۈم بەھۇدە زايە .
 بولماقتا ماكانىم قاراڭغۇ زىندان.....
 مېنىمۇ قويۇشتى ياۋلار كىشىلەر،
 ۋە لېكىن مەنىلىك ياشايەن ھامان.....
 x x

تاڭ ئاتتى، تانەنى كىمىندۈرۈشتى.
 يوق ئىدى ئۈستىدە كالتە جۇۋىسى.
 يوق ئىدى بېشىدا قۇلاشچەسىمۇ،
 يوق ئىدى پۈتىدا چاققان پېيمىسى.
 ئېلىپ كېلىشتى خالتىسىنى ھەم،
 ئىچىدە بار ئىدى ئوق، تۈز، سەرەڭگە.
 بوتۇلكىلارنى ئاسقان بويىنغا،
 « پارتىزان » دەپ يازغان كۆكسىگە.

x x
 يېزا ئوتتۇرىسىغا قۇرۇلدى بىر داز،
 ئاتلىقلار شىلتىشاز قېلىچلىرىنى.
 سولدا تار ھالقا بوپ كېلىشتى ھەيدەپ،
 يېزىنىڭ جىمى ياش - قېرىلىرىنى.
 دەستلەپ قويۇشتى ئىككى يەشىكى،

ئارقان ھاۋادا تۇراتتى لەيلەپ.
 ئىلمەكلىك ئۈچى قىزنىڭ بويىنغا.
 توغرىلاپ قويۇلغان بوغۇشنى كۆزلەپ.
 قولىنى كەينىگە باغلىدى ماتاپ.
 سىرتماقنى بويىنغا سېلىشتى چىڭقاپ.
 قولىدا تاپپارات ياش بىر ئوفتىسىر
 تارتماقچى بولدى سۈرەتكە شۇتاپ.
 تانە سۆزلىدى كولىخوزچىلارغا:

« قېرىنداشلار، خوش، يولۇڭلار ئامان .
 كۈرەش قىلىڭلار تا ئاداقتىچە،
 غەلبە بايرىقى قىلىدۇ جەۋلان.....
 ئۆرتەڭلار، دۈشەننى كۆيۈپ كۈل بولسۇن .
 پۇرسەتنى قولدىن بەرمەڭلار ھامان! »
 بىر سۆلەت مۇش سالىدى قىزنىڭ ئاغزىغا،
 لىۋىدىن شۇرقراپ ئاقتى ئىسسىق قان .
 قانخور فاشىستقا ئوقنىك قادىلىپ
 سۆزلىدى غەزەپتە جىسۇر پارتىزان:
 « بىز ئىككى يۈز مىليون خەلق،

ئىككى يۈز مىليوننى ئاسالمايسىلەر!
 ئۆلمەن ۋەتەن دەپ، بىراق كېچىكمەي،
 كېلىدۇ شان قۇچۇپ بىزنىڭ جەڭچىلەر .
 تەسلىم بولۇڭلار، كېچىكمەيسىلەر.....

كەلخوزچى ئانىلار يىغلاشتى ھۆڭرەپ
 جاللاتلار بىردىنلا تارتتى ئارقانى .
 قىز بوغۇق ئاۋازدا ئاخىرقى دەمدە،
 تۆۋەنگە ئېگىلىپ شۇنداق سۆز قاتتى:
 « قېرىنداشلار، خوش، كۈرەش قىلىڭلار،
 غەلبە بىلەرگە مەنسۇپ ھەر قاچان! »
 جاللات غەزەپتە تەپتى يەشىكى،
 تانە يۇلاڭلاپ، چايقالدى ئاسمان .

شۇنداق بىر ئەدەبىيات يارىتايلۇقى...

لېنن ۋە س س ر دۆلەت مۇكاپاتلىرىنىڭ لاۋرېئاتى،
سوتسىيالىستىك ئەمگەك قەھرىمانى چىنگىز
ئايتىماتوۋ بىلەن سۆھبەت

— «ئىسسىق كۆل كېڭىشى» ۋەكىللىرىنىڭ كىرىمىدىكى قوبۇل قىلىنىشى تېلې-
ۋىزوردا كۆرسىتىلىۋاتقاندا مەن سەمەرقەندتىكى چات يېزىدا، بىر چوپان بوۋاي-
نىڭ ئۆيىدە ئىدىم. ئۇ، رۇسچىنى دېگەندەك بىلىمەيتتى ۋە شۇ سەۋەبتىن ئۇنىڭ
غا دىكتاتورنىڭ سۆزلىرىنى تەرجىمە قىلىپ بېرىپ ئولتۇراتتىم.

— يازغۇچى دېگەن مانا مۇشۇنداق بولسا! پۈتۈن جاھاندىن ئادەملەرنى
توپلىدى - دە! مانا ئەمدى ئىككى چىنگىزنى كۆرۈڭ. بىرى قېلىچىنى يالىڭاچ
لاپ، دۇنيانى يەكسان قىلماقچى بولغانىدى. بىزنىڭ چىنگىز بولسا، جاھان
بويلاپ تىنچلىق بايرىقىنى كۆتۈرۈپ كېتىۋاتىدۇ. ئىشقىلىپ، ئۆمرى ئۇزۇن بول-
سۇن... — دەيتتى ئۇ تاڭلىمىنى چاكىلىدىتىپ.

كەپ شۇ يەرگە كەلگەندە ئاقەت قىلالىدىم ۋە بوۋايغا:
— پات ئارىدا ئايتما توۋنىڭ ئالدىغا بارماقچىمەن. نېسىپ بولسا، ئۇ كىشى بىلەن
سۆھبەتلىشىمەن، — دېدىم مەن ھاياجانلىنىپ.

— كۆرۈشەڭلار مەندىن، بارلىق يۇرتداشلىرىمدىن ئۇنىڭغا سالام ئېيتىپ
قوي. دۇنيانى ئۇرۇش ئايىتىدىن ساقلاپ قېلىشتىكى ئىشىدا ئۇنىڭغا ئۇتۇق تە-
لە. يېڭى - يېڭى كىتابلىرى كۆپىيىمۇ، سۇن، — دېدى بوۋاي.

— رەھمەت، ئەنئەنە، يولىڭىز چىقىپ، ئۇنىڭكىگە يەنە بېرىپ
قالسىڭىز، ئۇنىڭغا مېنىڭ سالامىمنى، ئەڭ ياخشى ئىستىدكلىرىمنى يەتكۈزۈپ
قويارسىز.

— دېمىسىمۇ، ئىسسىق كۆل كېڭىشى ئالەمشۇمۇل ۋەقە بولدى - دە! چىمى-
گىز تۇراقلۇلۇپ، ئۇنى تەشكىل قىلىش غايىسى قانداق ۋۇجۇتقا كەلگىنىنى
ھەققىدە سۆزلەپ بەرسىڭىز.

— ئۇ ئۆزلۈكىدىنلا پەيدا بولغىنى يوق، ئەلۋەتتە. ئىشەنچىم كامىلىكى كېڭەش-
...

نى تاشكىل قىلىش غايىسى دەۋرىمىزنىڭ رېئال ۋەقەلىكىدىن كېلىپ چىققان. ئۇ، ئۆزىدە ئىنسان تەبەككۈرىنىڭ يېڭىلىنىشىنى مەۋجۇتسىمەشتۈرىدۇ.

توغرىسى، بۇندىن ئون - يىگىرمە يىللار ئىلگىرى دەۋرىنىڭ ئەڭ جەدىدىي مەسىلىلىرى ئۈستىدە پىكىر ئالماشتۇرۇش مەقسىتى بىلەن پۈتۈن دۇنيا يادىن مەسلەكداشلارنى ئۆز ئۆيىدە ئەنە شۇ تەرزىدە توپلاش ھېچكىمنىڭ خىياللىغا كىرمىگەنىدى. مېنىڭچە، بۇ غايىە دەل ۋاقىتىدا پىشىپ يېتىلدى ۋە ئەمەلگە ئاشتى. گەرچە بىز تامامەن باشقا - باشقا ئادەملەر بولساقمۇ، سىياسىي مەدەنىي تۈزۈملىرىمىز ئوخشاش بولمىسىمۇ، ھامان ئورتاق تىل تاپالايدىغانلىقىمىزغا ئىشىنىپ تىتم. ياق، بۇ ئىشەنچ پەرزى ياكى تەۋەككۈلگە ئاساسلانغان ئەمەس. مەن بۇ ئادەملەرنىڭ كىملىكىنى، ئۇلاردىن ھەر بىرىنىڭ ھوقۇق دەرىجىسىنى بىلمەيتتىم. ھە، مەن ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكىنىڭ تەكلىپىنى رەت قىلمايدىغانلىقىنى يۈرۈكىمىزنىڭ چوڭقۇر يېرىدە سېزەتتىم، چۈنكى مەن بۇ ئادەملەر بىلەن ئۇزاقتىن بۇيان تونۇش ئىدىم. بىز تۈرلۈك خەلقئارا سورۇنلاردا پات - پات ئۇچرىشىپ، سۆھبەتلىشىشەتتۇق ۋە كېيىن كۆپىنچە پۈتۈن ئىنسانىيەتنى ئەندىشىگە سېلىۋاتقان مەسىلىلەرگە ئۆتەتتى. ئەنە شۇنداق سۆھبەتلەر ئارقىسىدا سەييارىدا ھىزىدىكى ئەڭ گەۋدىلىك تەشۋىشلەرنى سەگەكىلىك بىلەن كۆرىدىغان، بىر - بىرىلەرگە قەلبى يېقىن ئادەملەرنى ئۆز ئەتراپىغا ئويۇشتۇرىدىغان غەيرىي رەسمىي بىر ئويۇشما قۇرۇشقا ئېھتىياج تۇغۇلدى.

— ئەپۇ قىلىڭ، ئەمما بۇ سىياسەتچىلەر قىلىدىغان ئىش ئەمەسمۇ؟

— دەرۋەقە، بۇ مەسىلىلەر بىلەن بىرىنچى بولۇپ، دۆلەتلەرنىڭ سىياسىي ئەربابلىرى، تۈرلۈك پارتىيىلەرنىڭ ۋەكىللىرى شۇغۇللىنىشى كېرەك. شۇنداقلا، دۇنيا پەقەت كېلىشىملەر ۋە شەرتنامىلەرنى تۈزۈشتىنلا ئىبارەت ئەمەس. مېنىڭچە، مەدەنىيەت ئەربابلىرى، بولۇپمۇ زىيالىيلار مەلۇم دەرىجىدە كەڭ ئاممىنىڭ ئوي - پىكىرىنى بەلگىلەيدۇ.

— نېمە ئۈچۈن؟

— چۈنكى زىيالىيلار ئاددىي خەلقنىڭ، پۈتۈن ئەمگەكچى ئاممىنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالى ۋە ياخشى - مەقسەتلىرىنى گويىكى ئۆزىدە مەۋجۇتسىمەشتۈرگەن بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ئارزۇ - ئۈمىدلىرىنى ئۆز ئىجادىيىتى ئارقىلىق ئەكس ئەتتۈرىدۇ. ئەمۇ مەن ئالغاندا، تۇرمۇش ئۇلارنىڭ ئەڭ زور تەتقىقات ئوبىيېكتى

ھېسابلىنىدۇ. مەن بۇ يەردە ئالدى بىلەن ئىجادىيەت، يەنى بەدىئىي ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللىنىدىغان زىيالىيلارنى كۆزدە تۇتىۋاتمەن. لېكىن تەبىئەتكى، بۇنىڭغا پەن ۋە ئۇنىڭ بارلىق ساھەلىرى - ئېنىق پەنلەردىن تارتىپ، جەمئىيەتشۇناسلىق بىلەن شۇغۇللانغۇچى زىيالىيلارمۇ كىرىدۇ. قەسەم، زىيالىيلار خەلقنىڭ شۇنداق بىر قاتلىمى ھېسابلىنىدۇكى، ئۇلار ئەڭ چوڭقۇر زىددىيەتلىك مەسىلىلەرنىمۇ ئىجابىي ھەل قىلىشقا قادىر رېئال كۈچتۇر. سىياسەتچىلەرمۇ ئۆز يېنىدا مۇشۇنداق ئىشەنچلىك تايانچ بولالايدىغان كۈچكە مۇھتاج. تۈزۈملەر ئوتتۇرىسىدىكى ئەسلىدىن چىكىش بولۇپ، ھەزىمى ستراتېگىيە تۈپەيلىدىن يەنىمۇ مۇرەككەپلىشىپ كېتىۋاتقان قارىمۇ - قارشىلىقلار مەۋجۇت ئىكەن، بىئەستە يۇقىرى دەرىجىلىك مۇزاكىرىلەرنى ئېلىپ بېرىش بەك قىيىنغا توختايدۇ. مانا بىز ھازىر x x ئەسىرنىڭ ئىككىنچى يېرىمىدا ئادەملەر ئوتتۇرىسىدا ئورتاق تىل تېپىش ئۈچۈن كۈچ سەرپ قىلىنىۋاتقىنىغا گۇۋاھچى بولۇپ تۇرۇۋاتىمىز. سىياسەتچىلەردىمىزنىڭ قانداق نەتىجىگە ئېرىشىدىغانلىقىنى ئاددىي تاماملىشىمىز سۈپىتىدە قول قوشۇرۇپ كۆزىتىشكە ھەقىقەتەن يوق، ئەلۋەتتە. شۇڭا، ئالدى بىلەن ئۆز ئارا ئورتاق تىل تېپىش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىشقا ۋە بىرلىكتە ئىشلەپ چىققان غايىلىرىمىزنى كەڭ جامائەتچىلىككە، جۈملىدىن سىياسەتچىلەرگە ھاۋالە قىلىشقا بەل باغلىدۇق. مەزكۇر كېڭەشنىڭ ئۇلى ئەنە شۇ ئاساستا قۇرۇلدى.

نۆۋەتتىكى گەپ بىزنى كىمدۇر بىرىنىڭ جەم قىلىشىدا قالغاندەك. بۇ ۋەزىپىنى كەمبەقولىدىن كېلىشىچە ھۆددىگە ئېلىشقا ھەرىكەت قىلدى: جاھاندىكى مەشھۇر كىشىلەرگە تەكلىپنامىلەرنى يوللىدىم ۋە شۇلاردىن ئون بەش كىشى كەلدى.

— ئاز ئەمەسمۇ؟

— تۇنجى ئۇچرىشىشقا بۇنىڭدىن كۆپ ئادەم كېلىشىشى كۈتمىگەندىم. ئەمما شۇنداق ئادەملەر جەم بولۇشنى، ئۆز سىناھەسىنىڭ ئەڭ ئوپۇزلۇقلىرى؛ شۇنداق ئادەملەر يىغىلىدىكى، ھەتتا دۆلەتلەرنىڭ رەھبەرلىرىمۇ ئۇلار بىلەن، ئۇلارنىڭ پىكىرلىرى بىلەن ھېسابلىشىدۇ. ھازىر ئۇلارنىڭ ئەسىملىرىنى ئېيتىپ ئولتۇرمايمەن. ئۇلار توغرىسىدا ئۆز ۋاقىتىدا مەتبۇئاتتا مەلۇماتلار بېرىلگەندى.

بىز بەش - ئالتە كۈن داۋامىدا باش قوشۇتۇق. جۈملىدىن، ئىككى كۈن ئىسسىق كۆل بويىدا ئۆتتى. مېنىڭچە، ئاساسلىق پىكىرلەر ئەنە شۇ يەردە ئۇچۇدقا كەلگەن.

دېمەك، شۇنداق ئۈچۈن «ئىسسىق كۆل كېڭىشى» دەپ ئاتىلىپتۇ. دە - ؟
بۇ نامنى بىرىنچى بولۇپ كىم ئوتتۇرىغا قويدى؟

بىز تۇنجى قېتىم فرۇنزىغا يېقىن جايدىكى تاغلىق رايون ئەلەرچىدە يىغىلىپ، يىغىنىمىزنى شەرتلىك ھالدا «دوستلارنىڭ ئەلەرچىدىكى ئۇچرىشى» دەپ ئاتىغاندۇق. يۇقىرىدا تەكىتلىگىنىمىدەك، ئاساسىي سۆھبەت ئىسسىق كۆلدە بولۇپ ئۆتكىنى ئۈچۈن «ئىسسىق كۆل كېڭىشى» دەپ ئاتىدۇق. ھازىر بۇنى بىرىنچى بولۇپ كىم تەكلىپ قىلغانلىقى ئېسىمىدە يوق. توغرىسىنى ئېيتقاندا، بۇ نام ئۇزۇن ھالدا بېرىلدى. شۇنداق قىلىپ، بىز ئىچكى تەلەپلەرىمىزدىن كېلىپ چىققان بۇ تەشكىلاتنى باش قوشۇشنىڭ ئەڭ مۇۋاپىق شەكلىنى ئىزلەش يولىدا قۇرۇپ چىقتۇق. بۇ خىل ئۇچرىشىنىڭ نەقەدەر مۇھىملىقىنى ئىسسىق كۆل بويىدا تولۇق ھېس قىلدۇق، چۈنكى بۇ قىسقىغىنە بىر نەچچە كۈن دەۋرىمىزنىڭ ئەڭ جىددىي مەسىلىلىرىگە قارىتىلغان چوڭ - چوڭ سۆھبەتلەر بىلەن ئۆتتى. تەبىئىكى، بىز ئالدى بىلەن زامانىۋى مەدەنىيەت، تەلىم - تەربىيە، ئېكولوگىيە، سەنئەت مەسىلىلىرى ئۈستىدە توختالدىق. قارىشىمىزدا، بىز بىر - بىرىمىزنى يېڭى - يېڭى مەلۇماتلار بىلەن بېيىتتۇق، ئۆز ئارا تەجرىبە ئالماشتۇردۇق. كېڭەشنىڭ يۇقىرى پەللىسى گورباچېۋ بىلەن كۆرۈشۈشتىن ئىبارەت بولدى. بۇ كۆرۈشۈش ئۈچ سائەتچە داۋام قىلدى. بىز كۆڭۈل بۆلۈۋاتقان ۋە كۆتۈرۈپ چىقىشقا بەل باغلىغان مەسىلىلەرنىڭ مەركىزىي كومىتېت سېكرىتارى تەرىپىدىن قىلالاپ - قۇۋۋەتلەنگەنلىكى روھىمىزغا مەدەت بېغىشلىدى. ئوچۇقنى ئېيتىش كېرەككى، بىز قىسقىم كىشىلەر بىز باشلىغان بۇ ئىشنى توغرىمۇ - خاتامۇ، دەپ ئىككىلىنەن كەلدى. كىرىملىدىكى قوبۇل قىلىش بۇنداق ئىككىلىنىش ۋە ئۈمىدسىزلىكنى يوقىتقا چىقاردى. بۇ كۆرۈشۈش كىم قەيەردە ياشىمىسۇن، تەشۋىشلىرى ئومۇميۈزلۈك ئوخشاش ئىكەنلىكىنى يەنە بىر قېتىم ئىسپاتلىدى.

— كېڭەشنىڭ نىزامنامىسى، مەتبۇئات ئورگىنى بارمۇ؟

— نىزامنامىسى يوق، چۈنكى بىز مۇستەقىل زاۋاجلىنىش نەقەتدارىغا ئىگە، ئەركىن، تەشەببۇسكار گۇرۇپپا. بىز «ئىسسىق كۆل كېڭىشى» نىڭ بايان نامىنى ئوقۇغىنىمىزدا دېققەت قىلغان بولىشىمىز كېرەك، ئۇ بايان نامى ئۆزىگە خاس بولۇپ، ھېچكىمگە مەسئۇلىيەت يۈكلەستىن، يوليورۇقىمىز يېزىلغان باسما ئورگانىمىمىز يوق. بىز كېڭەشلىرىمىزدىن بۇرۇن تۈزۈلگىن تەشكىلاتلاردىن نۇسخا كۆچۈرۈمەسلىكىمىز كېرەك.

«ئىسسىق كۆل كېڭىشى» نىڭ رەھبەرلىك ئۈزگىنى بار ئېمىكەن. بۇ ئورگان فرۇنزېدىمۇ؟

— ھە، بار. موسكۋادا ئۇنىڭ مەسئۇل خادىمى كېڭەشنىڭ خەت ئالاقىلىرىنى راۋانلاشتۇرىدۇ.

موسكۋادا «يادروسىز دۇنيا، ئۈچۈن، ئىنسانىيەتنىڭ ئامان قېلىشى ئۈچۈن!» خەلقئارالىق يىغىن ئېچىلمۇ ئاتقاندا «ئىسسىق كۆل كېڭىشى» نىڭ نۆۋەتتىكى خىزمەت مەجلىسى بولۇپ ئۆتتى.

كەپ شۇنىڭدىكى، كېڭەشمىزنىڭ كۆپ قىسمى ۋەكىللىرى موسكۋا خەلقئارا يىغىنىغا قاتناشتى. بىز ئۆز مەجلىسىمىز دەپات ئارىدا يېغىرىشىمىز لازىم بولغان ئىشلارنى كېلىشىمۇۋالدۇق.

پىتىر ئوس تىنرۇنىڭ تەكلىپىگە ئاساسەن كېڭەشنىڭ ئىككىنچى قېتىملىق يىغىنى بۇ يىلى كۈزدە جەنۇب شەھىرىدە ئۆتكۈزۈلىدىغان بولدى.

موسكۋا يىغىنى تۈزۈلمىنى جەھەتتىن ئىشلەرنىڭ كېڭەشمىگىلارغا ئوخشاشمىدۇ؟

— نېمە دېسەم بولىدىكىن، موسكۋادىكى بىر قېتىملىقلا يىغىن، ئۇ «ئىسسىق كۆل كېڭىشى» گە ئوخشاش دائىمىي پائالىيەت ئېلىپ بارغۇچى تەشكىلات ئەمەس.

لېكىن شۇنى ئېيتماقچىمەنكى، «ئىسسىق كۆل كېڭىشى» نىڭ مۇدىبى موسكۋا يىغىنىغا ئاساس بولدى. ئېيتايلىق، ئۇنىڭ ئىشلىرى كېڭەشمىمۇ شەخسىي تەكلىپ پىرىنسىپىدا يىغىلدى.

يەنى ھەرقايسى ئەللەردىكى ئاتاقلىق كېڭەشلىرىنى ئېلىمىزدىكى سەنئەت، ئەدەبىيات، پەن نامايەندىلىرى شەخسەن مېھمان چاقىرىشتى.

— گارسىئا ماركىس فرۇنزېدىمۇ، موسكۋادىمۇ كۆرۈنىدى. تەكلىپ قىلىمىغانىدىڭلار؟

— شەخسەن ئۆزۈم كېڭەشمىمىزگە تەكلىپ قىلغانىدىم. ئەمما، تەكلىپ قىلىنغانلارنىڭ ھەممىسىلا كېلىشىش ئاتايمىغۇ. ۋاقتى بولماسلىقى ياكى بىرەر ئىش چىقىپ قېلىشى مۇمكىن.

— كېڭەشمىگىلارنىڭ مائارىپ سېستېمىسىنى تۈپتىن ئۆزگەرتىش زۆرۈر دەپ كەينى پىكىرنى ئوتتۇرىغا قويۇشىدىكى ئاساسىي سەۋەب نېمە؟

— مەكتەپلەردىكى ھازىرقى تەلىم تەلەپكە ئۇيغۇنلۇق دېگەن مەسىلە كۆز ئالدىمىزدا تۇرماقتا. شۇ ھەقتە جىددىي ئويلاش كېرەككى، مەكتەپلەردىكى تەلىم كەلگۈسىدىكى ئېھتىياجلىرىنى قاندۇرالايدۇ؟

مەكتەپ كەلگۈسىدە ئىنسانىيەت ھاياتىدا سادىر بولىدىغان زور ئۆزگىرىشلەرگە بولۇپمۇ ئىقتىسادىي ھايات، ئىشلەپ

تەقەززاسى بويىچە: ئىنسانىيەتنىڭ كەلگۈسىنى بىشارەت قىلغان بولسا كېرەك؟
 ئۇنىڭ ئاشۇ بىشارىتى سىز ئەمەستۇر؟ بېشىڭىزنى چىقىرىپ، ئۇنىڭ ئىشلىرىنى
 دەپ بىشارەت بەرگەنلىكىنى ئېنىق ئەسلىمەيمەن. ئەمما شۇ نەرسە ئېسىمدىكى،
 توفلىرىنىڭ تەسەۋۋۇرىدىكى كەلگۈسى دۇنيا ئىنتايىن مۇرەككەپ مەنزىرىلىك
 بولدىكەن.

— ئۇمىدلىك مەنزىرىمۇ؟

— نۇرلۇق ياكى قاراڭغۇ دەپ ئېنىق ئېيتىشقا بولمايدۇ. توفلىرى بىۋروك-
 راتىزغا مايىللىقى بولغان تۈزۈمنىڭ، ئىجتىمائىي تۈزۈلمىسى قانداق بولۇشى-
 دىن قەتئىي نەزەر ئىنسانىيەت تەرەققىياتى يولىدىكى توسالغۇ بولىدىغانلىقىنى ۋە
 بۇنداق ستراتېگىيىلىك قۇرۇلمىدىن بالدۇرراق قۇتۇلۇشىمىزنىڭ زۆرۈرلۈكىنى
 تەكىتلىدى.

— ئۇ، ئاشۇ توسالغۇدىن قانداق قۇتۇلۇش ھەققىدە كونكرېت پىكىرلەرنى

ئېيتىمۇ؟

— ئېيتىمىدى. چۈنكى بۇ بىر شىئەتتىنلا ھەل قىلماۋەتكىلى بولمايدىغان
 قىيىن مەسىلە. ئىنسانىيەت بىۋروكراتىزم پاتقىقىدىن ھېچقاچان بىر سەكرەپلا
 چىقىپ كېتەلمەيدۇ، بەلكى ئۇ يەردىن ئاستا - ئاستا چىقىدۇ.
 — كېڭەش ھاتناشچىلىرى ئوتتۇرىسىدا بىر قىسىم مەسىلىلەردە كەسكىن
 كېلىشەلمەسلىكلەرمۇ بولغاندۇر؟

— ئارىمىزدا ئۈنچىلىك چوڭ كېلىشەلمەسلىكلەر بولدى دېيەلمەيمەن. ھەر
 بىرىمىز ئۆز تەجرىبىمىز، ئۆز ئېتىقادىمىزدىن چىقىپ سۆزلىدۇق. يەنە توفلىرىغا
 كېلەيلى، ئۇنىڭ پىكىرىچە، ئېلىكترونلىق ھىسابلىغۇچىلارنى ئومۇملاشتۇرۇش ۋە
 ئىلىم - پەن ئىنقىلابى تۈپەيلىدىن يەر يۈزىدە ئەمگەك كۈچىگە بولغان تەلپ ناھايىتى
 كەسكىن كېچىپ، ئاخىرى كۆپچىلىك ئىشىمىز قالىدىكەن، توفلىرىنىڭ تەرىپىچە،
 ئىشىمىز قالغان «ئارتۇقچە ئادەملەر» نى نېمە قىلىش كېرەك؟ ئالىم ئەنە شۇ سۆز-
 ئالى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ ھەقتە تۈرلۈك تەخمىنلەر ئېيتىلدى. ئامېرىكىلىق
 يازغۇچى جېيمىس بولدۇيىن بىلەن توفلىرىنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئاشۇ «ئارتۇقچە ئادەم-
 لەر» ئاتالغۇسى ئۈستىدە قىزغىن مۇنازىرە بولدى. بولسۇيىن بۇ ئاتالغۇغا
 قارشى چىقتى. «ئارتۇق ئادەم» سۆزىنى دۆتلىق ئىشلەتمەسلىك كېرەك، چۈنكى
 بۇ ئىنساننى كەمسىتىشتىن باشقا نەرسە ئەمەس. ئادەملەرگە ئىنتايىن ئېھتىيات-
 چانلىق بىلەن يېقىنلىشىش كېرەك. ھېچكىم ھېچقاچان، بولۇپمۇ مۇشۇ ئەسىرىمىزدە

ئۆزىنى ئارتۇقچە ياكى كېرەكسىز دەپ ھېسابلىمايدۇ. دۇنياغا قەدەم قويغان ھەربىر ئىنسان ئۆزىنى كېرەكلىك دەپ ھېسابلايدۇ. شۇڭا، بۇ ئاتالغۇ ئۆز - ئۆزىدىن خاپا. يېڭىچە ئىشلەپچىقىرىش ۋە سانائەتلىشىش شارائىتلىرىدا ئىنساننىڭ ئەجەبىي ئىزىنى بەلگىلەشكە ئىمكان بېرىدىغان باشقا بىر خىل ئاتالغۇ تېپىش زۆرۈر - دەيدى ئۇ. يەنە بىر قېتىم تەكىتلەيمەنكى، بىزنىڭ مۇنازىرىلىرىمىزدە ئۆتكۈر قارىمۇ - قارشىلىقلار بولمىدى. بىز شۇنداق بىر ھالەتنى شەكىللەندۈرۈشكە تىرىشتۇقكى، بىر ھەمسۆھبەت ئىككىنچىسىمىزنىڭ ماۋزۇسىغا گويا بىر يۇمشاق كۆۋرۈك ئارقىلىق ئاستا ئۆتۈۋەردى.

— كېڭەشكە مەملىكىتىمىزدىن كىملىر قاتناشتى؟

— موسكۋادىكى كۆرۈشۈشكە ئىككى كىشى ئىمدۇق: مەن ۋە ياش مەسلىھەتچى سۈپىتىدە خىزمەت قىلغۇچى تاجىكىستانلىق پەيلاسوپ ئەكبەر تۇرسۇنوف. موسكۋا يىغىنىدىن كېيىن تەشكىلاتىمىزغا سىس سىر خەلق ئارتىسى مەخايىل ئۇل - يانوۋمۇ ئەزا بولدى.

— بۇندىن بىر نەچچە يىل ئىلگىرى سىز بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىمىزنىڭ جەنۇبىي ئافرىقا جۇمھۇرىيىتىدىكى ئېرقچىلىققا قارشى كۈرەش كومىتېتىنىڭ مەخسۇس يىغىنىدا ۋە ئامېرىكا تىنچ ئوكيان «پاسىفىك» رادىئو ئىستانسىسى ئارقىلىق سۆزلىمگەن نۇتۇقلىرىمىزدا ئېرقچىلىققا قارشى كۈرەشكە ئائىت كۆپلىگەن دادىل پىكىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويغانىدېڭىز. ئېيتىمىڭا، شۇنداق كۈرەش «ئىسسىق كۆل كېڭىشى» نىڭ پروگراممىسىمىز كىرگۈزۈلدىمۇ؟

— يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتكەنىدەك، كېڭىشىمىزنىڭ يىغىنلىرى ئاساسەن ئەركىن پىكىر قىلىش خاراكتېرىگە ئىگە. شۇڭا، ئېرقچىلىققا قارشى كۈرەش بىزنىڭ ئۈچ - دىشىمىز بولمىغاچقا تولۇق مەناسى بىلەن ئەكس ئەتمىدى. توغرا، مەن ۋە كېڭىشىمىزنىڭ باشقا ئەزالىرى ئېرقچىلىقنى بىر ئىسلىھەت دەپ قارايمىز؛ بىزنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىمىز جەمئىيەت قانداق بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر، ئىنساننى ئىنسانلىققىچە تونۇش مەسلىھىسى ھەققىدە پىكىر يۈرگۈزۈشتىن ئىبارەت.

— بۇ يىلنىڭ بېشىدا پارىژدا سىز «ئىسسىق كۆل كېڭىشى» نىڭ رەئىسى بولۇش سۈپىتىمىز بىلەن بۇ كېڭەشنىڭ بىر قىسمى ۋەكىللىرىنى باشلاپ، بىز مېم كومىتېتىمىزنىڭ ① رەھبەرلىرى بىلەن، جۈملىدىن ئۇنىڭ باش مۇدىرى ئا - مادۇ ماختار بىلەن كۆرۈشكەن ۋە مۇزاكىرىلەشكەنىدېڭىز. شۇنىڭ يەكۈنى قانداق بولدى؟

① بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى مائارىپ، پەن ۋە تەدبىرىيەت كومىتېتى.

ھۆرمەتلىك كىتابخان:

تەڭرىتاغ ژۇرنىلى 1987 - يىلى پەسلىلىك نەشىر قىلىنغاندىن كېيىن كەڭ ئاممىنىڭ تەلپىگە ئاساسەن، شەھەرلىك پارتكومنىڭ تەستىقلىشى بىلەن 1988 - يىلىدىن باشلاپ قوش ئايلىق ئەدەبىي ژۇرنال قىلىپ ئۆزگەرتىلدى.

تەڭرىتاغ ژۇرنىلى دەۋر روھى، يەرلىك خۇسۇسىيەت، ياشلار ئالاھىدىلىكى، مىللىي ئۇسلۇبتىن ئىبارەت تۆت تۈرلۈك پرىنسىپنى داۋاملىق ئىجرا قىلىپ، ئەدەبىي ئاخبارات ئەسەرلىرىنى ۋە ياش يازغۇچى، ھۆدىكارلارنىڭ ئەسەرلىرىنى ئېلان قىلىشنى ئاساس قىلىشتەك ئالاھىدىلىكىنى كەڭەيتىلدى. رۇپ، شەھىرىمىزنىڭ شۇنداقلا ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئۇيغۇر ئەدەبىياتى ئىشلىرىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن ھەسسە قوشۇشقا تىرىشىدۇ.

ژۇرنالنىڭ پارچە باھاسى 70 پۇك، يىللىق باھاسى تۆت يۈەن 20 پۇك. ۋەكالىت نومۇرى 83 - 58. جايلاردىكى پوچتىخانىلارغا بېرىپ تىزىم لاتىمىگىز، ژۇرنالنى خىزمەت ئورنىڭىزغا ياكى ئائىلىڭىزگە يەتكۈزۈپ بېرىدۇ. تەھرىر بۆلۈم

«ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى» گە مۇشتەرى بولۇشىڭىزلارنى قارشى ئالىمىز

«ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى» تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىك تۇرۇپ، پارتىيىنىڭ سىياسەتلىرىنى تەشۋىق قىلىپ، ئىسلاھات ئۇچۇرىنى يەتكۈزىدۇ؛ مەدەنىيەت بىلىملىرىنى تارقىتىپ، خەلتنىڭ مەدەنىي تۇرمۇشىنى بېيىتىدۇ. ھەرىمىلەت خەلتنى ئىستىقباللاشتۇرۇپ ۋە ئىلپاتلاندىرۇپ، «ئىككى مەدەنىيەت» قۇرۇلۇشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىدۇ. «ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى» مول كۆپ خىل مەزمۇنغا ئىگە، خانلىق، تېتىك بولۇش شەكىللىرى ئارقىلىق مىللىي ئالاھىدىلىكىنى كەڭەيتىپ، ئاساستا، مۇشتەرىلەرگە، ئۈرۈمچىنىڭ قىياپىتىنى، تەڭرىتاغ مەنزىرىلىرىنى، ھەرىمىلەت خەلقىنىڭ شىنجاڭنى ئېچىش ۋە گۈللەندۈرۈشىمكى قەھرىمانانە ئىشلىرىنى تونۇشتۇرىدۇ؛

«ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى» نىڭ «چولپان» ئەدەبىيات بېتىمىدە ھەرخىل ئەدەبىي ئەسەرلەر ئېلان قىلىنىش بىلەن بىللە «يۇرتىمىز تارىخىدىن»، «مەشھۇر زاتلار»، «ئۆچمەس مىراس»، «كۆزنەك»، «سۈزۈك بۇلاق» ۋە «ماياك» قاتارلىق كۆپ خىل سەھىپىلەر ئېچىلغان. «ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى» ھەپتىدە ئالتە سان چىقىدۇ. پۈتۈن مەملىكەت دائىرىسىدە تارقىتىلىدۇ. جايلاردىكى پوچتىخانىلار مۇشتەرى قوبۇل قىلىدۇ. 1988 - يىلى 1 - يانۋاردىن ئېتىبارەن ئايلىق باھاسى 1.00 يۈەن، پارچە باھاسى تۆت پۇك بولىدۇ.

پوچتا ۋەكالىت نومۇرى 31 - 57

«ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى» ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمى

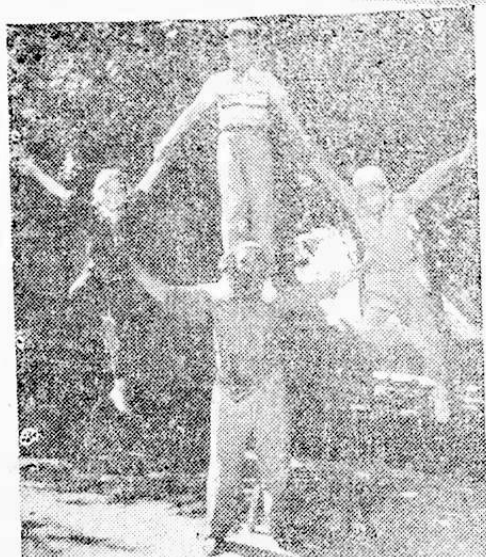
ئىلھام جىلان فوتو سۈرەتلىرى

ئىل نەغمە

ئاجايىپ ماھارەت

▽

△
چەۋەنداز

ئىخلاس بىلەن
ئۆگىنىش

《天尔塔格》文学季刊
(天山维文版)

تەڭرىتاغ پەسەلىك ئەدەبىي ژۇرنىلى

主办单位：乌鲁木齐市文学
艺术界联合会
编辑出版：《天尔塔格》编辑部
地 址：乌鲁木齐市新华南路
16号 电话：78897
印 刷：乌鲁木齐市第十四
中学印刷厂
国内统一刊号
CN65-1012/I

ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر
بىرلەشمە تەرىپىدىن چىقىرىلدى.
تەڭرىتاغ ژۇرنىلى تەرىپى بۆلۈمى تۈزۈپ نەشر قىلدى.
ئادرېس: ئۈرۈمچى جەنۇبىي شىنخۇا يولى
16 - نومۇر تېلېفون: 78897
ئۈرۈمچى شەھەرلىك 14 - ئوتتۇرا
مەكتەپ باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى.
مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن ژۇرنال نومۇرى
CN65-1012/I

发行范围：国内公开发行
邮局代号58-83
零售价：0.30元

مەملىكەت ئىچىدە ئاشكارا تارقىتىلمايدۇ.
پوچتا زاكالىت نومۇرى: 58-83
پارچە باھاسى: 90 بۇك